

ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้านกับผู้มาเยือน กรณีศึกษาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
บ้านทรงไทยปลายโพงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
The Relationship Between Hosts and Guests in an Eco-tourism Village
(A Study of Plai Phongphang Amphoe Amphawa Samutsongkhram)

โดย

สิรินยา วัฒนสุขชัย

Miss Sirinya Wattanasukchai

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล (มานุษยวิทยา)
คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พ.ศ. 2545

ISBN 974-327-744-7

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

วิทยานิพนธ์

ของ

นางสาวสิรินยา วัฒนสุขชัย

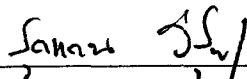
เรื่อง

ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้านกับผู้มาเยือน กรณีศึกษาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทย
ปลายโพงพง อำเภอมัฒนา จังหวัดสมุทรสงคราม

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล (มานุษยวิทยา)

เมื่อ วันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2545

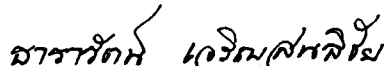
ประธานกรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์


(อาจารย์สุดแดน วิสุทธิลักษณ์)

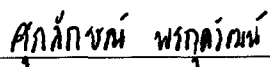
กรรมการวิทยานิพนธ์


(อาจารย์ปฐมฤกษ์ เกตุทัต)

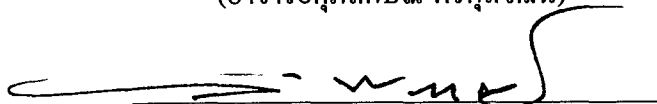
กรรมการวิทยานิพนธ์


(อาจารย์ชารัตน์ เจริญสนธิชัย)

กรรมการวิทยานิพนธ์


(อาจารย์ศุกลักษณ์ พรกุลวัฒน์)

คณบดี


(รองศาสตราจารย์ ดร. วรพล พรหมนิบตร)

บทคัดย่อ

เพื่อสนองนโยบายภาครัฐที่รณรงค์ให้ปี พ.ศ. 2541 – 2542 เป็นปี Amazing Thailand กรมการพัฒนาชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลปลายโพรงพงได้จัดหาหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบโฮมสเตย์โดยเน้นให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยให้ทัวร์ทางเรือตามคลองและพักผ่อนกับครอบครัวในบ้านทรงไทย

โครงการหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพรงพงจึงถือกำเนิดขึ้นเมื่อวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2542 ภายใต้การบุกเบิกของผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการที่ได้สังเกตเห็นศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว อันได้แก่ บรรยากาศสองฝั่งคลองและบ้านทรงไทยที่เหมาะสมแก่การนั่งเรือชม วิถีชีวิตชาวบ้าน การพักผ่อนกับตายายในบ้านทรงไทย คู่มือการประกอบอาชีพดั้งเดิมของหมู่บ้าน หรือภูมิปัญญาของชาวบ้านในการทำประมง และการชมหิ่งห้อย โดยที่การท่องเที่ยวทั้งหมดนี้อยู่ภายใต้แนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้านกับผู้มาเยือน การแสวงหาความรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสัมพันธภาพ เพื่อเชื่อมคนจากสองวัฒนธรรมเข้าหากัน

ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าสู่หมู่บ้านแห่งนี้ เพราะเมื่อปัจจุบันโลกเต็มไปด้วยการผลิตซ้ำ เช่น การพิมพ์และภาพถ่าย และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ คนจำนวนมากเชื่อว่าโลกของพวกเขาไม่มีความเป็นของแท้ มันจึงเป็นแรงผลักดันให้คนจำนวนมากออกเดินทางเพื่อค้นหาความเป็นของแท้และความเป็นอดีตที่พวกเขาเชื่อมั่นว่าสองสิ่งนี้ยังคงมีอยู่ในสถานที่อื่น หรือเวลาอื่นที่เรียบง่ายกว่าสังคมที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงและไร้ความแน่นอนของพวกเขา เพราะฉะนั้นนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าสู่หมู่บ้านแห่งนี้ในแต่ละสัปดาห์ หลายคนต้องการพิสูจน์ความเป็นของแท้ เช่น การค้าทางน้ำ การสัญจรทางเรือ การเที่ยวศาลที่เคยรับรู้ผ่านสื่อโทรทัศน์และสิ่งพิมพ์ให้เห็นด้วยตาตัวเอง ในขณะที่อีกจำนวนไม่น้อยโหยหาอดีต และให้การเดินทางครั้งนี้นำพวกเขากลับสู่อดีตในวัยเยาว์ในบ้านทรงไทยริมคลองกลางสวน ท่ามกลางธรรมชาติอันสงบที่พวกเขาเคยมี โดยที่ส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้านกับผู้มาเยือนที่เป็นหัวใจของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเท่าที่ควร

และเป็นเรื่องที่น่าเสียดายไม่ได้ที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศดังกล่าวช่วยนำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงต่อวิถีชีวิตของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม และกับชุมชนโดยรวม

Abstract

As a part of the Amazing Thailand programme initiated by the Tourism Authority of Thailand for the year 1998-1999, the Community Development Department and Plai Phongphang Administrative Organisation had initiated a tourism and heritage conservation project, giving tourists a chance to stay with local people, living with them in traditional Thai house, witnessing local culture, and sharing their ways of life like commuting by boat.

Named as "Thai House Conservation Project for Tourism", the project was eventually established in Tambon Plai Phongphang on June 16, 1999 under the direction of a local leader who was then Kamnan (chief of Tambon) and the chairman of Tambon Administrative Organisation. Sensing the high potential for such a programme, he selected a few traditional Thai houses for foreigners to stay which would also provide them with an insight into the local lifestyle and age-old profession of palm sugar making, local fishery, and spectacular fireflies.

This tourism plan established under the eco-tourism concept, with the underlying emphasis on relationship between hosts and guests, helping them to learn about each other and thereby bridge the gap between people from different cultures. The attractions that the village offered met the longing of many tourists as life in the modern world bombards everyone with stereotyped images through print, visual and electronic media. Many feel that their world is not genuine and set off on a journey in search of authenticity and a romantic past which they feel their society has lost.

However, the study has found that dozens of tourists began to travel to this village each weekend to enjoy the rustic charm and the authentic way of life of the people there. Unfortunately, many of these tourists only paid attention to the pleasure part of the trip rather than the core of eco-tourism: the relationship between hosts and guests.

But inevitably, the eco-tourism did not only bring tourists to this village but it also brought some unmistakable changes to the hosts' lifestyle affecting the community, both directly and indirectly.

กิตติกรรมประกาศ

เวลามีคนถามถึงหัวข้อวิทยานิพนธ์ ผู้ศึกษาขอตอบไปสั้นๆ เพราะไม่ชอบพูดยาวและอธิบายไม่เก่งว่า “ทำหัวข้อการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์” หลายคนอิจฉา บางคนบอกที่น่าสนุก “ฟังดูก็เอ็นเตอร์เทนดี” ถ้าใครคิดว่าทำวิทยานิพนธ์เรื่องการท่องเที่ยวแล้วหมายความว่าได้เป็นนักท่องเที่ยวหรือได้เที่ยว ก็ลองไปที่ไหนสักที่ซ้ำๆ หลายๆ คนคนเดียว ทั้งที่อยากไปหรือไม่อยากก็ตามอยู่นานๆ หลายๆ วัน ทั้งที่บางทีอยากเผ่นกลับบ้านเหลือเกิน คงต้องผ่านครั้งแรกๆ ที่ยากลำบากกว่าจะรู้สึกถึงความสนุก ตื่นเต้น แล้วครั้งต่อๆ ไปคงอยากอยู่ให้มีประสิทธิภาพที่สุด คือ เก็บข้อมูลให้มากที่สุดภายในระยะเวลาสั้นที่สุด

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ลงได้ด้วยความช่วยเหลือและความอดทนของหลายคน ขอขอบคุณอาจารย์สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ในฐานะอาจารย์ที่ปรึกษาผู้ต้องพบกับความยุ่งยากในช่วงสามเดือนสุดท้ายของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ขอขอบคุณอาจารย์ปฐมฤกษ์ เกตุทัตและอาจารย์ธารารัตน์ เจริญสนธิชัยในฐานะกรรมการวิทยานิพนธ์ที่คอยให้คำแนะนำเสมอ และขอบคุณอาจารย์ศุภลักษณ์ พรกุลวัฒน์ที่ทำมากกว่าแค่อ่านวิทยานิพนธ์ตามหน้าที่ และพี่วิชัยที่คอยให้คำแนะนำและตักเตือนตลอดเวลาสี่ปี

ขอขอบคุณครอบครัวบุญพิศ ครอบครัวกฤษณะเสรณี ครอบครัวปานมา ครอบครัวพึงนิมที่ศักดิ์และพี่แป้ว และกลุ่มองค์การบริหารส่วนตำบลปลายโพงพางที่ให้ความช่วยเหลือเมื่ออยู่ในภาคสนาม และอีกหลายครอบครัวในตำบลที่ไม่สามารถเอ่ยนามได้ทั้งหมด

ขอขอบคุณพี่แสงและพี่หนึ่งจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และห้องสมุดทุกแห่งในมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะห้องวารสารในหอกลางและห้องสมุดคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

และวิทยานิพนธ์ฉบับนี้คงเสร็จสมบูรณ์ลงไม่ได้หากไม่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

สุดท้ายวิทยานิพนธ์ฉบับนี้คงไม่ได้แม้แต่เริ่มต้นหากไม่ได้รับความเข้าใจจากหัวหน้าและผู้ร่วมงานที่ใจกว้างให้หยุดงานเป็นเวลากว่าสามเดือนเพื่อทำให้งบการศึกษา

และท้ายที่สุด หากชื่อคุณไม่ปรากฏด้านบน นั้นหมายความว่า你是我คนที่พิเศษที่ผู้ศึกษาระลึกถึงความรัก ความเข้าใจและความช่วยเหลือทั้งทางร่างกายและจิตใจเสมอโดยไม่จำเป็นต้องเอ่ยไว้ ณ ที่นี้

หากมีข้อผิดพลาดใดๆ ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้ศึกษาขอรับไว้เพียงผู้เดียว

สิรินยา วัฒนสุขชัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ.....(1)

กิตติกรรมประกาศ.....(3)

บทที่

1. บทนำ.....	1
ความสำคัญและที่มาของปัญหา.....	1
การท่องเที่ยวในประเทศไทย.....	3
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism).....	6
กรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	15
ความหมายของศัพท์.....	33
วัตถุประสงค์.....	33
ผลที่คาดว่าจะได้รับ.....	33
ระเบียบวิธีวิจัย.....	34
กลุ่มผู้ให้ข้อมูล.....	34
2. ตำบลปลายโพงพาง.....	36
จากราชนริสู่มุทสรสงคราม (ก่อน พ.ศ. 2265 – พ.ศ. 2444).....	36
จากข้าวสุ่มะพร้าว (พ.ศ. 2445 – พ.ศ. 2511).....	38
จากภาวะน้ำเค็มและแห้งแล้งสู่โรงงาน (พ.ศ. 2512 – พ.ศ. 2541).....	39
ยุคปัจจุบัน (พ.ศ. 2542 – ปัจจุบัน).....	43
3. หมู่บ้านเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพงพาง.....	46
จุดเริ่มต้นการท่องเที่ยว.....	46
การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: การให้ความหมาย.....	47
ระบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์.....	52
การส่งนักท่องเที่ยวเข้าสู่บ้านพัก.....	53

การจัดลำดับเรือ.....	56
เส้นทางนำเที่ยว.....	57
หน้าที่ความรับผิดชอบชมรมฯ	59
รายการนำเที่ยว กิจกรรมนักท่องเที่ยว และจุดดึงดูด.....	60
รายการนำเที่ยว.....	60
การสัญจรและค้าขายทางน้ำ และอาหาร.....	61
วิถีชีวิตในบ้านทรงไทยและการเที่ยวศาล.....	63
หิ้งห้อย.....	64
ตักบาตรทางเรือยามเช้า.....	65
กุญแจสู่ความสำเร็จ.....	65
4. ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้าน ผู้มาเยือน และชุมชน.....	70
“เป็นธรรมเนียมไทยแท้แต่โบราณ ใครมาถึงเรือนชานให้ต้อนรับ”.....	70
เจ้าบ้านกับผู้มาเยือนในอดีต.....	70
เจ้าบ้านกับผู้มาเยือนในปัจจุบัน.....	72
การเตรียมตัวและความสัมพันธ์รูปแบบใหม่.....	74
ประเภทผู้มาเยือน.....	75
ผู้มาเยือนที่โหยหาอดีต (nostalgia)	77
ผู้มาเยือนที่มาค้นหาความเป็นของแท้ (authenticity).....	79
ประเภทเจ้าบ้าน.....	82
1. เจ้าบ้านทรงไทยแห่งปลายโพงพาง.....	83
2. เจ้าบ้านผู้มีรายได้จากการท่องเที่ยว.....	87
3. เจ้าบ้านผู้ไม่มีรายได้จากการท่องเที่ยว.....	90
4. เจ้าบ้านแห่งคลองโคน.....	91
ระดับและรูปแบบความสัมพันธ์.....	93
ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้านภายในหมู่บ้าน.....	98
ชมรมฯ – ชาวบ้านที่มีผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว.....	99
ชมรมฯ – ผู้นำท้องถิ่นอย่างเป็นทางการ.....	100
ชมรมฯ – ชาวบ้านที่ไม่เข้าร่วมชมรมฯ	102

ชาวบ้านปลายโพงพาง.....	102
ชาวคลองตะเคียน.....	103
ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก.....	104
5. ความเปลี่ยนแปลง.....	108
ครอบครัวบุญปาลิต: ชีวิตที่เรียบง่ายและสิทธิบนบ้านตัวเอง.....	109
ครอบครัวจันทร์หอม: วิถีชีวิตที่เรียบง่ายและธุรกิจชาวสวน.....	114
ครอบครัวบุรพา: จากชาวสวนสู่การท่องเที่ยว.....	117
ครอบครัวพรปฐม: การเรียนรู้เชิงธุรกิจ.....	119
ครอบครัวนาคดี: เสน่ห์บ้านทรงไทย.....	120
ครอบครัวทองสีชาด: ผู้รักษารมชาติ.....	122
ครอบครัวเพชรดี: ชีวิตชาวสวน.....	125
ชาวปลายโพงพางกลับบ้าน.....	126
ปลายโพงพาง: หมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์.....	127
6. บทสรุป.....	134
ภาคผนวก	
ก. แผ่นพับและแผนที่.....	140
ข. บทความ.....	146
บรรณานุกรม.....	181
ประวัติการศึกษา.....	190

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

มนุษย์กับการเดินทางเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาควบคู่กันตั้งแต่โบราณกาล โดยการเดินทางในยุคบรรพบุรุษนั้นมักเป็นการเดินทางเพื่อการดำรงชีพที่เต็มไปด้วยความยากลำบาก หาใช่การเดินทางเพื่อความสนุกสนานไม่ แต่ในปัจจุบันการเดินทางกลับกลายเป็นการท่องเที่ยวเพื่อแสวงหาความรื่นรมย์ สุนุกสนาน ทั้งยังเป็นการเปิดหูเปิดตา ศึกษาเรียนรู้ และการเดินทางยังเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นต่อการดำรงชีวิต เสมือนหนึ่งเป็นปัจจัยที่ห้า เพราะการเดินทางเปิดโอกาสให้คนได้หลุดจากพันธนาการในชีวิตประจำวัน ปัจจุบันหลายคนเดินทางด้วยเหตุผลต่างกัน บ้างเพื่อบันทึกภาพถ่ายที่มีตนเองอยู่ในสถานที่นั้นๆ บ้างแสวงหาความสุขจากสิ่งที่พบเห็นไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติหรือสถาปัตยกรรมระหว่างการเดินทาง แต่หลายคนก็มีความสุขที่จะเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของผู้คนใหม่ๆ จากสถานที่ที่พวกเขาได้เดินทางไปถึง

ในช่วงเศรษฐกิจไทยเฟื่องฟูในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา คนไทยจำนวนมากได้เลือกที่จะท่องเที่ยวและเรียนรู้วัฒนธรรมตะวันตกในแถบยุโรปและอเมริกาจนกลายเป็นค่านิยมของผู้มีอันจะกิน หากแต่ค่านิยมนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปในระยะเวลาไม่นานหลังค่าเงินบาทลอยตัวเมื่อกรกฎาคม พ.ศ. 2540 และนำพาประเทศเข้าสู่ยุควิกฤตเศรษฐกิจ และในจังหวะเวลานี้เองที่รัฐบาลไทยได้ประกาศให้ปี พ.ศ. 2541 และ 2542 เป็นปีท่องเที่ยวไทยหรือที่รู้จักกันคือว่า Amazing Thailand 1998 – 1999 โดยมีการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเป็นองค์กรประชาสัมพันธ์ให้คนไทยหันมาเที่ยวในประเทศเพื่อไม่ให้เงินตราไหลออกนอกประเทศในระยะเวลาที่เศรษฐกิจซบเซา

การเกิดขึ้นของปีท่องเที่ยวไทยนั้นนำไปสู่การเริ่มต้นของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เน้นการรักษาธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างจริงจัง เนื่องจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเล็งเห็นความสำคัญในการรักษาสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในยุคนั้นการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มักจะละเลยการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ โดยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนี้จะเน้นถึงการเยี่ยมชมสถานที่และการพักในสถานที่ที่เป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติและชนบท รวมถึงการสัมผัสวิถีชีวิตชาวบ้านซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้คนจากสองวัฒนธรรมได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน เหมือนที่หลายคนเชื่อว่าการท่องเที่ยวจะสามารถทำลายกำแพงความไม่เข้าใจระหว่างคนจากพื้นฐานครอบครัว การทำงานและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันโดยผ่านการพูดคุยหรือการใช้ชีวิตร่วมกัน ซึ่งเป็นกระบวนการที่จะนำไปสู่การแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน

ผลที่ตามมาจึงได้แก่ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้านกับผู้มาเยือน โดยที่ความสัมพันธ์นั้นจะแนบแน่นเพียงไรขึ้นอยู่กับบุคลิกและประสบการณ์ส่วนตัวของแต่ละคน การเดินทางอาจทำให้นักท่องเที่ยวบางคนได้ทำในสิ่งที่ไม่เคยทำเมื่ออยู่บ้าน มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนที่ไม่เคยมี ซึ่งในบรรดาความสัมพันธ์ทั้งหมดนั้น ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นอย่างฉิวเฉียดที่สุดในระยะเวลาอันสั้นที่สุดแต่มีให้เห็นมากที่สุดน่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับผู้ให้บริการในสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ

และเมื่อหมู่บ้านเล็กๆ ที่เคยยังชีพด้วยการเกษตรแห่งหนึ่งที่โครงสร้างทางสังคมยังเป็นความสัมพันธ์ระบบอุปถัมภ์ได้ใช้โอกาสเศรษฐกิจซบเซานั้นนำเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน อันได้แก่ วิถีชีวิต สถานที่อยู่อาศัยที่เป็นบ้านทรงไทยของคนในหมู่บ้าน ธรรมชาติและความสะดวกสบายเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายใต้ความคิดของสุภายิตไทยที่ว่า “เป็นธรรมเนียมไทยแท้แต่โบราณ ไครมาถึงเรือนชานให้ต้อนรับ” และด้วยการต้อนรับแบบไทยๆ ที่เจ้าบ้านแบ่งบ้านให้นักท่องเที่ยวพัก และใช้ชีวิตร่วมกันภายใต้หลังคาเดียวกัน แน่ใจว่าความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของพื้นที่กับนักท่องเที่ยวในบ้านทรงไทยย่อมแตกต่างจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้บริการกับผู้รับบริการในโรงแรมหรือสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ

คงไม่เพียงการต้อนรับที่อบอุ่นเท่านั้นที่ทำให้หมู่บ้านแห่งนี้ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากในระยะเวลาอันสั้น เพราะที่ตั้งสะดวกและเข้าถึงได้ง่าย ทั้งยังอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครนัก นักท่องเที่ยวหลากหลาย เข้ามาค้นหาความเป็นของแท้ และโหยหาอดีตของพวกเขา (หรือของคนอื่น) ที่นี่ แต่ไม่ว่าเพราะเหตุใดการมาเยือนของพวกเขาส่งผลให้หมู่บ้านการเกษตรเล็กๆ กลับกลายเป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จภายในเวลาไม่ถึง 3 ปี และแน่นอนระยะเวลาอันสั้นนี้ย่อมก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงภายในหมู่บ้านที่เงียบสงบ และความสัมพันธ์ที่มากกว่าการเป็นผู้ให้บริการกับผู้รับบริการในหมู่บ้านแห่งนี้จะเป็นไปในทิศทางใดหมู่บ้านแห่งนี้จะยังเป็นหมู่บ้านที่ยังคงยึดอาชีพเกษตรกรเป็นหลัก และเห็นการท่องเที่ยวเป็นอาชีพเสริมอยู่หรือไม่

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ต้องการศึกษาสามประเด็น (1) สิ่งที่นักท่องเที่ยวเข้ามาค้นหาเมื่อพวกเขาเดินทางมายังหมู่บ้านแห่งนี้เพื่อที่จะย้อนเวลากลับไปในอดีต และเมื่อพวกเขาเดินทางเข้าพักร่วมกับเจ้าบ้านที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน (2) ระดับและลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของพื้นที่กับนักท่องเที่ยวจะสามารถพัฒนาไปมากกว่าการเป็นผู้ให้และผู้รับบริการ จนกระทั่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้านกับผู้มาเยือนที่ได้ใช้เวลาและพื้นที่ร่วมกันได้หรือไม่ และ (3) ความสัมพันธ์ในรูปแบบดังกล่าวก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงใดกับเจ้าบ้านและชาวบ้านโดยรวมอย่างไร

การท่องเที่ยวในประเทศไทย

ธงชัย วินิจจะกุล (2000: 42-45) ได้กล่าวถึงความคิดเกี่ยวกับการเดินทางในประเทศไทย ช่วงก่อนปลายคริสตวรรษที่ 19 (ประมาณก่อนปี พ.ศ. 2440) ว่าไม่ใช่สิ่งที่น่าพิสมัยที่ใครๆ ฝันถึงเหมือนปัจจุบันเพราะมันเป็นเรื่องของความยากลำบากและอันตราย จึงมีเพียงชนชั้นปกครองที่เดินทางเพื่อทำศึกสงคราม หรือพระสงฆ์ที่รุดงค์เพื่อค้นพบอำนาจทางจิตใจ แต่ไม่มีใครเดินทางเพราะความพึงพอใจ ยกเว้นก็เพียงพ่อค้าที่พึงพอใจกับการเดินทาง หลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าการเดินทางไม่ได้เกิดขึ้นเพื่อแสวงหาความสุขปรากฏให้เห็นใน *จดหมายเหตุรายวัน* ซึ่งเป็นบันทึกการเดินทางของชนชั้นนำเพื่อทำศึกหรือการปกครอง และนิราศที่ล้วนกล่าวถึงความโศกเศร้าเมื่อต้องจากพรากจากคนรัก เพราะนิราศหมายถึงการพราก หรือออกจาก และการเดินทางในนิราศจึงสื่อถึงความโศกเศร้าที่ต้องพรากจากคนและสถานที่อันเป็นที่รัก อย่างไรก็ตามนิราศของสุนทรภู่กวีเอกสมัยต้นรัตนโกสินทร์เริ่มมีการเพิ่มเติมประสบการณ์ ผู้คนและสิ่งที่พบเห็นระหว่างการเดินทางเข้าไปในงาน นอกเหนือจากการคร่ำครวญถึงนางอันเป็นที่รัก ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของนิราศในยุคต่อมาที่เล่าถึงเหตุการณ์ กิจกรรม สถานที่ ผู้คนที่ผู้เดินทางพบเห็นระหว่างการเดินทางมากกว่าที่จะคร่ำครวญถึงความรักเหมือนกับที่นิราศยุคก่อนรัตนโกสินทร์ ในขณะที่นิราศสมัยใหม่ตั้งแต่หลังต้นรัตนโกสินทร์เป็นต้นมา หมายถึงการเดินทางไปสู่สถานที่แห่งใหม่ และการเปิดหูเปิดตา รวมถึงการท่องเที่ยวเพื่อความสนุกสนาน

การเปลี่ยนแปลงในการเดินทางไม่ได้ปรากฏเพียงในงานวรรณกรรมเท่านั้น แต่ยังเห็นได้ชัดเมื่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐศาสตร์สังคมในสยามประเทศช่วงกลางคริสตวรรษที่ 19 (ช่วงปี พ.ศ. 2400) ได้สร้างการเดินทางและการค้ารูปแบบใหม่ มีคนเดินทางเข้าสู่ประเทศ และยังมีการเปิดคลองเพื่อการค้าขายและขนส่ง และการสร้างแผนที่ของประเทศในช่วงเวลาเดียวกันทำให้ชนชั้นปกครองเริ่มตระหนักว่าตนไม่มีความรู้เกี่ยวกับแผ่นดิน จึงเริ่มออกเดินทางเพื่อค้นหาขอบเขตและตัวตนของประเทศ ในขณะที่กรมพระดำรงราชานุภาพ (2504: 1-12) ได้กล่าวถึงแนวคิดของการเดินทางที่เปลี่ยนไปเพื่อการแสวงหาความสุขและการเรียนรู้ว่า

การท่องเที่ยวนี้ประโยชน์ว่ารวบรวมยอดก็มี ๒ ประการ คือได้ความสุขสำราญประการ๑ ได้ความรู้ประการ๑ ที่ว่ามีความสุขสำราญนั้น ความสนุกสนานรื่นเริง ซึ่งได้ไปดูแลพบเห็นภูมิประเทศแลผู้คนสิ่งของซึ่งยังไม่เคยพบเคยเห็นจะมีฉันใด... เปนคนที่ประจำการมีกิจธุระต่างๆ ย่อมมีเวลาเห็นคเห็น้อยเมื่อยล้า เมื่อได้ละกิจกังวลแปรสถานไปเที่ยวเตร่ตามอำเภอใจเสียได้ครั้งหนึ่งคราวหนึ่ง ก็ย่อมชื่นบานสำราญกายตลอดจนจิตใจ กลับมาตั้งหน้าทำการได้แข็งแรงดีขึ้นกว่าเก่า (กรมพระดำรงราชานุภาพ 2504: 1-2)

โดยบทความดังกล่าวเน้นถึงประโยชน์ของการเดินทางเพื่อให้พ่อค้าได้ศึกษาทำเลสำหรับการค้า และข้าราชการศึกษาความเป็นอยู่ของประชาชน และรู้จักพื้นที่ที่เดินทางไปถึงมากกว่าการเปรียบสิ่งที่พบเห็นระหว่างการเดินทางเป็น “เมีย” ที่ไม่มีแก่นสารอันใด ทั้งนี้กรมพระยาดำรงราชานุภาพยังได้ชักชวนให้ผู้คนที่ท่องเที่ยวด้วยการแนะนำเส้นทางท่องเที่ยวในประเทศถึง 15 เส้นทางที่เป็นการเดินทางเพื่อชมธรรมชาติ เช่น ทะเล แม่น้ำ หรือแม้แต่หัวเมืองต่างๆ รวมทั้งเส้นทางในกรุงเทพมหานครเอง

แต่การเดินทางของคนไทยในรูปแบบที่แตกต่างออกไปอย่างชัดเจนก็เริ่มขึ้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ได้รับคำแนะนำจากแพทย์หลวงให้เดินทางเพื่องดเว้นจากความเครียดที่เกิดขึ้นจากภารกิจ ซึ่งพระองค์ทรงเสด็จประพาสยุโรปเป็นเวลา 9 เดือนด้วยจุดหมายของการพักผ่อน และอิสรภาพชั่วขณะ (Thongchai Winichakul 2000: 43) สู่หัวเมืองสำคัญๆ ในทวีปยุโรปตะวันตกและตะวันออกไม่ว่าจะเป็น เวนิส เจนีวา ฟลอเรนซ์ บรัสเซล ปารีส หรือวอซอ และเซนต์ปีเตอร์สเบิร์ก ในลักษณะของ *grand tour*¹ ที่นอกจากจะเป็นการเจริญสัมพันธไมตรีกับเหล่าราชวงศ์ในยุโรป และสร้างภาพลักษณ์ที่ถูกต้องของประเทศไทยแล้ว ท่านยังได้เสด็จพำนักที่รีสอร์ตต่างๆ ในริเวียร่า มอนติคาร์โล ซานรีโม และรีสอร์ตเพื่อสุขภาพในช่วงท้ายการเดินทางด้วย

และแน่นอนว่าการท่องเที่ยวมิได้นำมาเพียงความแปลกใหม่ในการแสวงหา ความเป็นของแท้ หรือความสุขในการเดินทางสู่พื้นที่ใหม่ๆ ของผู้เดินทาง แต่การท่องเที่ยวยังนำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว และรูปแบบอาชีพที่เปลี่ยนไปในทางบริการเพิ่มมากขึ้น เพื่อรองรับธุรกิจการท่องเที่ยวที่ได้กลายมาเป็นอุตสาหกรรมในที่สุด

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศเริ่มดูเป็นรูปเป็นร่างมากขึ้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 มีนโยบายเปิดรับการค้ากับชาวต่างชาติส่งผลให้ธุรกิจที่พักอาศัยดำเนินการโดยชาวต่างชาติก็ได้เริ่มเปิดทำการขึ้นจำนวนหนึ่งในกรุงเทพมหานครในเวลาไม่กี่ปีหลังการลงนามสนธิสัญญาเบาริ่งในปี พ.ศ. 2398 และ 29 ปีให้หลัง โรงแรมที่มีชื่อเสียงและยังคงดำเนินการอยู่จนปัจจุบันคือ โรงแรมโอเรียลเต็ลได้ถือกำเนิดขึ้นที่ริมฝั่งเจ้าพระยาโดยชาวเดนมาร์ก

¹ Grabum (1995) ให้ความหมายของ *grand tour* ในปลายศตวรรษที่ 15 ว่าเป็นการเดินทางยุคใหม่ที่แตกต่างจากการเดินทางแสวงบุญในยุคกลางที่เหล่าชนชั้นขุนนางอังกฤษจะเดินทางไปพร้อมกับที่ปรึกษา (tutor-adviser) เพื่อศึกษาศิลปวิทยาการแขนงต่างๆ รวมไปถึงภาษาต่างประเทศและกิริยามารยาท และภายหลังที่การค้าเริ่มรุ่งเรืองมากขึ้น *grand tour* ก็เริ่มขยายวงกว้างไปสู่กลุ่มชนชั้นกลางมากขึ้น และที่ปรึกษาก็มีลักษณะเป็นผู้นำเที่ยวเพื่อเปิดหูเปิดตามากกว่าที่จะคร่ำเคร่งกับการเรียนรู้เพียงอย่างเดียว

กิจการเกี่ยวกับการเดินทางและที่พักในประเทศไทยยังคงดำเนินต่อไปในรัชสมัยของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 ได้เสด็จขึ้นครองราชย์ในปี พ.ศ. 2453 หลังจากที่รัชกาลที่ 5 ได้เสด็จสวรรคต ในแง่ของการท่องเที่ยวแล้ว นอกจากการเดินทางเยือนประเทศต่างๆ ของกษัตริย์แล้ว รูปแบบของการเดินทางสำหรับคนไทยเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเป็นผู้ต้อนรับมากขึ้น เมื่อคณะทูตานุทูตและขุนนางจากต่างประเทศได้เดินทางเข้าร่วมงานสมโภชขึ้นครองราชย์ และงานครบรอบขึ้นครองราชย์ 15 ปีของรัชกาลที่ 6 และในวาระหลังนี้เองที่พระราชวังได้ถูกเปลี่ยนให้เป็นโรงแรมที่หรูหราที่สุดแห่งตะวันออกไกลที่ได้รับการขนานนามว่า โรงแรมพระราชวัง (palace-hotel) เพื่อต้อนรับผู้เดินทางเข้าร่วมงานสมโภชในปี พ.ศ. 2468

และในเวลาต่อมาช่วงก่อนปี พ.ศ. 2500 ประเทศไทยเริ่มต้นตัวมีการพัฒนาโรงแรมในรูปแบบของตะวันตกและสร้างกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น และภายใต้การปกครองของฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ การท่องเที่ยวมีการเจริญเติบโตอย่างมากโดยเฉพาะในด้านการบริการที่สฤษดิ์ให้ความสำคัญเป็นอันมาก โดยสังเกตได้จากการขยายตัวของสาธารณูปโภค และรายได้จากด้านบริการของคนไทยที่เพิ่มขึ้นถึง 8 เปอร์เซ็นต์ต่อปีในช่วงปีพ.ศ. 2499 – 2508 (Chatthip Nartsupha 1968: 18ff) และโรงแรมก็เป็นกลุ่มธุรกิจกลุ่มแรกๆ ที่ได้รับสิทธิพิเศษในการประชาสัมพันธ์จากกรมส่งเสริมการลงทุนซึ่งตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2499 นั่นเอง

และอีกปัจจัยที่แสดงให้เห็นถึงความตื่นตัวของการท่องเที่ยวในประเทศไทยเมื่อรัฐวิสาหกิจองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (อ.ส.ท.)² ได้เปิดตัวเมื่อวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2503 และมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง อีกทั้งในเดือนสิงหาคมปีเดียวกันทางอ.ส.ท.ก็ได้จัดทำหนังสือ *อนุสาร อ.ส.ท. ฉบับปฐมฤกษ์* ซึ่งเป็นนิตยสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเป็นฉบับแรกของประเทศไทยออกมาวางจำหน่ายด้วยยอดพิมพ์ที่สูงถึง 10,000 เล่มในคราวแรกก็ได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีในบรรดาผู้อ่าน (รีนฤทัย สัจจพันธุ์ 2542: 47)

ในปี พ.ศ. 2520 รัฐบาลพยายามใช้การท่องเที่ยวมาเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหาการขาดดุลการค้าควบคู่ไปกับมาตรการในการส่งเสริมสินค้าส่งออกเพิ่มขึ้น อีกทั้งยังได้รวมแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเข้าไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 – 2524) เป็นครั้งแรกโดยกำหนดเป้าหมายจำนวนนักท่องเที่ยวไว้ที่ 2.2 ล้านคน และรายได้ 11,700 ล้านบาทในสิ้นปี พ.ศ. 2524 นอกจากนี้รัฐบาลยังประกาศให้มีปีท่องเที่ยวไทยถึง 2 ครั้งในปี พ.ศ. 2523 เพื่อชักจูงนักท่องเที่ยวต่างประเทศให้เดินทางมายังประเทศไทยมากขึ้น และอีกครั้งในปี พ.ศ. 2530 เพื่อสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวในประเทศเพิ่มขึ้น และการส่งเสริมการท่องเที่ยวส่งผลให้ประเทศ

² ต่อมาได้รับการยกฐานะเป็นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเมื่อ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2522

ไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวสูงขึ้นทุกปีจาก 196 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2503 เป็น 430 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2507 และ 4,607 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2520 และเพิ่มขึ้นเป็น 21,455 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2524 จนกระทั่งสูงถึง 96,386 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2532 (ทองทิพย์ สุธรรมานูวัฒน์ 2543: 35) นอกจากนี้การท่องเที่ยวนำเข้าประเทศไทยยังประกาศปี พ.ศ. 2541 – 2542 ให้เป็นปีท่องเที่ยวไทย (Amazing Thailand 1998 – 1999) ทำให้นักท่องเที่ยวต่างประเทศเดินทางเข้าสู่ประเทศไทย 8.5 ล้านคนในปี พ.ศ. 2542 เพิ่มขึ้น 10.5 เปอร์เซ็นต์จากปี พ.ศ. 2541 ซึ่งเป็นผลสำเร็จที่เกินเป้าหมายที่กำหนดไว้ (ทองทิพย์ สุธรรมานูวัฒน์ 2543: 37) และในปีเดียวกันนั้นยังทำให้คนไทยเดินทางท่องเที่ยวในประเทศมีอัตราสูงถึง 53.35 ล้านคนต่อครั้ง และทำให้มีการกระจายรายได้สู่แหล่งท่องเที่ยวเป็นมูลค่ากว่า 203,858 ล้านบาท (ภราเดช พยัณวิเชียร 2543: 20)

อย่างไรก็ดีการขยายตัวอย่างรวดเร็วของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในระยะเวลาอันสั้นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นทิศทางการท่องเที่ยวภายในประเทศจึงมุ่งสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเพื่อคงไว้ซึ่งคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวและปลูกจิตสำนึกความรักท้องถิ่นของเจ้าของพื้นที่ และในขณะเดียวกันเมื่อนักท่องเที่ยวมีไม่พอใจกับการท่องเที่ยวแบบเดิมที่มีเครื่องอำนวยความสะดวกและอยู่ในที่ที่ถูกจัดเอาไว้ การจัดที่พักในแบบที่ต่างออกไปจึงเกิดขึ้นในแบบที่เรียกว่า homestay และในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเริ่มให้ความสำคัญกับที่พักในรูปแบบดังกล่าวสำหรับนักท่องเที่ยวในแบบที่แตกต่างออกไปจากโรงแรมที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครันตั้งแต่ ห้องพัก สถานที่ออกกำลังกาย และเครื่องใช้สำนักงาน

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)

แรกเริ่มก่อนที่จะมีการบัญญัติศัพท์ Ecotourism นั้นได้มีการแทนความหมายการท่องเที่ยวดังกล่าวเป็นภาษาไทยอย่างหลากหลาย เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ หรือนิเวศสัญจร เป็นต้น ต่อมาเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2541 ราชบัณฑิตยสถานมีความเห็นว่า “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” เป็นคำที่ถูกต้องตามหลักภาษาไทย และสื่อความหมายถึงการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย 2542: 2-50)

อดีตผู้ว่าการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภราเดช พยัณวิเชียรเคยกล่าวไว้ว่า “เมื่อนำเอาคำว่า Ecology มารวมกับ Tourism ก็หมายถึง การเคลื่อนย้ายของคนที่อยู่ในสังคมและระบบนิเวศหนึ่งไปสู่สังคมและระบบนิเวศใหม่ ซึ่งต้องเคารพต่อสังคมและระบบนิเวศนั้น หรือรบกวนให้น้อยที่สุด” (กองอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์: หน้าปกใน)

จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการและการระดมความคิดเห็นภายในประเทศ และการดูงานต่างประเทศ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542: 2-51) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้อย่างครอบคลุมชัดเจนว่า คือ การท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

กล่าวคือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยว ตลาดการท่องเที่ยวและบริการการท่องเที่ยวที่มีการเดินทางเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงจะเป็นกระบวนการที่ตอบสนองความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว แต่การท่องเที่ยวต้องไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งผู้จัดการการท่องเที่ยวและคนในพื้นที่ เนื่องจากการท่องเที่ยวลักษณะนี้มีจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับทุกคนในชุมชน ได้แก่แหล่งธรรมชาติ เอกลักษณ์และความเป็นของแท้ที่ไม่เหมือนใครของท้องถิ่น แหล่งวัฒนธรรมที่รวมไปถึงวิถีชีวิตของชุมชน เพราะฉะนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการสร้างการเรียนรู้ทั้งฝ่ายนักท่องเที่ยวและเจ้าของพื้นที่เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศดังกล่าวมีส่วนคาบเกี่ยวของการท่องเที่ยว 2 ประเภทระหว่างการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Natural Tourism) ที่เน้นการพักผ่อนหย่อนใจ การทัศนศึกษาในแหล่งธรรมชาติและการผจญภัย กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ที่เน้นการแสดงทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยวในแหล่งชุมชน และการเยี่ยมชมแหล่งโบราณสถาน โดยที่จุดร่วมจุดใหญ่จากการท่องเที่ยวทั้ง 2 ประเภท คือ การศึกษาธรรมชาติและ การท่องเที่ยวทั้ง 3 ประเภทนี้ล้วนอยู่ภายใต้กรอบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation Tourism) ซึ่งการท่องเที่ยวทั้ง 4 ประเภทนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism)

สถาบันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตปทุมวันได้กล่าวไว้ใน <http://www.swu.ac.th/iet/ecotourism.htm> ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้เข้าสู่ประเทศไทยอย่างเป็นทางการครั้งแรกโดยบรรจุอยู่ในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติในปี พ.ศ. 2519 ซึ่งเป็นเพียงความคิดกว้างๆ แต่ไม่ได้มีรายละเอียดหรือทิศทางที่ชัดเจน จนกระทั่งต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2519 – 2529 จึงมีการเริ่มต้นของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างจริงจัง เนื่องจากช่วงดังกล่าวการท่องเที่ยวในประเทศไทยประสบความสำเร็จด้านรายได้และพัฒนาการเพราะจำนวนนักท่องเที่ยวเข้าสู่ประเทศเป็นจำนวนมากซึ่งสร้างทั้งรายได้ และงานให้กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว แต่ในทางกลับกันการพัฒนาดังกล่าวกลับทำให้มีผลกระทบต่อวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำคัญๆ แต่บทเรียนราคาแพงจึงทำให้ต้องกลับมาคิดค้นใหม่ถึงแผนพัฒนาแบบยั่งยืนและการท่องเที่ยว

เที่ยวเชิงนิเวศจึงได้รับการกล่าวถึงอีกครั้ง และเว็บไซต์ดังกล่าวยังแจกแจงลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรมีดังนี้ คือ ให้ความสำคัญกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตวัฒนธรรมประเพณีโดยยึดหลักสำคัญที่ว่าเราจะต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมเหล่านั้นไว้ให้ดีที่สุดเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ให้การศึกษาท่องเที่ยวและประชากรท้องถิ่นเป็นการศึกษาที่ต้องการจะหยั่งรากลึกลงในจิตสำนึกของแต่ละคนในอันที่จะถนอมไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัว โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผน ตัดสินใจและสามารถได้รับประโยชน์จากกำไรของการท่องเที่ยวเป็นกุญแจสำคัญไปสู่การกระจายรายได้

และในช่วงเวลาใกล้เคียงกันนั้นหลังจากที่ *อนุสาร อ.ส.ท.* ได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวมาตั้งแต่ยุคก่อตั้งอ.ส.ท. มาเป็นเวลา 30 ปีได้เริ่มตระหนักถึงการขยายตัวของการท่องเที่ยวที่กลายเป็นอุตสาหกรรมบริการที่เติบโตขึ้นอย่างมากและเป็นรายได้หลักของประเทศ การท่องเที่ยวที่ขยายตัวอย่างมากแต่ขาดระบบระเบียบรองรับอย่างเพียงพอและทั่วถึง กลับมีผลกระทบในการทำลายทรัพยากรธรรมชาติให้สูญสิ้นไปอย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ นิตยสารดังกล่าวจึงตระหนักในบทบาทหน้าที่ของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพมากกว่าปริมาณและพยายามสร้างจิตสำนึกในเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติเมื่อนิตยสารเข้าสู่ทศวรรษที่ 4 หรือช่วงปี พ.ศ. 2533 โดยเริ่มมีการนำเสนอเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างต่อเนื่องด้วยการเสนอเรื่องท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ก็มีได้ละเลยสารคดีแนววิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เสนอข้อเขียนเกี่ยวกับมรดกศิลปวัฒนธรรมไทยอยู่อย่างสม่ำเสมอ (رينฤทัย สัจจพันธ์ 2542: 51-53)

อย่างไรก็ตามแม้ว่าการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้เริ่มงานด้านการดำเนินโครงการกิจกรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรการท่องเที่ยวด้วยการริเริ่มการก่อตั้งมูลนิธิพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว (The Foundation for the Protection of Environment and Tourism) ในปี พ.ศ. 2535 (ทองทิพย์ 2543: 36) แต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศก็ยังไม่ได้รับความสนใจมากนักทั้งจากภาครัฐและเอกชน โดยสังเกตได้จากกลุ่มผู้ที่เข้าร่วมงานประชุม The International Ecotourism: Concept, Design and Strategy Conference ที่จัดขึ้นในกรุงเทพมหานครโดยสถาบันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ระหว่างวันที่ 6 – 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2539 ที่บทความ “Ecotourism in Thailand” (Dowling 1996: 488) กล่าวว่าไม่มีตัวแทนจากประเทศไทยเข้าร่วมการประชุมเพื่อถกถึงปัญหาหรือพัฒนาการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศ

จนกระทั่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้เริ่มให้ความสนใจกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเฉพาะการพักแบบโฮมสเตย์อย่างจริงจัง และบรรจุแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ในแผนแม่บทประจำปี พ.ศ. 2539 พร้อมกันนั้นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยถึงเห็นศักยภาพบนพื้นที่มากกว่า 100 แห่งในประเทศสำหรับนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และมีโครงการนำร่องที่อุทยานแห่ง

ชาติเขาสก จังหวัดสุราษฎร์ธานีเนื่องจากมีศักยภาพด้านภูมิศาสตร์สูง (Dowling 1996: 489) นอกจากนี้แล้วการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยยังมีแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างต่อเนื่องด้วยการประกาศแผนพัฒนา 5 ปีเมื่อต้นเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545 ที่จะสนับสนุนธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทั่วประเทศทั้งระดับชุมชนและระดับชาติเป็นจำนวน 472 ล้านบาท (Xinhuanet 2002: ไม่มีเลขหน้า) และยังให้การตอบรับกับนโยบายที่ World Tourism Organization ได้ประกาศปี พ.ศ. 2545 เป็นปีแห่งการท่องเที่ยวนิเวศนานาชาติเป็นอย่างดีด้วยการจัดงาน Ecotourism & Adventure Travel Show ขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทยในวันที่ 30 พฤษภาคม – 2 มิถุนายน พ.ศ. 2545 เพื่อนำเสนอสินค้าและสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (จดหมายข่าวการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยประจำวันที 28 มีนาคม 2545: ไม่มีเลขหน้า)

แสดงให้เห็นว่าปัจจุบันการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเล็งเห็นศักยภาพที่เต็มไปด้วยความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งธรรมชาติ วัฒนธรรม กิจกรรมและประเพณี จึงทำให้ได้รับความสนใจและเป็นแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังประเทศไทยเป็นจำนวนมากในแต่ละปี เพราะวิถีการดำเนินชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทยแต่ละภาคของประเทศมีความหลากหลายและเป็นเอกลักษณ์ของตนเองจนทำให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศประสงค์ที่จะเข้าไปสัมผัสสิ่งเหล่านั้น จึงทำให้เกิดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนขึ้น

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2538: 53-80) กล่าวว่าภาระที่ซึ่งความอายุต่อการเป็นตัวของตัวเองช่วยให้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแบบไทย เช่น ที่พักนักท่องเที่ยวแบบไทย คือการขออาศัยผู้อื่น การรับแขกแบบไทยที่เจ้าบ้านแบ่งบ้านให้แขกพักอาศัย ร่วมกินอาหารและร่วมใช้ชีวิตบางอย่างด้วยกันในราคาที่สมเหตุสมผล จะทำให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักคุ้นเคยกับคนต่างวัฒนธรรมและไม่ใช่ว่ารู้จักแต่บริการที่อ่อนนุ่มในโรงแรม และยังเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนอีกด้วย ซึ่งการท่องเที่ยวแบบดังกล่าว คือ ที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท

ที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบทในประเทศไทยได้มีการพัฒนาจากแนวความคิดการจัดการที่พักแบบ B&B (Bed and Breakfast) หรือ homestay หรือ farmstay ในต่างประเทศ จึงเป็นกิจกรรมหนึ่งที่จะอำนวยความสะดวกและเป็นทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของผู้คนในแต่ละภาคของประเทศ (วิทยา ภูสณอง 2544: 14-15)

ในขณะที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้ความหมายของที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบทว่าเป็นบ้านพักประเภทหนึ่งที่นักท่องเที่ยวพำนักร่วมกับเจ้าของบ้านและมีวัตถุประสงค์ที่จะเรียนรู้วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของเจ้าของบ้าน ซึ่งเต็มใจที่จะถ่ายทอดวัฒนธรรมแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่ง

กันและกัน พร้อมทั้งจัดที่พักและอาหารให้กับนักท่องเที่ยวโดยได้รับค่าตอบแทนตามความเหมาะสม (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์)

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันยังมิได้มีการบัญญัติศัพท์คำว่า homestay เป็นภาษาไทย³ วารสารธุรกิจการท่องเที่ยว ภายใต้การดูแลของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ให้ความหมายไว้คร่าวๆ ว่าเป็นที่เข้าใจตรงกัน โดยทั่วไปว่าการท่องเที่ยวดังกล่าวคือการที่นักท่องเที่ยวประสงค์จะสัมผัสวัฒนธรรมชนบทอย่างแท้จริง ด้วยการเข้าไปพักอาศัยกับชาวบ้าน กิน อยู่ เช่นเดียวกับชาวบ้าน โฮมสเตย์จึงเป็นกิจกรรมหนึ่งที่จะอำนวยความสะดวกและเป็นทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของผู้คนแต่ละพื้นที่

วารสารฉบับดังกล่าวขยายความของ “ที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท” คือการจัดสรรพื้นที่บ้านพักเพื่อบริการนักท่องเที่ยว โดยคงความเป็นเอกลักษณ์และวัฒนธรรมประจำถิ่น ภายใต้ศักยภาพและการยอมรับของชุมชนเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน และยังแนะนำถึงข้อมูลพื้นฐานที่มีให้นักท่องเที่ยว คือที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท รวมถึงการให้บริการด้านอื่นๆ อาทิ อาหาร การนำเที่ยวกิจกรรมทางวัฒนธรรม การศึกษาวิถีชีวิตชุมชน ที่พักจะเป็นบ้านที่มีความพร้อมสำหรับการแบ่งพื้นที่ของบ้านพักอาศัยให้บริการกับนักท่องเที่ยวเสมือนสมาชิกหรือญาติของเจ้าของบ้าน และศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนจะต้องมีความพร้อม

การมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายแบบสังคมชนบทจึงเป็นจุดขายที่สำคัญที่จะเป็นแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจ การดำเนินกิจกรรมที่พัก จึงเป็นเพียงสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวชุมชน เป็นทางเลือกให้ตลาดท้องถิ่นที่ไม่ใช่คู่แข่งในเชิงพานิชย์ในพื้นที่ที่มีโรงแรมหรือรีสอร์ท การดำเนินกิจกรรมดังกล่าวจึงไม่เป็นการประกอบการที่พักในเชิงธุรกิจ แต่จะต้องอยู่ภายใต้ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนเป็นหลัก บริการที่มีเสนอให้แก่นักท่องเที่ยว

1. วิธีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายแบบสังคมชนบท
2. วัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ
3. ความปลอดภัย
4. ห้องพักร่วมอาหาร
5. กิจกรรมทางการท่องเที่ยว (วิทยา ภูตสนอง 2544: 14)

โดยที่การพักแบบโฮมสเตย์ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยขณะนี้ส่วนใหญ่ได้นำรูปแบบจากการท่องเที่ยวในลักษณะ B&B จากต่างประเทศที่เจ้าของบ้านจะเตรียมที่นอนและอาหารเข้าให้กับนักท่องเที่ยวซึ่งได้เกิดขึ้นในทวีปออสเตรเลียและยุโรปโดยเฉพาะ

³ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะใช้ “โฮมสเตย์” แทนต่อไปในบทนี้และบทต่อๆ ไป

อังกฤษนิยมช่วงทศวรรษที่ 80 ที่นำเอาปราสาทที่มีประวัติอันยาวนานตั้งแต่ปลายศตวรรษ 18 หรือต้นศตวรรษ 19 มาดัดแปลงให้เป็นที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวในลักษณะ B&B หรือ homestay ในขณะที่ชาวนิวซีแลนด์ได้ปรับเอาเรือกสวนไร่มาของตนเองมาเปลี่ยนให้เป็นที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวในลักษณะการท่องเที่ยวแบบ farmstay โดยการบริหารงานและรับนักท่องเที่ยวเองในแต่ละครอบครัวแต่อยู่ภายใต้ชมรมหรือองค์กรที่ควบคุมการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนเอง และมุ่งเน้นที่ความสนุกสนาน ทิวทัศน์ของท้องทุ่งนิวซีแลนด์ รวมไปถึงวิถีชีวิตของเกษตรกรและอัยาศัยไมตรีของพวกเขา และการท่องเที่ยวทั้ง 3 แบบนี้ Nilsson (2001: 7-24) เรียกว่าเป็นการท่องเที่ยวแบบท้องถิ่น (rural tourism)

Nilsson ยังพบว่าการท่องเที่ยวแบบท้องถิ่นโดยเฉพาะการท่องเที่ยวแบบ farmstay ในหลายๆ พื้นที่โดยเฉพาะในต่างประเทศที่มีเกษตรกรเป็นผู้ถ่ายทอดวิถีชีวิตแบบชาวสวนให้แก่นักท่องเที่ยวนั้นจะเกิดขึ้นด้วยเหตุผลที่หลากหลาย และในหลายๆ พื้นที่ที่มีจุดร่วมที่น่าสนใจคืองานการท่องเที่ยวในฟาร์มนั้นเกิดขึ้นเพราะผู้หญิง เช่นงานวิจัยในเมืองมินนิโซตาเกิดขึ้นเพราะมุมมองทางด้านความไม่เท่าเทียมทางเพศ โดยที่ผู้หญิงต้องการที่จะยกระดับความสำคัญของตนเองขึ้นมาเพราะในแง่ของงานในฟาร์มแล้วพวกเธอจะคู่คี่ต่ำกว่าผู้ชายที่ทำงานได้หนักและมากกว่าในแต่ละวัน แต่ถ้าหากเป็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแล้วจะส่งผลให้พวกเธอมีคุณค่าขึ้นมา เพราะการต้อนรับนักท่องเที่ยว การบริการด้านอาหาร หรือการส่งเสริมด้านกิจกรรมนั้นมักจะเป็นหน้าที่ที่ผู้หญิงทำได้ดีกว่าผู้ชาย

เขากล่าวว่าโดยทั่วไปแล้วการท่องเที่ยวในฟาร์มเป็นเพียงการสร้างรายได้เสริมสำหรับครอบครัวเพื่อให้เหล่าแม่บ้านสามารถอยู่กับบ้านและดูแลครอบครัวได้โดยไม่ต้องออกไปหางานทำข้างนอก และรายได้จากการท่องเที่ยวนี้มักจะเป็นเพียงตัวเลขเพียง 20 – 30 เปอร์เซ็นต์เมื่อเทียบกับตัวเลขจากรายได้ทางการเกษตรของชาวสวนในประเทศแถบยุโรป แต่พวกเขาก็ยังคงประกอบธุรกิจทั้งสองอย่างควบคู่กันไปเพราะทั้งสองสิ่งยังคงเอื้อประโยชน์ต่อกัน คือปลูกพืชเพื่อขายผลผลิตและเพื่อขายกิจกรรมสำหรับการท่องเที่ยว ในเวลาเดียวกันการท่องเที่ยวก็สร้างรายได้เพื่อสนับสนุนการเกษตรด้วยเช่นกัน

และในปัจจุบันการท่องเที่ยวดังกล่าวไม่เพียงแต่เป็นที่นิยมทั้งในหมู่นักท่องเที่ยวที่ต้องการประสบการณ์ที่แปลกใหม่สำหรับการท่องเที่ยวที่แตกต่างไปจากการพักตามโรงแรมทั่วไป แต่หมู่นักเรียนต่างชาติที่ไปเรียนภาษาและต้องการที่พักในระยะยาวในราคาที่สมเหตุสมผลด้วยเช่นกัน เพราะการพักแบบดังกล่าวนั้นนอกจากจะได้ฝึกภาษาแทนที่จะคุยภาษาของตนเองเมื่อพักร่วมกับคนชาติเดียวกันสำหรับนักเรียนต่างชาติ ผู้เข้าพักยังได้เรียนรู้ถึงสังคม ความคิดและวัฒนธรรมของคนท้องถิ่นนั้นๆ ด้วย

การท่องเที่ยวในฟาร์มนั้นมักจะเน้นความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้านกับผู้มาเยือน การผสมผสานระหว่างชีวิตส่วนตัวของเจ้าบ้านกับประสบการณ์ของผู้มาเยือนซึ่งแน่นอนว่าต้องมีความที่หลากหลายและแตกต่างกัน โดยที่แนวคิดดังกล่าวเริ่มต้นจากความจริงใจที่บริสุทธิ์ที่ไม่มีธุรกิจเคลือบแฝง เพราะฉะนั้นการท่องเที่ยวดังกล่าวจึงมีราคาที่ย่อมเยา และมุ่งเน้นไปที่การสัมพันธ์ภาพระหว่างทั้งสองฝ่าย โดยที่รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนนั้นครอบคลุมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่กว้างมาก ตั้งแต่กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยม เช่น การเดินป่า การดูนก การดำน้ำ การส่องสัตว์ การพายเรือ รวมถึงกิจกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นมาเฉพาะหมู่บ้าน เช่น การปรุงอาหารพื้นเมือง การเดินรำพื้นเมือง การเดินชมวิถีชีวิตในหมู่บ้าน

การกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวค้ำึงถึงปัจจัยหลักในชุมชนนั้นๆ ซึ่งอาจจะเป็นความเด่นทางด้านสภาพธรรมชาติ ความเป็นมา ประวัติความน่าสนใจของชุมชนโดยการกำหนดกิจกรรมจะต้องได้รับความเห็นชอบและได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนด้วย เช่น การท่องเที่ยวแบบเกษตรกรรม (agritourism)⁴ ในประเทศสหรัฐอเมริกาเน้นการให้ข้อมูลเรื่องการทำเกษตรในอเมริกา การใช้ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง รวมถึงเรื่องเทคโนโลยีชีวภาพ การนำเสนอพิพิธภัณฑ์ทางการเกษตร และประวัติศาสตร์ของฟาร์ม เป็นต้น (ยูวดี นิรัตน์ตระกูล 2543: 5-6)

ปัจจุบันการท่องเที่ยวสัมผัสวัฒนธรรมชนบทกำลังเป็นที่นิยมในเมืองไทย โดยสังเกตได้จากจำนวนของที่พักรูปแบบดังกล่าวที่เพิ่มขึ้นในหลายๆ พื้นที่ในทุกภาคของประเทศ ตามบันทึกของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยนั้นมีหมู่บ้านท่องเที่ยวสัมผัสวัฒนธรรมชนบท หรือโฮมสเตย์มากถึง 52 แห่งทั่วประเทศซึ่งส่วนใหญ่ต้องติดต่อผ่านหน่วยงานราชการ เช่น สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ หรือศูนย์พัฒนาสาธิตหัตถกรรมชาวบ้าน เป็นต้น แต่มีหลายแห่งที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างสม่ำเสมอในบรรดานักท่องเที่ยวและสื่อมวลชนในระยะ 2 – 3 ปีที่ผ่านมาเนื่องจากมีความเป็นโฮมสเตย์ค่อนข้างสูง กล่าวคือยังสามารถรักษาความเป็นชุมชนที่เข้มแข็งยังไม่ได้รับผลกระทบจากธุรกิจการท่องเที่ยวมากเกินไปยกตัวอย่างเช่น บ้านพักโฮมสเตย์ ตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี, บ้านไม้ซุงริมคลอง, สุภาณีโฮมสเตย์, บ้านพักโฮมสเตย์ผู้ใหญ่ทองหยิบ คลองแควอ้อม จังหวัดสมุทรสงคราม, บ้านไทยประจัน โฮมสเตย์ จังหวัดราชบุรี, หมู่บ้านไทยทรงดำ อำเภอยะย้อย จังหวัดเพชรบุรี, บ้านหนองขาว ตำบลหนองขาว อำเภอบางม่วง จังหวัดกาญจนบุรี, โฮมสเตย์บ้านเป็ดไผ่ ตำบลห้วยน้ำขาว อำเภอเมือง จังหวัดตราด, โฮมสเตย์บ้านบ่อนอก อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ท่าด่านโฮมสเตย์ ตำบลหินตั้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก, ชุมชนหาดเจ้าไหม อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง, เกาะยาว อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา, โฮมสเตย์บ้านเขาสก

⁴ ในบทความดังกล่าวใช้คำว่า agritourism ในขณะที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในปัจจุบันใช้คำว่า agrotourism หมายถึงการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

จังหวัดนครศรีธรรมราช, และที่พักโฮมสเตย์ที่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายอย่าง หมู่บ้านคีรีวง ตำบล กำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ซึ่งบางพื้นที่ที่กล่าวมานั้นไม่ได้รับการบันทึกในรายนามของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และจากการสำรวจทั้งด้านเอกสารและจากพื้นที่จริงพบว่าลักษณะของโฮมสเตย์ในเมืองไทย ปัจจุบันส่วนใหญ่จะบริหารงานโดยผู้นำท้องถิ่น เช่น ผู้ใหญ่บ้านหรือกำนัน และล้วนมีการให้บริการไปในทิศทางเดียวกัน คือ เน้นที่การศึกษาวิถีชีวิตของชาวบ้านซึ่งมักจะหมายถึงการพักค้าง ในบ้านของคนในพื้นที่และทำกิจกรรมร่วมกันภายในระยะเวลาและตารางที่กำหนด

กล่าวคือการพักในรูปแบบโฮมสเตย์จะมีการกำหนดโดยทีมงานบริหาร เช่น การให้เข้าพักภายในบ้านของตนเองและคนในท้องถิ่นที่ให้ความร่วมมือซึ่งสามารถรับนักท่องเที่ยวได้ตั้งแต่ไม่เกิน 20 คนไปจนถึงมากกว่า 100 คนโดยที่นักท่องเที่ยวจะรับประทานร่วมกับเจ้าบ้าน หรือร่วมกันทั้งหมดขึ้นอยู่กับวิธีการจัดการของแต่ละพื้นที่ และมีการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าของบ้านตามแต่พื้นที่จะอำนวย เช่น การนั่งเรือชมทัศนียภาพของพื้นที่ร่วมกับเจ้าของบ้าน การชมวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ เช่น การสร้างผลงานของคนในพื้นที่ การใช้ชีวิตของชาวเขา หรือการทำประมงของชาวทะเล หรือแม้แต่การนำนักท่องเที่ยวชมหิ้งห้อยในบางพื้นที่ที่เอื้ออำนวย

อาจกล่าวได้ว่าหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ได้รับการกล่าวถึงในแง่บวกมากที่สุดแห่งหนึ่งในปัจจุบันทั้งจากกลุ่มนักท่องเที่ยวและสื่อมวลชนทุกแขนง ตำบลปลายโพงพางเคยเป็นเพียง 1 ใน 32 ตำบลของจังหวัดที่เล็กที่สุดในประเทศที่ยังชีพด้วยการเกษตรและไม่ได้รับความสนใจจากคนภายนอกมากนักจนกระทั่งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เกิดขึ้นภายในตำบลเมื่อปี พ.ศ. 2542 ด้วยจำนวนนักท่องเที่ยวเพียง 12 คนเพิ่มเป็น 100 คนในระยะเวลาเพียง 6 เดือน และปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากยังคงเดินทางเข้าเยี่ยมชมและพักค้างในบ้านทรงไทยเฉลี่ยกว่า 100 ต่อสัปดาห์ เพราะความเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง ชาวบ้านที่เข้าร่วมและไม่ได้เข้าโครงการการท่องเที่ยวให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีและชุมชนยังไม่ได้ประสบผลกระทบจากการท่องเที่ยวจนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแง่ลบ แต่อย่างไรก็ตามการศึกษาเรื่องหมู่บ้านดังกล่าวกลับยังไม่แพร่หลายนัก โดยมีการศึกษาพื้นที่เพียง 2 ฉบับ

ยาใจ ศรีวิโรจน์และคณะ (2543) ได้ทำการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเรื่อง “เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน: กรณีศึกษาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตำบลปลายโพงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม” เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับบทบาทของนักพัฒนาในกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเปลี่ยนแปลงสังคมภายใต้บริบทของการดำเนินโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตำบลปลายโพงพาง

การศึกษาดังกล่าวเพื่อศึกษาศักยภาพและความเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบล ปลายโพพวงในการบริหารและการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และเพื่อหารูปแบบการส่งเสริมเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการสนับสนุนชุมชนดำเนินการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ดังกล่าว และที่อื่นๆ ในอนาคต นอกจากนี้การศึกษานี้ดังกล่าวยังพบว่าการบริหารงานของหมู่บ้านการท่องเที่ยวแห่งนี้ประสบความสำเร็จเนื่องจากได้รับความร่วมมือทั้งจากพัฒนาชุมชนในจังหวัด ผู้นำท้องถิ่นทั้งกำนันและองค์การบริหารส่วนตำบล และชุมชนที่เข้มแข็งที่ร่วมกันกำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ตั้งแต่ขั้นเริ่มต้นของการดำเนินงานจนกระทั่งปัจจุบัน แต่การศึกษาขึ้นดังกล่าวเน้นการเก็บข้อมูลจากฝ่ายจัดการของชมรมฯ เพื่อเป็นตัวอย่างกรณีศึกษาแนวทางสำหรับการบริหารงานท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยที่ไม่ได้กล่าวถึงฝ่ายผู้เข้าร่วมโครงการฯ และคนในพื้นที่ของตำบลแต่อย่างใด

ชัชยันต์ เหลืองดี (2544) นักศึกษาปริญญาโทสาขาวิชาพัฒนาชนบทศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดลได้ทำการศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพพวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาภายใต้หัวข้อ การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของบ้านโคกเกตุ ตำบลปลายโพพวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ในปีการศึกษา 2544 โดยที่วิทยานิพนธ์ฉบับดังกล่าวทำการศึกษาประวัติและพัฒนาการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของบ้านโคกเกตุ โดยเก็บข้อมูลจากชมรมฯ เป็นหลักเพื่อเน้นการศึกษาเรื่องกระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีต่อบ้านโคกเกตุ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างกระชับ โดยที่วิทยานิพนธ์ฉบับดังกล่าวกล่าวถึงการจัดการจากมุมมองของชมรมฯ เพียงฝ่ายเดียวโดยไม่ได้เน้นการเก็บข้อมูลจากสมาชิกชมรมฯ หรือเก็บข้อมูลจากมุมมองของนักท่องเที่ยวแต่อย่างใด

และประเด็นดังกล่าวในงานศึกษาที่กล่าวมานั้นมักจะกล่าวถึงภาพรวมของการจัดการที่นำไปสู่ความสำเร็จซึ่งแตกต่างจากสิ่งที่จะนำเสนอในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ โดยที่ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาเน้นไปที่หมู่บ้านโคกเกตุ ตำบลปลายโพพวงซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีลูกบ้านให้ความร่วมมือกับการท่องเที่ยวมากที่สุดและยังเป็นที่ตั้งของศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของโครงการการท่องเที่ยว โดยที่ผู้ศึกษาได้ค้นพบความแตกต่างจากการศึกษาทั้ง 2 ฉบับที่ได้กล่าวถึงข้างต้นทั้งในแง่บวกและแง่ลบจากการท่องเที่ยว และแบ่งออกเป็น 6 บทดังนี้

บทที่ 1 ซึ่งเป็นบทนำนี้ได้กล่าวถึงที่มาและความสำคัญของปัญหา ประวัติการท่องเที่ยวของคนไทย และการเริ่มต้นของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเมืองไทย รวมถึงการเข้ามาของการท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์ในเมืองไทย และต้นแบบของการท่องเที่ยวดังกล่าวจากต่างประเทศ และ

กรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่จะนำเสนอในท้ายบทจะนำมาใช้วิเคราะห์ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ในบทที่ 4 และ 5

บทที่ 2 กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของตำบลปลายโพงพางจากอดีตก่อนที่จะเริ่มมีการก่อตั้งตำบลอย่างเป็นทางการ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากโลกภายนอกที่ส่งผลกระทบเข้าสู่หมู่บ้าน และจากสังคมชาวสวนในจังหวัดที่เล็กที่สุดในประเทศไทยที่ไม่เป็นที่รู้จักนักจนกระทั่งปัจจุบันที่เป็นที่กล่าวขวัญถึงโดยแบ่งตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน

บทที่ 3 กล่าวถึงจุดเริ่มต้นและการเข้ามาของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ทำให้หมู่บ้านชาวสวนแห่งนี้กลายเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เป็นที่นิยมที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศในปัจจุบัน ภายในระยะเวลาอันสั้น รวมถึงวิธีการจัดการทั้งในระดับกลุ่มบริหารและชาวบ้าน จุดดึงดูดนักท่องเที่ยว และพัฒนาการของการท่องเที่ยวในพื้นที่

บทที่ 4 กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้าน ผู้มาเยือน และชุมชน ซึ่งหมายถึงความสัมพันธ์ทั้งระหว่างคนใน-คนนอก และคนใน-คนในเองในทุกกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมถึงผู้ที่ไม่ได้รับผลประโยชน์จากมุมมองของทุกฝ่าย

บทที่ 5 กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้านทั้งในแง่บวกและแง่ลบ และการคงวิถีชีวิตของชาวสวนภายหลังเกิดการท่องเที่ยวในพื้นที่ผ่านเรื่องเล่าของแต่ละครอบครัวและบทวิเคราะห์ ก่อนที่จะนำเข้าสู่บทสรุปในบทสุดท้าย

กรอบแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะทำการศึกษากลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังหมู่บ้านและแรงผลักดันแห่งของเดินทางโดยยึดแนวคิดของ MacCannell ที่กล่าวถึงการค้นหาความเป็นของแท้ของคนเมืองในปัจจุบัน และแนวคิดของ Rosaldo ที่กล่าวถึงการโยยหาอดีตของคนเมืองที่ต้องการจะออกจากสังคมปัจจุบันเพื่อกลับไปสู่วันวาน นอกจากนี้ยังทำการศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างเจ้าบ้านกับผู้มาเยือนในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยยึดแนวคิดของ Reisinger และการจัดแบ่งกลุ่มเจ้าบ้านและผู้มาเยือนตามระห่างความสัมพันธ์ของ Dann และ Ryan ตามลำดับ รวมถึงความสัมพันธ์ภายในหมู่บ้านที่มีโครงสร้างทางสังคมไทยแบบอุปถัมภ์ตามแนวคิดของอภิชัย พันธเสน, พรศิริ บูรณเขตต์ และวุฒิสาร ตันไชย

เจ้าบ้านกับผู้มาเยือน

MacCannell (1976) เปรียบนักท่องเที่ยวในยุคปัจจุบันเสมือนนักแสวงบุญที่ค้นหาความสุข ความผ่อนคลาย และที่สำคัญคือการค้นหาความเป็นของแท้ (authenticity) ที่ขาดหายไปจากชีวิต

ประจำวันของคนในสังคมสมัยใหม่ซ้ำซากจำเจ เพราะพวกเขาเชื่อว่าความเป็นของแท้มีอยู่จริงในเวลาอื่นๆ หรือในวัฒนธรรมอื่นๆ ความเป็นของแท้ถูกเชื่อว่ายู่ในสภาพชีวิตที่บริสุทธิ์เรียบง่ายกว่าสังคมสมัยใหม่ หรืออาจกล่าวได้ว่าสังคมสมัยใหม่นั้นให้ความสำคัญกับความ เป็นธรรมชาติ

Smith (1989: 2-3) เห็นด้วยว่านักท่องเที่ยวจำนวนมากออกเดินทางเพราะแรงกระตุ้นที่ ต้องการจะหนีจากสิ่งของสมัยใหม่เพื่อเข้าสู่ธรรมชาติแม้เพียงชั่วคราว และนักท่องเที่ยวจำนวนมากใช้ การท่องเที่ยวเพื่อทำความรู้จักกับเพื่อนใหม่ๆ

แต่สำหรับนิธิ (2538: 73-74) นักท่องเที่ยว คือ ผู้ที่ต้องการเสรีภาพจากกฎเกณฑ์ในสังคม หรือในระบบการทำงานของตนเอง เพื่อให้รู้สึกตัวเองหลุดพ้นจากข้อบังคับที่กดขี่ชีวิตทุกวัน และการท่องเที่ยวของพวกเขาคือการแสวงหาชนบทที่สะอาดบริสุทธิ์ หรือชนบทประเพณีที่ไม่ เหมือนกับของตน ได้ย่างกรายเข้าไปในอดีตที่ไกลตัวหรือวัฒนธรรมที่ห่างไกลตัว

“การผจญภัยปลอมๆ, เสรีภาพปลอมๆ และโรแมนติคปลอมๆ เหล่านี้ยังเป็น อุดมคติของวัฒนธรรมท่องเที่ยวสืบมาจนถึงปัจจุบัน... นักท่องเที่ยวต้องการ ความปลอดภัยและความสะดวกสบายจนเกือบเหมือนอยู่บ้านของตนเอง... ตัว เดินทางเที่ยวกลับในกระเป๋าของนักท่องเที่ยวทุกคนพึงอยู่แล้วว่าเขาไม่ได้ ต้องการหลุดพ้นจากพันธนาการที่ผูกพันชีวิตของเขา... แนวคิดของโรแมนติคก็ คือความพยายามจะเข้าใจวัฒนธรรมที่แตกต่างจากของตนด้วยความชื่นชม นัก ท่องเที่ยวเพียงแต่ต้องการเห็นสิ่งแปลกๆ และสิ่งทั้งหลายนั้นมันแปลกอยู่ได้ก็ เพราะเราคุ้มกันจากจุดยืนของเราเอง อย่างไรก็ตาม เวลาจำนวนน้อยที่นักท่องเที่ยว ให้แก่สังคมที่ตนไปเยี่ยมเยือนก็พึงให้เห็นอยู่แล้วว่าความต้องการจะเข้าใจ วัฒนธรรมของท้องถิ่นจากแง่มุมของเจ้าของวัฒนธรรมนั้น ไม่มีอยู่จริงในหมู่ นักท่องเที่ยว”

ในขณะที่ McIntosh and Goeldner (1990) ให้คำนิยามของนักท่องเที่ยวอย่างตรงไปตรง มา คือ ผู้มาเยือนที่ใช้เวลาอย่างน้อย 24 ชั่วโมงในพื้นที่ที่เดินทางไปถึงเพื่อจุดประสงค์ของการพักผ่อน สันทนาการ และวันหยุด (อ้างถึงใน Reisinger 1995)

และในทางตรงกันข้าม เจ้าบ้าน คือ เจ้าของพื้นที่ที่เป็นจุดหมายของการเดินทาง ทั้งผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ทางตรงและทางอ้อมจากการท่องเที่ยว และผู้ให้บริการในการท่องเที่ยว (Reisinger 1995: 743) โดยที่ Nettekoven (1979) ได้ทำการแยกประเภทของเจ้าบ้านออกเป็น 2 ประเภทดังนี้ คือ เจ้าบ้านมืออาชีพ (professional host) ซึ่งหมายถึงผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว และในทางตรงกันข้าม เจ้าบ้าน (host) หมายถึงคนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แต่ไม่ได้รับผลประโยชน์ ใดๆ จากการท่องเที่ยว

Pi-Sunyer (1978: 149-155) พูดถึงเจ้าบ้านที่ได้ศึกษาในชุมชนแห่งหนึ่งบนชายฝั่งทะเล Catalan ทางตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศสเปนไว้ในบท “Through Native Eyes: Tourists and Tourism in a Catalan Maritime Community” ของ *Hosts and Guests* ว่าเจ้าบ้านทั่วไปคาดหวังว่าแขกที่มาเยือนจะถึงเข้าใจพื้นฐานของสิ่งที่ “สมควร” และ “ไม่สมควร” กระทำเมื่ออยู่ในพื้นที่ของพวกเขา นอกจากนี้แล้วเจ้าบ้านยังมักจะมีภาพของแขกที่มาเยือนไว้ในใจเสมอ เช่น คนฝรั่งเศสจู้จี้และไม่มีการยกย่อง คนเยอรมันขี้เหนียว ในขณะที่คนอิตาลีเดินไวใจไม่ได้ และผู้เขียนยังปิดท้ายว่าเจ้าบ้านเรียนรู้จากประสบการณ์ ถ้าการท่องเที่ยวทำให้วัฒนธรรมกลายเป็นสินค้า คนพื้นเมืองก็มองเห็น “แขกผู้มาเยือน” เป็นเพียงแหล่งที่มาของรายได้ หรือตัวก่อความรำคาญ มากกว่าที่จะเห็นเป็นบุคคล และพวกเขาได้แบ่งกลุ่มคนในชุมชนออกเป็น 3 กลุ่มตามระยะห่างที่กำหนดโดยคนพื้นเมือง คือ คนพื้นเมือง (native) ซึ่งหมายถึงคนที่เกิดและเติบโตอยู่ในชุมชน คนแปลกหน้า (stranger) คือคนที่ไม่คุ้นหน้าแต่เป็นคนสเปน (เพราะในช่วงเวลาดังกล่าวยังมีนักท่องเที่ยวต่างชาติไม่มากนัก) และคนต่างชาติ (foreigner) ซึ่งหมายถึงคนชาติอื่นๆ ที่นอกเหนือจากสเปน

แรงผลักดันแห่งการเดินทาง

แรงผลักดันแห่งการเดินทางของคนในยุคปัจจุบันส่วนใหญ่เกิดจากความรู้สึกเบื่อหน่ายชีวิตประจำวันที่ซ้ำซากและความไม่แน่นอนกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม คนจำนวนมากในปัจจุบันอยู่ในโลกที่เต็มไปด้วยการผลิตซ้ำ โดยเฉพาะการพิมพ์และการถ่ายภาพ พลาสติกและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ คนเมืองจำนวนมากจึงเชื่อว่าโลกที่พวกเขาอยู่นั้นไม่มีความเป็นของแท้เอาเสียเลย เพราะฉะนั้นความเป็นของแท้จึงจะอยู่ที่อื่นๆ นอกเหนือจากชีวิตสมัยใหม่ในเมือง Grabum (1995: 159) จึงกล่าวว่าการท่องเที่ยวสมัยใหม่ตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองล้วนเกี่ยวข้องกับความเป็นของแท้และความเป็นคนอื่น (otherness) หรือการเรียนรู้เกี่ยวกับสถานที่อื่น คนอื่นๆ อาหารและภาษาอื่นๆ เวลาอื่นๆ โดยการท่องเที่ยวไปสู่พิพิธภัณฑ์ สถานที่เก่าแก่ และเดินทางสู่ภูมิศาสตร์แหล่งอื่น โดยการชื่นชมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และนักท่องเที่ยวสมัยใหม่คาดหวังว่า “โลกภายนอก” จะเป็นอย่างที่เขาคิด และถ้ามันไม่เป็นเช่นนั้นพวกเขาก็จะกังวลว่ามันจะไม่ใช่ความเป็นของแท้ เพราะฉะนั้นพวกเขาจึงต้องออกเดินทางไปยังโลกที่สามเพื่อค้นหาความเป็นอดีต และค้นหาความเป็นของแท้ในสังคมอื่นที่พวกเขาเชื่อว่ามีดีกว่าสังคมของตนเอง โดยที่แรงผลักดันสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มดังนี้

(1) Nostalgia

Davis (อ้างถึงใน Rosaldo 1993: 71; Grabum 1995: 166) กล่าวว่าคำว่า nostalgia เกิดขึ้นครั้งแรกในหมู่นักจิตวิทยาชาวสวิสในศตวรรษที่ 17 มาจากรากศัพท์ภาษากรีกจากคำว่า nostos

หมายถึงการกลับบ้าน และ *algos* หมายถึงอาการเจ็บป่วย ซึ่งเมื่อนำมารวมกันจะหมายความถึงอาการเจ็บป่วยอย่างรุนแรงที่เกิดจากการคิดถึงบ้าน และเป็นอาการเจ็บป่วยที่รุนแรงถึงขนาดทำให้เศร้าโศก คร่ำครวญ จนถึงพยายามฆ่าตัวตาย ซึ่งไม่ได้มีความหมายเหมือนดังที่ใช้กันในปัจจุบันที่คนหวนคิดถึงอดีต แต่ Graburn (1995) กล่าวว่า *nostalgia* ในยุคปัจจุบันหมายถึงความเจ็บปวดที่เกิดขึ้นเพราะการย้ายจากจุดกำเนิด การสูญเสียสิ่งที่คุ้นเคยหรือสิ่งที่เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นอดีต หรืออีกนัยหนึ่งมันคือการโหยหาอดีตหรือการรำลึกถึงอดีตของคนๆ หนึ่งที่เคยใช้ชีวิตในวัยเยาว์ ในขณะที่ชนิดา ชิตบัณฑิตย์ (2545: 87) ให้คำจำกัดความของอาการดังกล่าวว่าเป็น

“อาการป่วยไข้ทางสังคม” ที่เกิดขึ้นในกลุ่มคนเมืองและแรงงานในเมือง เพราะผลสะท้อนจากภาวะของวัฒนธรรมโลกที่สายสัมพันธ์ทางสังคมแบบเดิมที่ใช้ยึดโยงตนเองกับโครงสร้างสังคมแบบเดิม คือ ชุมชนหมู่บ้านได้เสื่อมสลายลง ประกอบกับความต้องการแสวงหาสิ่งยึดเหนี่ยวท่ามกลางสังคมในปัจจุบันที่เลื่อนไหลไม่คงที่

ในขณะที่หลายคนคิดว่า *nostalgia* คือการโหยหาอดีต แต่ Graburn (1995: 167) อ้างถึง MacCannell ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวนั้นมีพื้นฐานมากจากความรู้สึกแปลกแยกของคนกับชีวิตปัจจุบันของตนที่เร่งรีบในเมือง ถวิลหาสิ่งที่คิดว่าเรียบง่ายทางธรรมชาติ พื้นที่ชนบทและประวัติศาสตร์ เขากล่าวว่า *nostalgia* แบบนี้เป็นเพียงการค้นหาประสบการณ์ที่จริงแท้กว่าสำหรับคนที่ค้นหาความใกล้ชิด (*connectedness*) กับชุมชนและวาดฝันว่ามันมีอยู่ในชีวิตที่เรียบง่ายและอบอุ่นกว่า

หลังจากที่การท่องเที่ยวได้ขยายตัวอย่างมากในยุคทศวรรษที่ 50 เมื่อเกิดอุตสาหกรรมการบินขึ้น การท่องเที่ยวก็กลายเป็นอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดในโลกภายในปี 1992 ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่ออนาคตของผู้คนและสถานที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว Dann (1998: 39-40) มองว่าการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมโหยหาหรือรำลึกอดีตสำหรับคนเมืองที่คนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านของตนเองในประเทศโลกที่สามจะไม่มีวันเข้าใจความหมายของคำว่า “โหยหาอดีต” เพราะชาวบ้านอาศัยอยู่ใน “อดีต” ของนักท่องเที่ยวชาวตะวันตกที่เดินทางย้อนไปเพื่อรำลึกอดีตของพวกเขา แต่ Dann ไม่ได้เห็นว่าการโหยหาอดีตเป็นความต้องการที่ไม่มีเหตุผล แต่เป็นการเสนอแนะแนวทางในเชิงบวกให้กับอดีตสำหรับคนปัจจุบันที่มีความรู้สึกที่ไม่ดีกับปัจจุบัน หรืออีกนัยหนึ่ง การโหยหาอดีตถูกจำกัดอยู่ในความไม่พึงพอใจกับการจัดการของสังคมในปัจจุบัน และต่อเนื่องไปถึงอนาคต

อย่างไรก็ตาม Rosaldo (1993: 69-70) กล่าวถึงการโหยหาอดีตว่าเป็นปรากฏการณ์ที่คนเราโหยหาในสิ่งที่ได้ทำลายไปมากกว่าที่จะอธิบายถึงสิ่งที่เราเคยยึดติด เขาชี้ว่าการโหยหาอดีตเป็นความรู้สึกที่บริสุทธิ์ที่ทุกคนมีจึงมักถูกนำเสนอในแง่บวก แต่สิ่งที่พวกเขาต้องการคือสิ่งที่พวกเขา

เคยตั้งใจจะเปลี่ยนแปลง หรือได้ทำลายไปเสีย คล้ายกับการที่คนเรามาใครสักคน แล้วมารำให้เสียใจกับการตายของคนๆ นั้น หรือการที่เรามา นั่งเสียดายกับวิถีชีวิตที่เราได้ตัดสินใจเปลี่ยนแปลง หรือแม้แต่การรักธรรมชาติหลังจากที่เราได้ทำลายสิ่งแวดล้อมไปแล้ว และผู้คนมักจะกล่าวถึงการโหยหาอดีตในแง่บวก จึงมีนักวิชาการหลายคนที่ยืนยันว่า อดีตไม่ได้ดีกว่าปัจจุบัน และบางครั้งอาจจะเลวร้ายกว่า แต่คนเอา “ความโหยหาอดีต” มาเป็นเครื่องปกปิดความคิดที่ได้ทำลายมันไป

แต่ชนิดา (2545: 77) เห็นว่าการโหยหาอดีตนั้นเกิดขึ้นเพราะความต้องการสะสมโดยกล่าวถึงธงชัย (2543) ที่ตั้งข้อสังเกตต่อการเกิดขึ้นของปรากฏการณ์การโหยหาอดีตของชนชั้นกลางว่าเป็นกลุ่มที่ต้องการอดีตเพราะอดีตเป็นการสะสม “ความมั่งคั่งทางจิตวิญญาณ” ของพวก “ชนชั้นคนรวยใหม่”

การพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมหลายประการและกฎหมายไทยซึ่งเป็นพลังสำคัญของเศรษฐกิจนี้ ยังคงผลักดันให้สังคมพุ่งไปข้างหน้าอย่างรวดเร็ว ผลกระทบต่อชีวิตและวัฒนธรรมเมืองมีอย่างใหญ่หลวง ชนชั้นคนรวยใหม่ขยายตัวอย่างรวดเร็วในระยะเวลาอันสั้น และในทันทีทันใดได้เกิดอำนาจซื้ออย่างมหาศาล หลังจากที่ได้ซื้อวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุไปแล้ว พวกเขาจะเริ่มแสวงหาวัฒนธรรมการค้าด้านวิญญาณ... ความต้องการที่จะมีอดีตได้ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว... ยิ่งกรุงเทพฯ วิ่งสู่อากาศเร็วเพียงใด ความดึงดูดใจของลัทธินิยมอดีตแบบใหม่ก็ยิ่งมีสูงขึ้นไปเท่านั้น คนเริ่มมีจิตสำนึกเกี่ยวกับการกล่าวขานถึงอดีตถึงแม้ว่า พวกเขาจะไม่ได้ดำรงอยู่กับอดีต เขาก็ต้องการสะสมเพื่อความมั่งคั่งทางจิตวิญญาณ เพื่อให้เข้าใจกระแสของชีวิตได้ดีขึ้น...(ธงชัย วินิจจะกุล 2543: 36-37)

Dann (1998:40) กล่าวว่าความโหยหาอดีตเป็นปัจจัยที่ทำให้การท่องเที่ยวประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากเพราะมันทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกเหมือนกับว่าพวกเขาคุ้นเคยกับสถานที่นั้นๆ ทั้งที่ไม่เคยอยู่มาก่อนเลยก็ตาม

และตัวอย่างที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศญี่ปุ่น ใช้ความโหยหาอดีต (nostalgia) มาเป็นจุดขายและประสบความสำเร็จมากในสายตาของ Creighton (1997: 239-254) ที่กล่าวถึงวิธีการดึงกลุ่มนักท่องเที่ยวที่อาศัยอยู่ในเมืองให้ “กลับบ้าน” เพราะบ้านของพวกเขาไม่ได้หมายถึงเพียงที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ แต่หมายถึงการกลับไปหาความเป็นชนบท พุ่มหญ้าเขียวขจี ที่สร้างจินตนาการให้กับคนญี่ปุ่นที่จะกลับไปสู่ยุคก่อนที่โลกตะวันตกจะเข้ามามีอิทธิพลในชีวิตประจำวัน ยุคก่อนอุตสาหกรรม หรือยุคก่อนที่จะเกิดสังคมเมือง ซึ่งเป็นความรู้สึกร่วมของคน (ญี่ปุ่น) เมืองหลายคนที่มีความรู้สึกเหมือนกับ “ไร้บ้าน” (homelessness) เพราะลักษณะที่พหุอาศัยของพวกเขาที่

ทันสมัยและมีความเป็นตะวันตกสูง แต่ไม่มีความเป็น “บ้าน” นั่นเอง โดยเขายกตัวอย่างภาพยนตร์เรื่อง *Congestion* และโฆษณาของสายการบินที่ให้ภาพของคน (ญี่ปุ่น) เมืองหลายๆ ครอบครัวยุคที่เดินทางออกนอกเมืองโตเกียวเพื่อฉลองวันปีใหม่ หรือวันประจำตระกูลที่บ้านเกิดในฤดูร้อน ซึ่งในตัวอย่างทั้ง 2 ชิ้นนั้นแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างชีวิตปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความสะดวกสบายสมัยใหม่ เช่น บ้าน ทางด่วน โรงแรม ห้องชุด แต่คนเหล่านี้ก็ยังคงโหยหาที่จะกลับไป “บ้าน” แบบญี่ปุ่น โบราณที่อยู่ท่ามกลางทุ่งหญ้า ทุ่งนา และถนนที่เต็มไปด้วยฝุ่นที่มุ่งหน้าสู่ดินเขา

นอกจากนี้ผู้เขียนยังอ้างถึง Akatsuka นักวิชาการชาวญี่ปุ่นที่เรียกยุคปัจจุบันของญี่ปุ่นว่าเป็นยุคย้อนยุค (Retrospective Age) ซึ่งผู้เขียนเรียกว่า ยุคย้อนยุครุ่งเรือง (Retro Boom) ที่เริ่มมาตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 70 ที่ดึงให้คนญี่ปุ่นเองกลับมาสนใจกับประเพณีและการโหยหาอดีต

Davis (อ้างถึงใน Creighton) กล่าวว่า nostalgia คือการค้นหาอัตลักษณ์ร่วมกัน โดยที่มองย้อนกลับไปในอดีตมากกว่ามองไปข้างหน้าสู่อนาคต ค้นหาความคุ้นเคยมากกว่าความแปลกใหม่ ค้นหาความแน่นอนมากกว่าการค้นหาสิ่งใหม่ๆ ทำให้ Smith (อ้างถึงใน Creighton) ชี้ให้เห็นว่า “อดีตนั้นมั่นคงกว่าปัจจุบัน” และการโหยหาอดีตนั้นส่งผลให้เกิดการสร้างอดีตขึ้นมาอีกครั้งเพราะการโหยหาอดีตทำให้คนสร้าง “อดีตขึ้นมาในโลกปัจจุบันเพื่อสนองความต้องการของโลกปัจจุบัน”

อย่างไรก็ตาม Davis ก็มองว่า nostalgia นั้นสนองความรู้สึกของคนจำนวนมากที่รู้สึกถูกทอดทิ้งให้โดยเดียวและกลายเป็นคนแปลกหน้าในสังคมของตนเองเพราะความเป็นเมืองในเมืองที่พวกเขาอาศัยที่เพิ่มขึ้นทุกวัน โดยที่ผู้เขียนยกตัวอย่างการกลับไป “ถิ่นกำเนิด” (home village หรือ *furusato* ในภาษาญี่ปุ่น) ซึ่งหมายถึงสถานที่ที่คงสภาพความทรงจำในวัยเยาว์ของคนๆ หนึ่งขึ้นมาหรือที่คนๆ นั้นมีความรู้สึกกับสถานที่หนึ่งมากที่สุด และไม่ว่าคนๆ นั้นจะเติบโตในพื้นที่ใดก็ตาม “ถิ่นกำเนิด” มักจะเป็นภาพของพื้นที่ชนบทที่ห่างไกลเสมอ

และผู้เขียนได้ให้ตัวอย่างของ Matsumoto นักวิพากษ์สังคมที่เปรียบเทียบ “ถิ่นกำเนิด” เหมือนกับ “ความเป็นแม่” ที่เด็กทุกคนจะรู้สึกปลอดภัยทุกครั้งทีกลับมาสู่อ้อมอกแม่ โดยที่ “คนส่วนใหญ่จะไม่คิดถึง ‘ถิ่นกำเนิด’ จนกว่าพวกเขาจะเดินทางจากมันไป”⁵ ซึ่งตัวอย่างเนื้อเพลงและบทกลอนนั้นแสดงให้เห็นถึง ความรุนแรงของการโหยหาอดีตที่โยงไปสู่ ความเป็นเมืองที่มักสร้างความรู้สึก “ไร้บ้าน” หรือการสูญเสียความผูกพันกับสังคมชนบท

และเนื่องจากความนิยมของ “ถิ่นกำเนิด” นี้เองทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนำเอา “ถิ่นกำเนิด” ซึ่งหมายถึงแหล่งชนบทใดๆ ก็ได้มาเป็นจุดขายให้เป็น “ถิ่นกำเนิดของคุณ” แม้แต่สำหรับคนที่เกิดและเติบโตในเมือง ซึ่งหมายความว่านักท่องเที่ยวสามารถรู้สึกได้ถึงความเป็น “ถิ่น

⁵ Creighton ได้ให้ตัวอย่างเนื้อเพลงและบทกลอนของญี่ปุ่นส่วนใหญ่ในยุคย้อนยุครุ่งเรืองที่จะมีเนื้อหาเพลงในทำนองเดียวกัน คือ การโหยหาอดีต

กำเนิด” กับแหล่งชนบทใดๆ ในประเทศญี่ปุ่น และภาพถ่ายจากความทรงจำ “ถิ่นกำเนิด” ของ Sonobe (อ้างถึงใน Creighton) ก็กลายเป็นถิ่นกำเนิดของทุกคนที่ได้ชมภาพเหล่านั้น และ Befu (อ้างถึงใน Creighton) ให้ความเห็นว่ารูปแบบชีวิตคนญี่ปุ่นในปัจจุบันมีความเป็นตะวันตกมากจนกระทั่งพวกเขาเริ่มวัฒนธรรมตัวเอง และทำให้พวกเขาต้องกลับไปค้นหาเอกลักษณ์ของความเป็นญี่ปุ่นที่หายไป

Creighton ยังให้ภาพของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ใช้สื่อโฆษณาบิดเบือนความเป็นจริงของวัฒนธรรมในหมู่บ้านเพื่อกระตุ้นความโหยหาอดีตของหมู่บ้าน Kazuki ที่เคยเป็นเพียงชุมชนเล็กๆ ที่ไม่เคยได้รับความสนใจให้กลับกลายเป็นที่สนใจในหมู่นักท่องเที่ยวโดยเฉพาะหนุ่มๆ เมื่อมีการใช้ภาพอาชีพดั้งเดิมของผู้หญิงในหมู่บ้านที่จะมหาสัตว์ทะเลโดยไม่ใช้ถังออกซิเจนช่วยหายใจ (ama) โดยในโฆษณาใช้ภาพของผู้หญิงสาวสวยหุ่นบอบบางใส่ชุดคาน้ำสีขาวลงแหวกว่ายในทะเล ซึ่งเป็นภาพที่สื่อและสื่อถึงความดึงดูดทางเพศ ในขณะที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่เข้าใจว่าทำไมจึงมีคนมาเที่ยวยังหมู่บ้าน Kazuki ทั้งที่เมืองและชีวิตของเขาไม่แตกต่างจากคนอื่นๆ ในประเทศแต่อย่างใด และพวกเขายิ่งประหลาดใจนักที่นักท่องเที่ยวหนุ่มๆ เดินทางมาเพื่อดู ama โดยเฉพาะทั้งที่พวกเขาเฝ้าภาพภรรยา แม่ หรือยายของพวกเขาในลักษณะที่ดึงดูดทางเพศไม่ออก เมื่อหุ่นของพวกเธอกำยารากับนักทศกรีธา

เหมือนกับชาวชนเผ่า Nuer ในประเทศซูดานที่ลงนยั้งนักกับขบวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเป็นระยะทางเป็นพันๆ ไมล์เพียงเพื่อใช้เวลาเพียงไม่กี่อึดใจ มองดูพวกเขา และถ่ายรูปพวกเขาเป็นที่ระลึกและเดินทางกลับบ้านด้วยความสุขใจ (Eber 1997: 2)

(2) Authenticity

MacCannell (1976) เปรียบนักท่องเที่ยวในยุคปัจจุบันเสมือนนักแสวงบุญที่ค้นหาความสุข ความผ่อนคลาย และที่สำคัญคือการค้นหาความเป็นของแท้ (authenticity) ที่ขาดหายไปจากชีวิตประจำวันของคนในสังคมสมัยใหม่ซ้ำซากจำเจ ภัทรพงศ์ (2543: 10) เองอ้างถึง MacCannell ว่ามันกลายเป็นกระบวนการสมัยใหม่อันเป็นขั้วการเมืองทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมระหว่างประเทศพัฒนาแล้วและประเทศในโลกที่สามตั้งอยู่บนพื้นฐานความไม่แน่นอน (instability) และความไม่เป็นของแท้ (inauthenticity) จากพื้นฐานดังกล่าวความเป็นของแท้ถูกเชื่อว่ายู่ที่ไหนสักแห่งในคาบเวลาประวัติศาสตร์อื่นๆ หรือในวัฒนธรรมอื่นๆ ความเป็นของแท้ถูกเชื่อว่ายู่ในสภาพชีวิตที่บริสุทธิ์เรียบง่ายกว่าสังคมสมัยใหม่ หรืออาจกล่าวได้ว่าสังคมสมัยใหม่นั้นให้ความสำคัญกับความเป็นธรรมชาติ (naturalness) อย่างสูงยิ่ง

เพราะฉะนั้นนักท่องเที่ยวของ MacCannell จึงออกเดินทางเพราะความเชื่อว่าความเป็นของแท้ในสถานที่อื่น แต่พวกเขาก็ไม่พอใจกับฉากทางวัฒนธรรมที่ถูกจัดเอาไว้สำหรับนักท่องเที่ยว เช่น ระบายพื้นเมือง หรือการแสดงดนตรี และ Laxson (1991: 365-391) กล่าวว่านักท่องเที่ยวหลายคนแสดงความไม่พอใจเมื่อพวกเขาเห็นพวกเดียวกัน (นักท่องเที่ยว) อีกหลายร้อยคนเดินทางเข้าไปชมการแสดงเช่นเดียวกันกับพวกเขา เพราะคิดว่ายิ่งนักท่องเที่ยวจำนวนมากเท่าใดความเป็นของแท้ในการแสดงที่พวกเขากำลังชมอยู่ก็ยิ่งมีน้อยลงเท่านั้น

แต่ McLeod (1976) และ Cornet (1975) (อ้างถึงใน Cohen 1988) กล่าวว่าความเป็นของแท้ต้องไม่ใช่การประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่อการค้า เพราะความเป็นจริงแท้ในสิ่งของหรือการแสดงจะต้องเกิดขึ้นโดยชนพื้นเมืองเพื่อตอบสนองความต้องการของชนพื้นเมืองเท่านั้น

ในขณะที่ Cohen (1988: 376-379) ชี้ให้เห็นว่านักท่องเที่ยวนั้นมีหลายแบบแม้ว่าพวกเขาต่างก็ต้องการที่จะค้นหาความเป็นของแท้เหมือนกันหมด เพียงแต่ว่าพวกเขาไม่ต้องการทำตัวเป็นชนพื้นเมืองเหมือนนักมานุษยวิทยาออกเป็น 5 ประเภทดังนี้

1. Existential tourist คือพวกที่เป็นนักท่องเที่ยวแบบบริสุทธิ์ (purist tourist) พวกที่มีแนวโน้มที่จะละทิ้งความสมัยใหม่ และพุ่งเข้าหาความเป็นคนอื่น (the Other) ในพื้นที่ที่พวกเขาเลือก หรือเรียกอีกนัยหนึ่งคือ การสลับเปลี่ยนโลก (switch worlds) ตามแบบของ Berger and Luckmann หรือที่ Redfoot เรียกว่า go native นักท่องเที่ยวพวกนี้คือพวกที่จะต้องเดินทางเข้าไปในเส้นทางที่แปลกใหม่และให้ลึกที่สุดเพื่อที่จะได้เข้าถึงชนพื้นเมืองมากที่สุด คือดูคล้ายพวกนักมานุษยวิทยา ภัณฑารักษ์ หรือนักชาติพันธุ์วิทยา แต่อย่างไรก็ตามพวกเขายังมีความแตกต่างจากนักวิชาการตรงที่ในบางครั้งพวกเขาไม่สามารถแยกแยะความเป็นของแท้และการจัดฉากของความเป็นของแท้

2. Experimental tourist คล้ายกับพวก existential tourist แต่มีความเป็นนักท่องเที่ยวมากกว่า คือให้ความสำคัญกับความเป็นของแท่น้อยกว่าและพอใจที่จะสัมผัสความเป็นของแท้จากหลากหลายกิจกรรมในพื้นที่หนึ่ง

3. Experiential tourist คือกลุ่มคนที่เลือกที่จะเข้าร่วมกิจกรรมในชีวิตประจำวันของชนพื้นเมืองอย่างแท้จริง และค่อนข้างที่จะยึดติดกับขั้นตอนการให้ความหมายของคำว่าความเป็นของแท่ค่อนข้างสูงใกล้เคียงกับพวก existential tourist

4. Recreational tourist นักท่องเที่ยวที่ค้นหาความเป็นคนอื่น (Other) และชื่นชอบกับการรักษาและการฟื้นฟูต่างๆ และมีแนวโน้มที่มีทัศนคติในทางบวกกับวัตถุทางวัฒนธรรมที่พบเห็นระหว่างการเดินทาง และการให้ความหมายของคำว่าความเป็นของแท้ที่ผ่อนคลายน้อยกว่าพวกแรกๆ พวกเขาจะมีความสุขกับความเป็นของแท้ที่ได้พบแม้ว่าลึกๆ แล้วพวกเขาจะเชื่อหรือไม่ก็ตาม

ว่าสิ่งๆ นั้นจะเป็นของแท้หรือไม่ และด้วยเหตุนี้เองเพียงแค่การจัดฉากความเป็นของแท้ (staged authenticity) ก็เพียงพอแก่ความต้องการของนักท่องเที่ยวประเภทนี้

5. Diversionary tourist คือกลุ่มนักท่องเที่ยวที่หาความเพลิดเพลินกับการเดินทางโดยไม่ได้ใส่ใจกับความเป็นของแท้เลยแม้แต่น้อย

ซึ่งสอดคล้องกับสิ่งที่ภักทรพงศ์ (2543: 11) อ้างถึง Feifer (1985) ว่า post tourist นั้นเกิดอาการอึดอัดจากการค้นหาความเป็นของแท้จากการท่องเที่ยวในโลกปัจจุบัน เพราะพวกเขาเห็นว่าตัวเองกำลังอยู่ในเกมการท่องเที่ยวที่ทุกอย่างถูกจำลองขึ้นมาเพื่อสนองตอบความต้องการของพวกเขาเอง และพวกเขาก็พอใจที่จะเล่นเกมนี้ โดยที่ไม่ใส่ใจว่าสิ่งที่อยู่ตรงหน้าเป็นความเป็นของแท้หรือไม่เพราะพวกเขาสนใจเพียงความเป็นคนอื่นที่ปรากฏให้เห็น

เพราะความเป็นของแท่นั้นเป็นแนวคิดที่สร้างขึ้นโดยสังคม (MacCannell 1976) เพราะฉะนั้นจึงไม่มีมาตรฐานวัดได้อย่างตายตัว แต่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละคน และมาตรฐานความเป็นของแท้ของนักท่องเที่ยวนั้นก็แตกต่างจากความเป็นของแท้ของนักมานุษยวิทยาที่ขุดค้นเข้าไปแล้วก็พบกับการจัดฉาก เพราะเมื่อทุกอย่างหายไปแล้ว ก็ต้องมีการจัดฉากกิจกรรมและเหตุการณ์ต่างๆ เอาไว้ให้นักท่องเที่ยวชม เพราะคนพื้นเมืองไม่ต้องการให้นักท่องเที่ยวก้าวล้ำเข้าไปในชีวิตส่วนตัว พวกเขาจึงจัดฉากความเป็นของแท้ขึ้นมาอย่างแนบเนียนเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ชมกับ “ความเป็นของแท้” ที่พวกเขาต้องการ

และ Urry (1990: 11) ก็เห็นด้วยนักท่องเที่ยวบางครั้งก็เพียงต้องการเดินทางเพื่อหลีกเลี่ยงความจำเจ เช่น นักท่องเที่ยวชนชั้นกลางอยากเดินทางเพียงเพื่อให้ได้เป็นयाกสักวันเพื่อสร้างความคิดค้นให้กับตัวเอง ในขณะที่ชนชั้นล่างก็ต้องการยกระดับตนด้วยการเป็นราชาเพียงสักหนในชีวิตด้วยการท่องเที่ยวเช่นกัน

การท่องเที่ยวกับความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น

Smith (1978: 2-3) กล่าวว่าการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่เป็นระบบ และตอบสนองลูกค้าที่มีกำลังทรัพย์และเวลาเหลือเฟือ และต้องการที่จะใช้มันให้เกิดความสุข โดยเฉพาะการท่องเที่ยวแบบมวลชน (mass tourism) นั้นว่ามีอยู่ทุกหนทุกแห่ง และมันยังเป็นอุตสาหกรรมที่เป็นระบบและเป็นหัวใจของเศรษฐกิจในหลายๆ ประเทศ และบางครั้งหน่วยงานรัฐพยายามที่จะใช้ความบันเทิงที่นักท่องเที่ยวค้นพบมาเป็นจุดขายของเพื่อเป็นการช่วยนำรายได้เข้าสู่แต่ละพื้นที่ ซึ่งบางครั้งมันก่อให้เกิดความขัดแย้งในชุมชนของพื้นที่นั้นๆ ได้

แต่การท่องเที่ยวที่อยู่บนพื้นฐานเดียวกัน คือ การค้นหาและมีส่วนร่วมในประสบการณ์ทางวัฒนธรรมทั้งทางด้านสุนทรีย หาความรู้ หรือด้านความรู้สึก เนื่องจากนักท่องเที่ยวล้วนต้องการ

ประสบการณ์ทางวัฒนธรรม และการแสวงหาความรู้จากชนบท Stebbins (1996) จัดให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ซึ่งเป็นรูปแบบเดียวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

แต่ Nilsson (2001: 9-10) อ้าง Page และ Getz (1997) ว่านักวิจัยส่วนใหญ่มักจะประเมินสถานการณ์ของการท่องเที่ยวในชนบทต่ำไปโดยมองเพียงว่าเป็นกิจกรรมสันตนาการ ไม่ใช่ธุรกิจ และ Cloke (1992) เห็นด้วยว่า “ชนบทนั้นเหมาะที่จะอยู่อาศัย สัญลักษณ์ของวัฒนธรรมชนบทอันได้แก่ ชุมชนและวิถีชีวิตแบบชนบทก็สามารถขัดเกลา บรรจุหีบห่อ และทำการตลาดเพื่อการท่องเที่ยว

Krippendorf (1998: 34-37) มองกิจกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปหลายพันไมล์จากบ้านไปสู่ Club Mediterrance⁶ ซึ่งเป็นสถานที่ที่ได้รับความนิยมจากเหล่าสมาชิกที่จะเดินทางไปยังคลับในทุกๆ ปีเป็นการท่องเที่ยวในย่านที่จัดไว้ (Holidays in the Ghetto) เนื่องจากทางคลับได้จัดเตรียมกิจกรรมไว้สำหรับสมาชิกได้ผ่อนคลายจากชีวิตประจำวันอย่างเพียงพอตั้งแต่ กีฬา สันทนาการ และกิจกรรมทางสังคม แต่ Krippendorf มองว่านักท่องเที่ยวที่ไปยังคลับเหล่านั้นได้เดินทางไปถึงยังจุดหมายปลายทางจริงหรือไม่ เพราะหลายคนกลับมาถึงบ้านแล้วมักถามตัวเองว่า “เขาได้ไปยังประเทศกรีก (สถานที่ตั้งของคลับ) จริงหรือไม่” เพราะกิจกรรมทั้งหมดจะดำเนินอยู่บนหาดทรายและทะเลภายในรั้วของคลับที่มีพนักงานที่พูดภาษาต่างประเทศสามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดีเท่านั้น ในขณะที่พื้นที่ท้องถิ่น หมู่บ้านหรือคนที่อยู่รอบๆ บริเวณคลับนั้นกลับถูกตัดออกไปราวกับอยู่คนละโลก โดยที่ไม่มีนักท่องเที่ยวคนใดเคยสังเกตเห็น เพราะฉะนั้นนักท่องเที่ยวที่ไปพักผ่อนยังคลับนี้ก็จะไม่เห็นทะเลของคนท้องถิ่นกรีก ลา กูเวา หรืออะไรมาไกลกว่าสิ่งที่ทางคลับจัดเอาไว้ให้ภายในพื้นที่ที่กว้างขวางแต่จำกัด

ในขณะที่ Edensor (1998: 105-113) ชี้ให้เห็นว่าเส้นทางการเคลื่อนไหวของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เดินทางมายังเมืองอัครา ประเทศอินเดียเพื่อเข้าชมทัชมาฮาลนั้นเปรียบเสมือนนักบัลเลต์ที่กำลังแสดงอยู่บนเวทีด้วยท่าทาง บทบาทการเคลื่อนไหว และจุดการแสดงที่กำหนดโดยผู้กำกับไว้ก่อนแล้ว ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วนักท่องเที่ยวเหล่านี้ไม่ได้ถูกกำหนดด้วยเส้นทางหรือข้อห้ามใดๆ และพวกเขาจะพบกับความน่าสนใจต่างๆ มากมายนอกเส้นทางหลักของนักท่องเที่ยวได้

สำหรับนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะกลุ่มที่มาเป็นแพ็คเกจทัวร์นั้นจะถูกนำไปยังสถานที่ต่างๆ เพื่อที่จะได้ชมสถานที่จำนวนมากที่สุดในระยะเวลาที่จำกัดอันสั้นที่สุดตลอดการเดินทางในเมืองอัครา และสถานที่ที่จะต้องรวมอยู่ในแผนการเดินทางของกลุ่มทัวร์ทุกกลุ่ม คือสิ่งเดียวกับที่นักท่องเที่ยว

⁶ เป็นที่รู้จักกันในนาม Club Med ในปัจจุบัน มีหลายสาขาอยู่ในประเทศต่างๆ ทั่วโลก

⁷ นักท่องเที่ยวแพ็คเกจส่วนใหญ่จะใช้เวลาในเมืองอัครา 2 สัปดาห์เป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่นักท่องเที่ยวแบกเป้จะใช้เวลาอย่างต่ำ 1 เดือน ไปจนถึงไม่มีกำหนดในเมืองนี้และประเทศอินเดีย

เที่ยวแทบทุกคนรอยเหนื่อยอื่นใดในการเดินทางทั้งหมด คือ สิ่งมหัศจรรย์ของโลก ทัชมาฮาล แต่เมื่อเวลาของการเข้าชมอนุสาวรีย์แห่งความรักมาถึง นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่โดยเฉพาะที่มาเป็นกลุ่มทัวร์นั้นกลับได้ใช้เวลากับสถานที่ที่พวกเขาเผื่อรอนั้นเพียงแค่ประมาณ 1 ชั่วโมงซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวหลายคนไม่พอใจกับเวลาที่จำกัด

หลังจากที่ต้องเดินทางตามตารางที่กำหนดโดยแพ็คเกจทัวร์แล้ว นักท่องเที่ยวยังต้องเดินทางตามเส้นทางที่กำหนดไว้อย่างกระชับและเหมาะสมโดยผู้นำเที่ยวภายในทัชมาฮาลอีกด้วย โดยที่นักท่องเที่ยวจะมีเวลาสำหรับแต่ละจุดภายในอนุสาวรีย์อย่างจำกัดจำเขี่ยสำหรับการชื่นชมความงาม ฟังคำบรรยาย พร้อมกับบันทึกภาพ ซึ่งส่วนใหญ่มักจะจบที่การฟังคำบรรยายที่กล่าวถึงความงาม ความยิ่งใหญ่ถล่มถลาย และความโหดร้ายในการสร้าง และบันทึกภาพโดยที่ไม่มีเวลาชื่นชมความงามของสถานที่เท่าใดนัก

ในทางตรงกันข้ามนักท่องเที่ยวแบกเป้ที่มีเวลาอย่างไม่จำกัดสามารถเดินทางไปไหนมาไหนได้ตามต้องการ มักจะใช้เวลาอยู่ในทัชมาฮาลวันละหลายชั่วโมงจนถึงหลายๆ วันด้วยการกลับมาอยู่ที่อนุสาวรีย์นี้ซ้ำๆ ในวันถัดไป และเมื่อยามเดินชมภายในสุสานก็จะปลื้มตัวเดินคนเดียวเพื่อชื่นชมความงามด้วยตัวเองมากกว่าที่จะฟังคำบรรยายจากผู้นำเที่ยวแม้ว่าพวกเขาจะมีเส้นทางเดียวกัน แต่โดยส่วนใหญ่เวลาที่พวกเขาใช้ที่นี่กลับไม่ได้อยู่ภายในตัวสุสานเหมือนกับนักท่องเที่ยวแพ็คเกจ แต่เป็นภายนอกสุสาน บ้างก็นั่งสมาธิ อ่านหนังสือ วาดรูป เขียนบันทึก หรือจับกลุ่มคุยกับนักท่องเที่ยวคนอื่นๆ และคนที่ท้องถิ่นเอง นับว่าเป็นการใช้เวลากับสถานที่เพื่อซึมซับความเป็นทัชมาฮาลให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

อย่างไรก็ตาม Reisinger (1995: 743) เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าบ้านนั้นเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาและในหลายโอกาส เช่น บนเครื่องบิน ในโรงแรม ร้านอาหาร สถานที่ท่องเที่ยว หรือร้านค้า เป็นต้น เขาตั้งสมมติฐานว่าปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (social contact) ระหว่างเจ้าบ้านกับนักท่องเที่ยวจากต่างวัฒนธรรมจะช่วยให้สองฝ่ายเข้าใจกันดีขึ้นและเปิดโอกาสให้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยเขาอ้าง Cohen (1971) ที่รายงานว่าปฏิสัมพันธ์ทางสังคมทำให้เจ้าบ้านมีความภูมิใจในตัวเองมากขึ้น หรือ Stringer (1981) พบว่าปฏิสัมพันธ์ทางสังคมทำให้ทั้งสองฝ่ายเกิดความพึงพอใจกันมากขึ้น

แต่ Reisinger ก็อ้างถึง Amir (1969) ที่แย้งว่าค่อนข้างจะเป็นการมองโลกในแง่ดีเกินไปที่คาดว่าผลลัพธ์จะออกมาเป็นภาพบวกเสมอ เพราะ Bochner (1982), Bloom (1971), Tajfel and Dawson (1965) ต่างเห็นตรงกันว่าปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างคนจากต่างวัฒนธรรมอาจส่งผลลบในทางลบได้เช่นกัน และอาจจะเพิ่มความตึงเครียด ความงงเกลียดจาง หรือความเคลือบแคลงสงสัยได้

Reisinger ยังอ้างความคิดของ MacCannell (1984: 384-388) ว่าปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในระยะเวลาสั้น ผิวเดิน และไม่เท่าเทียมกันนั้นจะนำไปสู่การคดโกง เอาเปรียบ ไม่จริงใจ และไม่ไว้ใจได้ ซึ่ง Jafari (1989) เห็นด้วยว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวจะเอื้อประโยชน์ให้กับนักท่องเที่ยวเพียงฝ่ายเดียวเพื่อแลกเปลี่ยนกับค่าตอบแทนเท่านั้น ซึ่งนิธิ (อ้างแล้ว) เองก็เห็นต้องว่าการปะทะของ 2 ฝ่ายเกิดขึ้นอย่างไม่เท่าเทียมกัน

แต่ Cohen (1972, 1974) ยังเห็นว่านักท่องเที่ยวแบบมวลชน (mass tourist) มีโอกาสน้อยมากที่จะได้มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมโดยตรงกับเจ้าบ้าน

Krippendorf (1998) กล่าวถึงนักท่องเที่ยวที่พยายามจะหลีกเลี่ยงหนีจากชีวิตประจำวันที่แสนจะน่าเบื่อหน่ายของพวกเขาเพื่อมาสู่ดินแดนใหม่ และการพบกันของสองฝ่ายย่อมไม่ได้สวยงามอย่างที่คาดหวังเมื่อต่างฝ่ายต่างก็มีสิ่งที่ตนเองคิดอยู่ในใจ เขาเห็นความพยายามของนักวิจัยในยุคทศวรรษที่ 60 ที่เคยบอกว่าการท่องเที่ยวจะเป็นเครื่องมือที่สร้างความเข้าใจให้แก่คนทั้งโลกเพราะการเดินทางนั้นสามารถเชื่อมโยงคนที่อยู่สุดสองฝั่งโลกที่ต่างชาติ ภาษา สถานะทางเศรษฐกิจและความเชื่อเข้าหากัน แต่ผู้เขียนเชื่อว่ามันเป็นเพียงความหวังที่สวยงามเพราะเขาเห็นด้วยกับ Friedrich Wagner (อ้างถึงใน Krippendorf 1998) นักเขียนเรื่องท่องเที่ยวชาวเยอรมันที่บอกว่าเป็นไปไม่ได้ที่นักท่องเที่ยวเป็นล้านๆ คนทุกคนจะทำตัวเป็นทูตทางวัฒนธรรม หรือขอแลกเปลี่ยนอยู่กับคนท้องถิ่น แต่ผู้เขียนกลับเห็นว่าความสัมพันธ์ส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นระหว่างสองฝ่ายมักจะเป็นเพียงผิวเดิน เพราะนักท่องเที่ยวหรือผู้เขียนเรียกว่า ผู้พักผ่อน (holiday-maker) นั้นมักมองไม่เห็นหัวของคนท้องถิ่นเพราะความที่คิดว่าตนเองเหนือกว่า และความต้องการที่จะเดินทางของคนเหล่านี้ก็เพียงเพื่อหลีกเลี่ยงหนีจากสิ่งต่างๆ ในชีวิตประจำวันเป็นหลัก และต้องการสร้างความสนุกสนานเพลิดเพลินให้แก่ตนเอง พวกเขาไม่ต้องการที่จะสังสรรค์กับคนท้องถิ่นนักรอกเสียจากว่าคนเหล่านั้นจะสามารถสร้างความเพลิดเพลินและเพิ่มความหลากหลายให้กับการเดินทางของพวกเขา

ในทางกลับกันเจ้าบ้านที่สูงอายุมักจะให้คำกับ “มิตรภาพ” กว่าคนรุ่นหลังที่พบว่าการท่องเที่ยวพัฒนาไปเกินกว่าคำว่ามีมิตรภาพ และพวกเขาก็แบ่งแยกระดับความสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยวออกเป็นสองระดับด้วยกันด้วยการเรียกที่แตกต่างกันคือ นักท่องเที่ยว (tourists) และ แขก (guests) โดยที่คำว่า “แขก” จะให้ความรู้สึกที่เป็นมิตรและมีความสัมพันธ์ส่วนตัว และ “แขก” มักจะเป็นคนที่พักอยู่นานกว่า กลับมาที่เดิมบ่อยๆ และรู้จักมักคุ้นกับคนท้องถิ่น ในขณะที่ “นักท่องเที่ยว” เป็นเพียง “คนอื่น” (others) ที่พักเพียงหนึ่งหรือสองวันแล้วจากไป

อย่างไรก็ตามผู้เขียนเห็นว่าความสัมพันธ์ของสองฝ่ายนั้นมักไม่มีอะไรมากไปกว่ารอยยิ้มและความสุภาพ เพราะถ้าหากคุณเป็นคนท้องถิ่นคุณจะทราบว่ามันน่าเบื่อแค่ไหนที่ต้องคอยตอบคำถามเดิมๆ ซ้ำๆ อยู่ตลอดทั้งปี และแม้ว่านักท่องเที่ยวมักจะคาดหวังให้คนท้องถิ่นนั้นๆ เป็นมิตร

สุขภาพ และคอยช่วยเหลืออย่างเต็มใจ แต่ด้วยเหตุผลข้างต้นก็สามารถอธิบายได้ว่าทำไมคนท้องถิ่นบางคนจึงไม่ทำตัวเป็นเจ้าบ้านที่ดี และท้ายที่สุดแล้วนักท่องเที่ยวและคนท้องถิ่นก็จะอยู่ในที่ของตนเองเพราะสถานที่ที่สร้างขึ้นมาเพื่ออำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยวก็มักจะไม่เป็นที่นิยมสำหรับคนท้องถิ่น หรือบางครั้งสถานที่นั้นๆ ก็ไม่ต้อนรับคนท้องถิ่น และในทางตรงกันข้ามสถานที่สำหรับคนท้องถิ่นเองก็ไม่ได้ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเช่นกัน และเวลาผ่านไปการท่องเที่ยวในรูปแบบปัจจุบันกลับไม่ช่วยสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันสักเท่าไร ทั้งสองฝ่ายยังคงมีกระจกกันอยู่ตรงกลางที่ไม่สามารถทำให้เห็นตัวตนจริงๆ ของอีกฝ่ายได้แม้ว่าจะมีความพยายามที่จะศึกษาค้นคว้าเรื่องเหล่านี้ก็ไม่ช่วยให้เกิดความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น นักท่องเที่ยวมักอิจฉาชีวิตของคนท้องถิ่นที่ว่างงานแต่มีความสุข เรียบง่าย สบายๆ แม้ว่าบางครั้งความเป็นอยู่จะไม่ค่อยเป็นระเบียบ สะอาด ถูกสุขอนามัย เพราะภาพของคนท้องถิ่นที่เราอยู่ในหัวมักจะทำให้เราไม่มองความเป็นจริง และในขณะเดียวกัน คนท้องถิ่นก็มองนักท่องเที่ยวว่าร้าย และไม่ต้องทำงาน เป็นคนที่มาร่วมฉลองงานเทศกาลของพวกเขา หรือเด็กในท้องถิ่นหลายคนมองว่านักท่องเที่ยวคงมาจากเมืองที่หนาวมากๆ เพราะพวกเขามักจะใส่เสื้อผ้าน้อยชิ้นเสมอ สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าทั้งสองฝ่ายไม่ได้ทำความเข้าใจฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ความเข้าใจผิดแทนที่จะเป็นความเข้าใจ และอาจกล่าวได้ว่าการพบกันของทั้งสองฝ่ายเป็นเพียงการเผชิญหน้า ไม่ใช่การพบกัน

ในขณะที่ Ryan (1993) กล่าวถึงเป้าหมายหลักในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่ใช่สินค้า แต่เป็นประสบการณ์ในสถานที่หนึ่งๆ และสิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างการเดินทาง ซึ่งเป็นที่มาของสิ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวจะพอใจหรือไม่พอใจกับการเดินทางในแต่ละครั้ง เขากล่าวถึงสถานที่และสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวซึ่งก่อให้เกิด “สิ่งแวดล้อมนักท่องเที่ยว” (tourist environment) และปฏิภณของทั้งสองฝ่ายเมื่ออยู่ในพื้นที่ดังกล่าว

ผู้เขียนกล่าวว่าความต้องการที่จะเรียนรู้สังคมและชีวิตของคนในท้องถิ่นนั้นอาจจะเป็นเพียงหนึ่งในหลายความต้องการของการเดินทาง อันได้แก่ความต้องการที่จะพักผ่อนที่สำคัญกว่า และนักท่องเที่ยวมักจะมีเวลาที่จำกัดที่จะเรียนรู้ และที่สำคัญนักท่องเที่ยวยุคใหม่จะยึดติดกับคำว่า “สิ่งแวดล้อมนักท่องเที่ยว” (tourist environment) ตามแนวคิดของ Pearce (1982) ที่ต้องการความสะดวกสบายและในบางครั้งพวกเขาก็ต้องการความแตกต่างโดยถูกมองว่าเป็นนักท่องเที่ยว

Ryan ให้ความเห็นว่าโดยทั่วไปแล้วนักท่องเที่ยวยังคงเป็นคนนอกที่เข้ามาสู่พื้นที่แห่งหนึ่งเพราะเจ้าของพื้นที่มักมีกรอบความสัมพันธ์เอาไว้ในใจเสมอ โดยมองว่าเจ้าของพื้นที่ส่วนใหญ่มักจะมองนักท่องเที่ยวเป็นเพียงคนนอก ที่ไม่มีตัวตน ที่พวกเขาทั้งสองฝ่ายต้องมาใช้ชีวิตร่วมกันหรือใช้พื้นที่ร่วมกันในระยะเวลาหนึ่ง อย่างไรก็ตามเขาบอกว่าความสัมพันธ์ระหว่างสองฝ่ายนั้นสามารถพัฒนาให้สนิทสนมมากขึ้นได้หากโอกาสเอื้ออำนวย

เขากล่าวว่าสำหรับนักท่องเที่ยวหลายคนสิ่งที่ถือเป็นเหตุการณ์ที่น่าประทับใจที่สุดของการเดินทางคือการได้พูดคุยกับเจ้าบ้านที่เป็นคนท้องถิ่น และเป้าหมายหลักของนักท่องเที่ยว คือ การหาประสบการณ์ในสถานที่หนึ่งๆ และสิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างการเดินทาง เขาอ้างความคิดของ MacCannell (1976) ว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่พอใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมใน “ด้านหลังห้อง” แต่ผู้เขียนแย้งว่าแม้ว่าพวกเขาจะต้องการเรียนรู้จากประสบการณ์ในชุมชนที่เดินทางไปถึง แต่พวกเขาก็พอใจที่จะรักษาสถานภาพของ “guest” หรือแขกเอาไว้โดยไม่กล้าเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนเพื่อจะได้รับสิทธิพิเศษบางอย่างที่คนท้องถิ่นไม่ได้รับ แต่ไม่ว่านักท่องเที่ยวจะต้องการอยู่ในระดับใดพวกเขาก็ถูกเจ้าบ้านจัดแบ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวออกตามความสนิทสนมออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่คือ

1. กลุ่มแรกประกอบด้วยนักท่องเที่ยว (Tourist) เพียงอย่างเดียวที่คนท้องถิ่นมองว่าเป็น “คนนอก” ที่ไม่มีตัวตน และเดินทางเข้ามาในพื้นที่เพียงเพื่อชมการแสดงหรือเหตุการณ์ที่เตรียมเอาไว้

2. กลุ่มนี้ประกอบด้วย ลูกค้า (customer) ผู้มาเยือน (visitor) และนักเดินทาง (traveller) กลุ่มคนที่มีตัวตนที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ตามหน้าที่ระหว่างเจ้าของบ้านและผู้มาเยือน เช่น บริกรโรงแรม แต่ยังคงได้รับการมองว่าเป็น “คนนอก” ที่เข้ามาในพื้นที่เพื่อดูสังคัมและการใช้ชีวิตของคนท้องถิ่น

3. กลุ่มสุดท้ายประกอบด้วย นักเดินทาง (ที่มีอัตลักษณ์คาบเกี่ยวระหว่างกลุ่มที่สองและสาม) แขก (guest) และเพื่อน (friend) ที่มีตัวตนซึ่งเกิดจากปฏิสัมพันธ์ที่สร้างขึ้นจากความคุ้นเคยที่อาจเกิดขึ้นจากระยะเวลาที่นักท่องเที่ยวใช้หรือความถี่ที่เดินทางเข้าไปในพื้นที่นั้นๆ

นอกจากนี้ผู้เขียนยังแสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งในตัวนักท่องเที่ยวบางคนที่ต้องการสร้างความสัมพันธ์กับคนท้องถิ่นทุกระดับแม้กระทั่งชนชั้นแรงงาน เพื่อให้การเดินทางครั้งนั้นๆ น่าจดจำ มีชีวิตชีวา และเข้าถึงยิ่งขึ้นเช่น นักท่องเที่ยวชนชั้นกลางที่มักจะคุยกับพนักงานทุกๆ ไปในบาร์ที่เขาไปเที่ยว ทั้งที่ในชีวิตประจำวันเขาไม่คุยกับคนระดับที่แตกต่างกันเมื่ออยู่บ้าน

และในขณะเดียวกัน Dann (1996: 61-91) ได้ศึกษาวิธีการนำเสนอภาพของคนพื้นเมืองกับสถานที่ในแผ่นพับของบริษัทนำเที่ยวที่แต่ละแห่งเริ่มให้ความสำคัญมากขึ้น โดยที่เขาอ้างคำกล่าวของ Adams (1984) ว่าคนพื้นเมืองและสถานที่ถูกนำเสนอผ่านแผ่นพับ บรรจุหีบห่อ และเสนอขายโดยนายหน้าทางวัฒนธรรมการท่องเที่ยว โดยเขาได้ทำการวิเคราะห์ภาพในแผ่นพับการท่องเที่ยวจำนวนกว่า 5,000 ภาพเพื่อที่จะค้นหาการใช้พื้นที่ของคนพื้นเมืองกับนักท่องเที่ยวที่ถูกนำเสนอในการประชาสัมพันธ์นั้นพบว่าสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม คือ

1. paradise contrived สวรรค์จัดฉากเสนอภาพที่ไม่มีผู้คน แต่เน้นทัศนียภาพและมีคนท้องถิ่นเป็นฉากหลังเท่านั้น

2. paradise confined สวรรค์จำกัดเสนอภาพที่มีแต่นักท่องเที่ยวอยู่ในสถานที่ที่จัดไว้สำหรับนักท่องเที่ยวอยู่ภาพเท่านั้น

3. paradise controlled สวรรค์ต้องห้ามเสนอภาพของการมีปฏิสัมพันธ์ที่จำกัดกับนักท่องเที่ยวที่แสดงถึงสถานะของคนท้องถิ่นในรูปแบบของการเป็นคนรับใช้ ผู้ให้ความบันเทิงหรือผู้ค้า

4. paradise confused สวรรค์สับสนเสนอภาพของการมีปฏิสัมพันธ์ที่มากขึ้นกว่ากลุ่มอื่นๆ แต่ในลักษณะที่สับสนระหว่างนักท่องเที่ยวที่พยายามทำตัวกลมกลืนเป็นคนท้องถิ่น และคนท้องถิ่นเป็นนักท่องเที่ยว

และในกลุ่มที่ 3 paradise controlled เป็นพื้นที่แห่งเดียวที่จัดไว้สำหรับคนท้องถิ่นกับนักท่องเที่ยวได้มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างตั้งใจ โดยเฉพาะนั้นพบว่ายังมีการแบ่งกลุ่มคนพื้นเมือง (native) ที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว (tourists) และปรากฏในแผนผังของบริษัทท่องเที่ยวไว้ 3 กลุ่มได้ตามระยะห่างดังนี้

1. คนพื้นเมืองเป็นผู้รับใช้ (natives as servants) คือ คนในท้องถิ่นที่อยู่ใกล้ชิดกลุ่มนักท่องเที่ยวมากที่สุด และมีปฏิสัมพันธ์กันโดยตรง อันได้แก่ พนักงาน โรงแรม บริการ

2. คนพื้นเมืองเป็นผู้ให้ความบันเทิง (natives as entertainers) คือ คนในท้องถิ่นที่อยู่ใกล้ชิดกับนักท่องเที่ยวมากเป็นอันดับรองลงมาจากกลุ่มแรก เช่น นักแสดง นักเต้น

3. คนพื้นเมืองเป็นผู้ขาย (natives as vendors) คือ และคนพื้นเมืองที่ปรากฏอยู่ในกลุ่มนักท่องเที่ยวอีกลักษณะที่อยู่ห่างออกไปอีกคือ ผู้ขาย ไม่ว่าจะเป็นพนักงานขายทัวร์ แม่ค้าหาบเร่หรือคนขายของตามร้านค้าต่างๆ

Re-localization: ปัจจัยสู่ความสำเร็จของชนบท

Urry (1995) กล่าวไว้ว่าภายใต้โลกแห่งโลกาภิวัตน์ที่มีแต่ความเป็นหนึ่งเดียว (homogenization) ร่วมกันทั้งทางเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมซึ่งเกิดจากตัวแปรที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นกระแสวัฒนธรรมโลก การสื่อสารที่ทันสมัย หรือองค์ระดบนานาชาติที่เพิ่มขึ้น โลกาภิวัตน์เป็นการเคลื่อนไหวของการทำให้เป็นท้องถิ่นอีกครั้งหนึ่ง (re-localization) เป็นความสำเร็จในการรวมเอาความเป็นโลกและท้องถิ่นเข้าไว้ด้วยกัน โลกาภิวัตน์เปรียบเสมือนการนำความเป็นท้องถิ่นหลายๆ แห่งมารวมกันเป็นระบบโลกแบบใหม่ และผลกระทบจากการถ่ายทอดวัฒนธรรมโลกในยุคโลกาภิวัตน์นี้เองที่ก่อให้เกิดคุณลักษณะพิเศษทางวัฒนธรรม (local distinctiveness) ของท้องถิ่นกลับกลายเป็นจุดเด่นขึ้นมาทดแทน

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาของประเทศอังกฤษเริ่มมีการตื่นตัวในเรื่องอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในเมืองต่างๆ กล่าวคือมีการจัดแสดงทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเพื่อให้ความ

สำคัญกับแหล่งต่างๆ เพื่อดึงดูดคนเข้ามาท่องเที่ยวและพักอาศัย อย่างไรก็ตามสถานที่ดังกล่าวไม่จำเป็นต้องเป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ หรือตึกใดๆ สถานที่ดังกล่าวอาจจะเป็นถนนหรือเป็นพื้นที่ที่เปรียบเสมือนเป็นตัวแทนของชุมชนนั้นๆ ก็ได้เช่น ตึกเก่าๆ ที่อาจจะมิได้มีความหมายทางประวัติศาสตร์แต่ตั้งมายาว นานจนกลายเป็นสัญลักษณ์ของเมือง ควรจะได้รับการอนุรักษ์เอาไว้เพื่อคงซึ่งสัญลักษณ์ เพราะหากตึกดังกล่าวถูกรื้อถอนไป ก็เปรียบเสมือนเป็นการทำลายความหมายของเมืองไปด้วย

Urry ได้ยกตัวอย่างเมือง Lancashire ซึ่งเป็นเพียงเมืองอุตสาหกรรมทางตอนเหนือของประเทศอังกฤษ ที่ได้รับการฟื้นฟูโดยการใช้วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เข้ามาดึงดูดผู้คนให้เข้าไปสู่เมืองอุตสาหกรรมเก่าแก่นี้ ในแง่ของประวัติศาสตร์เมือง ปฏิวัติอุตสาหกรรมได้เริ่มขึ้นที่เมืองนี้ และเมือง Lancashire นี้ถือเป็นแหล่งกำเนิดของอุตสาหกรรม และมีประวัติด้านอุตสาหกรรมที่ยาวนานที่สุดในโลกมากกว่าสองศตวรรษตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 18 และยังมีวัฒนธรรมที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมอีกด้วย แต่เมืองดังกล่าวก็เป็นเพียงเมืองอุตสาหกรรมที่เต็มไปด้วยคนชนชั้นแรงงาน และแม้ว่าเดิมทีเมือง Lancashire นี้จะโดดเด่นในอุตสาหกรรมด้านต่างๆ นับตั้งแต่สิ่งทอไปจนถึงอุตสาหกรรมหนักเช่นเครื่องบิน แต่เนื่องจากในช่วงทศวรรษที่ 20 ถึง ทศวรรษที่ 60 ได้มีอุตสาหกรรมใหม่เกิดขึ้นอย่างมากและรวดเร็วในประเทศจนทำให้เมืองนี้เริ่มโดดเด่นน้อยลงเลยไปจนถึงทศวรรษที่ 70 แต่อย่างไรก็ตามในช่วงทศวรรษที่ 60 ความนิยมในการท่องเที่ยวชายทะเลก็ลดลงเพราะมีคู่แข่งที่มีศักยภาพสูงจากชายทะเลแถบเมดิเตอร์เรเนียน แต่อย่างไรก็ตามในยุคทศวรรษที่ 80 ก็กลับเกิดการท่องเที่ยวในเมือง (urban tourism) และแหล่งอุตสาหกรรมขึ้นมาอย่างไม่คาดคิดทำให้เมืองนี้กลับกลายมาคึกคักอีกครั้ง แต่ในรูปแบบใหม่

จากเมือง Lancashire ในอดีตที่แล้วไม่เคยมีใครคิดจะไปเที่ยวเมื่อ 20 ปีที่แล้วนอกเสียจากว่ามีฐานะหรือเยี่ยมญาติ เมืองนี้เคยเป็นเมืองที่ไม่เคยมีใครคิดว่าเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ เป็นเมืองชายขอบสำหรับชาวอังกฤษที่ไม่ควรค่าแก่การเรียนรู้ เป็นเพียงเมืองเหนือที่ไร้อารยธรรม ไร้วัฒนธรรมสำหรับคนอังกฤษเท่านั้น แต่มีเพียงอย่างเดียวที่น่าสนใจคือ ผู้คนอาศัยอยู่ด้วยกันอย่างมีน้ำใจในชุมชนชั้นแรงงาน และด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้เมืองนี้กลับกลายเป็นเมืองที่น่าสนใจในด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

จากเมืองที่ไม่ใครจะมีใครใส่ใจผ่านเข้ามา ปัจจุบันเมืองนี้ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 20 ล้านคนต่อปี ส่วนหนึ่งมาจากตั้งแต่หลังจากที่งานอุตสาหกรรมได้หายไปจากประเทศอังกฤษผู้คนกลับเริ่มหวนคิดถึงอดีตของมัน จนกระทั่งเมืองนี้กลับกลายเป็นเมืองที่มีสีสัน มีตลาด ร้านค้า สถานที่ออกกำลังกาย ร้านอาหารและร้านเหล้า

เมือง Lancashire เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนสำหรับการท่องเที่ยวยุค postmodern ที่นักท่องเที่ยวกลับแสวงหาความแปลกใหม่ที่เกิดจากความธรรมดา เพราะเนื่องจากโลกได้เข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ที่ทุกอย่างในทุกมุมโลกแทบจะไม่มี ความแตกต่างกัน นักท่องเที่ยวจึงต้องการหาประสบการณ์ที่ตรงกันข้าม หรือหาไม่ได้ในชีวิตประจำวันของพวกเขา

ลักษณะโครงสร้างสังคมไทย: ความสัมพันธ์ภายใน

อภิชัย พันธเสน (2539, 250-259) อธิบายลักษณะโครงสร้างสังคมไทยไว้ใน *พัฒนาชนบทไทย: สมุทัยและมรรค ความหวัง ทางออกและทางเลือกใหม่* คือ ความเชื่อชั้นมูลฐานหรือความเชื่อที่สำคัญของคนที่ย้ายอยู่ในประเทศไทยโดยทั่วไป ได้แก่ ความเชื่อเรื่องการเกิดใหม่ และความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมในความหมายทั้งทางด้านวัตถุและศีลธรรม จากความเชื่อดังกล่าวทำให้มีการยอมรับความแตกต่างส่วนตัวในการมีทรัพย์สินและอำนาจว่าเป็นเรื่องธรรมดาหรือเป็นไปตามธรรมชาติ

ความสัมพันธ์แบบลูกพี่ลูกน้อง (junior-senior) หรือแบบผู้ใหญ่ผู้น้อย (superior-inferior) เป็นแบบความสัมพันธ์ที่สำคัญที่สุดในการจัดระเบียบสังคมไทย ความสัมพันธ์แบบดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ที่ตั้งอยู่บนรากฐานแห่งความไม่เสมอภาคในการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ เพราะมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่างกัน หรือมีโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากร อาทิ ความรู้ ความสามารถ ตำแหน่ง หน้าที่ ทรัพย์สินสมบัติ หรือผลประโยชน์ต่างกัน ความสัมพันธ์แบบลูกน้อง-ลูกพี่หรือแบบผู้ใหญ่-ผู้น้อยอาจจะเรียกว่า ความสัมพันธ์แบบผู้อุปถัมภ์-ผู้ใต้อุปถัมภ์ (patron-client relation) (อภิชัย พันธเสน 2539: 254; พรศิริ บุรณเขตต์ 2537: 42-56)

อภิชัยและพรศิริกล่าวว่าความสัมพันธ์แบบนี้เป็นรากฐานของการจัดกลุ่มซึ่งเรียกกันว่า กลุ่มอุปถัมภ์ (entourage) กลุ่มอุปถัมภ์เป็นกลุ่มที่มีการจัดสมาชิกของกลุ่มลดหลั่นกันเป็นชั้น ซึ่งไม่ใช่ความสัมพันธ์ทางชนชั้นที่ขัดแย้งกัน หากแต่มีผลประโยชน์ร่วมกัน คือ ผู้อุปถัมภ์ให้ความคุ้มครอง ความช่วยเหลือ จากฐานทรัพยากรที่มาจากความรู้ ความสามารถการครอบครองปัจจัยการผลิต ขณะที่ผู้ใต้อุปถัมภ์ให้ความจงรักภักดีหรือบริการจากฐานทรัพยากรคือแรงงานและของกำนัล

โดยที่พรศิริกล่าวเพิ่มเติมว่าการ สนองสนองไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวแต่เป็นความผูกพันที่ต่อเนื่องกันไปเรื่อยไม่มีสิ้นสุดตราบดีที่ฐานะของทั้งสองฝ่ายยังไม่เปลี่ยนแปลง และวัฒนธรรมดังกล่าวก่อให้เกิดคำว่า บุญคุณ เกรงใจ กตัญญู เป็นต้น

นอกจากนี้อภิชัยยังกล่าวถึงลักษณะอันเด่นชัดประการหนึ่งของคนในสังคมไทย คือ ความเป็นปัจเจกชนนิยมสูง กล่าวคือลักษณะดังกล่าวมีผลทำให้ไม่มีการเข้าไปแทรกแซงในสิ่งที่พิจารณาเห็นว่าเป็นเรื่อง “ธุระไม่ใช่” ลักษณะดังกล่าวมีผลทำให้ขาดความกดดันของกลุ่มหรือความ

กดดันทางสังคมในการควบคุมพฤติกรรม สมาชิกของกลุ่มให้ยึดปฏิบัติตามมติของกลุ่มตามที่ตกลงกันไว้ สมาชิกของกลุ่มที่ไม่ปฏิบัติตามระเบียบหรือกติกาของกลุ่ม เนื่องจากลักษณะปัจเจกชนนิยม ดังกล่าวมักจะมีข้ออ้างต่างๆ ที่เป็นเรื่องเฉพาะตัวมากมาย และมักจะได้รับการผ่อนปรนจากสมาชิกที่เหลือ หรือผู้ที่มีหน้าที่ควบคุมดูแลให้สมาชิกปฏิบัติตามกติกาของกลุ่ม เพราะลักษณะของความ ต้องการประนีประนอมสูง และหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าโดยตรง ลักษณะดังกล่าวอาจจะมีผลสืบเนื่องมาจากที่ในอดีตพื้นที่ป่ายังมีอุดมสมบูรณ์ ในขณะที่วัฒนธรรมที่เกิดจากรากของศาสนาพุทธสอนให้รู้จักถ่อมตน มีความสุขกับชีวิตที่เรียบง่าย และหลัก “ความยุติธรรม” ในลักษณะที่ทุกคนจะเสียเปรียบไม่ได้ตามแนวความคิดแบบตะวันตกนั้นมิได้มีปรากฏอย่างเด่นชัดในสังคมไทย

จากรากฐานของความคิด “ชู้ระไม่ใช่” และถึงแม้จะถูกเอารัดเอาเปรียบจากบุคคลที่ยึดถือเอาไว้เป็นที่พึ่ง พวกเขาจะเก็บความรู้สึกเอาไว้เนื่องจากไม่สามารถทำอะไรได้มากนัก

และวุฒิสาร ดันไชย (2541: 100-111) ผู้ทำการศึกษาคนท้องถิ่นในภาคใต้ 3 พื้นที่ที่มีส่วนร่วมในเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมืองในระดับที่ต่ำเพราะเห็นว่าเป็นเรื่องไกลตัว และที่สำคัญ เพราะลักษณะวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นที่มีความประนีประนอมสูง (compromise) ไม่นิยมการเผชิญหน้า การขัดแย้งกัน เพราะทุกคนมีความเป็นเครือญาติกัน และอยู่ด้วยกันมานานตั้งแต่รุ่นปู่ รุ่นพ่อ ทำให้มีความผูกพันเนื่องจากเป็นชุมชนขนาดเล็ก และมีความเกรงใจ เพราะมีบุญคุณต้องตอบแทน เคยช่วยเหลือเกื้อกูล พึ่งพากันมา อุปถัมภ์กันมา จึงไม่อยากจะมัวขัดแย้งกับผู้มีอำนาจกว่า

กล่าวโดยสรุปวิถียานีพนธ์ฉบับนี้จะนำเอาแนวคิดของการค้นหาของนักท่องเที่ยว “ความโหยหาอดีต” ของ Rosaldo ที่กล่าวว่าพวกเขากลับมาค้นหาสิ่งที่ตนเองได้ทำลายทิ้งไป และ “ความเป็นของแท้” ของ MacCannell ที่กล่าวว่าพวกเขาเบี่ยงหนีจากชีวิตประจำวันที่จำเจจนต้องออกเดินทางเพื่อค้นหาความเป็นของแท้ที่มีอยู่ในสังคมอื่นเพื่อมา ปั่นกรอบในการศึกษานักท่องเที่ยวในหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยแห่งนี้

และการค้นหาตัวเองที่ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของคนจากสองสังคมที่ Reisinger ได้รวบรวมความหมายของเจ้าบ้าน และผู้มาเยือนเอาไว้ได้อย่างเหมาะสมซึ่งทั้งสองฝ่ายจะสร้างและพัฒนาความสัมพันธ์หลังจากที่ได้ใช้พื้นที่และเวลาร่วมกันในระยะเวลาหนึ่ง โดยที่มีมุมมองของทั้งสองฝ่ายที่มองฝ่ายตรงข้ามในระดับความสัมพันธ์ที่แบ่งแยกตามแนวคิดของ Ryan ที่จัดกลุ่มนักท่องเที่ยวเอาไว้ที่น่าสนใจและ Dann ที่ได้จัดกลุ่มเจ้าบ้านไว้จากสายตาของนักท่องเที่ยวเช่นกัน เป็นแนวทางในการจัดกลุ่มคนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวในหมู่บ้าน นอกจากนี้ผู้ศึกษายังได้ใช้แนวคิดของอิกซีย์ พันธเสน และพรศิริ บูรณเขตต์เกี่ยวกับโครงสร้างสังคมไทยในลักษณะระบบอุปถัมภ์ รวมถึงลักษณะเฉพาะตัวของคนไทยในความคิดของวุฒิสาร ดันไชยเพื่อมาอธิบายการจัดการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และความสัมพันธ์ระหว่างคนในพื้นที่เองด้วย

ความหมายของศัพท์

นักท่องเที่ยว คือ ผู้ที่มายังหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพงพางทั้งแบบไปกลับภายในวันเดียว และแบบที่พักค้างคืนกับเจ้าของบ้านทรงไทยเพื่อแสวงหาความสุขจากกิจกรรมภายในหมู่บ้าน คุวิถีชีวิตของชาวสวน รวมไปถึงการชื่นชมศิลปะบ้านทรงไทย

เจ้าบ้าน คือ เจ้าของพื้นที่ในหมู่บ้าน ทั้งผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในทางตรงและทางอ้อมด้วยการแลกเปลี่ยนการบริการหรือสินค้าซึ่ง Nettekoven (อ้างถึงใน Reisinger 1994: 743) เรียกว่า “เจ้าบ้านมืออาชีพ” (professional hosts) ไม่ว่าจะเป็นเจ้าของบ้านทรงไทย คนเรือ คนขายอาหาร บ้านเดี่ยวศาล และผู้ที่ไม่ได้รับผลประโยชน์ใดๆ จากธุรกิจการท่องเที่ยวเลยที่ถูกเรียกว่า “เจ้าบ้าน” (hosts) เช่น ชาวสวนที่ยังคงอาชีพทำสวนไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว รวมไปถึงเจ้าของพื้นที่ที่หิ้งห้อยอาศัยอยู่บริเวณหน้าบ้าน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสิ่งที่นักท่องเที่ยวในปัจจุบันค้นหา ได้แก่ การโหยหาอดีตและความเป็นของแท้ของนักท่องเที่ยว ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
2. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภายใต้ความคิดของการต้อนรับแบบคนไทย และศึกษาความสัมพันธ์ภายในชุมชน
3. เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบภายในหมู่บ้านที่มีโครงสร้างสังคมไทยในลักษณะอุปถัมภ์ ภายหลังเกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงสิ่งที่นักท่องเที่ยวในปัจจุบันค้นหา และสิ่งที่พวกเขาได้ค้นพบ
2. เข้าใจถึงระดับความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือนเมื่อสองฝ่ายต้องเผชิญหน้ากันในพื้นที่หนึ่งๆ
3. เรียนรู้ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน และความสัมพันธ์ระหว่างคนใน-คนในหลังจากที่เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้นในพื้นที่

ระเบียบวิธีวิจัย

บททวนเอกสารทางวิชาการ บทความในสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อโทรทัศน์ที่เกี่ยวข้องทั้งไทยและต่างประเทศ เพื่อศึกษาความเป็นมาของหมู่บ้าน การอยู่อาศัยและประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่น การก่อตั้งโฮมสเตย์ภายในหมู่บ้าน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงในท้องถิ่นหลังจากเกิดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวขึ้น

การเก็บข้อมูลภาคสนามส่วนใหญ่เป็นการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นชาวบ้าน ได้แก่ เจ้าของบ้านทรงไทย คนเรือ แม่ค้า และชาวบ้านในหมู่บ้านที่ล้วนต้องอาศัยความสนิทสนมเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นจริง จึงไม่สามารถทำการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการได้ภายในครั้งเดียว และในส่วนของ การสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่นทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น ประธานองค์การบริหารส่วนตำบล กำนันคนปัจจุบัน และอดีตผู้นำชุมชนที่เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งชมรมฯ นั้นใช้วิธีการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการในครั้งแรกเพื่อเก็บข้อมูลกว้างๆ ของโครงการฯ และหมู่บ้าน พร้อมทั้งทำความเข้าใจกับเคย เพื่อทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการในภายหลัง เพื่อให้ได้ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาแบบไปกลับและพักค้างในหมู่บ้าน ผู้ศึกษาจึงทำการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม ในกิจกรรมของนักท่องเที่ยว และทำการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการทุกครั้งที่มีโอกาส เพราะนักท่องเที่ยวมีเวลาที่จำกัดภายในหมู่บ้านเนื่องจากต้องปฏิบัติตามรายการท่องเที่ยวที่ชมรมฯ จัดไว้

และทั้งหมดของการทบทวนเอกสารทางวิชาการและบทความ รวมถึงการเก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของบ้านและแขกผู้มาเยือน และศึกษาแรงผลักดันของนักท่องเที่ยวที่เข้าท่องเที่ยวในหมู่บ้านทรงไทยดังกล่าว

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

เนื่องจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ต้องการนำเสนอข้อมูลจากเจ้าบ้านและผู้มาเยือนจึงทำการเก็บข้อมูลจากทั้งสองฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเสนอการจัดการของการท่องเที่ยวและภาพรวมของความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวทั้งหมู่บ้าน ผู้ศึกษาจึงทำการเก็บข้อมูลจากเจ้าบ้านที่เข้าร่วมโครงการฯ ทั้งในระดับบริหารและเจ้าของบ้านที่รับนโยบาย รวมถึงผู้นำท้องถิ่นอย่างไม่เป็นทางการและเจ้าของพื้นที่ที่ไม่เข้าร่วมโครงการฯ ภายในหมู่บ้านโคกเกตุและหมู่บ้านใกล้เคียงในตำบลเดียวกัน รวมถึงคนในพื้นที่ในคลองตะเคียนในอำเภอเมืองผู้เป็นเจ้าของบ้านที่ห้อย นอกจากนี้ยังทำการเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังหมู่บ้านระหว่างเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2544 – เมษายน พ.ศ. 2545 โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ

1. กลุ่มเข้าบ้าน ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยอีก 2 กลุ่ม ได้แก่
 - (1) เข้าบ้านที่เข้าร่วมโครงการฯ ประกอบด้วยกลุ่มผู้บริหารงานชมรมฯ ที่มีอำนาจในการตัดสินใจในชมรมฯ ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น ประธานชมรมฯ และผู้ช่วยทั้งที่มีตำแหน่งหน้าที่ตามระบุไว้ในข้อบังคับชมรมฯ และบุคคลที่มีหน้าที่อย่างไม่เป็นทางการภายในชมรมฯ ลูกจ้างภายในชมรมฯ กว่า 20 คน คนเรือ 8 คน แม่ค้าในบริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยว รวมถึงเจ้าของบ้านเดี่ยวตลิ่งที่เปิดให้นักท่องเที่ยวชมและเจ้าของบ้านทรงไทยมากกว่า 18 หลังคาเรือนทั้งในบริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และบริเวณอื่นๆ ภายในหมู่บ้าน
 - (2) เข้าบ้านที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการฯ ประกอบด้วย กลุ่มผู้นำท้องถิ่นอย่างเป็นทางการในปัจจุบัน คือ กำนัน และกลุ่มองค์การบริหารส่วนตำบลปลายโพงพาง รวมถึงคนในพื้นที่ที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการฯ เช่น แม่ค้าในแพ แม่ค้าทางเรือบางส่วน และชาวสวนภายในหมู่บ้านอีกจำนวนมากกว่า 30 ครอบครัวที่กระจายไปตามบริเวณต่างๆ ภายในหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังได้ทำการเก็บข้อมูลจากเจ้าบ้านในหมู่บ้านใกล้เคียงที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าบ้านหึ่งห้อยในคลองตะเคียนอีกจำนวนหนึ่ง

2. กลุ่มผู้มาเยือนทั้งแบบไปกลับเพื่อชมหึ่งห้อย และแบบพักค้างในบ้านทรงไทยที่พบในหมู่บ้านทุกสุดสัปดาห์ภายในระยะเวลากว่า 6 เดือนที่เก็บข้อมูลโดยแบ่งตามกลุ่มอายุแต่ไม่แบ่งตามกลุ่มสาขาอาชีพ กลุ่มแรกคือกลุ่มอายุต่ำกว่า 30 ปีซึ่งมีทั้งนักเรียน นักศึกษา และคนทำงาน กลุ่มที่สองคือกลุ่มอายุ 30 - 50 ปี และกลุ่มสุดท้ายคือกลุ่มที่อายุ 50 ปีขึ้นไป เนื่องจากอายุเป็นปัจจัยที่ชัดเจนที่สุดของการเข้ามาท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน เพราะกลุ่มคนที่อายุประมาณ 30 ปีขึ้นไปโดยส่วนใหญ่จะมายังหมู่บ้านด้วยเหตุผลของการโหยหาอดีต ในขณะที่คนอายุต่ำกว่า 30 ปีมักจะมาเพื่อค้นหาความเป็นของแท้ แต่จากการศึกษาพบว่าอายุไม่สามารถบอกได้ทั้งหมด เพราะนักท่องเที่ยวสูงอายุบางคนก็เติบโตในเมืองใหญ่ก็ไม่เคยได้พบเห็นกับภาพเหล่านี้มาก่อนในชีวิตได้เช่นกัน และสาขาอาชีพไม่สามารถจะนำมาเป็นตัวแบ่งกลุ่มได้เนื่องจากนักท่องเที่ยวในหมู่บ้านแห่งนี้มีหลากหลายสาขาคั้งแต่นักเรียน นักศึกษา หมอ พยาบาล นักบัญชี วิศวกร เลขาฯ ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ และเจ้าของกิจการส่วนตัว โดยที่ส่วนใหญ่จะมีรายได้ตั้งแต่ประมาณ 10,000 บาทขึ้นไปจนถึงมากกว่า 40,000 บาทต่อเดือน ยกเว้นนักเรียนและนักศึกษา

อย่างไรก็ดีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดไม่ได้ปรากฏอยู่ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้ศึกษาทำการเลือกตัวอย่างของผู้ให้ข้อมูลที่เป็นตัวแทนของผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ได้ และวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้เปลี่ยนแปลงชื่อและชื่อสกุลของผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดเพื่อความเหมาะสม

บทที่ 2

ตำบลปลายโพงพง

บทนี้จะกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของตำบลปลายโพงพงตั้งแต่ครั้งยังเป็นแขวงที่ขึ้นต่อจังหวัดราชบุรีก่อนที่จะมีการก่อตั้งเป็นตำบลปลายโพงพงอย่างเป็นทางการก่อนปี พ.ศ. 2300 จนกระทั่งปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้านทั้งทางธรรมชาติและทางสังคม โดยเริ่มตั้งแต่การเข้ามาตั้งรกรากของคนในพื้นที่ การประกอบอาชีพ การเกิดภาวน้ำเค็มและแห้งแล้ง จนกระทั่งการเข้ามาของโรงงานจากกรุงเทพมหานคร และโครงสร้างทางสังคมเพื่อให้ภาพรวมของลักษณะหมู่บ้าน โดยแบ่งตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน

จากราชบุรีสู่สมุทรสงคราม (ก่อน พ.ศ. 2265 – พ.ศ. 2444)

จังหวัดสมุทรสงคราม เดิมสันนิษฐานว่าเป็นแขวงๆ หนึ่งของจังหวัดราชบุรี มีชื่อเรียกว่า “สวนนอก” ต่อมาในปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาจึงแยกออกจากจังหวัดราชบุรี เรียกว่าเมือง “แม่กลอง” ชื่อเมือง “แม่กลอง” เปลี่ยนเป็น “สมุทรสงคราม” ในปีใดนั้นไม่ทราบแน่ชัด แต่สันนิษฐานได้ว่า เปลี่ยนราวปี พ.ศ. 2265 ถึงปี พ.ศ. 2299 เพราะจากหลักฐานในหนังสือกฎหมายตราสามดวงว่าด้วยพระราชกำหนดเรื่อง “การเรียกสินไหมพินัยคดีความ” ได้ปรากฏชื่อเมือง “แม่กลอง” เมือง “สาครบุรี” และเมืองสมุทรปราการอยู่ และต่อมาพบข้อความในพระราชกำหนด ซึ่งตราขึ้นในรัชการสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เมื่อปี พ.ศ. 2299 ความระบุว่า “โปรดเกล้าฯ ให้พระยารัตนาธิเบศร์สมุหมณฑลเกียรติบาล เอาตัวขุนวิเศษวานิช (จินอะปันเด็ก) ขุนทิพ และหมื่นรุทธอักษร ที่บังอาจกราบบังคมทูลขอตั้งบ่อนเบี้ยในแขวงเมืองสมุทรสงคราม เมืองราชบุรี และเมืองสมุทรปราการ ทั้งๆ ที่มีกฎหมายสั่งห้ามไว้ก่อนแล้ว มาลงโทษ ฯ” (บุณฺชน บุดดาหวัง 2543: 9)

มีการบันทึกเกี่ยวกับการทำสวนว่าสมุทรสงครามเป็น 1 ใน 10 เมืองที่อยู่ในเขตที่ต้องเสียอากรสวนใหญ่และในรัชกาลที่ 6 ก็มีการบันทึกอาชีพและสินค้าสำคัญของมณฑลราชบุรีไว้ใน *สมุทรราชบุรี* เมื่อ พ.ศ. 2467 ว่า

การทำไร่และสวนมีทั่วไปทุกจังหวัด ส่วนใหญ่ที่มีชื่อเสียงปรากฏคือสวนหมากและมะพร้าว ในท้องที่จังหวัดสมุทรสงครามและจังหวัดราชบุรี ส่วนไร้สมปัดศรก็มีมากใน 2 จังหวัดคือ ไร่พริก หอม กระเทียม ยาสูบ ยาจืด... บรรดามะพร้าวที่ซื้อขายกันที่ตลาดคลองสะพานหัน ตลอดจนพริก หอม กระเทียมที่

ซื้อขายกันในตลาดกรุงเทพฯ ก็ล้วนแต่ไปจากมณฑลราชบุรีทั้งสิ้น (อาภรณ์
จันทร์สมวงศ์ 2541: 89-90)

ย้อนหลังไปตามประวัติศาสตร์ 7 ชั่วอายุคนหรือมากกว่า 200 ปีก่อนสมัยรัตนโกสินทร์
จังหวัดสมุทรสงครามยังรวมอยู่กับจังหวัดราชบุรีที่มีหลวงยกบัตรแห่งมณฑลราชบุรีเป็นผู้ดูแล
ความทุกข์สุขของประชาชน ปลายรัชกาลสมเด็จพระเจ้าตากสินแห่งกรุงธนบุรี หลวงยกบัตรมณฑล
ราชบุรีนาม “ทองด้วง” (ภายหลังคือสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตน
โกสินทร์) ได้มาขอนางสาว “นาค” ตำบลบางช้าง อำเภออัมพวาแต่งงาน

มีผู้เล่าขานต่อๆ กันมาว่าหลวงยกบัตรฯ ได้เดินทางทางเรือไปตามลำคลองต่างๆ ของแม่
กลองซึ่งรวมถึงคลองต่างๆ ทั้ง 7 ของตำบลปลายโพงพางด้วย และได้มีการขุดขยายคลองต่างๆ ให้
กว้างลึกขึ้นเพื่อให้เพียงพอแก่การค้ารังชีพ และการสัญจรทางเรือสำหรับชาวบ้าน ก่อให้เกิดความ
อุดมสมบูรณ์ทั้งไม้ผล สัตว์น้ำ และถือว่าเป็นต้นกำเนิดที่ชาวบ้านถือว่าเป็นยุคแรกของตำบลปลาย
โพงพาง (ประมินทร์ แสนประสิทธิ์ 2543: 37)

แรกเริ่มมีคลองธรรมชาติเริ่มต้นจากริมฝั่งแม่น้ำแม่กลองบริเวณใกล้เคียงกับวัด โพงพาง
ล่าง ผ่านมาทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ เป็นเส้นพรมแดนระหว่างอำเภออัมพวากับอำเภอเมือง ซึ่ง
ชาวบ้านในลำคลองนี้มีอาชีพดักกุ้งด้วยโพงพาง จึงสันนิษฐานว่าเป็นที่มาของชื่อ “คลองโพงพาง”
ที่ไหลผ่านตำบลสวนหลวง ตำบลบางนางลี่ และตำบลปลายโพงพาง อำเภออัมพวา ต่อมาในสมัย
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลองขึ้นอีกคลอง
“คลองประชามชื่น” โดยเริ่มจากวัดกุฎีทองไปทางทิศใต้เพื่อเป็นเส้นทางไปสู่ตำบลยี่สาร
อำเภออัมพวา และตำบลบางตะบูนอำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี และเป็นเส้นทางลัดทางน้ำ ตัด
ผ่านคลองโพงพางที่บริเวณวัดนางพิมพ์ ส่วนคลองทางด้านฝั่งอำเภอเมืองมีชื่อเรียกว่า “คลอง
โพงพางล่าง”

ในบริเวณตำบลยังมีอีกคลองหนึ่งซึ่งเป็นคลองธรรมชาติ “คลองวัดประชา” (ในอดีต
เรียกว่า “คลองปลายบางขันแตก”) ไหลผ่านตำบลบางขันแตก อำเภอเมืองมายังตำบลปลายโพงพาง
ผ่านหมู่บ้าน 4 หมู่บ้าน คือหมู่ที่ 1, 2, 3 และ 4 จึงสันนิษฐานว่าผู้นำชุมชนในสมัยนั้นได้นำชื่อคลอง
ธรรมชาติสองคลองมารวมกัน คือ ปลาย (จากคลองปลายบางขันแตก) + โพงพาง เป็น ตำบลปลาย
โพงพาง (องค์การบริหารส่วนตำบลปลายโพงพาง (a) 2544: ไม่มีเลขหน้า)

จากจำนวนรายชื่อผู้นำของตำบลปลายโพงพางที่องค์การบริหารส่วนตำบลปลายโพงพาง
(อบต.) ได้รวบรวมไว้ 7 คนจนกระทั่งปัจจุบัน อันได้แก่ พันปาน และพันกล้า เมื่อสมัยที่ยังขึ้นต่อ
แขวงราชบุรี และอีก 5 คนเมื่อตำบลได้มาขึ้นตรงต่อจังหวัดสมุทรสงครามในสมัยรัชกาลที่ 6 คือ
ขุนพัฒนาโพงพาง (นายสมบุญ ก้ายประยงค์), ขุนศิริ กุ่มภัยราษฎร์ (นายศิริ กุ่มภัย), นายเทียม มี

สุข, นายสมพงษ์ หัตถาพันธ์, นายอมสิน ปานยศ, นายรัช บุญพิศ และนายสะอาด พิงฉิม (กำนันคนปัจจุบัน) (องค์การบริหารส่วนตำบลปลายโพงพาง (a) 2544: ไม่มีเลขหน้า) ได้แสดงให้เห็นว่า ตำบลดังกล่าวเพิ่งเกิดขึ้นไม่นานนัก ซึ่งสอดคล้องกับคำบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่หลายคนในตำบลปลายโพงพางที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปที่เล่าว่าตนเองเป็นรุ่นที่ 4 ของตระกูลเป็นอย่างมากที่อยู่อาศัยและทำมาหากินโดยการทำการเกษตรในหมู่บ้านนี้

ต้นตระกูลของครอบครัวในตำบลส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธที่อพยพมาจากอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรีกว่า 200 ปีที่ผ่านมาเป็นกลุ่มแรกได้เข้ามาจับจองพื้นที่ในหมู่บ้านที่ยังเป็นป่ารกเพื่อทำการเกษตร จากนั้นก็เริ่มมีชาวบ้านจากจังหวัดราชบุรีตามเข้ามาตั้งรกรากที่ตำบลนี้เป็นกลุ่มที่สอง และหลังจากที่มีชาวพุทธเข้ามาตั้งหลักปักฐานในตำบลนี้ได้ไม่นานนักก็ได้มีชาวมุสลิมจำนวน 3 ครอบครัวอพยพจากท่าแร่ บ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรีเพราะความยากจน เข้ามาจับจองพื้นที่ในเขตหมู่ที่ 9 ในปัจจุบันเป็นกลุ่มแรก

จนปัจจุบันมีผู้นับถือศาสนาอิสลามที่อายุมากกว่า 60 ปีเป็นมุสลิมรุ่นที่ 3 ในตำบลแห่งนี้ หลังจากมุสลิม 3 ครอบครัวแรกได้มีกลุ่มชาวมุสลิมตามเข้ามาตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านและมีการแต่งงานกับคนพุทธจึงทำให้กลุ่มชาวมุสลิมขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็วอยู่ในพื้นที่นี้

แม้ว่าความแตกต่างทางศาสนาที่คนพุทธมองว่าคนมุสลิมนั้นนั่งม้ายและเป็นกลุ่มคนแปลกปลอมในเวลานั้น แต่กลุ่มคนจากสองศาสนาก็สามารถอยู่ร่วมกันได้บนพื้นที่ตำบลเดียวกัน เมื่อทั้งสองกลุ่มต่างทำการเกษตรบนพื้นที่จับจองของตนเองโดยไม่มีการบันทึกหรือเรื่องเล่าขานในหมู่บ้านที่กล่าวถึงการทะเลาะเบาะแว้งหรือข่มเหงซึ่งกันและกันของคนทั้งสองศาสนา

จากข้าวสู่มะพร้าว (พ.ศ. 2445 – พ.ศ. 2511)

คนพุทธและมุสลิมในสมัยแรกเริ่มเข้ามาจับจองพื้นที่ทำการเกษตร โดยเริ่มจากการปลูกข้าว แต่ภายหลังต่างเริ่มพบว่าพื้นที่ดังกล่าวเหมาะแก่การเพาะปลูกมะพร้าวมากกว่า จึงเริ่มมีการปลูกมะพร้าวกันมากขึ้น และในช่วงเวลาประมาณ 100 ปีที่ผ่านมาชาวบ้านการปลูกข้าวในร่องสวนยังพอมีให้เห็นในละแวกนี้บ้าง กล่าวคือหลังจากที่มีการปลูกมะพร้าวในสวนแล้วชาวสวนยังคงใช้พื้นที่ในสวนให้เกิดประโยชน์สูงสุดในฤดูน้ำหลากด้วยการปลูกข้าวในร่องสวนเพื่อเพิ่มผลผลิต โดยในช่วงเดือน 11 (ตุลาคม) จะมีน้ำหลากซึ่งเป็นน้ำจืดจากทางภาคเหนือลงมา และน้ำจะขังอยู่ตามท้องร่องในสวนมะพร้าวทำให้ดินนิ่มพอที่จะปลูกข้าว ชาวสวนมะพร้าวในสมัยนั้นจะเอาต้นกล้าข้าวลงปลูก เมื่อเดือน 12 (พฤศจิกายน) ข้าวก็จะตั้งท้อง และสุกในเดือนอ้าย (ธันวาคม) หรือเดือนยี่ (มกราคม) ซึ่งชาวสวนจะมีการลงแขกโดยเพื่อนบ้านและญาติพี่น้องมาช่วยกันนวดข้าวช่วงประมาณเดือน 3 (กุมภาพันธ์) หรือเดือน 4 (มีนาคม)

มากกว่าครึ่งศตวรรษที่ผ่านมาการปลูกข้าวในร่องสวนเริ่มหมดไปเมื่อระดับน้ำในร่องสวนสูงประมาณหัวเข่าเหมาะสมกับการปลูกมะพร้าวแต่ไม่เหมาะกับการปลูกข้าว ประกอบกับความสูงของต้นมะพร้าวที่เริ่มบดบังแสงอาทิตย์สำหรับต้นกล้าต้นข้าวที่ปลูกในร่องสวน จึงทำให้การปลูกข้าวในบริเวณนี้หมดไปโดยปริยายจึงทำให้ครอบครัวในตำบลนี้มีที่ทางเป็นของตนเองหันมาปลูกมะพร้าวเพื่อทำน้ำตาลเพียงอย่างเดียวกันแทบทุกครัวเรือน ในขณะที่บางส่วนที่ไม่มีที่ทางเป็นของตัวเองก็สามารถเช่าที่เพื่อทำสวนมะพร้าวของตัวเองที่เรียกกันว่า “ถ่อสวน” หรือไม่ก็รับจ้างขึ้นตาลและเคี้ยวตาลตามที่คนในพื้นที่เรียกกันว่าเป็นอาชีพ “ขึ้นตาลจ้าง” ให้กับคนที่มียุทธภัณฑ์มากเกินกำลังคนในครอบครัว

ตัวเลขของครอบครัวที่เคี้ยวตาลในจังหวัดสมุทรสงครามมีสูงถึง 510 เตา (1 เตาสำหรับ 1 ครัวเรือน) ระหว่างปีพ.ศ. 2508 – 2509 (สภานิติบัญญัติแห่งชาติ 2511: 6) และสิ่งที่แสดงถึงการผลิตน้ำตาลมะพร้าวที่สูงมากของจังหวัดคือจำนวนกระทะของแต่ละเตาภายในครัวเรือน ที่ส่วนใหญ่นิยมใช้เตาชนิด 3 กระทะ และ 2 กระทะ และนอกจากนั้นยังมีผู้ใช้เตาขนาดใหญ่ชนิด 12 กระทะเลยก็เคย โดยชาวสวนในสมัยนั้นได้ทำอาชีพนี้มากกว่า 20 ปีและเรียนรู้การขึ้นตาลและเคี้ยวตาลนั้นเรียนรู้มาจากคนในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ หรือจากเพื่อนบ้านบ้าง แต่ไม่มีครอบครัวใดที่เรียนรู้การทำน้ำตาลมะพร้าวจากทางราชการแนะนำหรือส่งเสริมเลย ซึ่งแตกต่างจากการทำนา หรือทำไร่ชนิดอื่นๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการทำอาชีพดังกล่าวมีมานาน เป็นระบบและเรียนรู้กันภายในหมู่บ้าน นานเกินความจำเป็นที่ทางราชการจะเข้าไปเรียนรู้และทำการส่งเสริม (สภานิติบัญญัติแห่งชาติ 2511: 25-26)

แต่ในปัจจุบันครอบครัวในปลายโพรงทางที่ยังเคี้ยวตาลอยู่มักจะใช้เตาที่มีเพียง 2 – 5 กระทะเท่านั้น ส่วนใหญ่ทำอาชีพนี้ตลอดทั้งปี แม้ว่าในฤดูร้อนจะมีน้ำตาลจากจั่นน้อยกว่าปกติ แต่ถ้าหากหยุดทำก็หมายถึงการไม่มีรายได้มาจุนเจือครอบครัว แต่จะมีเพียงส่วนน้อยที่มีที่ดินขนาดเล็กและจำนวนต้นมะพร้าวไม่เพียงพอต่อการเคี้ยวตาลในแต่ละวัน

จากภาวะน้ำเค็มและแห้งแล้งสู่โรงงาน (พ.ศ. 2512 – พ.ศ. 2541)

เมื่อมีการสร้างเขื่อนวชิราลงกรณ์ขึ้นในปี พ.ศ. 2512 ซึ่งเปิดใช้งานเป็นเขื่อนแรกในลำน้ำแม่กลอง ตามมาด้วยเขื่อนศรีนครินทร์ในปี พ.ศ. 2521 และเขื่อนเขาแหลมในปี พ.ศ. 2528 เพื่อช่วยขยายพื้นที่ชลประทานสองฟากฝั่งแม่กลอง การสร้างเขื่อนวชิราลงกรณ์ดังกล่าวทำให้พื้นที่ท้ายน้ำไม่ได้รับน้ำจืดจากทางต้นน้ำมาใส่น้ำเค็มที่เอ่อขึ้นมาท่วมเหมือนเมื่อก่อน ถึงแม้การสร้างถนนหลายสายจะช่วยเป็นผนังกั้นน้ำเค็มให้ แต่เมื่อผนวกกับภาวะความแห้งแล้งที่เกิดขึ้นประมาณ พ.ศ. 2519-2522 ก็ได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ในกลุ่มแม่น้ำแม่กลองพื้นที่ และเหตุการณ์ดังกล่าว

ทำให้จังหวัดสมุทรสงครามได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากภาวะน้ำเค็มจัด สวนมะพร้าวหลายหมื่นไร่ล้มตายและที่เหลืออยู่ให้ผลผลิตต่ำ ส่วนสวนผลไม้อื่นๆ ที่มีการปลูกกันในขณะนั้นก็ได้รับผลกระทบอย่างชัดเจน จากความเสียหายครั้งนั้นสวนมะพร้าวที่เคยทำน้ำตาลได้ลดน้อยลง เปลี่ยนมาเป็นมะพร้าวเก็บผลและมะพร้าวอ่อนมากขึ้น ทั้งมีการปรับเปลี่ยนจากสวนมะพร้าวเป็นพื้นที่เป็นสวนคละ ที่ประกอบด้วยมะม่วง ส้มโอ และลิ้นจี่ เป็นต้น (ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร 2544: 16-17)

ตำบลปลายโพรงพางแห่ง 1 แม่น้ำ (แม่กลอง) 7 คลอง 19 ลำประโดง 185 หลังคาเรือนทรงไทยเป็นเพียงหนึ่งในหมู่บ้านทรงไทยเล็กๆ ริมน้ำที่แทบจะไม่มี ความแตกต่างจาก 35 ตำบลในจังหวัดสมุทรสงครามที่ชาวบ้านมากกว่า 60 เปอร์เซ็นต์ (องค์การบริหารส่วนตำบลปลายโพรงพาง (บ) 2544: ไม่มีเลขหน้า) ดำรงชีพด้วยการเกษตรประกอบด้วยสวนมะพร้าวเป็นหลัก อย่างไรก็ตามหลังจากภาวะแห้งแล้งที่กล่าวถึงก่อนหน้านี้ ทำให้เกษตรกรในพื้นที่หันไปนิยมทำสวนคละที่มี ส้มโอ และลิ้นจี่ จึงทำให้ผลผลิตทางการเกษตรในละแวกนี้มีส้มโอพันธุ์ขาวใหญ่ขายตลอดทั้งปี โดยสามารถเก็บลูกได้ทุกๆ 2 เดือนหลังจากที่ปลูกไปแล้วประมาณ 2 – 3 ปี ในขณะที่ฤดูลิ้นจี่จะมีเพียงปีละหนคือช่วงกลางเดือนมีนาคมของทุกปี

แม้ว่าส้มโอและลิ้นจี่จะเข้ามามีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจสำหรับจังหวัดสมุทรสงคราม ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา มะพร้าวยังคงถือเป็นพืชหลักที่สร้างรายได้และอาชีพสำหรับหลายครัวเรือนเหมือนที่เคยเป็นมาตลอดระยะเวลาหลายชั่วอายุคน เพราะมะพร้าวไม่ต้องดูแลมากนักเพียงแคใส่ปุ๋ยเฉลี่ยปีละ 3 ครั้งในช่วง 5 – 6 ปีแรกและหลังจากนั้นก็ลดลงเหลือเพียงปีละครั้ง และดูแลตัดหญ้าไม่ให้สูงเกินไป และคอยดูแลให้น้ำขังอยู่ในร่องสวนตลอดทั้งปีซึ่งถือเป็นงานหนักเพียงปีละหนด้วยการ “ทำดิน” หรือการลอกท้องร่องที่ปัจจุบันนิยมจ้างคนงานเท่านั้น โดยการวิดโคลนสีดำจากท้องร่องสวนขึ้นมาไว้บนคันท้องร่อง เท่านั้นชาวสวนสูงวัยก็สามารถเก็บลูกมะพร้าวขายได้เป็นประจำทุกๆ 2 เดือนซึ่งต่างจากส้มโอที่ต้องการการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดตั้งแต่การรดน้ำทุกวันเว้นวัน ใส่ปุ๋ยและยาฆ่าแมลงเป็นประจำ รวมทั้งการกำจัดวัชพืชซึ่งเป็นงานที่หนักเกินไปสำหรับคนในวัยชราส่วนใหญ่ เพราะฉะนั้นจึงเห็นได้ว่าหลายครอบครัวในปลายโพรงพางที่ยังคงมีที่ดินอยู่ติดบ้านพักของตนเองประมาณ 2 – 5 ไร่โดยส่วนใหญ่ยังคงปลูกมะพร้าวมากกว่าส้มโอ หรือลิ้นจี่

มะพร้าวที่ชาวสวนปลูกจึงมีสองประเภทคือ ระหว่างมะพร้าวลูกคก หรือมะพร้าวน้ำเยอะ ถ้าปลูกเพื่อเก็บลูกมะพร้าวขายก็จะไม่มีน้ำ หรือปลูกเพื่อเอาน้ำตาลใสเพื่อมาเคี่ยวทำน้ำตาลปีบมะพร้าวก็จะไม่ให้ผล

มะพร้าวที่เก็บได้สามารถขายได้ทั้งทลายโดยคิดเป็นร้อยละ 400 บาท หรือสามารถนำมาปอกเปลือกมะพร้าวออกแล้วขายเป็นเนื้อมะพร้าวขาวส่งโรงงานทำกะทิจะได้ราคาที่ดีกว่าคือ

ประมาณกิโลกรัมละ 5 บาท นอกจากนี้เมื่อมะพร้าวที่ขายได้ราคาแล้ว เปลือกมะพร้าวและกะลามะพร้าวยังสามารถขาย โดยเปลือกแข็งของมะพร้าวจะมีคนมารับซื้อไปทำที่นอนหรือปลูกกล้วยไม้ได้ถึงร้อยละ 10 บาท ส่วนเปลือกนี้ก็จะเอาไปผสมดินเป็นปุ๋ยให้ต้นไม้ ในขณะที่กะลาก็สามารถขายได้ร้อยละ 15 บาท¹

เนื่องจากมะพร้าว ยิ่งแก่งสูง จึงมีหลายครอบครัวที่ไม่ต้องการทำงานหนักและเสี่ยงอันตรายในการขึ้นตาล จึงอาจจะจ้างคนในหมู่บ้านที่ไม่มีที่เป็นของตัวเองเพื่อเก็บลูกมะพร้าวให้แล้วสมาชิกในครอบครัวทำขั้นตอนที่เหลือที่ไม่ใช้แรงงานและเสี่ยงอันตรายคือการปอกเปลือกและทิวลูกมะพร้าวเพื่อทำเป็นมะพร้าวขาวส่งโรงงาน อย่างไรก็ตามมีหลายครอบครัวที่ไม่ต้องการแรงงานใดๆ ด้วยการจ้างคนงานทำทุกขั้นตอน และจะได้รายได้ประมาณ 500 – 2,000 บาทต่อเนื้อที่ประมาณ 3 – 5 ไร่หลังจากหักค่าจ้างและค่าใช้จ่ายต่างๆ แล้ว หรือเมื่อมะพร้าว ยิ่งแก่งสูง เมื่อสูงเกินไป และอันตรายเกินกว่าที่จะมีคนขึ้นเก็บมะพร้าว ต้นมะพร้าวยังสามารถตัดขายให้กับโรงงานเพื่อนำไปทำไม้กระดานในราคาต้นละ 50 – 100 บาทขึ้นอยู่กับขนาดและอายุของต้นมะพร้าว และหากบ้านใครชอบใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ทางมะพร้าวนั้นก็สามารถนำมาริดใบออกให้หมดและเหล่าให้เหลือแต่ก้านมะพร้าว จากนั้นมัดไว้เป็นมัดๆ เพื่อทำเป็นไม้กวาดทางมะพร้าวสามารถขายได้กิโลกรัมละ 4 – 5 บาท

นั่นเป็นวิธีการเก็บมะพร้าวขายโดยไม่มีการแปรรูปภายในหมู่บ้าน แต่ก็เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่าจังหวัดสมุทรสงครามนั้นมีชื่อเสียงในการแปรรูปน้ำตาลมะพร้าวให้เป็นน้ำตาลปีบด้วยการเคี่ยวมาหลายทศวรรษ และยังคงมีหลายครอบครัวที่ยังคงรักษาอาชีพทำน้ำตาล หรือเคี่ยวตาลกับชีวิตที่เรียบง่ายอยู่จวบจนทุกวันนี้

วิถีชีวิตที่เรียบง่ายริมคลองของชาวสวนแห่งปลายโพงพางเริ่มต้นตั้งแต่ก่อนพระอาทิตย์ขึ้นเพื่อพายเรือไปเก็บซั้งที่ดักกุ้งเอาไว้ตั้งแต่หัวค่ำวันก่อนหน้านั้นก่อนที่จะมีคนมาขาย โมยกุ้งที่ดักได้ จากนั้นชาวสวนก็จะใช้เวลาทั้งวันไปกับวิถีชีวิตที่พวกเขาสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ คือการทำน้ำตาลมะพร้าว ตั้งแต่การขึ้นตาลในสวนรอบเช้าประมาณ 06.00 น. และรวบรวมตาลใส (น้ำตาลสดที่ยังไม่ได้ต้ม) เพื่อมาเคี่ยวเป็นน้ำตาลปีบและน้ำตาลปึกในตอนสาย ซึ่งเป็นกระบวนการที่ใช้เวลาจนกระทั่งบ่ายก่อนขึ้นตาลอีกครั้งประมาณ 16.00 น. แล้วจึงนำตาลใสที่ได้จากรอบบ่ายมาอุ่นไว้เพื่อเคี่ยวรวมกับตาลใสเข้าวันถัดไป หรือบางบ้านที่มีสมาชิกในครอบครัวลดน้อยลงเนื่องจากลูกหลานส่วนใหญ่อพยพเข้าไปอยู่ในเมืองก็มักจะลดการเคี่ยวตาลเหลือเพียงวันเว้นวันเพราะมีกำลังคนขึ้น

¹ ราคามะพร้าวขึ้นลงตามตลาดแล้วแต่ทางโรงงานกำหนดราคาคงกล่าวเป็นราคาในช่วงเวลาที่ทำการศึกษาราคามะพร้าวถูกเคยลดลงต่ำสุดถึงร้อยละ 150 บาทและขึ้นสูงสุดถึงร้อยละ 1,100 บาท ส่วนราคามะพร้าวขาวเคยขึ้นสูงสุดถึงกิโลกรัมละ 25 บาท

เก็บน้ำตาลใสลดลง และไม่คุ้มค่าพื้นที่จะเกี่ยวทุกวัน จึงทำการอุ้มน้ำตาลใสเอาไว้เพื่อเกี่ยวรวมกันวันเว้นวัน

และเมื่อเกี่ยวเสร็จแล้วจะมีพ่อค้าจากในเมืองมารับซื้อไปในราคาปีบละ 450 – 580 บาท ขึ้นอยู่กับช่วงเวลาของปี เช่นถ้าเป็นช่วงใกล้เทศกาลตรุษจีน น้ำตาลปีบก็จะขายดีและได้ราคาเนื่องจากมีความต้องการสูงเพื่อนำไปใช้สำหรับทำขนม และแต่ละครอบครัวจะผลิตน้ำตาลได้ประมาณ 4 – 20 ปีบต่อสัปดาห์ขึ้นอยู่กับปริมาณต้นมะพร้าวที่มีงวงให้น้ำตาลและจำนวนสมาชิกในครอบครัว

แม้ว่างานเกี่ยวตาลจะลดลงทำให้มีเวลาว่างมากขึ้นเชื่อว่าพวกเขาจะมีเวลาว่างจากสวน ในวันว่างชาวสวนมะพร้าวมักจะเข้าสวนเพื่อดูแลความสะอาดสวนและกำจัดวัชพืช เก็บทางมะพร้าวและลูกมะพร้าวแห้งที่หล่นตามพื้นสวน และที่สำคัญพวกเขาจะใช้เวลาสำรวจและตัดต้นไม้ที่ไม่ต้องการในสวน ทั้งต้นไม้ที่ตัดมาและทางมะพร้าวแห้งนอกจากจะทำให้สวนมะพร้าวสะอาดและไม่มีการค้ำต้นไม้อื่นมารบกวนต้นมะพร้าวแล้ว ยังสามารถนำมาเป็นฟืนในการเกี่ยวตาล เป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในการซื้อถ่านอีกทางหนึ่ง

และอีกภาพที่เห็นจนชินตาภายในหมู่บ้าน คือตายายสองคนที่นั่งอยู่บนลานบ้านหยิบจับใบจากมาตัดให้ได้ความยาวเท่าๆ กันประมาณ 2 ฟุตแล้วพับครึ่งเรียงบนไม้เหลายาวประมาณ 1 เมตร เมื่อเสร็จแล้วจะเป็นลังคาไปจากที่เรียงเป็นตับนำไปขายได้ราคาประมาณร้อยละ 200 บาท แม้ว่าจะเป็นการใช้เวลาเยอะ แต่ชาวบ้านมักจะพอใจที่จะใช้เวลาให้เป็นประโยชน์และเกิดรายได้เนื่องจากวัสดุที่ใช้ใช้นั้น ไม่ต้องซื้อหา เพียงเข้าไปในสวนก็ตัดมาใช้ได้เลย

หากบ้านไหนไม่ได้ขึ้นตาลก็จะการทำมะพร้าวชาวส่งโรงงานทำกะทิ หรือดูแลสวนส้มโอของตนเองซึ่งล้วนใช้เวลาทั้งวัน หลังจากอาหารเย็นชาวสวนจะเข้านอนตั้งแต่หัวค่ำ (แต่ในระยะหลังเริ่มเข้านอนดึกมากขึ้นเมื่อมีโทรทัศน์) เพื่อเตรียมตัวสำหรับเช้าวันถัดไป กิจกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นทุกวันไม่มีวันหยุดเสาร์อาทิตย์หรือนักขัตฤกษ์ จะมีการพักผ่อนจริงๆ ก็เพียงปีละสามวันในช่วงกลางเดือนห้า หรือ ช่วงเทศกาลสงกรานต์เท่านั้นเพื่อทำบุญและถือโอกาสพักผ่อน

ความเปลี่ยนแปลงย่อมเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ตำบลปลายโพงพางไม่สามารถรักษาอาชีพทำน้ำตาลมะพร้าวที่มีมาช้านานจนกลายเป็นสายเลือดของคนที่นี่เอาไว้ได้เมื่อภาวะการขยายตัวของความเจริญจากเมืองหลวง การสร้างเขื่อนในจังหวัดใกล้เคียง และภาวะความแห้งแล้ง กล่าวคือตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 2510 ได้มีการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมจากย่านเมืองหลวงมาตั้งริมแม่กลองทั้งสองฝั่ง เช่น อุตสาหกรรมสีข้าว น้ำตาล กระดาษ ทอผ้า และโรงงานอุตสาหกรรมขนาดย่อมอีกจำนวนมาก

จากภาวะการขยายตัวของโรงงานและภาวะแห้งแล้งในจังหวัดทำให้คนหนุ่มคนสาวที่ยังอยู่ในวัยทำงานเริ่มหันหลังให้กับอาชีพเกษตรกรรมในหมู่บ้าน และมุ่งหน้าเข้าสู่เมืองเพื่อทำงานใน

โรงงานมากขึ้น เพราะเป็นงานที่สะดวกสบายมากกว่า ใช้แรงงานน้อยกว่า และมีเวลากำหนดที่ชัดเจน จะทิ้งไว้ก็แต่กลุ่มประชากรที่ไม่แตกต่างจากหมู่บ้านหรือตำบลตามต่างจังหวัดของประเทศที่ส่วนใหญ่ประกอบด้วยเด็กที่ยังอยู่ในวัยเรียนและไปโรงเรียนประถมหรือมัธยมต้นที่ตั้งอยู่ในละแวกหมู่บ้าน และผู้สูงอายุหรือคนส่วนน้อยที่ไม่นิยมทำงานในโรงงานที่ยังคงอยู่กับบ้านเพื่อดูแลสวนส้มโอ ลิ้นจี่ และมะพร้าวของตน และยิ่งไปกว่านั้นยังเหลืออีกไม่กี่ครอบครัวที่ยังคงรักษาอาชีพเลี้ยงตาลเอาไว้

ยุคปัจจุบัน (พ.ศ. 2542 – ปัจจุบัน)

ตำบลปลายโพรงพางปัจจุบันตั้งอยู่ในอำเภออัมพวา มีประชากรร้อยละ 94.68 ของจำนวนประชากรทั้งสิ้น 9,157 คนในตำบลปลายโพรงพางนับถือศาสนาพุทธ และอีกร้อยละ 5.32 ซึ่งส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในหมู่ 9 นับถือศาสนาอิสลาม และมีสภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มบนเนื้อที่ 14.7 ตารางกิโลเมตร หรือ 9,191 ไร่ มีลำคลองแบ่งแยกหมู่บ้านหลายสายที่สำคัญ 7 สายได้แก่ คลองโคกเกตุ คลองโพรงพาง คลองประชามชื่น คลองแขก คลองขุดเล็ก คลองอ้อม และคลองชลประทาน

ทิศเหนือ ติดตำบลบางนางลี่และตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา

ทิศใต้ ติดตำบลสี่สารและตำบลแพรกหนามแดง อำเภออัมพวา

ทิศตะวันออก ติดตำบลบางขันแตก อำเภอเมืองสมุทรสงคราม

ทิศตะวันตก ติดตำบลวัดประดู่และตำบลบางแค อำเภออัมพวา

ปัจจุบันตำบลปลายโพรงพางประกอบด้วย 9 หมู่บ้าน

หมู่ที่ 1 บ้านปากวน, หมู่ที่ 2 บ้านวัดประชา, หมู่ที่ 3 บ้านลัดดาช่วย, หมู่ที่ 4 บ้านอมรวดี, หมู่ที่ 5 บ้านคลองขุดเล็ก, หมู่ที่ 6 บ้านหน้าวัดนางพิมพ์, หมู่ที่ 7 บ้านโคกเกตุ, หมู่ที่ 8 บ้านสี่แยก, หมู่ที่ 9 บ้านคลองแขก

สำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้ศึกษาทำการศึกษาเฉพาะหมู่ที่ 7 บ้านโคกเกตุเพราะเป็นหมู่ที่มีเจ้าของบ้านทรงไทย และชาวบ้านเข้าร่วมโครงการการท่องเที่ยวตั้งแต่วางครั้งแรกเริ่มจนกระทั่งปัจจุบันในขณะที่หมู่บ้านอื่นเริ่มมีเข้ามาร่วมเพียงไม่กี่หลังคาเรือนในช่วงกลางปี พ.ศ. 2544 และเจ้าของบ้านทรงไทยส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมโครงการฯ มักจะมีความสัมพันธ์ทางใดทางหนึ่ง กล่าวคือ ถ้าไม่ได้เป็นญาติทางสายเลือด การแต่งงาน ก็จะเป็นคนในหมู่บ้านที่เคารพนับถือกันมานาน นอกจากนี้แล้วบ้านโคกเกตุยังเป็นที่ตั้งของศูนย์บริการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพรงพาง ซึ่งบ้านโคกเกตุจะทำให้เห็นภาพความสัมพันธ์ของชาวบ้านได้มากกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ ที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการฯ

โครงสร้างทางสังคมของตำบลปลายโพงพวยังคงมีลักษณะเช่นเดียวกันกับรูปแบบโครงสร้างทางสังคมแบบไทยโบราณตามที่อภิชัย พันธเสนได้พรรณนาไว้คือ คนในชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดโดยระบบเครือญาติและระบบอาวุโส มีบุคคลที่คนในท้องถิ่นให้ความเคารพนับถือเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผู้นำเหล่านี้จะทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมจิตใจและความสามัคคีของประชาชน ความสัมพันธ์ระบบเครือญาติและความสัมพันธ์ทางสายเลือดของสมาชิกส่วนใหญ่ในหมู่บ้านยังทำให้การรวมกลุ่มในระดับหมู่บ้านมีความมั่นคงยิ่งขึ้น โดยที่แต่ละครอบครัวยังคงมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในหมู่ญาติพี่น้อง คนสนิท และคนในความดูแล ให้ความนับถือในความเป็นอาวุโสในลักษณะชุมชนไทยโบราณ คนในหมู่บ้านยังรู้จักถึงกันหมด เพราะเป็นคนเก่าคนแก่ เป็นญาติพี่น้องกัน และถือเป็นส่วนหนึ่งของระบบอุปถัมภ์ภายในกลุ่มเครือญาติที่ต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกันตลอดเวลา (อภิชัย พันธเสน (a) 2539: 167; (b) 2539: 57)

ผู้นำอย่างเป็นทางการของชุมชนในปัจจุบัน ได้แก่ กลุ่มสมาชิกอบต.ปลายโพงพวยที่มี นายเกียรติ มั่นหมายเป็นประธานสภา กำนันสมศักดิ์ พิมพ์ทองและผู้ใหญ่บ้านวสันต์ นาทอง และ ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ คืออดีตผู้นำ ได้แก่อดีตกำนันทอง ปรีชา นอกจากนี้แล้วยังมีเหล่าผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ครูอาจารย์ และเจ้าหน้าที่อนามัย (ชาวบ้านมักเรียกว่า “หมอ”) ที่ชาวบ้านให้ความนับถือแม้ไม่มีตำแหน่งเป็นผู้นำ

ทั้งนี้ชาวบ้านในหมู่บ้านยังคงขอความช่วยเหลือจากผู้นำชุมชน เช่นผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันเมื่อเกิดการทะเลาะวิวาท หรือกรณีทรัพย์สินหาย หรือขอให้ผู้มีอาวุโสที่เป็นที่นับหน้าถือตากันในหมู่บ้านเป็นเจ้าแก่ให้เมื่อต้องการสู่ขอลูกสาวบ้านใด ซึ่งระบบความสัมพันธ์ดังกล่าวยังคงมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของชาวบ้านในหมู่บ้านที่ทำให้เกิดความสงบสุขแบบชีวิตไทยๆ ของชาวปลายโพงพวย

และปัจจุบันคนจากสองศาสนาอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขโดยมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามสมควร เช่นคนมุสลิมก็ช่วยงานคนพุทธตามโอกาสอำนวยเช่นงานแต่งงานหรืองานขึ้นบ้านใหม่ซึ่งเป็นงานสังคม (เนื่องจากความเชื่อทางศาสนาชาวมุสลิมที่ไม่นับถือเทพเจ้าหรือองค์ศักดิ์สิทธิ์จึงไม่สามารถเข้าร่วมงานพิธีกรรมใดๆ ของชาวพุทธได้ไม่ว่าจะเป็นงานบวชและงานศพ) โดยการช่วยทำอาหารหรือการช่วยเหลือทางการเงิน เมื่อต้นเดือนมีนาคม 2545 ที่ผ่านมา ประธานอบต.ปลายโพงพวย นายเกียรติ มั่นหมายก็ได้มาร่วมงานหารายได้เพื่อสร้างมัสยิดโดยการช่วยทอดปาตองโก้ และยังมีคนพุทธจากหมู่บ้านต่างๆ เข้าร่วมเตรียมสถานที่และช่วยเหลือทางการเงิน

และไม่ว่าจะมีความเปลี่ยนแปลงอันใดที่กล่าวมาข้างต้นก็ดูเหมือนจะเป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อหมู่บ้านและดึงเอาคนจากในพื้นที่ออกไปสู่โลกภายนอก แตกต่างจากความเปลี่ยนแปลงล่าสุดที่เกิดขึ้นเมื่อตำบลปลายโพงพวยไม่ได้รับการกล่าวขวัญถึงในเรื่อง

สวนส้มโอ สวนลิ้นจี่ หรือดอนหอยหลอดเหมือนดังคำขวัญของจังหวัดสมุทรสงครามที่ว่า “เมืองหอยหลอด ยอดลิ้นจี่ มีอุทยาน ร. 2 แม่กลองไหลผ่าน นมัสการหลวงพ่อบ้านแหลม” แต่อย่างไรก็ตาม เป็นรูปแบบที่ทุกคนคาดไม่ถึงเมื่อโครงการ “หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพรงพาง” หรือ “โฮมสเตย์ปลายโพรงพาง” ได้ถือกำเนิดขึ้นเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2542 ภายในตำบลเล็ก ๆ แห่งนี้ของอำเภออัมพวาและเพียงหนึ่งปีให้หลังโครงการการท่องเที่ยวดังกล่าวก็ได้คว้ารางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวครั้งที่ 3 หรือที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในนาม Thailand Tourism Awards ประเภทแหล่งท่องเที่ยวเมืองและชุมชนดีเด่นประจำปี พ.ศ. 2543 จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย²

² รางวัลอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจัดโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยทุก 2 ปี (ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2539) คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิสาขาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากภาครัฐและเอกชนจะเดินทางเยี่ยมชมสถานที่แต่ละแห่งที่เข้าร่วมประกวดบนเส้นทางในพื้นที่ใกล้เคียงกันในเวลาที่กำหนด เช่น เส้นทางจังหวัดสมุทรสงคราม-ราชบุรี-เพชรบุรี-ประจวบคีรีขันธ์ใช้เวลา 2 วัน โดยหลักเกณฑ์การตัดสินรางวัลประเภทแหล่งท่องเที่ยวประเภทเมืองและชุมชน (เรียงตามลำดับความสำคัญ) ดังนี้ 1. การอนุรักษ์สภาพแวดล้อม, 2. มาตรฐานในการบริหารจัดการชุมชน การอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวและความปลอดภัย, 3. การส่งเสริมสังคมเฉพาะถิ่น สังคมโดยรอบและสังคมโดยรวม, 4. บทบาทและมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์และพัฒนา, และ 5. การดำเนินการด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์

รางวัลประเภทแหล่งท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 4 ประเภทดังนี้ 1. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ, 2. แหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมและโบราณสถาน, 3. แหล่งท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ, และ 4. แหล่งท่องเที่ยวเมืองและชุมชน และหมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทย บ้านโคกโค้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้รับรางวัลประเภทแหล่งท่องเที่ยวเมืองและชุมชนยอดเยี่ยมในปีเดียวกัน

บ้านทรงไทยปลายโพงพาง: หมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์¹

บทนี้จะกล่าวถึงการให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การบริหารงาน การจัดการและการเตรียมการต้อนรับนักท่องเที่ยวทั้งในระดับผู้จัดการและชาวบ้านที่เข้าร่วมเป็นสมาชิก และจุดขายของการท่องเที่ยว นอกจากนี้บ๊อบยังจะทำการศึกษาปัจจัยที่ทำให้การท่องเที่ยวในหมู่บ้านแห่งนี้เป็นที่รู้จักเป็นที่แพร่หลายในหมู่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

จุดเริ่มต้นการท่องเที่ยว

เพื่อสนองนโยบายจากภาครัฐที่จะรณรงค์ให้ปี พ.ศ. 2541 – 2542 เป็นปี Amazing Thailand กรมการพัฒนาชุมชนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลปลายโพงพาง (อบต.) ร่วมมือกันตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 ในการจัดหาหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบโฮมสเตย์โดยเน้นให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยให้ทัวร์ทางเรือตามลำคลอง ทัวร์ทางจักรยาน และพักค้างกับครอบครัวที่บ้านทรงไทย โดยมีที่ทำการอบต.เป็นจุดศูนย์กลางในการบริหารบ้านนักท่องเที่ยว การสำรวจเส้นทาง การดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

โครงการหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามจึงได้ถือกำเนิดขึ้นเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2542 ภายใต้การบุกเบิกของกำนันทองปรีชาผู้นำที่รักธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระตือรือร้น ใฝ่รู้ อุทิศตัวในการทำงานเพื่อชุมชนและเป็นที่ยอมรับของชุมชน ซึ่งเป็นกำนันและประธานอบต.ปลายโพงพางในขณะนั้น เพราะได้รับแรงบันดาลใจที่บ้านทรงไทยของกำนันทองเองได้รับการชนะเลิศประกวดหมู่บ้านทรงไทยของจังหวัดสมุทรสงครามเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2540² ซึ่งเป็นความภาคภูมิใจในตน ตั้งใจที่

¹ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้คำว่า “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” เมื่อกล่าวถึงโครงการหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพงพางเท่านั้น และใช้คำว่า “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” เมื่อกล่าวถึงการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านแห่งนี้ที่ผู้ศึกษาได้จำกัดไว้ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

² การประกวดบ้านทรงไทยจังหวัดสมุทรสงครามเกิดขึ้นครั้งแรกและครั้งเดียวในปี พ.ศ. 2540 ในปีงบประมาณจังหวัดสมุทรสงครามปี พ.ศ. 2539 – 2540 เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและบ้านทรงไทย บ้านกำนันทอง ปรีชาได้รับการคัดเลือกโดยคณะกรรมการจากจังหวัดโดยมีบ้านทรงไทยทั้งหมด 9 หลังจาก 3 อำเภอ (เมือง, อัมพวา, และบางคนที) ที่ผ่านการคัดเลือก (ประเมินทร์ แสนประสิทธิ์, สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ) แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าโครงการประกวดบ้านทรงไทยและโครงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพงพางเกิดขึ้นในเวลาไล่เลี่ยกัน โดยมีหนึ่งในที่ปรึกษาของทั้งสองโครงการคือประเมินทร์ แสนประสิทธิ์ พัฒนาการจังหวัดในสมัยนั้น

สร้างสิ่งดึงดูดใจให้กับชุมชน บ้านเกิดเมืองนอน และเพื่อสนองนโยบายการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมชุมชนจากภาครัฐ

กำนันทนง ได้สังเกตเห็นศักยภาพทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างชาติได้ในวันหยุดสุดสัปดาห์อันได้แก่ บรรยากาศสองฝั่งคลองที่เหมาะสมแก่การนั่งเรือหางยาวหรือเรือพายชมบ้านทรงไทยที่กำลังเริ่มหมดไป วิถีชีวิตของชาวบ้านปลายโพงพาง การพักผ่อนในบ่อน้ำพุร้อน (การเก็บน้ำพุร้อนมาต้มดื่มมะพร้าว) การเที่ยวตลาด (การทำน้ำตาลมะพร้าว) การดักจับกุ้งด้วยขั้ง ความเป็นอยู่แบบไทยๆ ทั้งหมดในช่วงเวลากลางวัน และการชมหิ่งห้อยในตอนกลางคืน เพราะคนไทยมักจะมีคามผูกพันกับสายน้ำและบ้านทรงไทยเสมอ และสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่หายากยิ่งในปัจจุบัน

โครงการฯ ดังกล่าวในขั้นต้นอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของอบต. ซึ่งมีคณะกรรมการบริหารการท่องเที่ยว 7 คนและได้รับความเห็นชอบจากนางประสม คำธิชอบ นายอำเภออัมพวาในขณะนั้น เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2542 และมีคณะกรรมการดำเนินงานส่วนใหญ่เป็นกรรมการอบต. บริหารจัดการตามข้อบังคับมีการประชุมอย่างไม่เป็นทางการ และจัดแบ่งภาระหน้าที่กันอย่างไม่ชัดเจน ศูนย์กลางอยู่ที่ผู้นำกลุ่ม คือกำนันทนงเป็นหลักในการประสานกับภายนอก และได้ยี่ดวิธีการจัดประชาคม จัดเวทีชาวบ้าน

หมู่บ้านทรงไทยมีรายได้เสริมจากกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น จัดบ้านให้นักท่องเที่ยวพัก (homestay) ขายพืชผลทางการเกษตร ค่าเช่าเรือและค่าจ้างนำเที่ยว เป็นต้น และมีการแบ่งเปอร์เซ็นต์รายได้เข้าอบต.ตามที่ตกลงกันไว้ 20 บาทต่อคนต่อคืน ก่อให้เกิดความร่วมมือภายในชุมชน สมาชิกชุมชนมีวิสัยทัศน์กว้างไกลขึ้น และมีการเรียนรู้เชิงธุรกิจมากขึ้น และที่สำคัญคือมีความภาคภูมิใจในชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: การให้ความหมาย

ตามข้อบังคับตำบลเรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตำบลปลายโพงพาง พ.ศ. 2542 ได้กล่าวไว้ว่า “การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” หมายความว่า การรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าร่วมในการจัดหมู่บ้านของตำบลปลายโพงพาง เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวได้ศึกษาวิถีชีวิตของชาวตำบลปลายโพงพางและในพื้นที่บริเวณอื่นของจังหวัดสมุทรสงคราม (องค์การบริหารส่วนตำบลปลายโพงพาง 2542 (a): ไม่มีเลขหน้า)

หลังจากที่กำนันทนง คณะทำงาน และชาวบ้านจำนวนหนึ่ง ได้แก่ ป้าบัว จันทรหอมและ ป้าสมจิตร จิตรสุนทร ได้เดินทางเข้าเยี่ยมชมวิธีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบโฮมสเตย์ในภาคเหนือและภาคกลางซึ่งกำนันทนงให้ความเห็นว่าการเข้าพักแบบดังกล่าวส่วนใหญ่ไม่แตกต่าง

จากการพักในห้องแบ่งให้เช่า (guesthouse) เนื่องจากเจ้าของบ้านไม่ได้ดูแลเอาใจใส่ ต้อนรับ หรือ ปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวนอกจากการให้ที่พักเท่านั้น

เพราะฉะนั้นรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของกำนันทองคือ การไม่ต้องทำอะไรเลย ปล่อยให้ทุกอย่างที่มีอยู่ให้เป็นธรรมชาติให้คงอยู่ เพียงแต่มีการบริหารจัดการและจัดการบริการแก่ผู้มาเที่ยวให้ดีแบบชาวบ้านก็ใช้ได้ เพราะกำนันทองเชื่อว่านักท่องเที่ยวประเภทเชิงอนุรักษ์ชอบวิถีชาวบ้าน มาพักกับชาวบ้านที่ฝรั่งเขาเรียกว่า “homestay” เพราะฉะนั้นเจ้าของบ้านทรงไทยที่เข้าร่วมโครงการฯ จึงต้องเตรียมที่นอน ผ้าห่ม และมุ้งเพิ่มขึ้นจากที่ใช้อยู่ภายในครอบครัว สำหรับนักท่องเที่ยว 4 – 10 คนแล้วแต่กำลังทรัพย์ของเจ้าของบ้าน และที่ขาดเสียมิได้คือเจ้าของบ้านต้องเตรียมกาแฟหรือเครื่องดื่มสำหรับตอนเช้า หรืออาจจะเพิ่มขนมมณเฑียรไว้รับแขกตามแต่น้ำใจของเจ้าของบ้าน

หลักเกณฑ์การจัดการในขั้นต้นคือให้ทุกคนในหมู่บ้านรู้และเข้าใจแผนการดำเนินงาน โดยที่อบต.จะลงทุนในบ้านที่พร้อมจะรับนักท่องเที่ยวเข้ามาพักค้าง อยู่กินกันหนึ่งหรือสองคืน ให้ทุกคนในบ้านให้การต้อนรับผู้ไปพักเหมือนญาติสนิท พุดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้มาพัก การเตรียมอาหารใส่บาตรพระในทุกวันเช้าหน้าบ้านทรงไทยให้ กลางคืนหาคูหึ่งห้อย เผ่าระวังความปลอดภัยทางน้ำ บริการอาหาร จัดอุปกรณ์ในห้องน้ำ ห้องส้วมให้พร้อม จัดที่หลับนอนเป็นส่วนตัวแก่นักท่องเที่ยวที่เห็นว่าจำเป็น (ประมินทร์ แสนประสิทธิ์ 2543: 14)

นอกจากความเห็นชอบจากภาครัฐแล้ว โครงการฯ ยังได้รับความสนับสนุนจากอบต.ด้วยการสร้างบ้านพักส่งเสริมการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าพักได้จริงจำนวน 4 หลังหน้าทางเข้าหมู่บ้าน พร้อมทั้งจัดตั้งที่ทำการตำรวจท้องถิ่นเพื่อดูแลรักษาความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะในบริเวณเดียวกัน และยังได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากกองทุนพัฒนาทางสังคม หรือ Social Investment Fund (SIF) โดยได้รับเงินสนับสนุนเป็นจำนวน 1,830,000 บาท เพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์คลองโคกเกตุเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตำบลปลายโพงพางในปีพ.ศ. 2542 และต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในปี พ.ศ. 2543 ได้แก่

1. โครงการสร้างทางเดินไม้ลูกระนาดกว้าง 1.5 เมตร ยาว 1,000 เมตร เพื่อการสัญจรไปมาของคนในหมู่บ้านแล้ว ยังช่วยสนับสนุนการท่องเที่ยวในการให้นักท่องเที่ยวได้เดินชมภูมิทัศน์และวิถีชีวิตคนไทยในเชิงอนุรักษ์ตลอดแนวฝั่งคลอง
2. อบรมการจัดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ค่าอาหาร, วิทยากรสำหรับกลุ่ม)
3. ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว 3x12 เมตร อาคารชั้นเดียว หลังคาทรงไทย เพื่อรับรองนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่เข้ามาสู่หมู่บ้านทุกสุดสัปดาห์
4. สะพานข้ามคลอง 2 แห่ง กว้าง 1.5 เมตร

อย่างไรก็ตาม โครงการปรับปรุงหมู่บ้านเพื่อการท่องเที่ยวที่ได้รับเงินสนับสนุนจาก SIF ก็ได้แล้วเสร็จลงยกเว้นทางเดินไม้ถูกระนาดริมคลอง โคนกตุที่มีเพียงเสาปักลงในน้ำครบระยะที่กำหนด และมีไม้ถูกระนาดสมบูรณ์เพียงแค่ประมาณ 50 เมตรในช่วงเริ่มต้นของสะพานตรงข้ามที่ทำการอนามัยวัด โคนกตุเนื่องจากมีชาวบ้านบางส่วนริมคลองดังกล่าวไม่เห็นด้วยกับการสร้างสะพานเพราะเกรงกลัวอันตรายจากผู้ร้ายที่สามารถเข้าถึงบ้านตนเองได้ง่ายกว่าทางน้ำเช่นแต่ก่อน³ และถึงแม้โครงการบ้านพักและศูนย์บริการนักท่องเที่ยวจะแล้วเสร็จ แต่บริเวณดังกล่าวก็ไม่เคยถูกใช้ให้เป็นประโยชน์หลังจากที่ทีมงานบริหาร โครงการหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพงพางได้เปลี่ยนจากทีมงานอบต. ภายใต้การบริหารงานโดยกำนันทองเป็นชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทยปลายโพงพาง⁴ ที่ก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการในเดือนเมษายน พ.ศ. 2543 เมื่อกำนันทองได้ลาออกจากการเป็นกำนัน และไม่ได้รับคัดเลือกเป็นประธานอบต. ในสมัยถัดมาในเดือนมิถุนายนปีเดียวกัน เนื่องจากผู้นำอบต.ชุดใหม่ยังไม่มีนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว กำนันทองในฐานะผู้นำที่มีบทบาทสำคัญในการริเริ่มการดำเนินงานโครงการฯ ก็ยังคงบริหารงานมาอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่องในนามของประธานชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทยปลายโพงพาง รับผิดชอบในการต้อนรับ บรรยายสรุป การจัดที่พักและอาหาร การจัดรายการนำเที่ยว และการประสานงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน

ควบคู่ไปกับการสนับสนุนจากฝ่ายต่างๆ คณะทำงานภายใต้นามอบต. ได้ขอความร่วมมือจากเจ้าของบ้านทรงไทยในตำบลปลายโพงพางที่มีความพร้อมที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยวเข้าร่วมโครงการฯ โดยหลักเกณฑ์ของการเข้าร่วมโครงการ คือ

³ การไม่เห็นชอบจากคนในหมู่บ้านทั้งหมดขัดต่อข้อตกลงกับ SIF ผู้ให้ทุนที่ต้องการให้โครงการเป็นของคนทั้งหมู่บ้านที่ได้รับความเห็นชอบและความร่วมมือในการก่อสร้าง เนื่องจากโครงการดังกล่าวขาดการประชาสัมพันธ์ก่อนการดำเนินการก่อสร้างจึงเกิดความไม่เข้าใจในหมู่บ้าน และสะพานดังกล่าวยังมีปัญหาเรื่องการรับเหมาก่อสร้างจึงไม่สามารถสร้างได้เสร็จทันตามกำหนดภายในปี พ.ศ. 2543

⁴ ในทางปฏิบัติหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพงพาง ได้เปลี่ยนคณะกรรมการจากกลุ่มอบต. เป็น “ชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทยปลายโพงพาง” เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2543 โดยที่ผู้ที่ต้องการเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมฯ ต้องทำการขึ้นใบสมัครพร้อมรูปถ่าย สำเนาบัตรประชาชน และค่าธรรมเนียมแรกเข้า 50 บาท และต้องชำระค่าธรรมเนียมรายปีเพื่อรักษาสถานภาพความเป็นสมาชิกปีละ 200 บาทสำหรับสมาชิกสามัญ และ 100 บาทสำหรับสมาชิกสมทบ หรือสามารถชำระเป็นค่าบำรุงตลอดชีพ 500 บาท การฟื้นฟูสถานภาพเกิดขึ้นจากการ ตาย ลาออก ขาดการชำระเงินค่าบำรุงเกินกว่า 1 ปี หรือมีมติ 3 ใน 4 ของคณะกรรมการบริหารของชมรมให้ออก

ปัจจุบันคณะกรรมการบริหารชมรมฯ ประกอบด้วย นายธวัช บุญพิศ ประธานกรรมการชมรมฯ, นางบุญส่ง ยศวิปาน รองประธานฯ, นายอุทัย นาคันัน กรรมการและเหรัญญิก, นางสาวขวัญชวัน บุญพิศ กรรมการและเลขานุการ และกรรมการจำนวน 12 คน ได้แก่ 1. นายนิมิตร์ อินทหลวง, 2. นายเจริญ แก้วรงค์, 3. นายสมพงษ์ เมืองรัมย์, 4. นายสุวิทย์ เกิดมูล, 5. นายเสีรัมย์ แป้งหอม, 6. นายวิจิต พันธุ์เหิง, 7. นายสุจิน เป็รื่องชนะ, 8. นายหัฐ สุขสมบัติศิริ, 9. นายวันชัย ไพรพฤกษ์, 10. นายปรีชา ดันประเสริฐ, 11. นายปรีชา ศรีประภา, 12. นายประกิด บุญคำ

1. เจ้าของบ้านมีเวลาต้อนรับและพูดคุยกับแขกได้อย่างไม่รังเกียจ
2. สมาชิกในบ้านไม่เยอะจนเกินไป และไม่ควรมีเด็กมาก และ
3. บ้านต้องเป็นบ้านทรงไทย และกว้างขวางเพียงพอ

แต่ในทางตรงกันข้ามชาวบ้านส่วนใหญ่ที่เป็นเจ้าของบ้านทรงไทยที่ได้รับการทาบทามจากทางโครงการฯ ของอบต. ในระยะเริ่มต้นไม่ค่อยจะมั่นใจในศักยภาพพื้นที่ที่หมู่บ้านของตนเอง และไม่เข้าใจการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แม้ว่าพวกเขาจะภูมิใจกับบ้านทรงไทยที่พวกเขาอยู่อาศัยมาตลอดชีวิตและพื้นไม้เก่าแก่แผ่นใหญ่ที่หาแทบไม่ได้ในปัจจุบันล้วนเป็นมรดกตกทอดมาจากปู่ตา ทวดจนไม่เคยคิดจะขายหรือเปลี่ยนแปลงเป็นบ้านตึกสมัยใหม่ พวกเขาภูมิใจกับอาชีพชาวสวนอันสุจริตที่ทำให้สามารถสร้างครอบครัว และเลี้ยงดูลูกหลานทั้งในยามปกติและยามเจ็บป่วยมาได้จบจนทุกวันนี้ และมีความสุขกับชีวิตที่เรียบง่ายภายในหมู่บ้านที่ไม่ต้องพึ่งพาเครื่องอำนวยความสะดวกมากมายเกินความจำเป็น แต่พวกเขาก็ยังไม่แน่ใจว่าจะมีคนจากในเมืองหรือชาวต่างชาติที่ใช้ชีวิตกับความสะดวกสบายตั้งแต่ตื่นนอนตอนเช้า เดินทางโดยรถยนต์ ทำงานในห้องปรับอากาศเย็นสบาย จะต้องการมาสัมผัสชีวิตที่แสนจะธรรมดาของพวกเขา หรืออยากจะมาชื่นชมเรือนไทยที่แสนจะโบราณ ซึ่งอาจจะดูล้าสมัยในสายตาคนเมือง หรือแม้แต่ห้องที่ชาวบ้านคิดว่าเป็นเรื่องที่แสนจะธรรมดาที่ทุกคนเคยเห็นอยู่ตามต้นลำพูหน้าบ้านตั้งแต่ยังเล็ก ยิ่งไปกว่านั้นการนั่งเรือก็เป็นการเดินทางประจำวันที่พวกเขาต้องใช้อยู่เป็นประจำเพราะไม่มีทางเลือกที่เป็นถนน

ดังที่ชาวบ้านคนหนึ่งเคยสงสัยว่า “นั่งเรือไปคูหึงห้อยไม่เห็นมันจะวิเศษวิโสตรงไหน สมัยก่อนหึงห้อยมันก็เกาะอยู่เต็มต้นลำพูหน้าบ้านทุกบ้าน เพิ่งหมดไปสักสิบกว่าปีนี่เองเพราะเค้าสร้างเขื่อนกั้นน้ำหรือเพราะน้ำไม่สะอาดขังนิ่งเฉย แล้วไอนั่งเรือรอบหมู่บ้านดูเคี้ยวตาลนี่ตั้งหลายร้อยบาท คนที่นี่เค้านั่งเรือกันทุกวัน ไปไหนมาไหนก็พายเรือไป” เพราะชาวบ้านไม่ทันนึกว่าคนเมืองไม่เคยอาบน้ำในคลอง นั่งแต่รถยนต์ปรับอากาศแต่ไม่มีโอกาสนั่งเรือพาย หรือเรือติดเครื่องยนต์ฝ่าลมเย็น บ้านพวกเขาส่วนใหญ่เป็นบ้านตึกบ้านปูน หรือไม่กี่เพียงห้องสี่เหลี่ยมเล็กๆ ที่เต็มไปด้วยเครื่องอำนวยความสะดวก ต่างจากบ้านไม้ทรงไทยหลังใหญ่ที่มีบริเวณสวนกว้างขวาง มีศาลาริมน้ำที่นั่งพักผ่อนยามบ่ายท่ามกลางธรรมชาติ

ในระยะเริ่มต้นก็ยังมีหลายครอบครัวที่เข้าร่วมโครงการยังไม่มั่นใจนักกับนักท่องเที่ยวที่มาพักนักแม้ว่าภายในบ้านจะไม่มีทรัพย์สินสมบัติที่จะสามารถหยิบฉวยได้ก็ตาม เช่น เจ้าของบ้านทรงไทยรายหนึ่งคิดว่าควรจะมีการถ่ายสำเนาบัตรประชาชนของนักท่องเที่ยวที่เข้าพักในแต่ละบ้านเพื่อป้องกันหากมีเหตุร้ายเกิดขึ้น และป้าบัว จันทร์หอมถึงกับนอนไม่หลับในคืนแรกเพราะความเกรงใจระคนกับความหวาดกลัวคนแปลกหน้าที่ไม่เพียงแต่เข้าพักได้หลังคาเดียวกัน แต่ยังไม่อนมุ้งติดกัน เพราะตามลักษณะเรือนไทยที่มักจะมีห้องกันเพียงหนึ่งหรือสองห้อง และลูกสาวป้าบัวที่ยังอาศัยอยู่

กับครอบครัวก็ย้ายเข้าพักในห้องแทนเมื่อมีแขกมาพัก เหมือนกับที่ป้าบัวเคยถามกำนันทองเมื่อแรกเริ่มก่อตั้งโครงการฯ ว่า “บ้านฉันอยู่กันตายายกับลูกสาวอีกคน แล้วจะให้ใครที่ไม่รู้จักมักจี่มานอน ค้างอ้างแรมได้กระไร เดี่ยวญาติๆ ลูกขึ้นมาบีบคอฉัน แล้วพ่อกำนันจะว่าไง?” (ธีรภาพ โลหิตกุล, 2544: 92) แต่โชคยังดีที่นักท่องเที่ยวกลุ่มแรกที่มาพักที่บ้านป้าบัวเป็นข้าราชการจากจังหวัดสมุทรสงครามนั่นเอง จึงทำให้เจ้าของบ้านไม่กังวลใจกับความปลอดภัย แต่จากความกังวลป้าบัวก็เล่าให้ผู้ศึกษาฟังถึงคืนแรกที่กลักลายเป็นความเกรงใจเพราะยังปฏิบัติตัวไม่ค่อยถูกเมื่อต้องใช้พื้นที่ร่วมกับคนแปลกหน้า “จะเปิดทีวีก็กลัวว่าเสียงมันจะดังเกินไป กลัวว่าเราจะนอนไม่หลับ”

ในเบื้องต้นมีเจ้าของบ้านทรงไทยให้ความสนใจอยู่เพียงไม่กี่หลังเพราะยังไม่ค่อยแน่ใจในความปลอดภัย และความเป็นไปได้ของโครงการฯ แต่ลูกบ้านจำนวนหนึ่งจากหมู่ที่ 7 บ้านโคกเกตุที่กำนันทองเคยเป็นผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่ปีพ.ศ. 2525 – 2532 ยังคงแบ่งรับแบ่งสู้ด้วยการตอบรับเข้าร่วมโครงการฯ แต่ยังไม่ขอรับรองนักท่องเที่ยวในครั้งแรกเมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2542 เพราะต้องการดูกระแสตอบรับจากนักท่องเที่ยวและความปลอดภัยจากนักท่องเที่ยวที่มาพักยังบ้านกำนันทอง บ้านลุงสิทธิและป้ากุหลาบ บุญปาลิต ซึ่งตั้งอยู่ตรงข้ามบ้านกำนันทอง และบ้านลุงสุขชัย บูรพา หนึ่งในผู้ริเริ่มโครงการฯ

ตัวเลขนักท่องเที่ยวจาก 12 คนพักค้างในบ้านพักทรงไทย 3 หลัง เป็นเวลาหนึ่งคืนในปลายโพงพางเมื่อเปิดโครงการโฮมสเตย์ต้อนรับนักท่องเที่ยวครั้งแรกในเดือนมิถุนายน และหมู่บ้านเล็กๆ ที่ได้รับการเผยแพร่ทางหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ และในรายการโทรทัศน์ทางช่อง 9 อสมท. ในเดือนเดียวกันดูจะเป็นเพียงจุดเริ่มต้นเล็กๆ ของความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ของสถานที่ที่เคยเป็นเพียงสวนผลไม้ที่มีนักท่องเที่ยวนั่งเรือผ่านและเข้ามาเยี่ยมชมสวนเป็นครั้งคราวในช่วงเวลากลางวัน

ตลอดระยะเวลาที่โครงการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพงพางได้ถือกำเนิดขึ้นภายในหมู่บ้าน โดยเปิดรับนักท่องเที่ยวเฉพาะวันหยุดสุดสัปดาห์หรือวันหยุดนักขัตฤกษ์ เท่านั้นยังถือเป็นเพียงระยะเริ่มต้น ไม่มีสิ่งใดที่เปลี่ยนแปลงชัดเจนยิ่งไปกว่าตัวเลขของนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วควบคู่ไปกับจำนวนบ้านทรงไทยที่เข้าร่วมโครงการฯ แม้ว่ายังไม่มั่นใจนักก็ตาม

จาก 12 คนต่อสัปดาห์เป็น 60 คนและเพิ่มขึ้นสูงถึง 100 คนในระยะเวลาเพียง 6 เดือนเป็นตัวเลขที่น่าพอใจและดึงดูดให้เจ้าของบ้านทรงไทยรายอื่นๆ เล็งเห็นประโยชน์และเข้าร่วมโครงการเพิ่มเป็น 14 หลังและ 25 หลังตามลำดับ และเพื่อให้เป็นโครงการของอบต. ที่ควรกระจายประโยชน์ให้ทั่วถึงทั้งตำบลจึงมีบ้านทรงไทยอีกไม่กี่หลังจากหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 5 เข้าร่วมโครงการฯ ปัจจุบันกำนันทองกล่าวว่าบ้านทรงไทยจากในตำบลปลายโพงพางเข้าร่วมโครงการ 25 หลัง และ

ให้บริการในราคา 400 บาทต่อคืน (ไม่รวมค่าอาหารกลางวันและค่าเรือบริการนำเที่ยว) และเรือบริการพร้อมคนขับ 8 ลำในราคา 300-700 บาทต่อวัน⁵

หลังการเปิดตัวอย่างเป็นทางการของโครงการฯ ในวันที่ 30 ธันวาคม 2542 โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสงครามในขณะนั้นคือนายคงศักดิ์ ลีวมนิมนต์เข้าร่วมเป็นประธาน ตัวเลขของนักท่องเที่ยวยังคงเพิ่มขึ้นและคงที่อยู่ที่สัปดาห์ละ 80 - 120 คนต่อสัปดาห์หรือเคยมากถึง 150 คนเมื่อมีกลุ่มนักท่องเที่ยวมาพักในสุดสัปดาห์เดียวกับที่กลุ่มนักศึกษามาทัศนศึกษา

จากการพูดคุยกับเจ้าบ้านที่เข้าร่วมโครงการฯ ทั้งเจ้าของบ้านทรงไทยและคนเรือในปัจจุบันเจ้าบ้านหลายคนยังไม่เข้าใจแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชัดเจนนักโดยสามารถอธิบายได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่กระจายรายได้สู่ชาวบ้าน เป็นธุรกิจระดับชุมชน และเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น ช่วยกันสงวนธรรมชาติ ไม่ทำน้ำตามลำคลองให้สกปรก แต่ก็มีเจ้าบ้านทรงไทยจำนวนหนึ่งต้องการเข้าร่วมโครงการฯ อยู่เป็นระยะ โดยที่เจ้าบ้านที่เข้าร่วมโครงการฯ ตั้งแต่ระยะเริ่มต้น และในระยะหลังมักจะทำการปรับปรุงบ้านของตนให้สะดวกสบายมากขึ้นอยู่เสมอ

ระบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

เนื่องจากเป็นพนักงานฝ่ายปกครองระดับท้องถิ่นที่เป็นตัวอย่างอันดีจนกระทั่งได้รับรางวัลกำนันแห่บทองคำประจำปี พ.ศ. 2540 และมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับทางราชการทั้งในระดับอำเภอและจังหวัด โครงการหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพงพางของกำนันทองจึงได้รับความร่วมมือจากหน่วยราชการเป็นอย่างดีเมื่อเริ่มต้น และด้วยความเป็นผู้นำที่ดีเอาใจใส่ทุกข์สุขของลูกบ้าน และคอยให้ความช่วยเหลือเมื่อเดือดร้อนตลอดระยะเวลา 7 ปีที่เป็นผู้ใหญ่บ้านโคกเกตุ และอีก 10 ปีที่ดำรงตำแหน่งกำนันตำบลปลายโพงพาง ลูกบ้านแห่งปลายโพงพางจึงให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีกับกำนันทองผู้ซึ่งในขณะนั้นยังมีหน้าที่เป็นประธานอบต. สมัยแรก เพราะความสัมพันธ์ที่ดีจากทั้งภาครัฐและประชาชนโครงการฯ จึงทำให้การดำเนินไปอย่างราบรื่น

แม้ว่าในระยะเบียบของชมรมฯ ได้ระบุถึงโครงสร้างการบริหารออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ฝ่ายต้อนรับบริการนำเที่ยว มอบให้นายธวัช บุญพักเป็นประธานฝ่าย นายปรีชา ศรีประภาเป็นผู้ช่วย รับผิดชอบในการต้อนรับ ประชาสัมพันธ์ และอำนวยความสะดวกในการนำเที่ยวสถานที่ต่างๆ ที่เป็นวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อหาคำตอบแก่นักท่องเที่ยวที่ว่า “เที่ยวที่ไหน”

⁵ ราคาการพักค้างเริ่มที่ 250 บาทเมื่อเปิดตัวโครงการฯ อย่างไรก็ตามเป็นทางการเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2542 และเพิ่มเป็น 350 บาทในเวลาต่อมาจนกระทั่งช่วงกลางปีพ.ศ. 2544 จึงได้ขึ้นราคาอีกครั้งด้วยเหตุผลของการไม่คุ้มค่าใช้จ่ายภายในชมรมฯ แต่ค่าบริการทางเรือยังคงราคาเดิม

ส่วนที่ 2 ฝ่ายที่พัก homestay มอบให้นายนิมิตร อินทหลวงเป็นประธานฝ่าย นางบุญส่ง ยศวิปานเป็นผู้ช่วย รับผิดชอบในการเตรียมสถานที่พัก บ้านพักแบบ homestay ให้สะอาดเรียบร้อย ให้ผู้ไปพักได้รับความสะอาด ในการบริการ เช่น ที่นอน หมอน มุ้ง ห้องน้ำ ห้องส้วม เพื่อบริการที่พักรให้กับนักท่องเที่ยวให้ดีที่สุด เพื่อตอบคำถามที่ว่า “พักที่ไหน”

ส่วนที่ 3 ฝ่ายอาหารและโรงครัว มอบให้นายอุทัย นาคันนัมเป็นประธานฝ่าย นายชั้น สุขสมบัติศิริเป็นผู้ช่วย รับผิดชอบในการเตรียมรายการอาหารพื้นบ้าน และสถานที่รับประทานอาหาร ให้พร้อม เพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยวในแต่ละมื้อให้ดีที่สุด และเพื่อตอบคำถามแก่นักท่องเที่ยวที่ว่า “กินที่ไหน” (ชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทยปลายโพงพาง 2543: ไม่มีเลขหน้า)

แต่ด้วยประสบการณ์ในความเป็นผู้นำมากกว่า 20 ปี และลักษณะสังคมแบบไทยโบราณของหมู่บ้านโคกเกตุเองที่ให้ความเคารพกับอดีตผู้นำไม่ว่าจะเป็นเรื่องใด กำนันทนงจึงได้รับความไว้วางใจจากผู้เข้าร่วมโครงการฯ ในการตัดสินใจ การดำเนินการในชมรมฯ การคิดเส้นทางท่องเที่ยว รายการอาหาร การจัดบ้านพักและคิวเรือ รวมไปถึงการติดต่อประสานงานทั้งกับภาครัฐ สำหรับการก่อตั้งเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริหาร ติดต่อเอกชน เช่น สื่อมวลชน สำหรับการประชาสัมพันธ์โครงการการท่องเที่ยว และกับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเข้ามาชมหมู่บ้าน

การส่งนักท่องเที่ยวเข้าสู่บ้านพัก

“ครับ... ก็ท่านครับ... มาวันไหนครับ... แล้วแต่ครับ จะโอนมาก็ได้” บทสนทนาดังกล่าวเป็นบทสนทนาที่กำนันทนงมักจะใช้ถามตอบกับคู่สนทนาทางโทรศัพท์ซึ่งแน่นอนว่าจะต้องเป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจจะมาพักที่ปลายโพงพาง เพราะเบอร์โทรศัพท์ของเขาปรากฏอยู่ในใบปลิวประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของหมู่บ้าน และถ้าหากคู่สนทนาต้องการรายละเอียดเกี่ยวกับหมู่บ้านการท่องเที่ยวทางโทรศัพท์เพิ่มเติม กำนันทนงจะให้รายละเอียดที่สั้นกระชับ เช่น “กินนั่งเรือชมวิถีชีวิต บ้านทรงไทย ชมเที่ยวศาล คูหึ่งห้อย แล้วอีกวันกินนั่งเรือชมสถานที่ท่องเที่ยวในแม่กลองนี้แหละครับ” แต่ถ้าหากนักท่องเที่ยวยังต้องการรายละเอียดมากกว่านั้น กำนันทนงมักจะเชื่อเชิญให้มาคุยด้วยตนเอง “คุณต้องมาคุยเองครับ ถึงจะรู้ว่ามันเป็นยังไง อธิบายทางโทรศัพท์ไม่ได้หรอกครับ”

ในฐานะประธานชมรมฯ กำนันทนงจะเป็นผู้คอยดูแลติดต่อประสานงานระหว่างกลุ่มนักท่องเที่ยวกับเจ้าของบ้านทรงไทย เพราะฉะนั้นการจัดบ้านพักสำหรับนักท่องเที่ยวในแต่ละคืนจะถูกกำหนดโดยชมรมฯ ตั้งแต่การสอบถามรายละเอียด การจองที่พัก หรือการรับแขกเมื่อมาถึงในวันแรก

เมื่อนักท่องเที่ยวของที่พักผ่านทางชมรมฯ ชื่อและจำนวนของนักท่องเที่ยวจะได้รับการบันทึกและคัดเลือกดูตามความเหมาะสมว่านักท่องเที่ยวกลุ่มใด ก็คน ควรจะพักที่บ้านตายายคนใด โดยไม่มีหลักเกณฑ์ตายตัวใดๆ ไม่มีการจัดลำดับเหมือนวินมอเตอร์ไซค์รับจ้างที่ทุกคนจะได้รับลูกค้าเท่ากันในวันหนึ่งๆ หากแต่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของประธานชมรมฯ โดยที่ให้เกิดผลว่าการจัดบ้านพักสำหรับนักท่องเที่ยวไม่สามารถเป็นไปตามขั้นตอนเหมือนวินมอเตอร์ไซค์ เพราะบางครั้งขึ้นอยู่กับความสะดวก เช่น ถ้าหากนักท่องเที่ยวมาถึงหมู่บ้านในเวลา 19.00 น. โดยที่ไม่ทำการจองที่พักมาก่อนก็จะไม่เป็นการสะดวกแก่ชมรมฯ ที่จะต้องหาเรือไปส่งในทันที และสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องเดินทาง เพราะบางครั้งเมื่อไปถึงบ้านแล้วไม่ใช่บ้านติดริมแม่น้ำนักท่องเที่ยวก็ปฏิเสธที่จะพัก และขอกลับมายังศูนย์บริการนักท่องเที่ยวอีกครั้ง

การจัดกลุ่มนักท่องเที่ยวเข้าสู่บ้านตายายทั้ง 25 หลังนั้นจึงยึดหลักความเหมาะสมในดุลยพินิจของชมรมฯ 2 ประการ คือ

1. กลุ่มนักท่องเที่ยวกับเจ้าของบ้านให้สัมพันธ์กัน เช่นบ้านไหนมียายอยู่กับลูกสาวเพียงสองคนก็ไม่ควรส่งนักท่องเที่ยวที่เป็นผู้ชายทั้งกลุ่มไป และ
2. ใช้การเฉลี่ยจำนวนนักท่องเที่ยวเข้าสู่แต่ละบ้านให้เท่าๆ กันในระยะเวลาหนึ่งๆ เช่นบ้านลุงหนึ่งรับนักท่องเที่ยว 5 คนในสัปดาห์นี้ ในขณะที่บ้านป้าสองได้รับนักท่องเที่ยวเพียง 2 คน ในสัปดาห์ถัดมาบ้านป้าสองจะได้รับนักท่องเที่ยวอีก 3 คนในขณะที่บ้านลุงหนึ่งจะไม่ได้รับนักท่องเที่ยวเลย

อย่างไรก็ตามบ้านกำนันทนงและภรรยา 2 หลังที่สามารถรับนักท่องเที่ยวได้มากถึง 30 คนต่อคืน มักจะมีนักท่องเที่ยวเลือกพักอยู่เป็นประจำ เพราะในทุกวันหยุดสุดสัปดาห์จะมีนักท่องเที่ยว

⁶ ชมรมฯ กล่าวว่า มีสมาชิก 25 รายตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 โดยไม่มีหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษร และจากการสำรวจจนกระทั่งเดือนเมษายน พ.ศ. 2545 พบรายชื่อสมาชิกทั้งหมดเพียง 24 รายดังนี้ 1. นายทนง ปรีชา, 2. นางมีนา ปรีชา, 3. นายสันต์ นาทอง (บ้านไม้ลักษณะคล้ายทางภาคเหนือ อยู่กลางสวน), 4. นายเพชร จิตรสุนทร, 5. นางรัตน์ จิตรสุนทร, 6. นางอำไพ เดชา, 7. นายสมศักดิ์ ทรงเชิด (บ้านครึ่งคอกครึ่งไม้ริมน้ำ), 8. นางสาวกัลป์ บวรพา (บ้านสี่เสาโศก 300 ปี), 9. นางสมจิตร จิตรสุนทร, 10. นางเยาวภา วรกุล, 11. นางสาวน้ำทิพย์ รัตนา, 12. นายเอกชัย ชัดดิยะ, 13. นางกุหลาบ บุญปาลิต, 14. นางสาวบัว จันทร์หอม, 15. นางบัว จันทร์หอม, 16. นางวรรณา แสนดี, 17. นายเปลี่ยณ นิยม, 18. นายปัญญา นิยม, 19. นางทัศนีย์ เกิดสง่า 20. นางเรือง อยู่เจริญ (บ้านครึ่งคอกครึ่งไม้ริมน้ำ), 21. นางคมขำ นาคดี, 22. นายสมบัติ พิมพ์ทอง, 23. นายนิรันดร์ นาคดี, และ 24. นายมิตร บวรพา ลำดับที่ 1 และ 2 เป็นของกำนันทนงและภรรยาซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกันกับศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ลำดับที่ 17 และ 18 เข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมเพียงไม่เกิน 6 เดือน

ลำดับที่ 19 เข้าร่วมชมรมเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2544 หลังจากที่ได้ปรับปรุงบ้านทรงไทยไปบางส่วน ลำดับที่ 20 เข้าร่วมเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2545 ลำดับที่ 21 เข้าร่วมชมรมฯ เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2545 ลำดับที่ 22 และ 23 ถูกคัดออกจากชมรมฯ เพราะเหตุผลขัดแย้งทางการเมืองหลังจากการเลือกตั้งอบต. เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2542 และ

ลำดับที่ 24 ถูกคัดออกเนื่องจากเจ้าของบ้านประพุดคิดคนไม่เหมาะสมด้วยการดื่มสุราและกล่าวหาว่าไม่สุภาพกับแขกสุภาพสตรี นอกจากนี้ชมรมฯ แจ้งว่ามีเจ้าของบ้านทรงไทยอีกจำนวนหนึ่งได้แจ้งความจำนงเข้าร่วมโครงการแล้ว

เที่ยวตั้งแต่ 5 – 30 คนพักที่บ้านทรงไทยและบ้านสวนส้ม⁷ แล้วแต่จำนวนของนักท่องเที่ยวในสัปดาห์นั้นๆ หรือในกรณีที่นักท่องเที่ยวมาถึงหมู่บ้านโดยไม่ได้ทำการจองที่พักล่วงหน้า หรือมาถึงใกล้เวลาอาหารเย็น ทางชมรมฯ ก็จะจัดนักท่องเที่ยวเข้าพักยังบ้านในศูนย์บริการนักท่องเที่ยวโดยให้เหตุผลว่า เพื่อความสะดวกของนักท่องเที่ยวสามารถรับประทานอาหารเย็นได้ทันที และพร้อมเดินทางไปชมหิ่งห้อยโดยไม่ต้องเสียเวลาเดินทางเข้าที่พักเก็บสัมภาระที่บ้านตาชาย และอาจจะทำให้เจ้าของบ้านเตรียมตัวต้อนรับนักท่องเที่ยวในคืนนั้น และสำหรับอาหารสำหรับตักบาตรในเช้าวันต่อมาไม่ทัน

ในแต่ละวันนักท่องเที่ยวจะทำการจองที่พักล่วงหน้าผ่านทางชมรมฯ สำหรับวันสุดสัปดาห์เสมอ แต่ทางชมรมฯ จะไม่แจ้งกับทางเจ้าบ้านให้ทราบล่วงหน้าจนกว่านักท่องเที่ยวจะมาถึง เนื่องจากไม่ต้องการสร้างความเข้าใจผิดและต้องการความแน่ใจว่านักท่องเที่ยวได้เดินทางมายังหมู่บ้านจริงในแต่ละวัน แล้วจึงจัดให้คนเรือนำไปส่งที่บ้านทรงไทยในทันทีที่นักท่องเที่ยวมาถึง เพราะฉะนั้นเจ้าของบ้านทรงไทยส่วนใหญ่จึงมีเวลาเตรียมตัวก่อนที่จะพบกับนักท่องเที่ยวในแต่ละวันเป็นระยะสั้นๆ บางครั้งอาจจะ 15 นาที หรือครึ่งชั่วโมงเป็นอย่างมาก โดยผ่านทางโทรศัพท์ว่าจะมีนักท่องเที่ยวมาค้างที่บ้านกี่คนในคืนวันนั้น ซึ่งหมายความว่าเจ้าบ้านจะต้องเตรียมตัวให้พร้อมอยู่เสมอเพื่อที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยวในแต่ละวันไม่ว่าจะได้รับแจ้งจากทางชมรมฯ หรือไม่

ยกเว้นบ้านป่ากุหลาบที่อยู่ฝั่งตรงข้ามศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่ทางชมรมฯ ไม่จำเป็นต้องแจ้งผ่านทางโทรศัพท์ เนื่องจากนักท่องเที่ยวสามารถเดินเท้าข้ามสะพานเข้าถึงได้เอง และเป็นหน้าที่ของป่ากุหลาบเช่นเดียวกับเจ้าบ้านคนอื่นๆ ที่ควรจะต้องอยู่หรือต้องกลับจากสวนให้เร็วขึ้นตอนบ่ายวันเสาร์เพื่อมาคอยต้อนรับนักท่องเที่ยวที่อาจจะถูกส่งมาพักค้างที่บ้าน

จนกระทั่งในปัจจุบันที่ชมรมฯ ได้เปิดรับนักท่องเที่ยวในวันธรรมดาตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2545 เป็นต้นมาเพื่อที่จะกระจายจำนวนนักท่องเที่ยวเพราะจำนวนนักท่องเที่ยวสูงเกินกว่าที่จะรับไหวในวันสุดสัปดาห์

แม้ว่าจะมีระบบการจัดส่งนักท่องเที่ยวเข้าสู่บ้านทรงไทยตามความเหมาะสมของชมรมฯ และแต่ละบ้านมักจะได้รับนักท่องเที่ยวสม่ำเสมอคราวละ 2 – 6 คนขึ้นอยู่กับจำนวนของนักท่องเที่ยว

⁷ บ้านก้านันทงเป็นบ้านทรงไทยแต่เดิม 1 หลังรับนักท่องเที่ยวได้ถึง 15 คน และ “บ้านสวนส้ม” สร้างเมื่อตอนเริ่มโครงการฯ ในปี พ.ศ. 2542 สำหรับนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ เป็นเรือนไม้ชั้นเดียวติดริมน้ำด้านหลังศูนย์บริการนักท่องเที่ยว กลางสวนส้มโอ ภายในแบ่งเป็นห้องนอน 2 ห้องและรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 15 คนเช่นกัน มีความพิเศษคือติดเครื่องปรับอากาศ และมีความเป็นส่วนตัวสูงเพราะจะให้นักท่องเที่ยวไม่ว่าจะกลุ่มเล็กหรือใหญ่พักเพียงกลุ่มเดียวเท่านั้นในหนึ่งคืน

⁸ บ้านทรงไทยของก้านันทงอยู่ระหว่างการซ่อมแซมระหว่างเดือนมกราคมถึงต้นเดือนเมษายน พ.ศ. 2545 เพราะความเก่าแก่ของตัวบ้านและมีปลวกทำลายไม้ ในช่วงเวลาดังกล่าวจึงรับแขกเฉพาะที่บ้านสวนส้มเป็นส่วนใหญ่

เที่ยวในสัปดาห์นั้นๆ นอกเสียจากว่าจะมีนักท่องเที่ยวมากเกินไป 100 คนบ้านทรงไทยที่เป็นสมาชิกแต่ละหลังก็จะได้รับนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากกว่าปกติในสัปดาห์นั้น

บ้านทรงไทยที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมฯ มักจะมีขนาดใหญ่และความพร้อมในด้านอุปกรณ์ที่นอนหมอนมุ้งเพียงพอที่จะรับนักท่องเที่ยวได้มากถึง 10 หรือ 20 คน และเจ้าของบ้านส่วนใหญ่ที่ไม่มีงานหลักอยู่ในสวน (มีสวนเป็นของตัวเองแต่จ้างคนเก็บมะพร้าวขายเป็นต้น) มักจะพอใจกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าพักยิ่งมากยิ่งดีเหตุผลเพราะทำให้มีรายได้เยอะโดยไม่ต้องทำอะไรเป็นพิเศษนอกเหนือจากการเตรียมที่นอน เว้นแต่บางบ้านที่มีงานในสวนทำเป็นหลักมักจะไม่ต้องกรนักท่องเที่ยวที่มากเกินไป เช่น บ้านป่าบัวที่พอใจกับจำนวนนักท่องเที่ยวไม่เกิน 7 คนเพราะไม่เช่นนั้นจะดูแลได้ไม่ทั่วถึงเนื่องจากสมาชิกทั้งสามของครอบครัวต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ที่เตาตาลและในสวน จะมีเวลาว่างมาคุยหรือดูแลนักท่องเที่ยวก็เพียงระยะสั้นๆ ในบางช่วง

การจัดลำดับเรือ

คงไม่ใช่เรื่องแปลกที่จะมีเรือมากบ้างน้อยบ้างตามแต่โอกาสที่เข้าเทียบท่าบ้านกำนันทองเมื่อสมัยยังเป็นกำนันหรือประธานอบต.ปลายโพรงพาง เพราะที่นี้เคยเป็นที่สำหรับประชุม ปรีกษาหารือสำหรับคณะกรรมการของกำนัน และเป็นที่ร้องทุกข์รวมทั้งขอความช่วยเหลือในหลายๆ ด้านสำหรับลูกบ้านปลายโพรงพางทุกคน

จวบจนปัจจุบันที่แทบทุกคนที่หมู่บ้านนี้ยังคงเดินทางด้วยเรือเป็นส่วนใหญ่ เดินเท้าบ้างถ้าพอจะมีสะพานข้ามน้ำไปยังจุดหมายที่ไม่ไกลนัก จึงไม่ใช่เรื่องแปลกอีกเช่นกันที่จะมีเรือนับสิบลำเข้าเทียบท่าบ้านกำนันทอง โดยเฉพาะในวันหยุดสุดสัปดาห์และวันนักขัตฤกษ์แม้ว่าเขาจะไม่มีตำแหน่งทางการเมืองใดๆ นอกจากเป็นเพียงหนึ่งในสมาชิกอบต.จากหมู่ 7 เพราะยังคงมีชาวบ้านบางรายที่ขอความช่วยเหลือจากอดีตกำนันคนนี้ให้ช่วยเหลือลดขั้นตอนที่ยุงยากเมื่อต้องติดต่อกับทางราชการ นั่นเป็นเพียงหนึ่งในร้อยสำหรับเหตุการณ์ปัจจุบันเพราะแทบทุกลำเรือที่มาบ้านกำนันทองทุกวันนี้มักจะเป็นด้วยเหตุผลของการท่องเที่ยวมากกว่าสิ่งอื่นใดเพราะที่นี้เป็นที่ตั้งของศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของชมรมฯ ที่มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยเสียส่วนใหญ่และชาวต่างชาติบ้างมาเยือนเป็นประจำ

เพราะฉะนั้นในวันหยุดคลองเล็กๆ หน้าศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่มีความกว้างไม่เกิน 5 เมตรมักจะหนาแน่นไปด้วยเรือลำน้อยใหญ่ ทั้งเรือพาย เรือแจว หรือเรือเครื่อง ส่วนหนึ่งเป็นเรือสินค้าที่ขายอาหารและขนมสำหรับนักท่องเที่ยว และอีกอย่างน้อย 8 ลำของชาวบ้านในปลายโพรงพาง

⁹ เรือ 8 ลำเป็นเรือเครื่อง 7 ลำได้แก่ 1. ลุงแจ่ง, 2. ลุงบุญมา, 3. ลุงไข่, 4. ชาตี, 5. แก้ว, 6. ไก่, 7. เหนง และ 8. เรือแจวของป่าเรือเริ่มให้บริการเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2545

ที่ทางชมรมฯ เตรียมไว้สำหรับนำเที่ยวในหมู่บ้านช่วงเวลากลางวัน และล่องเรือเพื่อชมหิ่งห้อยในตอนกลางคืน นอกจากนี้แล้วยังมีเรืออีกลำขนาด 6 สูบและใหญ่ที่สุดในบรรดาเรือทั้งหมดเป็นของชมรมฯ ขับโดยลุงวินัย ที่เตรียมไว้รับรองนักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่จำนวน 10 คนขึ้นไปที่เรือเล็กทั้ง 8 ลำไม่สามารถรับน้ำหนักได้

ทำน้ำศูนย์กลางบริการนักท่องเที่ยวจึงมีสภาพไม่ต่างไปจากวินมอเตอร์ไซค์ตามแหล่งชุมชนหัวถนน หรือปากซอยในเมือง เพราะเรือทั้ง 8 ลำนี้จะมาคอยอยู่ที่ท่าน้ำแห่งนี้ตั้งแต่ก่อนเที่ยงไปจนหัวค่ำ เพื่อที่จะได้มีโอกาสวิ่งเรือรับแขกมากขึ้น กล่าวคือในวันที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากคนเรืออาจจะได้นักท่องเที่ยวมากถึง 2 หรือ 3 กลุ่มในหนึ่งวัน เช่นกลุ่มแรกชมหมู่บ้านในช่วงเช้า กลุ่มที่สองในช่วงบ่าย และกลุ่มที่สามนำชมหิ่งห้อยในตอนหัวค่ำ เพราะแม้ว่าหมู่บ้านการท่องเที่ยวแห่งนี้จะรับนักท่องเที่ยวได้เพียง 120 คนต่อคืนซึ่งถ้าเฉลี่ยกับเรือทั้ง 8 ลำก็จะได้ไม่เกินลำละ 2 เที่ยวต่อวัน แต่ยังมีนักท่องเที่ยวอีกจำนวนไม่น้อยที่มาเยือนหมู่บ้านแห่งนี้แบบเช้าไปเย็นกลับ จึงทำให้มีนักท่องเที่ยวมาเยือนที่หมู่บ้านได้มากกว่า 120 คน

สภาพคล้ายวินมอเตอร์ไซค์แต่การจัดลำดับมีความแตกต่างกันเล็กน้อย แม้ว่าทางชมรมฯ จะกล่าวว่าการจัดลำดับเรือนั้นจะปล่อยให้กลุ่มคนเรือจัดกันเองตามเห็นสมควร แต่การจัดคิวคนเรือก็ไม่แตกต่างจากการส่งนักท่องเที่ยวเข้าบ้านพัก คนเรือจะได้รับนักท่องเที่ยวก็กลุ่มต่อวันนั้นก็ล้วนขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของชมรมฯ ที่เห็นว่าเหมาะสมกับจำนวนนักท่องเที่ยวในวันนั้นโดยหนึ่งหนึ่งในคนเรือพูดถึงการจัดคิวเรือของชมรมฯ ว่า “เรือลำไหนได้ออกก็แล้วแต่ ‘เบื้องบน’ สั่งลงมา”

เป็นที่รู้กันระหว่างคนเรือว่าลุงแจ้ซึ่งเป็นญาติกำนันทงจะได้รับคิวบ่อยที่สุดเพราะบ้านอยู่ใกล้และสะดวกต่อการเรียกใช้ เช่นบางทีมีแขกมากระชั้นหัน 4 – 6 คน โดยไม่แจ้งล่วงหน้าหรือมาในวันธรรมดาที่ไม่มีคิวเรือเช่นวันหยุดสุดสัปดาห์ แต่ในวันหยุดสุดสัปดาห์ลุงแจ้ก็จะได้รับแขกเฉลี่ยอย่างต่ำ 1 – 2 เที่ยวต่อวันในขณะที่บางคนอาจจะได้หรือไม่ได้

เส้นทางนำเที่ยว

เส้นทางของเรือนำเที่ยวแต่ละลำจะถูกกำหนดโดยชมรมฯ ให้เยี่ยมชมเส้นทางในหมู่บ้านเตาตาล บ้านทรงไทย และเยี่ยมเจ้าบ้านตามเส้นทางตามสมควร อาจจะแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย และเส้นทางเรือก็ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของคนเรือที่จะเลือกจุดหมายปลายทาง และลำดับสถานที่ที่จะเข้าเยี่ยมชม โดยส่วนใหญ่มักจะขึ้นอยู่กับความสนิทสนม ความเป็นญาติมิตรหรือเพื่อนบ้านระหว่างคนขับเรือและเจ้าของสถานที่เพื่อเข้าชมสถานที่ เพราะนอกจากเป็นการแวะเยี่ยมบ้านหรือเตาตาลธรรมดาแล้วมันอาจจะเพิ่มโอกาสให้บ้านญาติ หรือคนสนิทของคนขับเรือได้ขายน้ำตาลปีบในราคาปลีกกับนักท่องเที่ยวมากขึ้น หรือถ้าหากนักท่องเที่ยวยังไม่ได้เลือกบ้านพักในกรณีที่พักนั้นก็มี

นักท่องเที่ยวน้อย หรือไม่ได้จองที่พักมาล่วงหน้าทำให้ชมรมฯ ยังไม่ได้จัดที่พักให้ การเยี่ยมบ้านก็อาจจะหมายถึงรายได้ของเจ้าของบ้านในคำคั้นนั้น หรือแม้แต่เป็นการสร้างโอกาสให้นักท่องเที่ยวจะกลับมาเยี่ยมหมู่บ้านอีกครั้งในอนาคต

ยกตัวอย่างเช่นลุงบุญมาซึ่งเป็นหนึ่งในคนเรือ มักจะนำนักท่องเที่ยวชมเตาตาลบ้านตัวเองเพราะภรรยายังคงมีอาชีพเกี่ยวตาลในช่วงเช้า นอกจากจะได้รายได้จากการนำเที่ยวแล้ว อาจจะรายได้ได้ เพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากการขายน้ำตาลมะพร้าวอีกด้วยซึ่งลุงบุญมายอมรับว่าการเยี่ยมชมเตาตาลของนักท่องเที่ยวทำให้ขายน้ำตาลมะพร้าวในราคาปลีกได้มากขึ้น และขายส่งให้กับพ่อค้าคนกลางในจำนวนที่ลดลงเพราะยังคงทำในปริมาณที่เท่าเดิมตลอดเวลา

หรือป่าเรือก อยู่เจริญมักจะนำนักท่องเที่ยวที่นั่งเรือแจวของตนชมการเกี่ยวตาลบ้านของลุงทวี จิตรสุนทร ซึ่งมีศักดิ์เป็นน้องชายโดยให้เหตุผลว่าบ้านลุงทวีเริ่มเกี่ยวตาลช่วงบ่ายประมาณ 16.00 น. กว่าที่จะแจวเรือไปถึงก็พอดีเวลาและบ้านลุงบุญมาใช้เครื่องกระทุ้งน้ำตาลแทนส้อมสปริงจึงไม่อยากจะพานักท่องเที่ยวไปดู และบ้านลุงทวีมักเตรียมน้ำตาลสดแช่ตู้เย็นไว้ต้อนรับนักท่องเที่ยวในวันเสาร์หรืออาทิตย์เป็นประจำตั้งแต่เริ่มมีนักท่องเที่ยวมาชมการเกี่ยวตาลที่บ้าน

ในขณะที่ลุงแจ้ก็จะพานักท่องเที่ยวแวะพักทักทาย พูดคุย ทำความรู้จักกับลุงสมศักดิ์และป้าสอิ่ง ทรงเชิด ซึ่งป้าสอิ่งเป็นหลานของกำนันทนง เพื่อเป็นการสร้างโอกาสให้กับครอบครัวดังกล่าว เพราะถึงแม้ว่าบ้านลุงสมศักดิ์จะไม่ใช่บ้านทรงไทยแต่เป็นบ้านตึกริมน้ำ เพราะความมีอริยาสัยใจคอดีของเจ้าของบ้านจึงมีนักท่องเที่ยวชอบใจเสมอ

นักท่องเที่ยวต้องจ่ายเงิน 300 บาทเป็นค่าเรือ แต่คนเรือแต่ละลำจะได้รับค่าตอบแทนเพียงเที่ยวละ 250 บาทสำหรับการนำเที่ยวในหมู่บ้านช่วงเวลากลางวัน สำหรับนำนักท่องเที่ยวชมหิ้งห้อยในตอนหัวค่ำ โดยที่ทางชมรมฯ หัก 50 บาทเพื่อเป็นเงินบำรุงชมรมฯ แต่สำหรับป่าเรือกที่แจวเรือจะได้รับค่าตอบแทนทั้งหมดคือ 200 บาทโดยไม่ต้องหักเป็นค่าบำรุงชมรมฯ ทุกครั้งเหมือนเรือเครื่อง จะต้องหักเข้าชมรมบ้างเป็นครั้งคราวไม่แน่นอน

ส่วนเรื่อนำเที่ยวในเช้าวันที่สองที่นำนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ท่องเที่ยวนอกเขตหมู่บ้าน เช่นวัดกุฎุมรินทร์กุฎีทอง อุทยาน ร. 2 และตลาดน้ำท่าคา เป็นเรือลำใหญ่ 12 ที่นั่งมีหลังคาซึ่งทางชมรมฯ ขายให้กับนักท่องเที่ยวที่ราคา 900 บาท เป็นเรือเช่าเหมาลำจากทำนน้ำอัมพวาที่ไม่ได้มีความสนิทสนมหรือเป็นเครือญาติในตำบลเดียวกัน แต่เป็นการติดต่อทางธุรกิจที่พึงพอใจกับราคาที่ตกลงกันระหว่างผู้เช่าคือชมรมฯ และผู้ให้เช่าคือคนขับเรือ ราคาเช่าอยู่ที่ 600 บาท และค่าไกด์นำเที่ยวและบรรยายตามสถานที่ต่างๆ 200 บาท และอีก 100 บาทเพื่อบำรุงชมรมฯ เช่นกัน

การชำระเงินของนักท่องเที่ยวทั้งค่าบ้านพักและค่าเรือนำเที่ยวจะไม่ชำระโดยตรงกับเจ้าของบ้านหรือคนขับเรือ แต่จะชำระเงินมัดจำโดยการโอนผ่านทางธนาคาร และส่วนที่เหลือในวันกลับกับชมรมฯ โดยที่ชมรมฯ จะแจกจ่ายค่าตอบแทนไปยังเจ้าของบ้านและคนขับเรือในภายหลัง

หน้าที่ความรับผิดชอบชมรมฯ

นักท่องเที่ยวหลายคนค่อนข้างจะแปลกใจและมีคำถามว่าทำไมต้องมีกรรวมตัวกันที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวทุกครั้งที่ต้องรับประทานอาหารเช้า (เมื่อเย็นวันแรกและเมื่อเช้าวันที่สอง) แทนที่จะรับประทานอาหารเช้าร่วมกับเจ้าของบ้านให้สมกับความเป็นโฮมสเตย์แต่เมื่อได้ลิ้มรสชาติของอาหารแล้วคำถามก็หายไปเพราะฝีมือพ่อครัวของชมรมฯ และลูกมือในครัวนั้นอร่อยกว่าร้านอาหารหลายๆ ร้านที่พวกเขาเคยไปเสียอีก

เพราะต้องการอาหารที่มีคุณภาพและรสชาติบนมาตรฐานเดียวกันสำหรับนักท่องเที่ยวและให้ความสะดวกสบายแก่สมาชิกที่เป็นเจ้าของบ้านชาวไทยทุกคนไม่ต้องเสียเวลากับการเตรียมอาหารและกังวลว่าวันนี้นักท่องเที่ยวจะมาพักที่บ้านและรับประทานอาหารเช้าที่เตรียมเอาไว้หรือไม่

ในระยะเริ่มแรกของการท่องเที่ยว เป็นที่เห็นพ้องต้องกันว่าเจ้าบ้านควรจะเป็นผู้เตรียมอาหารเองและได้รับค่าตอบแทนทั้งหมด 250 บาท แต่แล้วความวุ่นวายก็ปรากฏเมื่อนักท่องเที่ยวบางคนจองที่พักไว้และโอนเงินมัดจำผ่านธนาคารเรียบร้อยแล้วไม่ยอมปรากฏตัว ปล่อยให้เจ้าของบ้านคอยเก็บพร้อมอาหารเช้าที่เตรียมไว้ ซึ่งสร้างความลำบากใจให้กับชมรมฯ ซึ่งเป็นผู้ประสานระหว่างเจ้าของบ้านกับนักท่องเที่ยว อีกทั้งยังเป็นการทำลายน้ำใจของเจ้าของบ้าน นอกจากนี้แล้วเจ้าของบ้านบางคนที่ไม่เชี่ยวชาญการทำอาหารก็ไม่มั่นใจฝีมือว่านักท่องเที่ยวจะรับประทานอาหารเช้าที่บ้านคนได้หรือไม่ และที่สำคัญที่สุดเจ้าของบ้านส่วนใหญ่เกรงว่าอาหารที่บ้านคนจะไม่ได้มาตรฐานสำหรับนักท่องเที่ยว หลายคนเห็นตรงกันว่ากำนันทนงมีฝีมือในการทำอาหารและเป็นการสะดวกที่จะจ่ายตลาดเป็นจำนวนทีละมากๆ ในคราวเดียวจึงลงความเห็นให้นักท่องเที่ยวรับประทานอาหารเช้าร่วมกัน เพื่อเป็นการบริการที่ได้มาตรฐานเดียวกัน และด้วยความเป็นผู้นำที่มีความรับผิดชอบกำนันทนงในนามของชมรมฯ จึงรับอาสาทำหน้าที่ดังกล่าวด้วยความเต็มใจ

อย่างไรก็ตามเมื่อมีการรับประทานอาหารร่วมกัน ค่าตอบแทนจึงเปลี่ยนไป เมื่อทางชมรมฯ ต้องดูแลเรื่องอาหารการกินและรับแขกเมื่อแรกมาถึงปลายโพงพาง ทั้งสมาชิกและชมรมฯ จึงเห็นตรงกันควรหักค่าใช้จ่ายเพื่อบำรุงชมรมฯ ไว้ 240 บาทต่อหัวและแบ่งค่าตอบแทนให้เจ้าของบ้านสำหรับค่าที่พัก อาหารตักบาตรตอนเช้าและขนมนมเนยที่เจ้าบ้านมีน้ำใจเป็นเงิน 110 บาท¹⁰

¹⁰ ก่อนกลางปีพ.ศ. 2544 ที่นักท่องเที่ยวจ่าย 350 บาท

โดยที่เจ้าของบ้านต้องนำเรือของตนเองมารับและส่งนักท่องเที่ยวที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวก่อน และหลังมื้ออาหาร ภายหลังชมรมฯ ได้แก้ปัญหาความยุ่งยากการรับส่งด้วยการให้คนเรือที่มีอยู่รับผิดชอบรับส่งนักท่องเที่ยวตามบ้านก่อนและหลังมื้ออาหารแทน และลดค่าตอบแทนกับเจ้าของบ้านลงอีก 20 บาทต่อหัว ซึ่งส่งผลให้สมาชิกคำนวณว่า 110 บาทไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายสำหรับเตรียมของให้กับนักท่องเที่ยว ทางชมรมฯ จึงยินยอมเพิ่มค่าตอบแทนให้กับสมาชิกเป็น 120 บาทซึ่งทำให้ราคาค่าพักค้างเพิ่มขึ้นเป็น 400 บาทในเวลาต่อมา

เพราะฉะนั้นหน้าที่หลักของชมรมฯ นอกจากต้องคอยต้อนรับนักท่องเที่ยวเมื่อแรกเดินทางมาถึงหมู่บ้านจนกระทั่งถึงเวลากลับ คอยประสานงานระหว่างเจ้าบ้านกับนักท่องเที่ยวแล้ว การดูแลเรื่องอาหารจึงเป็นอีกภาระที่ทางชมรมฯ ต้องคอยดูแลให้ทุกคนได้รับบริการได้อย่างทั่วถึงและยุติธรรม

รายการนำเที่ยว กิจวัตรนักท่องเที่ยว และจุดตั้งจุด

รายการนำเที่ยว

วันแรก

- 11.00 น. รับประทานกล้วยเดี่ยวเรือ หมูย่าง ส้มตำ อาหารจากกลุ่มแม่บ้านและกลุ่มเยาวชนตาม อรัยาศัย
- 13.00 น. ล่องเรือชมวิถีชีวิตตามสายน้ำ ลำคลอง ชมบ้านเรือนทรงไทย ต้นตาล มะพร้าว เก็บน้ำตาลมะพร้าว เตาตาล เคี้ยวน้ำตาลมะพร้าวแปรรูป น้ำมะพร้าวเป็นวุ้น น้ำมะพร้าว คั้นน้ำตาลสดจากสวน
- 16.30 น. ฝึกพายเรือ ลงเล่นน้ำตีโป่งในลำประโดง¹¹
- 18.00 น. รับประทานอาหารเย็นแบบพื้นบ้าน
- 19.30 น. นำท่านสู่บรรยากาศที่เงียบสวยตามธรรมชาติ ชมสิ่งมหัศจรรย์ฝูงหิ่งห้อยนับหมื่นแสน กระพริบแสงเพื่อภารกิจแห่งความรักบนต้นลำภู ผสมกับแสงดาวระยิบระยับบนท้องฟ้ายากที่จะหาชมได้
- 21.15 น. เดินทางกลับบ้านพัก ณ บ้านเรือนไทยที่เรียงรายอยู่ริมฟากฝั่งคลอง

วันที่สอง

- 06.30 น. ตื่นเข้าอาบน้ำอาบท่าเพื่อเตรียมตัวใส่บาตรพระที่มารับบิณฑบาตรทางเรือ

¹¹ ลำประโดงหมายถึง คลองลัด หรือคลองที่ไม่มีชื่อเพราะไม่ใช้คลองสายหลัก เปรียบเสมือนตรอกหรือซอยบนถนน

- 08.00 น. ร่วมรับประทานอาหารเช้า
- 09.00 น. เตรียมลงเรือล่องสองฝั่งคลองชมวิถีชีวิตไทยชนบท บ้านทรงไทยเรียงรายสองฝั่งคลอง กับหมู่บ้านหลากหลาย ชมกุฎีทอง พิพิธภัณฑ์วัดภุมรินทร์ บ้านดนตรี หุ่นกระบอก บ้านแมวไทย
- 12.00 น. รับประทานอาหารกลางวันตามอัธยาศัยและชมจิตรกรรมฝาผนังไม้สักทองแกะสลักฝังไม้โมกมันวัดบางแค่น้อย ค่ายบางกุ้ง อุทยาน ร. 2 ดินแดนราชินีกุล
- 14.00 น. กลับถึงบ้านพักเก็บสัมภาระเพื่อออกเดินทางกลับ

อัตราค่าใช้จ่าย

- ค่าที่พักพร้อมอาหาร 2 มื้อ 400 บาท/คน
- เรือชมวิถีชีวิตบ้านริมคลองรอบตำบล 300 บาท/ลำ
- เรือชมหิ่งห้อยยามค่ำคืน 800 บาท/ลำ (12 ที่นั่ง), 300 บาท/ลำ (4 ที่นั่ง)
- เรือท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตริมน้ำ 1,000 บาท/ลำ (12 ที่นั่ง) พร้อมไกด์ท้องถิ่น (อาทิเช่น อุทยาน ร. 2, ตลาดน้ำท่าคา)
- สำหรับท่านที่มาศึกษาดูงาน ฟังบรรยายสรุปบริการอาหารกลางวันและเครื่องดื่มท่านละ 100 บาท (เฉพาะเครื่องดื่มและผลไม้ท่านละ 25 บาท)

เพียง 90 กิโลเมตรจากกรุงเทพมหานครก็จะถึงหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทย ตำบลปลายโพงพาง กำนันทนงพร้อมคณะทำงานในนามชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทยปลายโพงพางจะคอยต้อนรับนักท่องเที่ยวทุกท่านด้วยความปรารถนาดี

เพียงข้ามสะพานไม้เล็กๆ หน้าบ้านทรงไทยท่ามกลางสวนส้มโอขนาด 7 ไร่ของกำนันทนงซึ่งมีอายุเก่าแก่กว่าศตวรรษซึ่งเป็นที่ตั้งของที่ทำการศูนย์บริการท่องเที่ยวก็เปรียบเสมือนนักท่องเที่ยวได้ก้าวเข้าสู่ลือบบึงกลางแจ้งขนาดย่อมกลางสวนริมคลองริมคลองโคกเกตุ เพียงบอกชื่อตามที่ได้ทำการสำรองที่พักเอาไว้ ชมรมฯ ได้จัดบ้านของตายายหนึ่งใน 25 หลังที่เข้าร่วมโครงการฯ ในตำบลแห่งนี้ที่เปรียบเสมือนกับรีสอร์ทธรรมชาติขนาดใหญ่ไว้สำหรับนักท่องเที่ยว

การสัญจรและค้าขายทางน้ำ และอาหาร

แม้ว่าจะมีถนนตัดผ่านเข้าสู่อำเภอ หมู่บ้านต่างๆ ทั้งจังหวัดแล้ว แต่สถานที่ทุกแห่งในหมู่บ้านและอำเภออัมพวาสามารถเชื่อมโยงถึงกันด้วยการสัญจรทางน้ำ และในบางพื้นที่ยังไม่สามารถเดินเท้าเข้าถึงนอกจากคนในพื้นที่ที่เชี่ยวชาญเส้นทางจึงจะสามารถขอเดินผ่านสวนมะพร้าวสวน

บุคคลของผู้อื่นได้โดยไม่หลงทาง และจุดเด่นที่สุดจุดหนึ่งของหมู่บ้านแห่งนี้ คือ การสัญจรทางน้ำ และบ้านสวนที่มักจะสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวที่เคยชินกับถนนและตึกเท่านั้น

โดยปกติแล้วภายในหมู่บ้านจะมีการค้าขายทางเรือสำหรับคนท้องถิ่นอยู่เป็นประจำทุกวันตั้งแต่เช้ามีคจนกระทั่งบ่าย¹² เนื่องจากชาวสวนไม่นิยมออกจากบ้านทุกวันจึงอาศัยซื้อของ จำยตลาดยามขาดเหลือกับเรือสินค้าที่ผ่านหน้าบ้านทุกวัน ได้แก่ เรือผักผลไม้และพลาสติก เรือของชำ เรือขนมหวาน เช่น หม้อแกง ทองหยิบ ทองหยอด เรือไอศกรีมเนสเล่ท์ ซึ่งเรือแต่ละชนิดล้วนมีมากกว่า 1 ลำแบ่งวิ่งตามเส้นทางต่างๆ ตามคลองในหมู่บ้าน

หากนักท่องเที่ยวมาถึงในช่วงเที่ยงวัน พวกเขาก็จะมีโอกาสได้เห็นการค้าทางน้ำที่คึกคักราวกับตลาดน้ำขนาดย่อมตรงหน้าที่จ่อแจไปด้วยเรือสินค้าที่แม่ค้ายังคงแต่งกายคล้ายชาวสวนสวมกอบที่บ้างพายเรือ หรือบ้างติดเครื่องขนาดเล็กมาขายของที่ริมท่าบ้านทรงไทย เรือเหล่านี้ประกอบด้วย เรือกล้วยเดี่ยว เรือขนมน้ำแข็งใส เรือขนมครก เรือกล้วยทอด เรือกาแฟ หรือแม้แต่เรือข้าวเหนียวมะม่วงในฤดูร้อน (และยังมีเรือขายสังขยามะพร้าวอ่อน หรือข้าวเหนียวหน้าปลามาขายในตอนเช้าตรู่ของทุกวัน) เนื่องจากเรือเหล่านี้ที่เคยขายให้กับชาวบ้านเพียงอย่างเดียว ตั้งใจพายเรือตามเส้นทางในหมู่บ้านเพื่อให้มาถึงศูนย์บริการนักท่องเที่ยวในช่วงเวลาเที่ยงวันที่มีนักท่องเที่ยวหนาแน่น

แล้วพวกเขาก็จะได้ลิ้มรสชาติของกล้วยเดี่ยวเรือที่ได้รับการขนานนามว่าเป็น “กล้วยเดี่ยวเรือ” ขนานแท้ที่ไม่ใช่แค่ขายในร้านที่มีเรือลำโตวางเป็นอุปกรณ์ตกแต่งร้าน หรือเป็นกล้วยเดี่ยวน้ำตกเหมือนที่เห็นกันดาษดื่นตามในเมืองใหญ่ เพราะกล้วยเดี่ยวที่นี่เป็นกล้วยเดี่ยวหมูและลูกขึ้นปลา และยังมีสูตรพิเศษของเมืองแม่กลองคือ “กล้วยเดี่ยวหมูน้ำแดง” ที่มีเครื่องปรุงคล้ายเย็นตาโฟแต่เพิ่มความหอมหวานให้กับกล้วยเดี่ยวด้วยน้ำตาลมะพร้าวจากหมู่บ้านนี้เอง หลังจากอาหารมื้อกลางวันทุกคนก็สามารถหาขนมหวานล้างปากจากเรือลำที่จอดอยู่ใกล้ๆ กันคือเรือขนมน้ำแข็งใสที่มีลวดช่อน้ำกะทิ และแจกกล้วยไว้ให้คลายร้อน หรือจะเป็นขนมครกที่ทำจากกะทิสดๆ สุกจากเตาถ่านคว้นโจม่ง หรือแม้แต่กล้วยทอดที่มีทั้งแบบกล้วยแขกและกล้วยข้าวเม่า แม้ว่ารสชาติของอาหารแต่ละอย่างอาจจะไม่แตกต่างจากที่ทุกคนเคยลิ้มลองเมื่ออยู่บ้าน แต่บรรยากาศริมน้ำกับอาหารบนเรือก็สามารถทำให้ทุกคนอิ่มท้องและอิ่มใจในเวลาเดียวกัน

ในขณะที่บนฝั่งทางชมรมฯ ก็ได้เตรียมอาหารกลางวันแบบบนบกเป็นประจำทุกวันหยุดสุดสัปดาห์หรือวันหยุดนักขัตฤกษ์ ได้แก่ ขนมจีนน้ำยา หรือขนมเบื้องญวนไว้บริการนักท่องเที่ยวที่ไม่ต้องการเสียเวลาเข้าคิวซื้อกล้วยเดี่ยวเรือขนานแท้จากปีววรรณ กับหม้อกล้วยเดี่ยวขนาดพอดีกับลำ

¹² เนื่องจากส่วนใหญ่จะลงช่วงบ่ายถึงเย็นทำให้พ่อค้าและแม่ค้ามักจะต้องพายเรือหรือวิ่งเรือกลับบ้านก่อนน้ำลง

เรือที่กว้างไม่เกิน 50 เซนติเมตร เพราะปกติปีาวรรณเคยชินกับการทำกัวยเดียวให้ลูกค้าแต่ละบ้าน ตามคลองที่มักจะมีสมาชิกไม่เกิน 5 คน

วิถีชีวิตในบ้านทรงไทยและการเที่ยวศาล

หลังจากอิมหม่าสำราญจากมือกลางวันริมน้ำ เรือบริการก็จะนำนักท่องเที่ยวชมวิถีชีวิต ชาวสวนที่เรียบง่ายท่ามกลางบ้านทรงไทยกว่า 180 หลัง ชมการเที่ยวศาลที่เกิดขึ้นทุกวันในหมู่บ้าน โดยไม่มีการจัดฉาก แต่กลับเป็นสิ่งแปลกและหายากสำหรับชาวเมืองผู้เดินทางมายังปลายทาง เป็นครั้งแรก และถ้าหากเป็นกลุ่มนักศึกษาหรือนักท่องเที่ยวอายุน้อยที่มาเป็นกลุ่ม กำนันทองมักจะ พูดกับนักท่องเที่ยวผ่านโทรโข่งก่อนลงเรือว่า “เข้าบ้านพักทนายเจ้าของบ้านเหมือนปู่ตายายของเรา แล้วกลับมากินข้าวพร้อมกันตอนทุ่มหนึ่ง” พร้อมกับกำชับคนขับเรือว่า “ไปส่งแล้วให้ทุกคนมารับ แยกกลับมากินข้าวเลย”

ดังที่กล่าวไว้ก่อนหน้านี้ว่าเส้นทางของเรือแต่ละลำอาจจะไม่เท่า มือนกันขึ้นอยู่กับจำนวน นักท่องเที่ยวและเวลาที่เดินทางมาถึง แต่เพื่อให้นักท่องเที่ยวทุกคนได้ชมกิจกรรมภายในหมู่บ้าน ตามที่ตั้งไว้ เส้นทางเรือรอบๆ หมู่บ้านจะใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง สถานที่ที่เรือนำเที่ยวมักจะพานักท่องเที่ยวเยี่ยมชมได้แก่ ธรรมชาติและสวนผลไม้รอบๆ หมู่บ้าน เยี่ยมชมเตาตาลเพื่อชมการแปรรูปน้ำตาลมะพร้าว และบ้านทรงไทยที่เข้าร่วมโครงการฯ ตามรายทางหรืออาจจะขอขึ้นไปดูบนบ้านได้หากนักท่องเที่ยวต้องการ เพื่อไม่ให้เป็นการแออัดจนเกินไปสำหรับสถานที่เยี่ยมชมคือเตาตาลและบ้านทรงไทย คนขับเรือและคนแจวเรือซึ่งมีประจำอยู่ 8 คน¹³ จะรู้กันว่าควรจะนำนักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมที่ใดบ้างในแต่ละช่วงเวลาเพราะเตาตาลแต่ละที่จะมีเวลาทำงานเหลื่อมล้ำกันแล้วแต่ครอบครัว บางครอบครัวจะเที่ยวศาลในช่วงเช้า บางครอบครัวจะเที่ยวศาลในช่วงบ่าย หากนักท่องเที่ยวมาไม่ทันเตาตาลบ้านที่หนึ่ง คนเรือก็จะพาไปยังบ้านอื่นในละแวกที่ยังเที่ยวศาลยังไม่เสร็จแทน เนื่องจากการเขี่ยน้ำตาลนั้นต้องเป็นไปตามขั้นตอนไม่สามารถหยุดคอยนักท่องเที่ยวได้

และสถานที่ที่เรือนำเที่ยวมักจะพานักท่องเที่ยวเยี่ยมชมมักแต่ที่ขาดเสียมิได้นอกจากชมเตาตาลดูเหมือนจะเป็นบ้านสี่สาวโสด 300 ปีของลุงสุชัย บุรพา แม้ว่าบ้านดังกล่าวจะเป็นบ้านทรงไทยที่ค่อนข้างได้มาตรฐาน (เพราะมีส่วนชานบ้านที่ต่อเติมหลังคา) และมีอายุกว่าครึ่งศตวรรษ แต่จุดเด่นของบ้านกลับเป็นที่สาวทั้ง 4 คนของลุงสุชัยเป็นโสดถึง 4 คนและเมื่อนำอายุรวมกันได้เกือบ

¹³ คนขับเรือ 8 คนจะมีประจำอยู่ที่หน้าบ้านกำนันทองทุกวันหยุดสุดสัปดาห์ วันหยุดนักขัตฤกษ์ หรือวันที่มีกลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่อยู่ที่พักกลางวัน นอกเหนือจากนี้ยังมีเรือและคนขับภายในหมู่บ้านที่ชมรมฯ สามารถเรียกมาให้บริการเสริมทันทีที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวมากกว่าปกติ

300 ปี หรือถ้าหากนักท่องเที่ยวมากลุ่มไม่เกิน 4 คนก็สามารถใช้บริการเรือแจวซึ่งมีอยู่เพียง 1 ลำ และเป็นเรือมาดชุดแบบโบราณที่หายากในปัจจุบันและมีน้อยคนที่ยังสามารถแจวเรือลักษณะนี้ได้¹⁴

ช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวมักจะได้ชมการทำน้ำตาลมะพร้าวคือ ช่วงเวลาที่น้ำตาลใส่กำลังเดือดในกระทะบนเตา และมีไม้กั้ง (ในอดีตใช้เป็นไม้สานคล้ายตะกร้าแล้วครอบกระทะไว้ แต่ปัจจุบันใช้เป็นไม้ไผ่กว้างประมาณ 1 นิ้วทาน้ำมันพืชไว้) วางไว้บนกระทะกั้นไม่ให้น้ำตาลล้นออกนอกกระทะ จากนั้นหลังจากที่น้ำตาลเริ่มงวดลงและค่อนข้างเหนียวจึงยกกระทะลงจากเตา และใช้ลุ่มสปริงกระทงเป็นเวลาประมาณ 15 นาทีเพื่อไล่ไอน้ำออกจากเนื้อน้ำตาล เพราะหากน้ำตาลมีไอน้ำมากจะทำให้เก็บได้ไม่นานก็จะละ เมื่อน้ำตาลเริ่มแข็งตัวจึงทำการบรรจุลงปิบเป็นน้ำตาลปิบเพื่อขายส่งเมื่อพ่อค้ามารับสัปดาห์ละครั้ง หรืออาจจะบรรจุลงถ้วยตะไลขนาดเล็ก หรือทำเป็นก้อนเล็กๆ บนผ้าขาวบางเป็นน้ำตาลปึกเพื่อขายปลีกสำหรับนักท่องเที่ยว

โดยส่วนใหญ่แล้วนักท่องเที่ยวมักจะพลาดโอกาสชมการขึ้นตาลหากบ้านพักไม่ได้มีอาชีพเกี่ยวตาลอยู่เช่นบ้านป่าบัว เพราะจะทำการขึ้นตาลเพียงวันละ 2 หนในช่วงเช้าตรู่หรือช่วงบ่ายแก่ๆ หลังการเกี่ยวตาล เนื่องจากเรือนำที่นักท่องเที่ยวจะพยายามทำเวลาให้กระชับที่สุดเพื่อที่จะสามารถนำนักท่องเที่ยวเยี่ยมชมสถานที่อื่นต่อไป

เสร็จสิ้นการล่องเรือภายในหมู่บ้านนักท่องเที่ยวสามารถเข้าสู่บ้านพักและเก็บสัมภาระ และนี่เป็นโอกาสอันดีที่จะทำความรู้จักทักทายกับตายายเจ้าของบ้าน ก่อนที่จะออกมารับประทานอาหารเย็นที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวอีกครั้งในเวลาประมาณ 18.30 น. ถ้านักท่องเที่ยวมาถึงหมู่บ้านเร็วหรือบ้านพักอยู่ใกล้ พวกเขาจะใช้เวลาทำความรู้จักพูดคุยกับเจ้าของบ้านมากหน่อยหรืออาจมีโอกาสดูพายเรือในคลอง หรือไม่เช่นนั้นก็จะรู้จักชื่อ-สกุลของเจ้าของบ้านเพื่อให้คนเรือย้อนกลับมาส่งได้ถูกต้องหลังจากที่ชมหึ่งห้อยตอนหัวค่ำหลังอาหารเย็น

หึ่งห้อย

ถ้าบริเวณไหนมีสายน้ำอันบริสุทธิ์และต้นลำพูที่มีห้อยหลายชนิดเกาะอยู่บริเวณโคนต้นเป็นอาหารของตัวอ่อนหึ่งห้อย บริเวณนั้นจึงเต็มไปด้วยหึ่งห้อยจำนวนมากนับไม่ถ้วน จากศูนย์บริการนักท่องเที่ยวบริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยว พวกเขาจะต้องลงเรือเครื่องอีกครั้งเพื่อเดินทางไปชมหึ่งห้อยบนต้นลำพูที่เรียงรายอยู่ริมคลองซึ่งต้องเดินทางออกไปประมาณ 15 นาที

โดยปกติหึ่งห้อยตัวผู้จะกระพริบแสงเพื่อดึงดูดเพศตรงข้ามแต่ก็มักจะดับแสงตัวเองในทันที และไม่กระดุกกระดิกเมื่อรู้สีกว่ากำลังตกอยู่ในอันตราย เพราะมีคนนับร้อยในเรือหลายลำกำลังจ้องมองตามแสงไฟสปอตไลท์ดวงโตที่คนเรือชี้เข้าไปบนต้นลำพู บ้างก็พยายามเข้าไปใกล้ๆ

¹⁴ เรือแจวนี้นับเป็นเรือที่ต้องยื่นแจวไม้ไผ่ทั้งพาย เด็กรุ่นปัจจุบันแจวไม่เป็น และยังมีเหลือคนสูงอายุเพียงไม่ถึง 10 คนที่ยังคงแจวเป็น

พยายามเขย่ากิ่งไม้ หรือแม้แต่เอื้อมมือไปสัมผัส แต่หิ้งห้อยก็จะกลับมาผลิตแสงอีกครั้งเมื่อเห็นวาทานการณีสงบลง

ตักบาตรทางเรือยามเช้า

นักท่องเที่ยวก็ยังมีเวลาในเช้าวันที่สองที่จะทำความรู้จักกับตักบาตรเจ้าของบ้านถ้าพวกเขาตื่นแต่เช้า อาบน้ำแต่งตัวเพื่อเตรียมตัวตักบาตรทางเรือ แต่ที่หมู่บ้านการท่องเที่ยวแห่งนี้พระจากวัดโลกเกตุจะพายเรือออกบิณฑบาตรทุกเช้าตั้งแต่เวลาประมาณ 05.30 น. เพื่อที่จะสามารถพายตามเส้นทางรอบหมู่บ้านของพระแต่ละรูปและกลับถึงวัดประมาณ 07.00 น. ยกเว้นวันที่มีงานบุญ หรืองานศพที่วัด พระที่วัดจะงดการบิณฑบาตร

ในเรือบดลำนักท่องเที่ยวจะเห็นบาตรพระวางอยู่ตรงด้านหน้าพร้อมกับดอกไม้หลากชนิดที่ชาวบ้านได้ถวายพร้อมกับอาหาร ส่วนทางด้านท้ายเรือ ก็จะมีถ้วยอาหารทั้งแกงและผัดวางเรียงอย่างเป็นระเบียบด้านท้ายเรือลำเล็กนี้ วิธีการตักบาตรที่นี่ไม่ได้แปลกไปจากที่อื่นๆ เพียงแค่ชาวบ้านไม่นิยมเตรียมอาหารใส่ถุงพลาสติก แต่เตรียมข้าวใส่โต กับข้าวใส่ถ้วยขนาดเล็ก ดอกไม้หนึ่งกำ พร้อมน้ำหนึ่งขวดเล็ก เมื่อพระพายเรือมาถึงศาลาริมน้ำหน้าบ้าน ก็จะตักข้าวใส่บาตรพระ ถวายถ้วยกับข้าวไว้ที่ฝาบาตรเพื่อที่ท่านจะได้ถายอาหารใส่ถ้วยเล็กๆ ที่เตรียมมาทางด้านท้ายเรือ จากนั้นก็เป็นการถวายน้ำและดอกไม้ก่อนที่ท่านจะให้ศีลให้พรแล้วพายเรือเพื่อรับของถวายจากบ้านถัดไป

และเวลา 07.30 น. เรือจากชมรมฯ จะมารับนักท่องเที่ยวเพื่อไปรับประทานอาหารเช้าที่ลานศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและนั่นก็หมายความว่านักท่องเที่ยวควรที่จะจัดเตรียมสัมภาระให้เรียบร้อยเพื่อพร้อมที่จะเดินทางกลับ และเช้านี้ทางชมรมฯ ได้จัดเรือนำเที่ยวไปยังสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจภายในจังหวัดสมุทรสงคราม

กฎแห่งความสำเร็จ

ในขณะที่ภาครัฐต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศให้มากขึ้น ตำบลปลายโพงพงได้นำเอาเอกลักษณ์วิถีชีวิตของชาวสวน และจุดเด่นของบ้านทรงไทยเพื่อมาดึงดูดนักท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยที่ชมรมฯ เป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ สำหรับผู้ที่เข้าร่วมโครงการฯ และเจ้าของบ้านที่เข้าร่วมโครงการฯ ต้องยอมรับและทำตามกฎที่ตั้งไว้ร่วมกัน เช่น การเตรียมตัวในการต้อนรับ การเตรียมเครื่องนอน และวิธีปฏิบัติตัวอย่างเหมาะสมเมื่ออยู่กับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ชมรมฯ ยังเป็นผู้กำหนดเส้นทางการเดินทางของนักท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านได้อย่างพอเหมาะใน 3 ส่วน คือ การกิน (อาหารที่อร่อย) การเที่ยว (ในสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ)

และ การนอน (ในบ้านทรงไทย) เพื่อไม่ให้นักท่องเที่ยวที่ส่วนใหญ่เป็นคนเมืองมีชีวิตที่เร่งรีบรู้สึก เบื่อกับความนิ่งสงบของหมู่บ้าน ความนิยมของหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลาย โฟงพางแห่งนี้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในระยะเวลาอันสั้น เพราะการดำเนินงานของประธานชมรมฯ ที่ มีความเป็นผู้นำสูง มีวิสัยทัศน์และรักบ้านเกิด ใส่วิธีการสร้างเครื่องป้องกันน้ำเสีย บ่อดักไขมัน รักษาสิ่งแวดล้อม และชุมชนที่เข้มแข็งที่ทุกคนให้ความร่วมมือเพราะอยากจะให้หมู่บ้านเจริญ ได้ สร้างความประทับใจของนักท่องเที่ยวที่ส่งต่อกันแบบปากต่อปากแล้ว

นักท่องเที่ยวมักจะตื่นเต็นกับสิ่งที่พบเห็นภายในหมู่บ้าน โดยมองเหตุการณ์ในชีวิต ประจำวันของชาวบ้านเป็นเรื่องที่แปลก น่าสนใจเพราะความไม่เคยเห็น ไม่ว่าจะป็นหิ้งห้อย การดัก ฆาตร พวกเขายังมักอุทานว่า “โอ้โฮ เหมือนต้นคริสต์มาสเลย” หรือ “สวยจริงๆ คุณแล้วโรแมนติก น่าจะพาแฟนมาด้วยกัน” ระหว่างการชมหิ้งห้อย และจากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวในทุกสัปดาห์ ของการเก็บข้อมูลแล้วพบว่านักท่องเที่ยวมักจะกลับที่พักด้วยความอึ้งออดหลังจากที่ได้ชมหิ้งห้อย ริมคลอง แต่กว่าที่นักท่องเที่ยวจะกลับเข้าบ้านพักอีกครั้งก็ประมาณ 21.00 น. เป็นอย่างรวดเร็ว หากเจ้า ของบ้านยังไม่หลับ พวกเขาก็อาจจะเพลินจากกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งวันเกินกว่าที่จะสนทนา เรียน รู้หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นใดๆ และด้วยลักษณะของนักท่องเที่ยวคนไทยที่ค้นพบ ณ หมู่บ้าน แห่งนี้ไม่มีใครจะแตกต่างไปจากที่อื่น คือการนั่งจับกลุ่มคุยกันเอง หรือไม่ก็มีเกมในร่มที่เป็นที่นิยม “ไพ่” ดิ๊ดต๊ามา หรือแม้แต่นักท่องเที่ยวผู้ชายบางกลุ่มก็รวมตัวกันและดื่มสุราที่ศาลาริมน้ำ และจาก การสำรวจความเห็น เจ้าของบ้านไม่ถือว่าการเล่นไพ่หรือดื่มสุราเป็นเรื่องที่ร้ายแรง เพราะถือว่าเป็น กิจกรรมหนึ่งของการพักผ่อนที่นักท่องเที่ยวสามารถทำได้ตามต้องการ

แล้วสิ่งที่ธรรมดาที่สุดของชาวบ้านแถบนี้ที่เข้าใจธรรมชาติของหิ้งห้อย แต่ไม่เคยเข้าใจ ธรรมชาติของคนเมืองว่าสภาพไฟระยิบระยับนั้นสวยงามและโรแมนติกเพียงใดสำหรับพวกเขา การ ชมหิ้งห้อยกลับกลายเป็นจุดขายที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดหรือจะเรียกว่าสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว ได้มากกว่าตัวบ้านทรงไทยเองก็ได้ เพราะชมรมฯ มีความตั้งใจที่จะเปลี่ยนป้ายโฆษณาของ โครงการฯ บนถนนพระราม 2 หลังจากลงสะพานข้ามแม่น้ำกลอง¹⁵ ที่เน้นรูปและคำว่า “บ้านทรง ไทย” มากกว่า “หิ้งห้อย” ทำให้นักท่องเที่ยวหลายคนหลงทาง และเมื่อเวลาผ่านชาวบ้านตั้งแต่รุ่นสูง วยมาจนเด็กวัยรุ่นที่มองว่าหิ้งห้อยเป็นเพียงเรื่องธรรมดาที่เริ่มเรียนรู้ว่า เพราะคนเมืองเหล่านั้นไม่เคยพบเห็นจึงต้องการจะมาดู เพราะจากสถิติของโครงการฯ เองที่สำรวจในปีแรกว่านักท่องเที่ยว จำนวนกว่า 500 คนเดินทางเพื่อมาชมหิ้งห้อยเพียงอย่างเดียวโดยไม่พักค้างในช่วง 6 เดือนแรก และ มากกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งหมดเข้ามาพักค้างเพราะต้องการชมกองทัพแมลงด้ว

¹⁵ เส้นทางจากกรุงเทพมหานคร

น้อยที่มีสารพิเศษอยู่ในตัวและทำปฏิกิริยากับออกซิเจนจนก่อให้เกิดแสงสว่างสีเหลืองอมเขียวที่ทำให้ต้นลำพูกลับกลายเป็นต้นคริสต์มาสที่กระพริบปิดเปิดไฟพร้อมๆ กันเป็นจังหวะ

และความน่าประทับใจอีกอย่างของหมู่บ้านแห่งนี้คือการตัดขาดทางเรือซึ่งเป็นความน่าประทับใจที่คนในเมืองที่คุ้นเคยกับพระที่เดินถือบาตรมาบิณฑบาตรตามถนน บ้างอาจจะมิได้กวัดถือถังพลาสติกเดินตามเพื่อถ่ายเทของถวายจากบาตรพระลงสู่ถัง แต่ภาพพระภิกษุพายเรือบิณฑบาตรยามเช้าเป็นภาพที่หาดูได้ยากยิ่ง การพายเรือทั่วไปที่ต้องอาศัยทักษะแบบที่คนเมืองต้องถึงกับสำหวั่นเมื่อเรือได้แต่หมุนไปรอบๆ เมื่อพวกเขาพยายามพายไปข้างหน้า แต่ภาพเรือบดลำขนาดนั่งได้เพียงหนึ่งคน ที่ต้องใช้เวลาฝึกหัดพอสมควรจึงจะสามารถลงเรือโดยไม่ให้ล้ม และพายบังคับยากยิ่งนัก และที่สำคัญไม่มีเด็กวัดใดๆ พายเรือตามเพื่อถ่ายสัมภาระ หรือบ้างพระภิกษุที่อ่อนพรรษาไม่ระวังนักท่องเที่ยวอาจจะเห็นภาพชายจีวรที่เปียกชุ่มไปด้วยน้ำขังเป็นภาพที่แสนจะประทับใจ

นอกจากนี้โครงการฯ ยังได้รับการกล่าวถึงในแง่บวกจากสื่อหลายแขนงไม่ว่าจะเป็น สิ่งพิมพ์ อินเทอร์เน็ต และโทรทัศน์ที่สามารถสร้างกระแสความนิยมได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่องทั้งก่อนและหลังรางวัลอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวประจำปี พ.ศ. 2543 และได้รับการคัดเลือกให้เป็นตัวแทนชุมชนในไทยไปร่วมประชุมระดับภูมิภาคว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยชุมชนในเอเชียอาคเนย์ที่จังหวัดเชียงใหม่ในเดือนมีนาคมปี พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็น 1 ใน 6 เวทีการประชุมระดับภูมิภาคทั่วโลก เพื่อนำสาระไปนำเสนอในที่ประชุมสุดยอดว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (The World Ecotourism Summit) เนื่องในโอกาสที่องค์การสหประชาชาติประกาศให้ปี 2545 เป็นปีสากลแห่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ถึงแม้ว่าหมู่บ้านการท่องเที่ยวอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพงพางจะคิดค่าบริการเพิ่มขึ้นอยู่เป็นระยะ และรายละเอียดเปลี่ยนไป เช่น บ้านสมาชิกบางหลังในปัจจุบันอาจจะไม่เป็นบ้านทรงไทย แต่หากเจ้าของบ้านมีความพร้อมในการรับนักท่องเที่ยวและมีอริยาศัยที่ดีก็จะสามารถเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมฯ ได้ แต่สถานที่ดังกล่าวก็ยังได้รับความนิยมในฐานะที่เป็นบ้านพักแบบโฮมสเตย์มากที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย เพราะ ตามบันทึกของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย นั้นมีหมู่บ้านท่องเที่ยวสัมผัสวัฒนธรรมชนบท หรือโฮมสเตย์มากถึง 52 แห่งทั่วประเทศ แต่กว่าครึ่งนั้นนักท่องเที่ยวต้องติดต่อผ่านสำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ และอีก 9 แห่งในจังหวัดเชียงใหม่ และเชียงใหม่บริหารงานโดยศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาประจำจังหวัด และอีกหลายแห่งที่ดำเนินงานโดยส่วนราชการท้องถิ่น ซึ่งยากแก่การติดต่อเข้าพัก

เนื่องจากสถานที่ที่ใกล้กรุงเทพมหานคร การติดต่อที่สะดวกและเป็นระบบกว่าที่อื่นๆ รวมทั้งยังสามารถคงวิถีชีวิตของชาวสวนไว้ได้ค่อนข้างสูง จึงทำให้โครงการฯ นี้เป็นที่นิยมของนัก

ท่องเที่ยวโดยเฉพาะจากกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง และความนิยมได้เริ่มขยายตัวไปสู่นักท่องเที่ยวจากทั่วประเทศหลังจากที่หมู่บ้านนี้ได้รับการเผยแพร่ทางโทรทัศน์มากขึ้นเป็นระยะๆ¹⁶

นอกเหนือจากการบันทึกภาพนิ่งและเทปวิดีโอของทางสถาบันหลายสถาบัน โดยเฉพาะสถาบันราชภัฏ สาขาการท่องเที่ยวจากทั่วประเทศเพื่อนำไปศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของหมู่บ้านทรงไทยแห่งนี้แล้ว จากคำบอกเล่าของชาวบ้านส่วนใหญ่ที่ยิ้มแย้มและภูมิใจที่ได้รับการบันทึกภาพว่ามีสถานีโทรทัศน์หลายแห่งได้มาทำการบันทึกภาพของที่นี่เพื่อไปออกอากาศ ไม่ว่าจะเป็นสถานีโทรทัศน์ในประเทศ เคเบิลทีวี และสถานีโทรทัศน์ในต่างประเทศอยู่อย่างต่อเนื่อง

คำรณ หว่างห้วงศรีได้ทำการบันทึกภาพหมู่บ้านดังกล่าวเพื่อออกอากาศถึงสองครั้งสำหรับสองรายการภายในปีพ.ศ. 2544

รายการ Action Holiday ทางช่อง 7 ได้เข้าพักที่หมู่บ้านเมื่อกลางปีพ.ศ. 2544 และถ่ายทำกิจกรรมต่างๆ ที่ทางโครงการจัดให้ แต่ไม่สามารถถ่ายทำการชมหิ่งห้อยในยามค่ำคืนได้เพราะความมืด จึงมีเพียงคำบรรยายความงดงามของหิ่งห้อยที่รายการได้พบเห็น

และไทรภพ ลิมปพัทธ์เองก็ได้เดินทางมาที่หมู่บ้านทรงไทยแห่งนี้หลังจากที่ได้ทำการสัมภาษณ์ก้านันทอง ในรายการ ทไวไลท์โชว์เมื่อปลายเดือนกุมภาพันธ์ เพราะได้ฟังและเห็นเทปบันทึกภาพที่ทีมงานมาถ่ายทำไปแล้วสนใจอยากจะชมสถานที่จริงด้วยตนเอง

รายการเกมอัจฉริยะที่นำเอาวิธีการเคียวตาลแบบดั้งเดิมที่เตาตาลบ้านป่าบัว จันทร์หอม เป็นเกมคำถามปริศนาประจำสัปดาห์เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2545

ยิ่งศักดิ์ จงเลิศเจษฎาวงศ์ได้ใช้หมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพรงนางเป็นฉากหลังสำหรับรายการสอนทำอาหารเผยแพร่ทางโทรทัศน์ปลายเดือนมีนาคม พ.ศ. 2545 โดยเน้นไปที่การสัญจรทางเรือและบ้านทรงไทยที่เก่าแก่

รายการที่กล่าวมาเป็นเพียงส่วนหนึ่งของรายการโทรทัศน์ทั้งหมดที่เคยทำการบันทึกภาพและได้ออกอากาศ เนื่องจากหมู่บ้านแห่งนี้ได้รับการกล่าวถึงเป็นเวลาหลายครั้ง แต่ที่กล่าวมานี้เป็นรายการที่ทำให้ผู้รับสื่อสนใจและให้การตอบรับเป็นอย่างดีด้วยการเดินทางมาเยี่ยมชมและพักค้างในสถานที่จริง

นอกจากนี้แล้วเว็บไซต์หลายแห่งที่มักจะมีผู้ใช้บริการเข้าไปสืบค้นข้อมูลการท่องเที่ยวภายในประเทศอยู่เป็นประจำ เช่น www.sabuy.com/hometown/songthai.html และ <http://bangkok.thailandtoday.com/sightseeing/wknd001.html> ที่เขียนถึงโครงการฯ ไว้ที่น่าสนใจ โดยเน้นที่ความเป็นธรรมชาติของสถานที่ วิถีชีวิตของชาวสวนแบบที่ไม่ต้องจัดฉากและหาจุดได้

¹⁶ นักท่องเที่ยวในที่นี้หมายถึงนักท่องเที่ยวที่ไม่ใช่นักเรียน นักศึกษาหรือนักวิจัยที่มาเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยหรือการศึกษา และเดินทางเข้าออกหมู่บ้านมากกว่า 1 ครั้ง

ยากยิ่งในปัจจุบัน ความเป็นกันเอง ของเจ้าของบ้านทรงไทยที่ยังคงความเป็นชาวสวนไว้ค่อนข้างสูง และที่พลาดไม่ได้คือการเดินทางไปชมหิ้งห้อยนับพันที่คนเมืองไม่เคยพบเห็น และมักจะลงท้าย ด้วยคำเชิญชวนว่าเป็นสถานที่ที่ควรค่าแก่การเดินทางไปพำนักเป็นอย่างยิ่ง และหมู่บ้านท่องเที่ยว แห่งนี้ยังได้รับการพูดถึงอยู่เป็นประจำ www.pantip.com ในห้องท่องเที่ยว blueplanet และห้อง เณลิมไทยที่พูดถึงเรื่องปักษะบันเทิง ในขณะที่นักเขียนสารคดีชั้นนำเช่นอภิรักษ์ บัวหนักดี และธีรภาพ โลหิตกุลก็ได้เขียนถึงหมู่บ้านแห่งนี้อย่างสวยงามในนิตยสารท่องเที่ยวชั้นนำคือ *อนุสาร อสท* และ *เนเจอร์ เอ็กซ์พลอเรอร์* หรือแม้แต่ นิตยสารแฟชั่นที่ได้รับความนิยมเช่น *แพรว* ก็ได้กล่าวถึงหมู่บ้านนี้ไว้ในทำนองเดียวกัน

อย่างไรก็ตามสิ่งที่เป็นที่น่าภาคภูมิใจและประสบความสำเร็จมากที่สุดของโครงการฯ กลับไม่ใช่การเดินทางมาเยี่ยมชมของเหล่าคารา หรือคนมีชื่อเสียงทางโทรทัศน์ แต่เป็นการเสด็จพระราชดำเนินเยือนจังหวัดสมุทรสงครามเป็นการ ส่วนพระองค์ของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารเมื่อปลายวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2544 นั่นเองที่ทำให้ชมรมฯ และชาวบ้าน ค้ำบปลายโพงพางสามารถพูดถึงหมู่บ้านตนเองอย่างภาคภูมิใจ เมื่อสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชมี พระประสงค์มายังผู้ว่าราชการจังหวัดหนึ่งคืนล่วงหน้า แม้จะเป็นการเตรียมตัวที่ยุ่งละหุก แต่ด้วยความที่ไม่ต้องจัดฉากสิ่งใดชมรมฯ จึงสามารถจัดแจงตารางการเยี่ยมชมหมู่บ้านได้อย่างทันท่วงที โดยนำเสด็จทางเรือเพื่อทอดพระเนตรการเคี้ยวตาล วิถีชีวิตชาวสวนและบ้านทรงไทยตามแบบฉบับการนำเที่ยวนักท่องเที่ยวที่มีอยู่ทุกวัน

ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้าน ผู้มาเยือน และชุมชน

ในบทนี้ผู้ศึกษาจะกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้านกับผู้มาเยือน และความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้านภายในชุมชนตั้งแต่ก่อนการท่องเที่ยวเริ่มเข้ามาจนกระทั่งปัจจุบัน และจะทำการวิเคราะห์ระดับความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของทั้งสองกลุ่ม

“เป็นธรรมเนียมไทยแท้แต่โบราณ ใครมาถึงเรือนชานให้ต้อนรับ”

เป็นธรรมเนียมไทยมาแต่โบราณที่เจ้าของบ้านจะแสดงน้ำใจกับผู้มาเยือนด้วยการต้อนรับที่ผู้มาเยือนสามารถกินอยู่กับเจ้าของบ้านและอาจจะตอบแทนด้วยการช่วยงานภายในบ้าน แต่ในยุคปัจจุบันที่สังคมเปลี่ยนไปเจ้าบ้านไม่สามารถคาดเดาได้ว่าผู้มาเยือนจะมาดีหรือร้าย เจ้าบ้านที่เป็นตายายในตำบลปลายโพรงพางในปัจจุบันจึงต้อนรับผู้มาเยือนได้ดูบ้านจนกระทั่งเกิดการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศตั้งอยู่บนพื้นฐานของประเพณีท้องถิ่นเพราะการท่องเที่ยวลักษณะนี้ไม่ใช่การท่องเที่ยวแบบธรรมดา เนื่องจากมันตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดที่จะเชื่อมโยงความตรงกันข้ามระหว่าง ความเป็นเมือง และความเป็นชนบท การท่องเที่ยวเช่นนี้จึงเกิดขึ้นมุ่งหวังจะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้านกับผู้มาเยือน และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากประสบการณ์ที่แตกต่างของทั้งสองฝ่ายภายในพื้นที่เดียวกัน ซึ่งเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงสังคมที่เกิดขึ้นในประเทศแถบตะวันตกช่วงทศวรรษที่ 20 และ 30 ในลักษณะที่ไม่ใช่เพื่อเหตุผลทางธุรกิจแต่เป็นการแสวงหาความรู้ ประสบการณ์ที่แปลกใหม่ มีราคาเป็นกันเองและมุ่งเน้นที่การสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลมากกว่าการท่องเที่ยวแบบอื่นๆ ที่นักท่องเที่ยวจะเข้าพักตามโรงแรมที่หรูหราสะดวกสบายเพียบพร้อมด้วยบริการจากเหล่าพนักงาน เพราะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมุ่งเน้นการลดช่องว่างระหว่างบุคคลจากสองวัฒนธรรม พื้นฐานครอบครัว และรสนิยมที่แตกต่างกันทำความเข้าใจซึ่งกันและกันให้มากขึ้น และนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาพักผ่อนยังหมู่บ้านการท่องเที่ยวแห่งนี้เกือบทั้งหมดเป็นชาวไทย แต่ด้วยความที่มีพื้นฐานครอบครัวและประสบการณ์ในการทำงานที่แตกต่างกัน จึงเอื้ออำนวยให้ทั้งสองฝ่ายต้องการที่จะเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การต้อนรับของเจ้าบ้านในปัจจุบันจึงย้อนกลับไปเหมือนในอดีต

เจ้าบ้านกับผู้มาเยือน ในอดีต

เป็นเวลาหลายทศวรรษที่การคมนาคมยังไม่ค่อยจะสะดวกนักและการเดินทางยังเป็นสิ่งที่เกิดความจำเป็นสำหรับชีวิตประจำวันของคนทุกๆ ไป จึงทำให้มีผู้คนเดินทางเข้าออกหมู่บ้าน

ปลายโพงพางน้อยราย และจุดประสงค์ของผู้ที่เข้ามาส่วนใหญ่จึงมักจะมาเพื่อการค้าขาย เช่น พ่อค้าที่เดินทางเข้ามาติดต่อซื้อขายของในหมู่บ้าน แต่หลังจากที่มีการขุดคลองลัดในสมัยรัชกาลที่ 5 ทำให้การเดินทางเข้าสู่หมู่บ้านมีความสะดวกสบายมากขึ้นจึงทำให้มีผู้คนมากหน้าหลายตาเดินทางเข้าออกหมู่บ้าน และทำให้คนในหมู่บ้านได้พบปะกับคนจากนอกหมู่บ้านมากกว่าการพบปะคนท้องถิ่นหน้าเดิมในท้องถิ่นเดียวกัน

แม้ว่าจะมีการเดินทางเข้าออกจากภายนอกดังกล่าว ความสัมพันธ์ระหว่างคนในหมู่บ้านกับคนนอกหมู่บ้านก็ยังอยู่ในวงจำกัดเนื่องจากชาวบ้านในปลายโพงพางที่มีอาชีพเป็นชาวสวนและทำน้ำตาลมะพร้าวจะมีการติดต่อกับโลกภายนอกก็เพียงการติดต่อกึ่งคงเป็นเหล่าพ่อค้า เช่น พ่อค้าเร่ที่เดินทางไปตามหมู่บ้านต่างๆ เพื่อขายสินค้า ข้าวของเครื่องใช้ในครัวเรือน และพ่อค้าคนกลางที่เข้ามารับซื้อผลิตผลทางการเกษตรและน้ำตาลมะพร้าวที่จะเข้ามาในหมู่บ้านทุกๆ วันหรือสองวันเมื่อขายสินค้าหมด เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่นิยมบรรทุกสินค้าไปขายด้วยตนเองในตลาดแม่กลองแม้ว่าจะได้ราคาที่ดีกว่า โดยที่พ่อค้าส่วนใหญ่เหล่านี้จะเดินทางเข้ามายังหมู่บ้านในช่วงเช้ามีดเพื่อรับสินค้าเพื่อนำไปขายยังตลาดในเมือง หรือนำไปส่งให้กับเรือใหญ่ที่ปากแม่น้ำเพื่อนำเข้าสู่ตลาดในกรุงเทพมหานครในตอนสาย เนื่องจากหมู่บ้านแห่งนี้อยู่ใกล้ตัวเมืองแม่กลองและมีการคมนาคมทางน้ำที่สะดวกในสมัยนั้นพ่อค้าคนกลางที่เข้ามาติดต่อธุรกิจหมู่บ้านจะสามารถเดินทางเข้าไปตามบ้านของชาวบ้านและใช้เวลาติดต่อซื้อขายขนถ่ายสินค้าภายในเวลาอันรวดเร็วจึงไม่จำเป็นต้องมีการพักค้าง แม้ว่าจะเป็นเพียงการติดต่อทางธุรกิจแต่การติดต่อดังกล่าวก็ทำให้ทั้งสองฝ่ายมีความสนิทสนมกันมากขึ้นหลังจากที่มีการติดต่อค้าขายกันเป็นระยะเวลาหนึ่ง

แต่ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาหลังการเกิดสภาวะน้ำเค็มทำให้มีชาวบ้านบางส่วนในหมู่บ้านสูญเสียอาชีพที่เคยทำอาชีพทำสวนมะพร้าวและทำน้ำตาลมะพร้าว และเนื่องจากสภาวะทางธรรมชาติบีบบังคับให้ชาวบ้านจำนวนมากมุ่งหน้าเข้าสู่โรงงานในตัวเมืองเพื่อหารายได้เลี้ยงชีพและเมื่อมีการเดินทางออกนอกหมู่บ้านนี้เองเปิดโอกาสให้ชาวบ้านที่เคยมีชีวิตอยู่ในสวนและพบแต่คนในหมู่บ้านเดียวกันได้พบปะกับบุคคลภายนอกจากต่างพื้นที่ ต่างอำเภอ หรือแม้แต่ต่างจังหวัดจึงทำให้เกิดการแต่งงานกับคนต่างถิ่นมากขึ้นซึ่งก็ส่งผลให้มีการอพยพถิ่นฐานออกจากหมู่บ้านในเวลาต่อมา และการย้ายถิ่นฐานนี้เองทำให้คนที่เดินทางเข้าสู่หมู่บ้านในช่วงนี้ไม่ใช่แต่เพียงพ่อค้าเร่หรือพ่อค้าคนกลาง แต่เป็นญาติสนิทและลูกหลานที่กลับมาเยี่ยมญาติผู้ใหญ่ที่บ้านเดิม

และการกลับเข้ามาเยี่ยมญาติผู้ใหญ่นี้เองที่ทำให้ชาวสวนผู้ที่คุ้นเคยกับการทำการเกษตรต้องกลายมาเป็นเจ้าบ้านที่คอยต้อนรับญาติสนิทลูกหลานของตนที่กลายเป็นผู้มาเยือนหมู่บ้านจากแดนไกลไกลทั้งในและนอกช่วงเทศกาลประจำปีต่างๆ กล่าวคือ เป็นประเพณีของชาวบ้านในช่วงเทศกาลเช่นสงกรานต์ หรือเทศกาลกระยาสารเดือนสิบ ญาติพี่น้องหรือคนรู้จักมักคุ้นถูกคอกันมัก

จะมีการนำขนมประจำเทศกาลที่มักจะทำกันเองในครอบครัวมาแลกเปลี่ยนกันเพื่อแสดงความรักใคร่ และระลึกถึงกันระหว่างญาติพี่น้องในหมู่บ้านเดียวกัน เช่น ข้าวเหนียวแดง กาละแม ข้าวหมาก และกระยาสารท หรือแม้แต่จากต่างหมู่บ้านซึ่งทำให้เกิดการมาเยือนของคนนอกหมู่บ้าน และอีกกรณีหนึ่งพิเศษกว่าปกติเมื่อมีลูกหลานเป็นผู้มาเยือนจากแดน ไกลที่ไม่สามารถเดินทางไปและกลับได้ภายในวันเดียวได้ส่งข่าวกันล่วงหน้ากันโดยตรงก่อนที่จะเดินทางมาถึงในวันเทศกาลว่าจะมาพักค้างอ้างแรมเป็นเวลานานบ้างยาวบ้างขึ้นอยู่กับเทศกาลและความสะดวกของเจ้าบ้านและผู้มาเยือนซึ่งมักจะสร้างความตื่นเต้นให้กับเจ้าของบ้านต้องตั้งหน้าตั้งตารอคอยด้วยความดีใจเป็นอย่างยิ่งที่จะลือเตรียมการต้อนรับวันที่ลูกหลานมาจากต่างถิ่นกันอย่างเต็มที่ทั้งการเลี้ยงดูปูเสื่อ ดูแลเรื่องอาหารการกินเป็นพิเศษ และอาจจะทำบุญตักบาตรร่วมกันภายในครอบครัวที่ศาลาทำน้ายามที่พระพายเรือบิณฑบาตรยามเช้า หรือที่วัดตามประเพณีแต่โบราณ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นมักจะเป็นการต้อนรับมักจะอยู่บนพื้นฐานของความเป็นกันเองที่ไม่มีพิธีรีตอง หรือรูปแบบที่ตายตัวแต่อย่างใด เพราะไม่ว่าจะมาจากแดนไกลเพียงใด ผู้มาเยือนก็ยังเป็นญาติสนิท เป็นลูกเป็นหลานของเจ้าบ้านที่รู้จักมักคุ้นกันอยู่วันยังค่ำ

จากหมู่บ้านชาวสวนที่เคยมีเพียงผู้มาเยือนซึ่งส่วนใหญ่มักจะคุ้นหน้าคุ้นตากันยกเว้นพ่อค้าเร่ คือ พ่อค้าคนกลางจากตลาดในเมืองที่ติดต่อซื้อขายกันเป็นประจำ และลูกหลานและญาติสนิทจากต่างถิ่นหน้าเดิมๆ ในทุกเทศกาล หรือวันพิเศษของแต่ละครอบครัว ปลายโพงพางก็ไม่ใช่เพียงหมู่บ้านธรรมดาที่ลูกหลานเคยกลับมาเยี่ยมบ้าน หรือพ่อค้าเข้ามาซื้อขายของกับชาวสวนหลังจากวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2542

เจ้าบ้านกับผู้มาเยือนในปัจจุบัน

เมื่อโครงการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เปิดตัวอย่างไม่เป็นทางการเมื่อวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2542 กลุ่มคนที่เดินทางเข้าสู่หมู่บ้านก็เปลี่ยนจากกลุ่มพ่อค้าและญาติเป็นนักท่องเที่ยว ในช่วงเริ่มต้นทางคณะผู้จัดการได้ทำการเชิญชวนข้าราชการในจังหวัด คณาจารย์และนักศึกษาจากสถาบันต่างๆ และสื่อมวลชนเพื่อเข้าพัก หมู่บ้านแห่งนี้เริ่มมีผู้มาเยือนเป็นคนแปลกหน้าที่ไม่เคยรู้จักมักคุ้นมาก่อน ไม่ได้มีสายสัมพันธ์ทางเครือญาติใดๆ แต่ได้เดินทางเข้ามาอย่างสม่ำเสมอเริ่มตั้งแต่กลุ่มเล็กๆ ไม่เกิน 10 คนในระยะแรก และจำนวนผู้มาเยือนนี้ได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในระยะเวลาอันสั้น จากจำนวนไม่กี่คนกลับกลายเป็นหลายสิบคนภายในระยะเวลาไม่กี่เดือน และเพิ่มขึ้นนับร้อยภายในหนึ่งปี จนคงที่อยู่ที่ประมาณ 80 – 120 คนในแต่ละวันหยุดสุดสัปดาห์ในปัจจุบัน และอาจจะสูงกว่า

200 คนในบางสัปดาห์¹ ซึ่งถือว่าเป็นตัวเลขที่ค่อนข้างสูงสำหรับหมู่บ้านที่แทบจะไม่เคยมีคนเข้ามาเยี่ยมเยือนนอกจากลูกหลานและคนรู้จัก และกลุ่มผู้มาเยือนเหล่านี้เริ่มแรกมักจะเข้ามายังหมู่บ้านในวันหยุดสุดสัปดาห์ หรือวันหยุดนักขัตฤกษ์ บ้างก็มาเพื่อมาชื่นชมความงามของบ้านทรงไทยที่เก่าแก่ วิถีชีวิตของชาวสวน ธรรมชาติ และชมสถานที่ท่องเที่ยวในตัวอำเภอ รวมทั้งล่องเรือชมหิ่งห้อยในหมู่บ้านใกล้เคียงแล้วเดินทางกลับบ้านในค่ำคืนวันเดียวกัน โดยที่ไม่พักค้าง บ้างก็พักค้างเป็นเวลา 2 วัน 1 คืนอยู่กับเจ้าของบ้านทรงไทยทั้งที่มีได้เป็นญาติหรือรู้จักกัน แต่กลุ่มผู้มาเยือนเหล่านี้รู้จักกันในหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพรงพางแห่งนี้ว่าเป็น “นักท่องเที่ยว”

นักท่องเที่ยวทุกคนที่ต้องการเดินทางเข้ามาสู่หมู่บ้านการท่องเที่ยวแห่งนี้จะทำการติดต่อและสอบถามรายละเอียดการท่องเที่ยวทางเรือของแต่ละวัน รวมถึงการจองที่พักในบ้านทรงไทยผ่านกำนันท่ง ปรีชาผู้เป็นประธานชมรมฯ ที่ได้รับการกล่าวถึงโดยสื่อมวลชนแขนงต่างๆ และในใบปลิวประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของหมู่บ้านพร้อมทั้งโอนเงินเข้าบัญชีล่วงหน้าก่อนวันที่จะเดินทางมาอย่างน้อย 1 วันหรือมากกว่านั้นเพื่อความสะดวกในการจัดการ จากนั้นกำนันท่งจะเป็นผู้คอยดูแลติดต่อประสานงานระหว่างกลุ่มนักท่องเที่ยวกับเจ้าของบ้านทรงไทย โดยที่กำนันท่งจะทำการบันทึกชื่อและจำนวนของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม และทำการคัดเลือกดูตามความเหมาะสมว่านักท่องเที่ยวกลุ่มใด ก็คน ควรจะพักที่บ้านตายายคนใดในแต่ละวัน โดยไม่มีหลักเกณฑ์ตายตัว

นักท่องเที่ยวมีทั้งชายและหญิงเดินทางมาเป็นกลุ่มจากหลากหลายอาชีพระหว่างสามีภรรยา เพื่อนฝูงตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปจนถึงมากกว่า 10 คน หรือบ้างก็มาเป็นกลุ่มครอบครัวตั้งแต่ 3 คนไปจนถึง 20 คน และบ้างก็มาเป็นหมู่คณะนักเรียน นักศึกษา และคณาจารย์ หรือคณะทัวร์กลุ่มใหญ่หลายสิบคนก็มี จะมีน้อยรายที่มาเพียงคนเดียว

ในที่นี้มีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติทั้งชาวตะวันตกจากยุโรปและอเมริกา และชาวเอเชีย เช่นจีน และญี่ปุ่นเดินทางมาที่หมู่บ้านเช่นกัน แต่ยังคงอยู่ในจำนวนที่น้อยมากหากเทียบกับจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทย เฉลี่ยไม่เกิน 10 คนต่อเดือน โดยนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ได้ทำการสำรวจจะหว่า การลงพื้นที่เป็นนักท่องเที่ยวที่ไม่ใช่นักท่องเที่ยวแบกเป้ มีตั้งแต่มาคนเดียวจนกระทั่งเป็นกลุ่มประมาณ 10 คน แต่ทั้งหมดรู้จักหมู่บ้านแห่งนี้โดยการแนะนำจากเพื่อนคนไทย ส่วนใหญ่เดินทางมากับเพื่อนคนไทย มีเพียงหนึ่งคนเป็นชาวเยอรมันที่เดินทางมาคนเดียวโดยเพื่อนคนไทยเป็นคนจัดการการเดินทางทั้งหมด แต่ค่อนข้างมีปัญหาเนื่องจากทั้งเจ้าบ้านและผู้มาเยือน ไม่สามารถสื่อสารกัน

¹ เป็นตัวเลขที่สูงที่สุดเมื่อสัปดาห์ที่ 6-8 เมษายน พ.ศ. 2545

ได้เรียนนอกจากรอยยิ้ม อย่างไรก็ตามตัวเลขดังกล่าวเป็นจำนวนที่ต่ำเกินกว่าจะนำมาเป็นตัวแทนนักท่องเที่ยวต่างชาติและนำมาวิเคราะห์ในการศึกษาในครั้งนี้

การเตรียมตัวและความสัมพันธ์รูปแบบใหม่

“เชิญขึ้นมาบนบ้านเลย มานั่งคุยกันข้างบนนี่ดีกว่า” ป้ากุหลาบมักจะเชื้อเชิญคนแปลกหน้าที่ยื่นค้อมๆ มองๆ อยู่หัวบันไดบ้านเรือนไทย แล้วต้อนรับด้วยน้ำเย็นๆ เพื่อดับกระหายเพราะอากาศยามบ่ายข้างนอกร้อนเหลือเกิน แล้วป้ากุหลาบกับผู้มาเยือนก็เริ่มบทสนทนากันพลางรับประทานขนมปังกรอบที่ป้ากุหลาบมักมีติดบ้านเอาไว้รับแขกที่ชูดริบแขกบนบ้านเรือนไทยของแ

ไม่แต่ป้ากุหลาบเท่านั้น บรรยากาศแบบนี้ที่เจ้าบ้านยังคงมีอัธยาศัยและน้ำใจเชื้อเชิญคนแปลกหน้าด้วยสำเนียงแบบคนภาคกลางที่เป็นมิตรจริงใจที่เดินผ่านมาหน้าบ้านแล้วชะงักหน้าชั้นมาบนเรือน หรือนั่งเรือผ่านแล้วแวะขึ้นมายังศาลาริมน้ำของชาวบ้านที่ตำบลปลายโพรงพางอยู่ทุกวัน

แม้ว่าความหมายของสุภาษิตไทยแต่โบราณจะใช้ได้กับหมู่บ้านเล็กๆ แห่งนี้ แต่เชื่อว่าจุดประสงค์จะยังคงเดิม เพราะในสมัยโบราณที่มีคนต่างถิ่นเดินทางผ่านมาขอพักตามบ้านเจ้าของบ้านคงไม่ได้คาดหวังสิ่งตอบแทนใดๆ จากนักเดินทางมากไปกว่า “คำขอบคุณ” ที่จริงใจหรืออาจจะมีการช่วยงานเล็กๆ น้อยๆ ภายในบ้านเป็นการแลกเปลี่ยนเพื่อตอบแทนน้ำใจ แต่ในปัจจุบันที่อัตราแลกเปลี่ยนของสิ่งต่างๆ สามารถตีราคาเป็นเงินได้ จึงไม่ยากลำบากที่การพักผ่อนและอาหาร 2 มื้อไม่จำเป็นต้องแลกเปลี่ยนด้วยแรงงานหรือของฝากใดๆ แต่เป็นค่าตอบแทนเล็กน้อยเพียง 400 บาทต่อคนต่อคืน

เจ้าของบ้านทรงไทยกลุ่มแรกที่ได้รับการทาบตามจากกลุ่มคณะทำงานอบต. ในช่วงแรก ที่ดำเนินงานของโครงการการท่องเที่ยวเริ่มต้นการเข้าสู่โครงการฯ ด้วยการเตรียมการอย่างแรก คือ การเตรียมผ้าห่ม ที่นอน หมอน มุ้ง 4 ชุดเป็นอย่างน้อยนอกเหนือจากที่มีใช้สำหรับสมาชิกภายในครอบครัว และปรับปรุงตกแต่งบ้านพักของคนใหม่เป็นอย่างดีเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว บ้างก็เตรียมห้องหับที่ทิ้งร้างมานานไว้ บ้างก็ทำทางเดินเข้าบ้านใหม่ บ้างก็ทำห้องน้ำใหม่ให้สะดวกสบายยิ่งขึ้น เพื่อให้ได้มาตรฐานที่นักท่องเที่ยวจะรับได้ บ้างก็จัดบ้านใหม่เพื่อให้ดูเป็นระเบียบมากขึ้นเพื่อให้ผู้มาเยือนได้พบกับบ้านที่สะอาดเรียบร้อย บ้างเตรียมเรือพายไว้สำหรับนักท่องเที่ยวหัดพาย บ้างเตรียมห่วงยางลือรถไว้เผื่อนักท่องเที่ยวอยากหัดว่ายน้ำหรือลงดีโป่งในลำประโดง บ้างก็เตรียมเครื่องคั้นบรรจุขวด (ชาวบ้านในแถบนี้ยังคงคั้นน้ำฝนและใช้ทำกับข้าว) กาแฟหรือโอวัลติน น้ำแข็ง ถู และขนมมมเนยไว้บริการนักท่องเที่ยวเมื่อมาถึงบ้านตน

ในครั้งแรกๆ เจ้าบ้านที่เป็นเจ้าของบ้านทรงไทยมักจะตื่นตื่นจนถึงเกร็ง เพราะไม่แน่ใจในการปฏิบัติตัวต่อนักท่องเที่ยวซึ่งยังถือว่าเป็นคนแปลกหน้าเข้ามาพักยังบ้านตนเอง และเป็นเรื่อง

ที่ค่อนข้างจะแปลกที่จะเชิญคนแปลกหน้าขึ้นบนเรือน เพราะถ้าหากไม่รู้จักมักคุ้นกันแล้ว เข้าบ้าน มักจะปล่อยให้ผู้มาเยือนนั่งแลกเปลี่ยนบทสนทนากันใต้ถุนบ้านหรือนอกชานบ้าน แม้ว่าจะได้รับการพูดคุยจากการประชุมภายในกลุ่มคณะทำงานเป็นอย่างดีว่า รูปแบบการปฏิบัติตัวเป็นไปอย่างไรเรียบร้อย ก็ควรจะปฏิบัติตัวให้เป็นกันเองกับนักท่องเที่ยวเข้าพักที่บ้านทรงไทยของตนเหมือนกับญาติสนิทหรือลูกหลาน กล่าวคือ เจ้าของบ้านต้องคอยต้อนรับนักท่องเที่ยว หาน้ำหาท่า อาจจะเป็นเครื่องคัมร้อนเย็นพร้อมขนมมเมยเมื่อมาถึงที่บ้าน จากนั้นให้พูดคุยถามไถ่สารทุกข์สุขดิบ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ไปให้เหมือนกับเป็นญาติตนเองกลับมาเยี่ยมบ้าน เตรียมอาหารเย็นตามแบบฉบับของครอบครัวนั้นๆ ไว้ และดูแลในเรื่องความปลอดภัยหากนักท่องเที่ยวต้องการจะหัดพายเรือ เล่นน้ำในคลอง และดูแลสะอาดห้องน้ำเมื่อนักท่องเที่ยวต้องการจะอาบน้ำ ดูแลความสะดวกสบายในเรื่องที่พัก จากนั้นเจ้าของบ้านก็ควรเตรียมอาหารเพื่อให้นักท่องเที่ยวพักผ่อนกับพระที่มาบิณฑบาตรทางเรือในตอนเช้าของวันที่สอง

ภายหลังจากครั้งแรกๆ ผ่านพ้นไป เจ้าบ้านก็เรียนรู้ว่าการต้อนรับนักท่องเที่ยววันนี้ไม่ใช่เรื่องยากเกินความสามารถชาวสวนอย่างพวกเขา การหาน้ำหาท่า การเตรียมที่นอนที่สะอาดทุกครั้ง หรือการรับรองผู้มาเยือนที่แปลกหน้านั้นก็ไม่แตกต่างอะไรไปจากการดูแลลูกหลานที่กลับมาเยี่ยมบ้านในหน้าเทศกาล นอกเสียจากจำนวนของผู้มาเยือนที่บางครั้งมากกว่าปกติ หรือความถี่ทุกสัปดาห์แทนที่จะเป็นเฉพาะเทศกาลประจำปีเช่นเคย และความเป็นทางการมากกว่าหรืออาการเคอะเขินเล็กน้อยเพราะความที่ไม่คุ้นเคยกัน แต่เมื่อเวลาผ่านไปสักครู่สถานการณ์ก็จะกลับเข้าสู่ความเป็นปกติที่เจ้าบ้านและผู้มาเยือนจะเริ่มพูดคุยกันอย่างถูกคอ หลังจากนั้นใครมีงานอะไรก็ดำเนินต่อไปตามอัธยาศัย ใครมีงานบ้านค้ำอยู่ก็สามารถทำต่อไป หรือเจ้าบ้านจะนำงานที่ค้างอยู่มานั่งทำ ขณะคุยกับนักท่องเที่ยวไปพลางก็ได้ บ้านไหนเคียวตาลก็สามารถดำเนินต่อไปได้โดยที่นักท่องเที่ยวอาจจะให้ความสนใจกิจกรรมที่เจ้าบ้านกำลังทำอยู่และขอมีส่วนร่วมเล็กๆ น้อยๆ โดยที่ไม่สร้างความยุ่งยากให้ทั้งสองฝ่าย หรือนักท่องเที่ยวที่ต้องการความเป็นส่วนตัวไม่ต้องรบกวนเจ้าบ้านก็สามารถนั่งพักผ่อนที่ศาลาริมน้ำยามบ่าย ขออนุญาตเจ้าบ้านหัดพายเรือในคลอง หรือจะลงเล่นน้ำในคลองให้เย็นสบายก็เป็นได้ ก่อนที่จะมีคนเรือมารับประทานอาหารเย็นร่วมกันที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวในตอนเย็น และการดักบาตรก็ไม่ใช่ว่าเรื่องเหลือบ่ากว่าแรงในเมื่อพวกเขาก็ทำบุญอยู่ทุกวันก็สามารถยกส่วนของตนเองให้กับนักท่องเที่ยวได้โดยดักบาตรเองเสียหนึ่งวัน

ประเภทของผู้มาเยือน

ผู้มาเยือนที่มาจากเมืองใหญ่ทีุ่่นวาย มีชีวิตที่รีบเร่งกับการงานตลอดเวลา อาศัยอยู่ในบ้านที่มีเครื่องอำนวยความสะดวก เครื่องใช้ไฟฟ้า และพาหนะที่สะดวกสบาย แต่มักจะมีบ้านที่มี

พื้นที่จำกัด จึงมักจะมองเข้าบ้านด้วยความอิจฉาถึงความเรียบง่ายในวิถีชีวิต เช่นการตื่นแต่เช้าตรู่เข้าครัวเพื่อเตรียมอาหารเช้าโดยไม่ต้องรีบเร่งหรือรีบร้อนเพื่อฝ่าฟันสภาพจราจรเพื่ออาชีพการงาน ความบริสุทธิ์ ความเพียบพร้อมและความงามของธรรมชาติที่ยังคงอยู่รอบกายบนพื้นที่กว้างใหญ่ ที่เปรียบเสมือนร้านสะดวกซื้อ 24 ชั่วโมงที่มอบวัตถุดิบทางธรรมชาติให้ผู้อาศัยได้หยิบใช้ได้ตลอดเวลาโดยไม่ต้องซื้อหา เพียงเดินออกไปที่สวนของตนแล้วก็สามารถเด็ดจากต้นได้ทันที ซึ่งสิ่งเหล่านี้ผู้มาเยือนไม่สามารถจะหาไม่ได้ที่บ้านของตนเอง แม้ว่ารอบกายของเขาจะเต็มไปด้วยความสะดวกสบายเมื่ออยู่บ้าน มันล้วนเป็นความสะดวกสบายที่สร้างความกดดันให้กับเขาเสมอ

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าผู้มาเยือนยังหมู่บ้านแห่งนี้ในปัจจุบันที่ได้พบและทำการสัมภาษณ์ระหว่างการเก็บข้อมูลได้แบ่งออกเป็นหลายกลุ่มที่มีความแตกต่างทั้งอาชีพและอายุ แต่มักจะเป็นกลุ่มคนจากชนชั้นกลางไปจนถึงชนชั้นกลางระดับสูงที่มีรายได้เฉลี่ยตั้งแต่ 10,000 บาทขึ้นไปจนถึงสูงกว่า 40,000 บาทต่อเดือนต่อคน และโดยส่วนใหญ่จะเดินทางมายังหมู่บ้านด้วยรถยนต์ส่วนตัวตั้งแต่รถยนต์เก๋งนั่งแบบ 4 – 7 คนไปจนถึงรถยนต์ขับเคลื่อน 4 ล้อขนาดใหญ่ และจากการบันทึกอย่างไม่เป็นทางการพบว่าประมาณร้อยละ 30 ของนักท่องเที่ยวทั้งหมดในช่วงการเก็บข้อมูลเป็นกลุ่มที่มาเป็นครอบครัวโดยพักภายในบ้านหลังเดียวกัน จากการสังเกตการณ์พบว่าผู้มาเยือนสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ ตามจุดประสงค์ที่มาเยือนหมู่บ้านดังนี้

1. นักเรียน/นักศึกษา คณาจารย์ และนักวิจัยที่มาทัศนศึกษาและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและชุมชน โดยอาจจะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกสถานที่หรือไม่ก็ได้ และกลุ่มนี้คาดคะเนได้ประมาณครึ่งหนึ่งของจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งหมดซึ่งจะเดินทางมาที่หมู่บ้านเพียงครั้งเดียวเท่านั้น แต่ยังมีจำนวนหนึ่งเป็นพวกที่เข้าออกหมู่บ้านเป็นประจำมากกว่า 2 หนเพื่อทำการวิจัยและเก็บข้อมูลภาคสนาม เช่นนักศึกษาปริญญาโท หรือนักวิจัยจากสถาบันต่างๆ

2. นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้สามารถแบ่งออกเป็นสองกลุ่มคือ กลุ่มอายุ 50 ปีขึ้นไปซึ่งมีจำนวนประมาณร้อยละ 80 ในขณะที่เหลือเป็นกลุ่มที่อายุประมาณ 30 ปี กลุ่มนี้เป็นบุคคลที่เคยอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่คล้ายกับหมู่บ้านแห่งนี้ โหยหาอดีตและต้องการจะกลับมาแสวงหาความรู้สึกเก่าๆ ที่เคยพบเห็นตอนยังเป็นเด็ก ซึ่งคนกลุ่มนี้จะมาพร้อมกับลูกหลาน

3. นักท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายในตัวเลขของอายุ ประมาณร้อยละ 80 มีอายุต่ำกว่า 30 ปี และในกลุ่มที่เหลือมีอายุมากกว่า 30 ปี คนกลุ่มนี้เป็นคนเมืองโดยกำเนิด เคยชินกับความเป็นเมือง และไม่ค่อยมีโอกาสได้สัมผัสกับชีวิตท่ามกลางธรรมชาติ พวกเขาจะมาแสวงหาสิ่งเดียวกันคือความเป็นชนบทที่ไม่เคยพบเห็นเนื่องจากการเจริญเติบโตในเมืองใหญ่

โดยผู้มาเยือนที่เป็นนักท่องเที่ยวใน 2 กลุ่มหลังนี้มีประมาณครึ่งหนึ่งของนักท่องเที่ยวทั้งหมด มักจะมาเยือนหมู่บ้านแห่งนี้เพียงหนเดียว และมีจำนวนน้อยมากที่กลับมาเป็นหนที่สอง

เว้นผู้ที่มาศึกษาแล้วพบว่าผู้มาเยือนจะสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มตามแรงผลักดันแห่งการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่เลือกหมู่บ้านแห่งนี้เป็นจุดหมายปลายทาง

(1) ผู้มาเยือนที่โหยหาอดีต (nostalgia)

กลุ่มแรกเป็นกลุ่มผู้มาเยือนมีความคล้ายคลึงกับนักท่องเที่ยวตามแนวคิดของ Rosaldo (1989) ผู้ซึ่งมีอดีตที่เคยสัมผัสกับวิถีชีวิตในแบบที่หมู่บ้านนี้ได้นำเสนอแก่นักท่องเที่ยว และในปัจจุบันพวกเขาไม่ได้มีชีวิตในรูปแบบดังกล่าวอีกต่อไป ซึ่งเป็นลักษณะอาการของผู้ที่กลับมาที่หมู่บ้านแห่งนี้ด้วยความโหยหาอดีต ผู้มาเยือนกลุ่มนี้สามารถเป็นได้ทั้งนักศึกษา อาจารย์ นักวิจัย และนักท่องเที่ยวที่เคยสัมผัสกับธรรมชาติ สภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ที่คล้ายกับหมู่บ้านแห่งนี้ เคยเห็นหิ้งห้อยที่ต้นลำพูหน้าบ้าน เคยมีบ้านทรงไทย เคยอาศัยอยู่ริมน้ำ เคยมีบ้านกลางสวน หรือเคยเล่นน้ำพายเรือในคลอง แล้ววันหนึ่งได้ตัดสินใจที่จะจากสิ่งเหล่านั้นเพื่อสังคมเมืองที่เจริญกว่า สะดวกสบายกว่า และวันนี้พวกเขาอยากกลับมาเสพความเป็นอดีตนี้อีกครั้ง จากการสังเกตอาการปฏิกิริยาผนวกกับการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ นักท่องเที่ยวในกลุ่มนี้มักจะมีอายุประมาณ 30 ปีขึ้นไป โดยที่นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มักจะไม่แสดงอาการตื่นเต้นกับภาพที่เห็น แต่นักท่องเที่ยวที่ส่วนใหญ่อยู่ในวัยกลางคนจะนั่งชมธรรมชาติได้เป็นเวลานานที่ริมคลองในหมู่บ้าน และมักจะเล่ารำลึกถึงความหลังให้ลูกๆ หลานๆ ที่เดินทางมาด้วยกันเสมอ และยิ่งไปกว่านั้นก็คือได้พบกับคนในวัยใกล้เคียงกันเช่นเจ้าบ้านที่สามารถพูดคุยถึงบรรยากาศเก่าๆ ที่เคยพบเห็นและได้กลับมาอีกครั้ง

นักท่องเที่ยวหญิงวัย 60 ปีลายเสื้อสายจีนนั่งอยู่ที่ศาลาริมน้ำกับหลานๆ ที่บ้างคอยฟังเรื่องราวที่อาม่าพยายามรื้อฟื้นความทรงจำในวัยเด็ก และบ้างเตรียมตัวลงเล่นน้ำในคลอง อาม่าเล่าให้หลานๆ และผู้ศึกษาฟังถึงชีวิตที่แสนจะชุกชุนในบ้านทรงไทยกลางสวนละแวกคลองบางกอกน้อย (อาม่าบอกว่าเป็นฉากนิยายเรื่อง *คู่กรรม*) ซึ่งมีบรรยากาศใกล้เคียงกับหมู่บ้านนี้มาก อาม่านั่งนึกถึงสมัยที่คลองหน้าบ้านจอแจเต็มไปด้วยเรือเพราะทุกคนต้องเดินทางด้วยการพายเรือ หรือไม่กี่ต้องเดินตัดสวนเพื่อไปโรงเรียน การอาบน้ำในคลองเมื่อสมัยที่ยังสะอาดเพียงพอแม้กระทั่งจะใช้แปรงฟัน การเดินเล่นในสวน ยิงนกตกปลาตามประสาเด็กบ้านสวน หิ้งห้อยที่อยู่บนต้นลำพูหน้าบ้านที่เห็นจนจินตนาและเป็นเรื่องธรรมดา หรือแม้แต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่อาม่ายังเด็กมากแต่ก็พอจะจำความได้ว่าต้องวิ่งลงหลุมหลบภัยทุกครั้งที่มีสัญญาณเตือน แต่กิจกรรมและภาพที่คุ้นตาก็หายไปเมื่ออาม่าต้องย้ายเข้ามาอยู่ในตัวเมืองที่มีแต่ตึกแถวและแสงไฟนีออนหลังจากแต่งงาน

เช่นเดียวกับครอบครัวพี่น้องคนไทยเชื้อสายจีนอีกครอบครัวที่พามาอายุกว่า 70 ปีมาหมู่บ้านแห่งนี้หลังจากที่ได้เห็นภาพที่เผยแพร่ทางโทรทัศน์เมื่อหลายเดือนก่อน ครอบครัวดังกล่าวเคยอาศัยอยู่ในบ้านไม้ริมน้ำ ในสวนละแวกถนนสาทรก่อนที่จะมีการถมคลองและเวรคืนที่ดินทำให้สมาชิกแต่ละคนต้องแยกย้าย และปัจจุบันอาศัยอยู่ในบ้านที่มีลักษณะเป็นตึกแถวและห้องชุด

สมาชิกในครอบครัวมีรสนิยมในกฐ ท่องเที่ยวที่คล้ายกันเนื่องจากได้รับการปลูกฝังจากพ่อมาตั้งแต่เด็ก ประกอบกับเคยพักอาศัยอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ ครอบครัวนี้จึงนิยมเที่ยวในสถานที่ที่เป็นธรรมชาติหรือมีความเป็นชนบท แม้จะเดินทางไปต่างประเทศก็มักจะเลือกในที่ที่เป็นเมืองห่างไกลความเจริญแทนที่จะเป็นเมืองใหญ่ ในการกลับมาครั้งนี้ครอบครัวนี้มีความรู้สึกเหมือนกับได้กลับมาอยู่เป็นครอบครัวที่มีแม่ลูกอยู่ในบ้านที่มีบรรยากาศคล้ายบ้านหลังเก่าอีกครั้งหนึ่ง แม้ว่าจะไม่ใช่บ้านตัวเองก็ตาม

เช่นเดียวกับหญิงสาววัย 30 ปีลาที่พาสามีและลูกสาวมาหมู่บ้านแห่งนี้ เพื่อระลึกถึงบ้านทรงไทยกลางสวนและตั้งอยู่ริมน้ำที่ตนเคยอาศัยเมื่อครั้งยังเด็กในแม่กลอง เพราะปัจจุบันครอบครัวเธออาศัยอยู่ที่บ้านทาวเฮ้าส์ย่านบางบัวทอง

และอีกตัวอย่างของการโหยหาอดีตของนักท่องเที่ยวก็ปรากฏในกรณีเรือนมที่นักท่องเที่ยวมักจะให้ความสำคัญกับภาพที่เห็นมากพอๆ กับรสชาติอาหารที่ได้ลิ้มรส นักท่องเที่ยวหญิงวัยกลางคนอีกคนให้สนใจกับเรือกล้วยทอดที่แม่ค้าอายุไล่เลี่ยกันกำลังบรรจุห่อกล้วยไข่ด้วยแป้งข้าวเม่าที่ทำจากมะพร้าวคุดก่อนที่จะหย่อนลงในกระทะ “ข้าวเม่าทำแบบสมัยที่ฉันยังเป็นเด็กเลยเดี๋ยวนี้ไม่มีแล้วอย่างนี้ มีแต่เอากล้วยชุบลงในแป้งผสมมะพร้าวชนิดหน้อยแล้วก็ทอด แบบโบราณนี่ถึงจะอร่อย แต่หายาก”

หรือนักท่องเที่ยวบางกลุ่มกลับให้ความสำคัญกับภาพที่เห็นมากกว่ารสชาติที่ได้ลิ้ม กล่าวคือในหมู่บ้านแห่งนี้มีเรือนมครก 2 ลำ โดยที่ความแตกต่างที่ชัดเจนที่สุดของเรือทั้งสอง คือการปรุงด้วยเตาถ่านและเตาแก๊ส ในขณะที่ชาวบ้านในหมู่บ้านนิยมรับประทานขนมครกที่ปรุงด้วยเตาแก๊สมากกว่าเพราะขั้นตอนการเตรียมสะดวกกว่า แต่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ความนิยมที่จะซื้อขนมครกจากเรือที่ใช้ฟืนมากกว่า

ป้านางที่ใช้เตาแก๊สบอกว่า “นักท่องเที่ยวไม่อยากซื้อขนมครกป้าเพราะใช้แก๊ส เล้าอยากดูแบบที่ใช้เตาถ่าน ใช้กระบวยตัก แต่บางคนก็ซื้อของเราไปแล้วก็เอากระทงใบตองไปพลิกไปพลิกมา พิศอยู่นั้น คนที่ไม่ซื้อของป้าเค้าไม่ได้สนใจหรอกว่ารสชาติขนมมันเป็นอย่างไง แค่อยากเห็นกรรมวิธีกับของดั้งเดิมเท่านั้นแหละ” แม้ว่านักท่องเที่ยวอยากดูขนมครกที่ใช้เตาถ่านทำ แต่ป้านางยังยืนยันที่จะใช้เตาแก๊สเพราะสะดวกในการคิดไฟ และทำให้ขนมออกมาสุกเสมอกัน

เพราะฉะนั้นจึงมีเรือนมครกอีกลำที่พายเข้ามาถึงท่าหน้าศูนย์บริการนักท่องเที่ยวในช่วงกลางวันทุกวัน โดยเรือนมครกเจ้านี้มีสัญลักษณ์พิเศษที่มองเห็นมาแต่ไกลคือวันสีดำโขมงที่ลอยออกจากเตาถ่านทำขนมครกที่แม่ค้าต้องคอยเติมฟืนเป็นระยะๆ แม้ว่าขนมครกเจ้านี้จะขายดีเป็นพิเศษกับนักท่องเที่ยวเพราะรูปลักษณ์ที่นักท่องเที่ยวอยากให้เห็น ก็ยังมีนักท่องเที่ยวบางคนที่ดีในรสชาติของขนมครกที่ไม่สู้จะอร่อยนักเพราะแม่ค้าไม่คอยให้ขนมครกสุกเหลืองจนได้ที่ก่อนที่

จะแคะมาใส่กระทรงขายให้กับนักท่องเที่ยวไม่เหมือนที่เคยรับประทานในสมัยยังเป็นเด็ก และที่สำคัญที่สุดคือคนในหมู่บ้านแห่งนี้หลายคนจะเลือกซื้อขนมครกของป้านางมากกว่าขนมครกเตาถ่านเพราะรู้กันว่าป้านางเตรียมเครื่องปรุงและอุปกรณ์สะอาดกว่า

เห็นได้จากกลุ่มตัวอย่างที่ยกมานักท่องเที่ยวในกลุ่มนี้ที่มีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไปล้วนเคยอาศัยอยู่ในพื้นที่สิ่งแวดล้อมที่ใกล้เคียงกับหมู่บ้านแห่งนี้ หรือแม้แต่เคยรับประทานอาหารสูตรโบราณที่หาได้ยากในสังคมที่พวกเขาอยู่ในปัจจุบัน เพราะฉะนั้นการเดินทางมาเยือนหมู่บ้านนี้จึงเปรียบเสมือนการย้อนเวลากลับไปสู่อดีตในวัยเยาว์ที่เคยมี เพราะการเดินทางครั้งนี้ได้นำพวกเขากลับไปยังบ้านทรงไทย บ้านริมคลอง และความสงบท่ามกลางธรรมชาติที่ต่างจากชีวิตอันเร่งรีบและแออัดในเมือง และยังได้กลับมาลิ้มรสชาติอาหารที่พวกเขาเคยรับประทาน หรือแม้แต่อาหารบางชนิดอาจไม่มีรสชาติแบบที่พวกเขาเคยลิ้มลอง แต่กรรมวิธีการปรุงในแบบที่พวกเขาเคยเห็นเมื่อหลายสิบปีก่อนก็สามารถทำให้พวกเขาพอใจได้ ซึ่งต่างจากชาวบ้านหรือแม่ค้าที่ไม่เข้าใจถึงการโหยหาอดีตเพราะพวกเขาอยู่กับอดีตของนักท่องเที่ยวในทุกวัน พวกเขาจึงไม่สนใจกับกรรมวิธีการทำขนมที่โบราณหรือไม่ หรือใบตองที่ใส่ขนมแต่พวกเขาให้ความสำคัญกับรสชาติและความสะอาดของขนมมากกว่า

(2) ผู้มาเยือนที่มาค้นหาความเป็นของแท้ (authenticity)

ผู้มาเยือนกลุ่มนี้ MacCannell (1976) จัดว่าเป็นผู้คนในสังคมสมัยใหม่ที่เชื่อว่าความจริง (reality) และความเป็นของแท้ (authenticity) นั้นมีอยู่แต่ในที่อื่น อยู่ในสังคม วัฒนธรรมอื่น อยู่ในช่วงเวลาในประวัติศาสตร์ที่บริสุทธิ์กว่า หรือในวิถีชีวิตที่เรียบง่ายกว่า หรือแห่งหนใดก็ตามที่ไม่ใช่สังคมของพวกเขา เวลาของพวกเขาที่ซับซ้อนและยุ่งยาก คนสมัยใหม่มักจะไม่มีความสัมพันธ์กับครอบครัว ชุมชนและสังคมของตัวเอง แต่ในทางตรงกันข้ามพวกเขากลับเริ่มสนใจ “ชีวิตจริง” (real life) ของคนอื่น เพราะฉะนั้นผู้มาเยือนจึงมักจะสนใจชีวิตความเป็นอยู่ รวมไปถึงการทำงานของชาวบ้านในหมู่บ้านอยู่เสมอ และพวกเขาก็จะรู้สึกมีความสุขที่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมและชีวิตประจำวันของชาวบ้าน เพราะการได้จับต้องสิ่งของย่อมให้ความรู้สึกลึกซึ้งกว่าการยื่นสังเกตการณ์เพียงอย่างเดียว ดังนั้นการแสดงขั้นตอนการทำงาน เช่น การเคียวตาลของชาวบ้านมักจะสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวเสมอแม้จะไม่ได้มีส่วนร่วมในงานนั้นๆ ก็ตามเพราะเป็นการสร้างประสบการณ์ตรงกับหมู่บ้านในแง่ความเป็นจริงของชีวิตที่ไม่ใช่การท่องเที่ยวเพื่อความบันเทิง

ผู้มาเยือนในกลุ่มที่สองเป็นกลุ่มที่ยังไม่เคยสัมผัสกับชีวิตบ้านสวนริมน้ำ หรือพักอาศัยอยู่ในบ้านทรงไทย และสามารถเป็นได้ทั้งนักเรียน นักศึกษา คณาจารย์ซึ่งส่วนใหญ่ยังมีอายุน้อยหรือ

หากเป็นกลุ่มคนที่มิอายุจะเป็นกลุ่มที่เกิดและเติบโตอยู่ในเมือง และปัจจุบันอาศัยอยู่ในบ้านที่เป็นลักษณะตึกแถวหรือห้องชุดที่มีพื้นที่จำกัด และ/หรือทำงานในอาคารสูง และมีชีวิตในลักษณะที่เป็นสังคมเมืองอย่างแท้จริง พวกเขาจึงอยากจะมีโอกาสสัมผัสในสิ่งที่แตกต่างไปจากชีวิตประจำวันที่พบ ส่วนใหญ่ของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ได้เห็นภาพการค้าทางน้ำที่ปรากฏอยู่ในหน้านิตยสาร หรือรายการโทรทัศน์ต่างๆ พวกเขาจึงจะตั้งคำถามถึงความเป็นของแท้ของเรือและแม่ค้าต่างๆ ว่าเป็นเหตุการณ์จริงหรือไม่ หรือเป็นเพียงการจัดฉากเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว เพราะฉะนั้นการพิสูจน์การค้าทางเรือของหมู่บ้านนี้จึงเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่นักท่องเที่ยวอยากจะทำให้เห็นกับตาว่าที่นี่ยังคงมีการค้าขายทางเรือเกิดขึ้นอยู่ทุกวัน และนักท่องเที่ยวทุกคนที่มาเยือนหมู่บ้านแห่งนี้จึงจะต้องรอคอยการมาเรือก๋วยเตี๋ยว เรือน้ำแข็งไส เรือกล้วยทอด และเรือขนมครกที่ทำน้ำศูนย์บริการนักท่องเที่ยวในตอนกลางวันที่มาถึงทุกครั้งไป นอกจากนี้เพื่อที่จะได้เห็นกับตาถึงการค้าทางน้ำแล้ว ยังจะต้องลิ้มรสถึงความแตกต่างของอาหารที่ขายในเรือกับขายบนบกในเมืองนั้นมีความแตกต่างกันอย่างไร

เพราะฉะนั้นเสียงของนักท่องเที่ยวที่จะได้ยินอยู่เสมอในบริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเมื่อเห็นตลาดทางน้ำขนาดย่อมเป็นครั้งแรกคือ

“โอ้โฮ ก๋วยเตี๋ยวเรือจริงๆ ด้วย” และมักจะตามด้วยความเข้าใจผิดว่าก๋วยเตี๋ยวเรือคือก๋วยเตี๋ยวน้ำตกแบบที่ขายกันในแถบอยุธยา หรือเมืองอื่นๆ ว่า “มี (ก๋วยเตี๋ยว) น้ำตกหรือเปล่า”

“มีขายของกันในเรื่องจริงๆ ด้วย”

หรือแม้แต่เรื่องธรรมชาติคือการใช้น้ำในคลองที่นักท่องเที่ยวที่เป็นคนเมืองมักจะให้ความสนใจ ตื่นเต้นที่จะลงเล่นน้ำในคลอง พายเรือ

เมื่อมีโอกาสนักท่องเที่ยวมักจะเลือกพักในบ้านทรงไทยที่ตนคิดว่ามีความเป็นบ้านทรงไทยมากที่สุดเพราะต้องการสัมผัสบรรยากาศของบ้าน นักท่องเที่ยวครอบครัวหนึ่งอายุประมาณ 35 ปีทำธุรกิจส่วนตัวเกี่ยวกับออกแบบก่อสร้างในกรุงเทพมหานครเดินทางมายังหมู่บ้านหลังจากที่ได้พบข้อมูลของเรือนไทยอายุ 202 ปีจากเว็บไซต์ และต้องการมาชมความงามและความเก่าแก่เพราะไม่เคยเห็นมาก่อนเนื่องจากอาศัยอยู่ในเมืองตลอดมา และยังคงกล่าวถึงความน่าสนใจของการสร้างเรือนไทยที่ไม่ใช้ตะปู นอกจากนี้นักท่องเที่ยวครอบครัวนี้ยังขอชมภายในเรือนไทยหลังดังกล่าวเพื่อสัมผัสกับรายละเอียดของบ้านในทุกส่วน

นักท่องเที่ยวกลุ่มหนึ่งอายุประมาณ 30 ปีเดินทางมาจากชลบุรีในวันสุดสัปดาห์เพราะเห็นหมู่บ้านแห่งนี้จากรายการโทรทัศน์ และต้องการมาชมหิ้งห้อยโดยเฉพาะเพราะหาดูได้ยากในพื้นที่อื่นๆ ทั้งยังซื้อน้ำตาลมะพร้าวกลับบ้านเพื่อไปฝากคนที่บ้าน ถึงแม้ว่าแถวบ้านจะมีน้ำตาลมะพร้าวที่มาจากสมุทรสงครามจำหน่าย แต่นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ก็พอใจที่จะหิ้วน้ำตาลกลับบ้านเพราะคิดว่าน้ำตาลที่นี้น่าจะอร่อยกว่าเพราะความสด

ในขณะที่นักท่องเที่ยวจากกรุงเทพมหานครวัย 25 ปีกลุ่มหนึ่งเดินทางมายังหมู่บ้านเพราะมีเพื่อนเคยมาเล่าให้ฟังจึงอยากมาพักในบ้านทรงไทยกับตายายที่เล่ากันว่าอัศจรรย์ดีเพราะบ้านของตนอยู่ในเมืองและปัจจุบันก็ทำงานในเมือง อีกทั้งนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ยังให้ความสนใจกับวิธีการเกี่ยวตาลเป็นพิเศษเพราะเป็นสิ่งแปลกตาและไม่เคยเห็นมาก่อนนอกจากในโทรทัศน์ จึงอยากจะเป็นกรรมวิธีการทำจริงๆ ของชาวบ้าน

ไม่ใช่เพียงความเก่าแก่ของบ้านหรืออาชีพทำน้ำตาล แต่ความเก่าแก่และหายากของเรือมาดซุคก็เป็นที่สนอกสนใจของนักท่องเที่ยว กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มากันไม่เกิน 5 คนมักจะเลือกที่จะนั่งเรือแจวของป่าเรือมากกว่าที่จะเลือกนั่งเรือเครื่องของคนเรือทั่วไป เพราะความเก่าแก่และหายากในปัจจุบันที่ขี้อยู่ไม่ถึง 5 ลำในหมู่บ้านแห่งนี้ และวิธีการขึ้นแจวที่ไม่ใช่นั่งพายเหมือนเรือทั่วไป เรือแจวนี้กลับกลายเป็นความแปลกไม่เหมือนใครในสายตาของนักท่องเที่ยวในทันที ซึ่งป่าเรือมักจะได้รับนักท่องเที่ยวแทบทุกครั้งที่มาคอยนักท่องเที่ยวที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยววันเสียแต่ว่านักท่องเที่ยวมากลุ่มใหญ่เกินกว่าที่คนแจวและเรือจะรับน้ำหนักไหว

ป่าเรือกล่าวว่า “ใครๆ ก็ชอบเรือป่าทั้งนั้นแหละ เค้าวามันแปลกดีไม่เคยเห็น แล้วเรือเครื่องมันก็เร็วไป นักท่องเที่ยวชอบไปซำๆ ดูธรรมชาติไป ถ่ายรูปไปตอนแจวเรือ มีแต่คนอยากนั่งเสียแต่มากลุ่มใหญ่เกินไปป่ารับไม่ไหว”

แต่นักท่องเที่ยวที่เข้ามายังหมู่บ้านการท่องเที่ยวแห่งนี้ก็ไม่ต้องการจะเห็นอะไรมากไปกว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในลำคลอง ในสวนและในบ้านทรงไทย เช่นการรับประทานอาหารที่ขายบนเรือจริงๆ ที่ไม่มีการจัดฉากความเป็นของแท้ (staged authenticity) เพราะไม่ว่าจะมีนักท่องเที่ยวมาเยือนที่หมู่บ้านนี้หรือไม่ แม่ค้าก็ยังคงพายเรือขายสินค้าของตนเองให้กับชาวบ้านทั่วไป และชาวสวนก็ยังคงเกี่ยวตาลที่เตาตาลของตนเองอยู่ทุกวัน ทั้งที่เมื่ออยู่บ้านพวกเขาอาจจะไม่ได้รับประทานอาหารประเภทนี้เลยก็ได้ แล้วพวกเขาก็จะได้ลิ้มรสชาติของกล้วยเดี่ยวเรือที่ได้รับการขนานนามว่าเป็น “กล้วยเดี่ยวเรือ” ขนานแท้ที่ไม่ใช่แค่ขายในร้านที่มีเรือลำโตวางเป็นอุปกรณ์ตกแต่งร้าน หรือเป็นกล้วยเดี่ยวน้ำตกเหมือนที่เห็นกันดาษดื่นตามในเมืองใหญ่ เพราะกล้วยเดี่ยวที่นี่เป็นกล้วยเดี่ยวหมูและลูกขึ้นปลา และยังมีสูตรของเมืองแม่กลองเองคือ “กล้วยเดี่ยวหมูน้ำแดง” ที่มีเครื่องปรุงคล้ายเย็นตาโฟ แต่เพิ่มความหอมหวานให้กับกล้วยเดี่ยวด้วยน้ำตาลมะพร้าวจากในพื้นที่นี้เอง

นักท่องเที่ยวแทบทุกคนที่เดินทางมายังหมู่บ้านแห่งนี้ไม่ว่าจะพักค้างหรือไปกลับจะมีโอกาสชมวิถีชีวิตของชาวบ้านทางเรือ โดยเน้นไปที่การเกี่ยวน้ำตาลมะพร้าว ที่ทุกคนในลำเรือมักจะให้ความสนใจเป็นพิเศษ เพราะพวกเขามักจะคิดว่าชีวิตประจำวันของพวกเขาที่อยู่ในเมืองใหญ่ที่เต็มไปด้วยเครื่องอำนวยความสะดวก ทำงานกับเครื่องยนต์กลไกและเครื่องอิเล็กทรอนิกส์อยู่ตลอดเวลาไม่น่าเบื่อหน่ายและซ้ำซาก ในขณะที่การทำงานโดยการใช้แรงงานสมาชิกภายในครอบครัว

และใช้ภูมิปัญญาของคนท้องถิ่นดั้งเดิมที่จะแปรรูปน้ำตาลใสให้เป็นน้ำตาลมะพร้าวบรรจุอยู่ในปีบ และก้อนน้ำตาลปึกได้ในระยะเวลาเพียงไม่กี่ชั่วโมง พวกเขาจะสนใจใคร่รู้ ตั้งคำถามและอยากมีส่วนร่วมในการทำงานของชาวบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหล่านักศึกษาและนักวิจัยทั้งหลายจะให้ความสำคัญกับการตั้งคำถามและการมีส่วนร่วมกับการทำงาน และกิจกรรมในชีวิตประจำวันของชาวบ้านเป็นอย่างยิ่ง

จากการสัมภาษณ์และสังเกตอย่างมีส่วนร่วมพบว่านักท่องเที่ยวจะรู้สึกพิเศษขึ้นมาทันทีที่ชาวบ้านเชื้อเชิญให้พวกเขามีส่วนร่วมในการทำงาน หรือกิจกรรมภายในบ้านนั้นๆ เช่น นักท่องเที่ยวจะมีความสุขเมื่อเจ้าของเตาตาลเชื้อเชิญให้พวกเขาลองใช้ส้อมกระทุ้งน้ำตาลในกระทะที่เพิ่งยกลงจากเตาเพื่อไล่อากาศออกจากน้ำตาล แม้ว่ากระทุ้งน้ำตาลนี้จะเกิดขึ้นเพียงไม่กี่นาทีในกระบวนการทำน้ำตาลทั้งหมดหลายชั่วโมง แต่นักท่องเที่ยวก็รู้สึกได้มีส่วนร่วมกับการทำน้ำตาลครั้งนั้น หรือเมื่อแม่บ้านในครอบครัวที่นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมเยียนกำลังเตรียมทำขนมสำหรับขายหรือแจกญาติมิตร นักท่องเที่ยวก็จะรู้สึกถึงความสนิทสนมที่เกิดขึ้นหากเจ้าของบ้านเชื้อเชิญให้แขกร่วมตัดใบตอง และห่อขนมด้วยกันแม้จะเพียงไม่กี่ชิ้น เพราะการมีส่วนร่วมแม้เพียงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับงานทั้งหมดที่ชาวบ้านทำในแต่ละวัน แต่การได้จับต้องสิ่งของจริงๆ ทำให้พวกเขา รู้สึกถึงการได้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตของชาวบ้าน

ประเภทของเจ้าบ้าน

คนในพื้นที่ตำบลปลายโพรงพางมีทั้งหมดมากกว่า 1,500 ครอบครัวประกอบด้วยคนพุทธและคนมุสลิม ทั้งคนไทยและคนไทยเชื้อสายจีน คนจำนวนมากกว่าร้อยละ 80 เป็นคนในพื้นที่ที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการฯ และอีกเพียงประมาณร้อยละ 15 ที่เข้าร่วมโครงการฯ ซึ่งประกอบด้วยชาวบ้านจากหมู่บ้านโคกเกตุที่เป็นทั้งเจ้าของบ้านทรงไทย คนเรือ บ้านเดี่ยวตาล และแม่ค้า

เมื่อการท่องเที่ยวเข้ามาสู่หมู่บ้านย่อมเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ว่าจะมีผู้มาเยือนหลังไหลเข้าสู่พื้นที่เป็นจำนวนมากปะปนกับเจ้าบ้านเป็นประจำ แต่ก็ไม่ใช่เป็นการยากที่จะแยกแยะกลุ่มคนทั้งสองออกจากกันได้โดยดูจากการแต่งกาย ผิวพรรณ หรือลักษณะท่าทางที่แตกต่าง เช่น ผู้มาเยือนมักจะเป็นคนจากในเมืองที่มีการแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่ทันสมัย ผิวพรรณที่ได้รับการทะนุถนอมเป็นอย่างดี และท่าทางที่ไม่ค่อยจะเขี้ยวชาญพื้นที่เท่าใดนัก ต่างจากเจ้าบ้านที่มักจะแต่งกายด้วยเสื้อผ้าธรรมดาที่เน้นสีเข้มแบบชาวสวน ผิวพรรณกร้านแดด ไม่ว่าในทางปฏิบัติที่นักท่องเที่ยวเข้ามาสู่หมู่บ้านด้วยเหตุผลอันใด และแบ่งออกได้เป็นก็กลุ่มข้างต้น เจ้าบ้านในหมู่บ้านการท่องเที่ยวแห่งนี้ต่างมองผู้มาเยือนส่วนใหญ่เป็น “นักท่องเที่ยว” เหมือนกันทุกคนที่มักจะมีสถานะที่สูงกว่าเพราะเจ้าบ้านมักจะตัดสินใจจากการแต่งกายที่ดูทันสมัยและราคาแพง รวมไปถึงพาหนะของผู้มาเยือน เจ้าบ้าน

จึงมักจะมองพวกเขาในฐานะที่สูงกว่า ร่ำรวยกว่า และเมื่อพิจารณาจากรูปลักษณะภายนอกพวกเขาน่าจะมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในเมืองที่สะดวกสบายมากกว่าชาวสวนที่อยู่ท่ามกลางต้นไม้ต้นหญ้าและน้ำคลอง และเข้าบ้านมักจะให้ความเกรงอกเกรงใจเสมอ โดยไม่มีการแยกแยะว่าเป็น นักท่องเที่ยว ผู้มาเยือน นักเดินทาง หรือ แยกแต่อย่างใด เพราะผู้มาเยือนทุกคนล้วนแต่ใช้เวลาอยู่ในหมู่บ้านอย่างจำกัด คือเพียงไม่เกิน 30 ชั่วโมงโดยเฉลี่ยเพราะส่วนใหญ่มักจะมาถึงหมู่บ้านในตอนเที่ยงวันเสาร์ และกลับออกไปไม่เกิน 15.00 น. ของวันอาทิตย์ และอยู่ภายในบ้านกับเจ้าบ้านแต่ละกลุ่มที่สามารถสร้างความรู้จักสนิทสนมได้อย่างจำกัด คือคนเรือและเจ้าของบ้านทรงไทยประมาณ 5 ชั่วโมง และเจ้าบ้านกลุ่มอื่นอีกเล็กน้อย

แม้ว่าจะมีบ้านทรงไทยหลงเหลือมากถึง 185 หลังภายในหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพงพางแห่งนี้ แต่มิได้หมายความว่าบ้านทรงไทยทุกหลังจะเปิดรับนักท่องเที่ยวให้เข้ามาพักยังบ้านของตน และไม่ใช่ว่าเตาตาลทุกแห่งจะยินดีให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมการเกี่ยวน้ำตาลที่เกิดขึ้นทุกวัน ยิ่งไปกว่านั้นยังมีกลุ่มคนท้องถิ่นในพื้นที่อีกจำนวนมากที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการท่องเที่ยว และไม่ได้รับผลประโยชน์ใดๆ จากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อย่างไรก็ตามคนท้องถิ่นทุกคนในหมู่บ้านการท่องเที่ยวแห่งนี้ได้แบ่งออกเป็นกลุ่มตามผลประโยชน์และหน้าที่ได้เป็น 4 กลุ่ม คือ

1. เจ้าบ้านทรงไทยแห่งปลายโพงพาง – กำนันทนง ปรีชา และเจ้าบ้านทรงไทย
2. เจ้าบ้านผู้มีรายได้จากการท่องเที่ยว – คนเรือ แม่คำ และบ้านเกี่ยวตาล
3. เจ้าบ้านผู้ไม่มีรายได้จากการท่องเที่ยว – คนในพื้นที่ทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแห่งนี้แต่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว
4. เจ้าบ้านแห่งคลองโคน – เจ้าบ้านหึ่งห้อย

เจ้าบ้านในทั้ง 4 รูปแบบจะนำไปสู่การวิเคราะห์ระดับความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้านกับผู้มาเยือนต่อไป

1. เจ้าบ้านทรงไทยแห่งปลายโพงพาง

เจ้าบ้านกลุ่มนี้เป็นเจ้าของบ้านทรงไทยผู้เป็นสมาชิกของชมรมฯ โดยจะมีการแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กำนันทนง ปรีชาผู้เป็นประธานชมรมฯ ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มเจ้าของบ้านทรงไทยที่เป็นสมาชิกชมรมฯ เนื่องจากคนสองกลุ่มนี้จะทำหน้าที่ในการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เจ้าของบ้านทรงไทยจะมีวิธีการต้อนรับที่ไปในทิศทางเดียวกันตามที่ทางชมรมฯ ได้แนะนำ

- (1.1) เจ้าบ้าน – กำนันทนง ปรีชา

ในฐานะประธานชมรมฯ และหนึ่งในเจ้าบ้านทรงไทยกำนันทนงจะต้องคอยดูแลรับผิดชอบ มีอำนาจตัดสินใจทุกอย่างในการบริหารงาน การเงิน และบุคลากรในชมรมฯ และจัดระเบียบ

การส่งนักท่องเที่ยวลงเรือและเข้าบ้านพัก เพราะฉะนั้นกำนันทองจึงเป็นผู้คอยประสานงานระหว่างเจ้าบ้านและผู้มาเยือนตั้งแต่ก่อนจะเดินทางมาถึงหมู่บ้านจนกระทั่งวันกลับ รวมถึงการต้อนรับนักท่องเที่ยวภายในบ้านทรงไทยของตนเองทั้ง 2 หลังในเวลาเดียวกัน

แม้ว่ากำนันทองจะเป็นเจ้าของบ้านทรงไทยที่ต้องต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยตัวเอง แต่บ้านกำนันทองที่เป็นทั้งที่ตั้งบ้านทรงไทยสำหรับพักค้าง และศูนย์บริการนักท่องเที่ยวในเวลาเดียวกันทำให้เจ้าบ้านอย่างกำนันทองต้องพบปะกับผู้มาเยือนทุกคนที่เดินทางเข้าสู่หมู่บ้าน แต่ในขณะเดียวกันฐานะการเป็นประธานชมรมฯ ที่ต้องดูแลภาพรวมของการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านก็ไม่เอื้ออำนวยให้กำนันทองได้ใกล้ชิดกับนักท่องเที่ยวที่พักค้างภายในบ้านตนเองมากนัก จึงปล่อยให้เป็นที่หน้าของสมาชิกในครอบครัวอันได้แก่ ภรรยาซึ่งเป็นแม่บ้านและลูกสาวครองวัย 18 ปี

เพราะฉะนั้นความสัมพันธ์ระหว่างกำนันทองจึงค่อนข้างจะแตกต่างจากเจ้าของบ้านทรงไทยรายอื่นๆ เพราะนักท่องเที่ยวทุกคนที่เดินทางเข้าสู่หมู่บ้านจะรู้จักกำนันทองในฐานะเป็นเจ้าบ้านและผู้ประสานงาน แต่กำนันทองอาจจะไม่รู้จักนักท่องเที่ยวสักคนเป็นการส่วนตัวเลยก็เป็นได้

(1.2) เจ้าบ้าน – เจ้าของบ้านทรงไทย (สมาชิกชมรมฯ)

กลุ่มเจ้าบ้านกลุ่มแรกมีเพียง 3 หลังล้วนเป็นบ้านทรงไทยทั้งสิ้น และหลังจากที่มีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจกับการท่องเที่ยวมากขึ้น จึงทำให้เจ้าของบ้านทรงไทยอีกจำนวนหนึ่งทยอยเข้าร่วมเป็นสมาชิกเป็น 14 หลัง และเพิ่มเป็น 25 หลังในที่สุดจากจำนวนบ้านทรงไทยทั้งหมด 185 หลังในปลายโพงพางปัจจุบัน แต่ระหว่างการเก็บข้อมูลพบว่าบ้านทรงไทยเพียงประมาณ 20 หลังที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมฯ และอีกจำนวนหนึ่งที่ทำให้ความสนใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมฯ เพื่อเปิดบ้านรับนักท่องเที่ยว และในปัจจุบันหลังจากที่จำนวนนักท่องเที่ยวเข้ามาเป็นจำนวนมากจึงทำให้ชมรมฯ ได้รับเอาบ้านไม้แบบทางภาคเหนือของวสันต์ นาทอง และบ้านครึ่งตึกครึ่งไม้ 2 หลังของลุงสมศักดิ์ ทรงเชิดและป่าเรือ อยู่เจริญเข้ามาเป็นสมาชิกเพื่อรับนักท่องเที่ยว

โดยครอบครัวที่เข้าร่วมโครงการทั้งหมดเป็นครอบครัวที่อยู่ในหมู่บ้านแห่งนี้มาเป็นเวลานานหลายชั่วอายุคน เช่น ครอบครัวขัตติยะซึ่งเป็นตระกูลที่สืบมาจากกำนันคนแรกของตำบลปลายโพงพางหลังจากที่แยกออกจากมณฑลราชบุรี และเคยเป็นครอบครัวที่มีฐานะในหมู่บ้าน จึงจะสามารถมีเรือนไทยขนาดใหญ่หลายหลังติดกัน บ้างก็มีถึง 5 เรือนทรงไทยติดกันในหนึ่งหลัง² และในปัจจุบันก็ยังเป็นครอบครัวที่จัดอยู่ในฐานะที่ไม่ขัดสนจึงสามารถรักษาสภาพบ้านทรงไทยเอาไว้ได้อย่างสมบูรณ์แม้บางหลังจะมีอายุนับร้อยปีก็ตาม

² เรือนไทยมาตรฐานมีความกว้าง 7 สอก 1 คืบ หรือ 8 สอก 9 นิ้ว และยาว 3 ห้อง โดยที่แต่ละห้องจะมีขนาด 6 สอก หรือ 3 เมตร เพราะฉะนั้นบ้านทรงไทยแต่ละหลังจะยาว 4 วา 2 สอก หรือ 18 เมตร โดยที่บ้านแต่ละหลังสามารถมีเรือนไทยมาตรฐานติดกันหลายๆ เรือนได้ และนับจำนวนหลังตามจั่วหลังคา

ดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้วว่าสถานภาพของกำนันทองซึ่งเป็นผู้ประสานงานระหว่างเจ้าบ้านกับผู้มาเยือนทั้งหมดจะมีความแตกต่างจากเจ้าบ้านกลุ่มนี้ เพราะนักท่องเที่ยวในแต่ละบ้านจะรู้จักเจ้าของบ้านของตน และในทางกลับกันเจ้าของบ้านก็จะรู้จักนักท่องเที่ยวที่เข้าพักที่บ้านของตน แม้ว่าจะไม่สามารถจำชื่อได้ทุกคนเพราะเจ้าของบ้านก็เปรียบเสมือนคนเฒ่าคนแก่ที่มีลูกหลานหลายสิบคนและเปลี่ยนหน้าไปในทุกสัปดาห์จนไม่สามารถจำได้หมด แต่อย่างไรก็ตามเจ้าของบ้านทรงไทยก็มักจะรู้จักแต่นักท่องเที่ยวที่เข้าพักยังบ้านตนเองโดยไม่ก้าวก่ายกับนักท่องเที่ยวของบ้านทรงไทยหลังอื่นๆ เปรียบเสมือนลูกบ้านใครก็จะเป็นลูกบ้านนั้น

ประตูบ้านทรงไทยเหล่านี้จะเปิดต้อนรับนักท่องเที่ยวตลอดเวลาตั้งแต่ช่วงเช้าไปถึงหัวค่ำ โดยที่เจ้าบ้านจะให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวทุกคนประดุจลูกหลานที่เดินทางมาไกลด้วยน้ำดื่มและขนมมณเฑียรเป็นอย่างดี ไม่ว่านักท่องเที่ยวคนนั้นจะพักที่บ้านตนหรือไม่ก็ตาม และบ้านที่ต้องรับหน้าที่ต้อนรับแขกมากที่สุดได้แก่

1. บ้านกำนันทองมี 2 หน้าที่ในเวลาเดียวกัน คือเป็นศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและเป็นบ้านพักทรงไทยในตัวเอง บ้านทั้ง 2 หลังจึงต้องเปิดให้นักท่องเที่ยวชมเป็นตัวอย่างตลอดทั้งวัน
2. บ้านป่ากุหลาบซึ่งอยู่ฝั่งตรงข้ามศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และมีอายุกว่า 200 ปีจึงเป็นที่สนใจในหมู่นักท่องเที่ยว อีกทั้งยังเป็นบ้านทรงไทยหลังใหญ่เก่าแก่ที่มีสภาพสมบูรณ์จึงมักจะใช้เป็นบ้านตัวอย่างสำหรับนักท่องเที่ยวเช่นกัน
3. บ้านนางสาวกลีบบัว บุรพา (บ้านสี่สาว โสด 300 ปี) เนื่องจากเป็นบ้านทรงไทยที่มีอายุเก่าแก่กว่าครึ่งศตวรรษที่ยังคงสภาพเดิมเอาไว้ และมีสมาชิกหญิง 4 คนซึ่งเป็นที่สาวของลุงสุขชัย เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว ทำให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวแวะเยี่ยมชมเป็นประจำมากถึง 50 คนต่อวัน ในช่วงสุดสัปดาห์ระหว่างการล่องเรือชมหมู่บ้าน
4. บ้านป่าคมจำ นาคดีหลังจากที่ได้ทำการปรับปรุงตกแต่งเรือนไทยใหม่ทั้งหลังด้วยเงินทุนกว่า 3 แสนบาทและติดตั้งเครื่องปรับอากาศ บ้านป่าคมจำซึ่งตั้งอยู่ติดกับบ้านป่ากุหลาบ ตรงข้ามศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ก็ได้กลายเป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยวที่แวะเยี่ยมชมเป็นประจำ เนื่องจากเป็นบ้านทรงไทยหลังใหญ่ขนาด 5 เรือนที่มีสภาพสมบูรณ์และได้รับการตกแต่งเป็นอย่างดี

นอกจากเจ้าของบ้านทั้ง 4 หลังที่ต้องคอยเปิดประตูต้อนรับนักท่องเที่ยวตลอดเวลาช่วงกลางวันแล้ว สมาชิกชมรมฯ ทั้งหมดจะอยู่บ้านในบ่ายวันหยุดเพราะมักจะเป็นช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวถูกส่งเข้าตามบ้านพักเสมอ

เจ้าบ้านกลุ่มนี้มีความใกล้ชิดกับผู้มาเยือนมากที่สุดเพราะได้ใช้เวลาและสถานที่ที่เป็นส่วนตัวร่วมกันมากที่สุด โดยที่เจ้าของบ้านจะต้องแบ่งพื้นที่ภายในบ้านที่เคยเป็นที่ส่วนตัวสำหรับ

สมาชิกในครอบครัวหรือญาติมิตรเท่านั้นให้กับนักท่องเที่ยว ได้แก่ ห้องน้ำที่ต้องใช้ร่วมกันในกรณีที่บ้านไม่ได้อาบน้ำในคลอง และพื้นที่ลานกลางบ้านทรงไทยที่ดัดแปลงให้เป็นห้องนอนขนาดใหญ่ แบ่งเป็นสัดส่วนสำหรับนักท่องเที่ยวแต่ละคนด้วยที่นอนและมุ้งขนาดสำหรับ 1 - 2 คน หรือบางบ้านที่มีห้องว่างเหลือภายในเรือนไทยก็สามารถแบ่งให้นักท่องเที่ยวที่มาเป็นกลุ่มเล็กที่ต้องการความเป็นส่วนตัว ทั้งที่ปกติห้องในเรือนไทยส่วนใหญ่จะนั่นจะเป็น “ห้องหอ” คือเป็นห้องนอนสำหรับคู่ที่แต่งงานของบ้านหลังนั้นๆ เท่านั้น

เริ่มจากที่นักท่องเที่ยวถูกส่งเข้าบ้านพักในตอนบ่าย โดยที่เวลาอยู่ร่วมกันนั้นจะเริ่มตั้งแต่เวลาที่นักท่องเที่ยวได้ล่องเรือชมภายในหมู่บ้าน ไปจนช่วงเวลาก่อนอาหารเย็นซึ่งหมายถึงให้นักท่องเที่ยวมาถึงหมู่บ้านเร็วก็จะมีเวลาอยู่กับเจ้าบ้านนานขึ้น แต่ส่วนใหญ่มักจะมาถึงหลังเที่ยงซึ่งทำให้มีเวลาอยู่กับเจ้าบ้านเฉลี่ย 1 - 2 ชั่วโมงเป็นอย่างมาก และอีกครั้งหลังจากดูหิ้งห้อยที่เจ้าบ้านจะจัดเตรียมที่นอนและกางมุ้งไว้เรียบร้อยแล้วซึ่งเป็นโอกาสที่ทั้งสองฝ่ายจะได้ทำความรู้จักกันได้มากขึ้น เพราะในเช้าวันที่สองจะมีการต้อนรับกับพระที่มาบิณฑบาตรทางเรือและนักท่องเที่ยวก็ต้องจัดสัมภาระเพื่อเตรียมตัวไปรับประทานอาหารเช้า และล่องเรือออกนอกหมู่บ้านเพื่อเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวก่อนจะกลับบ้านในตอนบ่าย แม้ว่าจะเป็นกลุ่มเจ้าบ้านที่มีโอกาสพบปะกับผู้มาเยือนมากที่สุดแต่โดยเฉลี่ยก็จะเป็นเวลาทั้งหมดไม่เกิน 5 ชั่วโมงสำหรับการพักค้าง 1 คืน

ในขณะที่ประชาชนชมรมฯ ทำหน้าที่เป็นเจ้าบ้านที่คอยต้อนรับและประสานงานระหว่างนักท่องเที่ยวกับสมาชิก จึงเปรียบเสมือนเป็นผู้บริหารที่ดูแลภาพรวมของหมู่บ้านและเจ้าของบ้านทรงไทยจึงทำหน้าที่เป็นเจ้าบ้านที่แท้จริงของการท่องเที่ยวโดยต้องดูแลนักท่องเที่ยวที่เข้าพักในบ้านทั้งเรื่องความสะดวกสบายและความปลอดภัย เนื่องจากประชาชนชมรมฯ ไม่มีอาชีพหลักเป็นชาวสวนจึงมีเวลาให้กับการจัดการและดูแลการท่องเที่ยวอย่างเต็มที่ ในขณะที่เจ้าของบ้านทรงไทยส่วนใหญ่ยังคงทำสวนและเลี้ยงตาล เพราะฉะนั้นการคอยนักท่องเที่ยวในช่วงบ่ายจึงหมายถึงการใช้เวลาของงานหลัก

อย่างไรก็ดีเจ้าบ้านพร้อมที่จะปลีกตัวจากงานที่ทำหากไม่ได้รับแรงมากนักเพื่อพูดคุยอย่างเป็นกันเองกับนักท่องเที่ยวเนื่องจากเจ้าบ้านส่วนใหญ่จะเป็นคนเฒ่าคนแก่ที่อายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป และอยู่กันเพียงสองคนตาช่าย จึงมักจะพอใจที่มีผู้มาเยือนรุ่นลูกรุ่นหลานหรือแม้แต่รุ่นเดียวกันมาพักอยู่ในบ้านและพูดคุยกัน ถึงแม้ว่าจะต้องคอยตอบคำถามซ้ำๆ เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน ครอบครัว ประวัติบ้านทรงไทย หมู่บ้าน และอาชีพที่นักท่องเที่ยวกลุ่มแล้วกลุ่มเล่าตั้งขึ้นมา แต่เจ้าบ้านก็มักจะดีใจที่ยังคงมีคนให้ความสนใจกับชีวิตและสิ่งรอบกายของพวกเขา

เพราะฉะนั้นช่วงเวลาที่ยี่อ้านวยให้เกิดมิตรภาพระหว่างเจ้าบ้านกับผู้มาเยือนมากที่สุดจึงเป็นช่วงบ่ายก่อนอาหารเย็น เพราะถ้าเจ้าบ้านเป็นชาวสวนหรือยังเลี้ยงตาลก็จะเริ่มว่างจากงาน

เป็นโอกาสอันดีที่จะทำความรู้จักพูดคุยกัน และนักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมภายในครอบครัวของเจ้าบ้านได้ในช่วงเวลาดังกล่าวเพื่อความสัมพันธ์มากยิ่งขึ้น เนื่องจากหลังจากกิจกรรมดูหิ้งห้อยนั้นนักท่องเที่ยวมักจะเพลียจากการท่องเที่ยวทั้งวันจนไม่สามารถจะสนทนาได้ และไม่เช่นนั้นการเข้าพักในบ้านทรงไทยของตาดายนี้ก็จะไม่สร้างมิตรภาพใดๆ และไม่ต่างอะไรกับการแบ่งเช่าห้องพักจากเจ้าของบ้าน (guesthouse) ที่ผู้มาเยือนไม่ต้องการอะไรมากไปกว่าที่นอนหมอนและมุ้ง และเหตุการณ์นี้ก็จะทำให้เจ้าบ้านกลายเป็นเพียงผู้บริการเท่านั้น

กล่าวโดยสรุปแม้ว่าการใช้เวลาระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าของบ้านในกลุ่มนี้จะเป็นเวลาไม่มากนักแต่ก็เป็นกลุ่มที่มีปฏิสัมพันธ์มากที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่นๆ ที่ใช้เวลาและสถานที่ร่วมกันค่อนข้างต่ำ หรือใช้สถานที่ที่ไม่เอื้ออำนวยร่วมกัน เช่น เรือนำเที่ยวที่จะนำเสนอต่อไป

(2) เจ้าบ้านผู้มีรายได้จากการท่องเที่ยว

เจ้าบ้านในกลุ่มนี้เป็นเจ้าบ้านที่ไม่ได้เป็นเจ้าของพื้นที่ใดๆ ที่ให้บริการแก่ผู้มาเยือน แต่เป็นเจ้าของสินค้าและบริการสำหรับนักท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มคนเรือ กลุ่มแม่ค้า และกลุ่มบ้านเดี่ยวตาด³

คนเรือ

คนเรือจะเป็นเจ้าบ้านกลุ่มแรกที่ได้เผชิญหน้ากับผู้มาเยือน เพราะทันทีที่นักท่องเที่ยวข้ามสะพานมายังศูนย์บริการนักท่องเที่ยว คนเรือจะนั่งคอยอยู่ที่ใต้ต้นไม้ใกล้ๆ กับเรือของตนเพื่อรอรับนักท่องเที่ยวตลอดตามลำคลองชมหมู่บ้าน และล่องสู่หมู่บ้านใกล้เคียงเพื่อชมหิ้งห้อย

คนเรือเหล่านี้จะเป็นกลุ่มที่ได้ใช้เวลากับนักท่องเที่ยวค่อนข้างมากเมื่อเทียบกับเจ้าบ้านกลุ่มอื่นๆ คือตั้งแต่แรกเริ่มที่นักท่องเที่ยวมาถึง และใช้เวลาอยู่บนเรือประมาณ 1 – 2 ชั่วโมงในการนำเที่ยวในหมู่บ้าน จากนั้นก็จะพานักท่องเที่ยวเข้าสู่บ้านพัก และคนเรือก็จะนำกลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มเดิมไปดูหิ้งห้อยอีกหมู่บ้านโดยใช้เวลาอีกทั้งหมดประมาณ 1 ชั่วโมง และคนเรือก็จะได้พบกับนักท่องเที่ยวอีกครั้งในตอนเช้าเพื่อมารับประทานอาหารเช้าร่วมกัน เมื่อรวมเวลาแล้วคนเรือจะมีโอกาสอยู่กับนักท่องเที่ยว 3 – 4 ชั่วโมงต่อกลุ่ม

แม้ว่าคนเรือจะมีโอกาสพบนักท่องเที่ยวในหลายโอกาสระหว่างการเดินทาง 2 วัน 1 คืน แต่การพบปะกันแต่ละครั้งมักจะเป็นระยะเวลาที่สั้น เช่น รับนักท่องเที่ยวจากบ้านพักทรงไทยเพื่อไปรับประทานอาหาร หรือแม้แต่ในช่วงระยะเวลาที่ยาว เช่น นำนักท่องเที่ยวชมสถานที่ต่างๆ และออกนอกหมู่บ้านเพื่อชมหิ้งห้อยซึ่งล้วนใช้เวลาไม่ต่ำกว่า 1 ชั่วโมงนั้น สภาพเสียงเรือที่ดัง และ

³ เฉพาะเรือ 8 ลำที่นำเที่ยวภายในหมู่บ้านและดูหิ้งห้อย และแม่ค้าบนเรือหรือร้านค้าบริเวณที่นักท่องเที่ยวเข้าถึง

ลักษณะการโดยสารเรือเป็นลักษณะแถวตอนเรียงหนึ่งนั้นไม่เอื้ออำนวยให้ผู้มาเยือนได้พูดคุยกับเจ้าบ้านสักเท่าไร จะมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเฉพาะแต่เวลาที่แวะตามบ้านทรงไทย หรือเตาตาลซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มักจะให้ความสำคัญกับสถานที่เยี่ยมชมมากกว่าที่จะพูดคุยกับคนเรือ

ในขณะที่คนเรือแจว เช่นป่าเรือจะมีโอกาสพูดคุย ทำความรู้จัก และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับนักท่องเที่ยวได้มากกว่าเพราะการเดินทางของเรือแจวเป็นไปอย่างช้าๆ และไม่มีเสียงเครื่องยนต์รบกวน และการเดินทางโดยเรือแจวก็นับบรรยากาศจากชุมชนที่แตกต่างจากเรือเครื่อง เพราะชาวบ้านจะรู้สึกถึงตัวตนของนักท่องเที่ยวมากกว่าเพราะการล่องเรือไปช้าๆ ทำให้ “เจ้าบ้าน” กับผู้มาเยือนได้มีโอกาสสบสายตา แลกเปลี่ยนรอยยิ้ม หรือตะโกนทักทายกันได้แม้ไม่รู้จัก

แม่ค้า

แม่ค้าเป็นเจ้าบ้านในอีกลักษณะที่มีความใกล้เคียงกับคนเรือ เนื่องจากเป็นเจ้าบ้านที่สามารถทำประโยชน์ได้จากการท่องเที่ยวโดยตรง คือการขายสินค้าของตนเองแม้ว่าในระยะเริ่มแรกอาจจะไม่ได้มีจุดประสงค์ที่จะขายให้กับนักท่องเที่ยว แต่เมื่อมีกลุ่มนักท่องเที่ยวเข้าสู่หมู่บ้านเป็นจำนวนมาก แม่ค้าเหล่านี้จึงได้รับผลพลอยได้จากผู้มาเยือนจำนวนมาก และแม่ค้าเหล่านี้สามารถแบ่งแยกย่อยได้อีก 2 ประเภท คือ แม่ค้าในเรือ และแม่ค้าบนแพ

แม่ค้าบนเรือ: จำนวนแม่ค้าบนเรือในหมู่บ้านนี้มีมากกว่า 10 รายที่ขายสินค้าอุปโภคบริโภค ตั้งแต่อาหาร ขนม เครื่องดื่ม ผักและผลไม้สด เนื้อสด และข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ เช่น ถ้วย ถัง กะละมัง เป็นต้น แต่จำนวนแม่ค้าบนเรือที่ค้าขายกับนักท่องเที่ยวเป็นประจำมีเพียงไม่เกิน 6 ลำ คือ เรือกล้วยเตี้ย เรือกล้วยทอด เรือน้ำแข็งไส เรือขนมครก เรือกาแฟ ในทุกฤดู และเรือข้าวเหนียวมะม่วงในฤดูร้อน

เจ้าบ้านกลุ่มนี้จะมีโอกาสพบปะกับผู้มาเยือนเป็นประจำทุกวันในช่วงเวลากลางวันซึ่งเป็นช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าสู่หมู่บ้านและเป็นมื้ออาหารกลางวันพอดี ถึงแม้ว่าเจ้าบ้านกับผู้มาเยือนจะมีโอกาสเผชิญหน้ากันค่อนข้างสูงแต่ทั้งสองฝ่ายก็มีโอกาสที่จะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือวิถีชีวิตกันน้อยมากเพราะแม่ค้าส่วนใหญ่มักจะวุ่นอยู่กับกิจการบนเรือของตัวเองเกินกว่าที่จะพูดคุยได้เป็นเวลานาน ส่วนใหญ่จะสามารถตอบได้เป็นคำถามสั้นๆ ที่ไม่ได้มีแนวโน้มที่จะเพิ่มพูนมิตรภาพระหว่างเจ้าบ้านกับผู้มาเยือนแต่อย่างใด

แม่ค้าบนแพ: แม่ค้าบนแพหมายถึงแม่ค้าที่มีร้านค้าของชำบนบกไม่ว่าจะติดริมน้ำหรือไม่ก็ตาม เนื่องจากในสมัยก่อนที่บ้านส่วนใหญ่จะหันหน้าลงน้ำและมีร้านค้าของชำเป็นแพ ชาวสวนในตำบลนี้ยังคงเรียกร้านค้าที่ตั้งอยู่บนบกว่า “แพ”

แพในหมู่บ้านแห่งนี้มีมากกว่า 6 ร้านทั้งที่ติดริมน้ำและริมถนนทางเข้าหมู่บ้าน แต่จะมีเพียงไม่กี่ร้านที่มีโอกาสได้พบปะกับนักท่องเที่ยว เช่น แพป่าศรีซึ่งแม้ว่าจะตั้งอยู่เยื้องกับบ้านทรง

ไทยของป่าสายบัว จันทร์หอมแต่ก็แทบจะไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาซื้อของ หรือแพสองแห่งตรงทางเข้าหมู่บ้านก่อนจะถึงวัด โลกเกตุที่เจ้าของร้านทั้งสองก็มุ่งเน้นที่จะขายสินค้าให้กับคนในท้องถิ่นด้วยกันมากกว่าที่จะมุ่งหวังรายได้จากนักท่องเที่ยว เช่นเดียวกับแพที่เป็นร้านกาแฟในตัวตั้งอยู่ริม น้ำ 2 แห่งนั้นก็ไม่ได้มุ่งหวังรายได้จากนักท่องเที่ยวแต่อย่างใดเพราะในช่วงเกือบ 3 ปีที่ผ่านมาไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาแวะที่ร้านเฉลี่ยไม่เกิน 5 คนต่อเดือน

จะมีก็เพียงแพขนาด 3x3 เมตรของป่าเมตตา พรปฐมที่เปิดขึ้นเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2545 บริเวณลานจอดรถของนักท่องเที่ยว ด้วยทำเลที่เหมาะสมสำหรับวางสินค้าอุปโภคบริโภคเล็กๆ น้อยๆ ทั้งสำหรับคนในพื้นที่และโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับนักท่องเที่ยวที่ขาดเหลือของใช้ส่วนตัวเมื่อพักในบ้านทรงไทย รวมไปถึงผลผลิตจากสวน เช่นส้มโอหรือมะม่วง และน้ำตาลสดบรรจุขวดพลาสติก เพราะทำเลที่ได้เปรียบกว่าแพอื่นๆ ในหมู่บ้าน ครอบครัวพรปฐมจึงมีโอกาสได้พูดคุยกับนักท่องเที่ยวมากกว่าแม่ค้าคนอื่นๆ ในหมู่บ้าน และทำให้ครอบครัวนี้เรียนรู้ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาสู่หมู่บ้านอย่างรวดเร็ว และทำให้พวกเขาปรับตัวโดยการสนองความต้องการของลูกค้าจากในเมืองด้วยสินค้าที่นักท่องเที่ยวต้องการ

บ้านเคียงตาล

เข้าบ้านกลุ่มนี้มีเดิมทีเคียงตาลเป็นอาชีพหลัก โดยที่น้ำตาลมะพร้าวที่ชาวสวนที่นี่ทำนั้นจะเป็นน้ำตาลมะพร้าวที่บรรจุลงปีบเพื่อขายส่งให้กับพ่อค้าคนกลางที่เข้ามารับซื้อถึงบ้านทุกสัปดาห์ และมีอาชีพเสริมเป็นการแปรรูปผลผลิตจากสวน เช่นมะพร้าวหรือใบจากให้เป็นสินค้า แต่เมื่อมีการท่องเที่ยวเข้ามาสู่หมู่บ้าน เข้าบ้านที่มีอาชีพเคียงตาลก็ต้องมีหน้าที่เพิ่มขึ้น คือการแสดงวิธีการทำงาน ขั้นตอนการเคี้ยวน้ำตาล และตอบคำถามที่นักท่องเที่ยวสนใจ

เข้าบ้านกลุ่มนี้จะมีโอกาสพบกับนักท่องเที่ยวบ่อยเท่าๆ กับเจ้าบ้านทรงไทยเพราะอาชีพของพวกเขาเอื้ออำนวยให้นักท่องเที่ยวแวะเข้ามาเยือนได้ทุกวัน แต่โดยส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวจะมาดูวิธีการทำน้ำตาลเพียงกลุ่มละไม่เกิน 30 นาที และขั้นตอนวิธีการเคี้ยวน้ำตาลมักจะต้องมีการดูแลอย่างใกล้ชิดจึงจะนั้นน้ำตาลอาจไหม้ได้ ซึ่งล้วนไม่เอื้ออำนวยต่อการสนทนา เพราะฉะนั้นบทสนทนาของทั้งสองฝ่ายมักจะมีเนื้อหาเป็นการตั้งคำถามถึงขั้นตอน รายละเอียดในกรรมวิธีการเก็บน้ำตาล การเคี้ยว หรือแม้แต่ราคาของน้ำตาลในท้องตลาด ดังนั้นภายในเวลาที่จำกัดเพียง 30 นาทีจึงไม่สามารถจะสร้างมิตรภาพใดๆ ได้ นอกจากรอยยิ้มและของติดไม้ติดมือที่ซื้อกลับไปของฝากกับคนทางบ้าน

ในขณะที่คนเรือเป็นกลุ่มเจ้าบ้านที่ได้ใช้เวลากับผู้มาเยือนมากที่สุดกลุ่มหนึ่งในกลุ่มเจ้าบ้านในกลุ่มนี้ แต่เนื่องจากลักษณะการใช้เวลาและสถานที่ไม่เอื้ออำนวย ความสัมพันธ์ระหว่างคนเรือและนักท่องเที่ยวจึงไม่แตกต่างจากแม่ค้าบนเรือและบนแพ และเจ้าของบ้านเคียงตาลที่มีโอกาส

จะมีปฏิสัมพันธ์ได้ค่อนข้างต่ำ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าจากกลุ่มนี้มีเป้าหมายเรื่องคนแจวเรือเท่านั้นที่มีโอกาสสร้างความสัมพันธ์ได้มากที่สุดระหว่างการนำเที่ยว เพราะฉะนั้นอาจกล่าวได้โดยรวมว่าความสัมพันธ์กลุ่มนี้จึงไม่ต่างจากผู้ค้ากับนักท่องเที่ยวมากนักเพราะพวกเขามีปฏิสัมพันธ์เฉพาะเมื่อซื้อขายสินค้ากันเท่านั้น

(3) เจ้าบ้านผู้ไม่มีรายได้จากการท่องเที่ยว

จากสถิติล่าสุดของสถานีอนามัยวัดโคกเกตุหมู่บ้านโคกเกตุมีจำนวนครัวเรือนถึง 285 หลังคาเรือน และตามสถิติของอบต.ปลายโพรงพางในตำบลมีจำนวนบ้าน 1,594 หลังคาเรือน แต่จำนวนครอบครัวที่มีศักยภาพเพียงพอที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมฯ เปิดบ้านรับนักท่องเที่ยวนั้นมีเพียงไม่กี่หลังคาเรือน และมีกลุ่มคนที่ได้รับผลประโยชน์ภายหลังจากการท่องเที่ยวได้เข้าสู่ตำบลซึ่งกล่าวในที่นี้ว่าเป็น “เจ้าบ้านมีอาชีพ” มีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรทั้งหมดโดยที่อยู่ในหมู่บ้านโคกเกตุแทบทั้งสิ้น กล่าวคือ จำนวนประชากรในกลุ่มที่ไม่ได้รับผลประโยชน์ใดๆ จากการท่องเที่ยวที่เหลือนั้นเป็น “เจ้าบ้าน” ที่ต้องการเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมฯ แต่ไม่มีศักยภาพเพียงพอ หรือกลุ่มที่ยังคงต้องการรักษาความเป็นส่วนตัวของครอบครัวเอาไว้สำหรับสมาชิกภายในครอบครัว ผู้ที่มีอาชีพชาวสวน หรือการเกี่ยวตาลโดยไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยวแต่อย่างใด

เหมือนดังเช่นครอบครัวทุกครอบครัวในหมู่บ้านที่มักจะตื่นนอนแต่เช้ามืดที่พระอาทิตย์จะขึ้น เจ้าบ้านกลุ่มนี้เริ่มเตรียมหุงหาอาหาร และเตรียมสำรับเพื่อต้อนรับที่ทาน้ำหน้าบ้าน แต่แตกต่างกันตรงที่เจ้าบ้านเหล่านี้เตรียมอุปกรณ์และอาหารทุกอย่างสำหรับสมาชิกในครอบครัวเท่านั้น โดยที่ไม่จำเป็นต้องดูแลใคร จากนั้นพวกเขาก็จะเริ่มกิจกรรมทางการเกษตรในสวนของตนอันเป็นแหล่งที่มาของรายได้เพื่อเลี้ยงครอบครัว หรือบ้างก็เตรียมตัวเดินทางไปทำงานด้วยรถสองแถวจากโรงงาน

เจ้าบ้านกลุ่มนี้หมายถึงคนที่ต้องถิ่นปลายโพรงพางที่ยังคงอาศัยอยู่ในตำบลทั้งพุทธและมุสลิมแต่ไม่ได้มีส่วนร่วมใดๆ กับการท่องเที่ยวในทางตรง และไม่ได้สร้างรายได้จากการท่องเที่ยวซึ่งรวมไปถึงเจ้าของบ้านทรงไทยแต่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการฯ ชาวสวนที่มีอาชีพทำสวนบนพื้นที่ในหมู่บ้าน ชาวสวนที่เกี่ยวตาลโดยไม่เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชม และคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เฉพาะเวลากลางคืนเนื่องจากทำงานในโรงงานในตัวเมือง

แม้ว่าเจ้าบ้านกลุ่มนี้จะอาศัยอยู่ในหมู่บ้านการท่องเที่ยวแห่งนี้เกือบจะ 24 ชั่วโมงในหนึ่งวัน และหลายคนมีโอกาสดูแลหน้ากับผู้มาเยือนบ่อยครั้งเนื่องจากอาศัยอยู่ใกล้บริเวณจอดรถและบ้างก็อาศัยอยู่ริมคลองที่เป็นเส้นทางเดินทางของผู้มาเยือนทั้งกลางวันและกลางคืน แต่เจ้า

บ้านกับผู้มาเยือนกลุ่มนี้กลับได้ทำความรู้จักกันในระดับที่ต่ำมาก ส่วนใหญ่จะเป็นการมองเห็นหน้ากันต่างคนต่างมองหน้ากันแล้วผ่านไป ด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่บ้านเรือนทุกหลังอยู่กลางสวน และต้องเดินทางถึงกันด้วยเรือเป็นส่วนใหญ่ จึงไม่เป็นการปกติสำหรับผู้มาเยือนที่จะเดินฝ่าต้นไม้ใหญ่เป็นระยะทางหลายร้อยเมตรเพื่อเข้าไปค้นพบเจ้าบ้านเนื่องจากในเมืองใหญ่ผู้มาเยือนจะไม่นิยมเข้าบ้านก่อนที่จะได้รับอนุญาตจากเจ้าบ้าน และด้วยเส้นทางน้ำที่ขวางกั้นการเดินทางของผู้มาเยือนที่มักจะพายเรือไม่เป็นก็เป็นอุปสรรคสำหรับผู้มาเยือนที่จะเข้าหาเจ้าบ้าน

อีกปัจจัยที่สำคัญ คือเจ้าบ้านมักยุ่งอยู่กับกิจกรรมภายในครัวเรือนมากเกินไปที่จะออกมาเชื้อเชิญและรับรองผู้มาเยือน เนื่องจากบ้านทรงไทยหลายหลังภายในหมู่บ้านที่ยังคงมีสภาพพร้อมที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยว แต่หลายครอบครัวที่ให้การปฏิเสธการเข้าร่วมโครงการฯ ด้วยเหตุผลของความไม่พร้อมที่จะละหน้าที่จากอาชีพหลักทางเกษตรเพื่อมาต้อนรับนักท่องเที่ยว หรือไม่กี่ภายในบ้านมีสมาชิกทั้งเด็กและผู้ใหญ่มากเกินไปจนไม่สามารถแบ่งพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวได้ ส่วนเหตุผลของบ้านเคี้ยวตาลที่ไม่ต้องการเปิดบ้านให้นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมกรรมวิธีการทำงานเนื่องจากเห็นว่า การเข้ามาของผู้มาเยือนมักจะก่อปัญหาความวุ่นวายระหว่างการทำงาน และมักจะทำให้งานล่าช้าเสมอเนื่องจากนักท่องเที่ยวมักจะมีคำถามให้อธิบาย เพราะฉะนั้นความสัมพันธ์ของเจ้าบ้านกับผู้มาเยือนกลุ่มนี้จึงแทบจะไม่มีเกิดขึ้นเลย หรือถ้ามีก็อยู่ในระดับที่น้อยมาก เพราะต่างคนก็ต่างไม่เห็นความสำคัญซึ่งกันและกัน ในขณะที่ผู้มาเยือนไม่ได้ให้ความสำคัญกับเจ้าบ้านกลุ่มนี้เพราะอยู่นอกเหนือเส้นทางท่องเที่ยว และเจ้าบ้านที่มองเห็นผู้มาเยือนเป็นคนสร้างความรำคาญ และทำให้งานล่าช้า ทั้งสองฝ่ายจึงมีโอกาสที่จะทำความรู้จักกันน้อยมาก

กล่าวโดยสรุปการใช้เวลาและสถานที่อย่างมีคุณภาพมีผลต่อความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างเจ้าบ้านกับผู้มาเยือนอย่างมาก คือ แม้ว่าทั้งสองฝ่ายจะมีโอกาสได้ใช้เวลาและสถานที่ร่วมกันมาก แต่ถ้าทั้งเวลาและสถานที่ไม่เอื้ออำนวย เช่น บนเรือนำเที่ยว ความสัมพันธ์ก็ไม่สามารถพัฒนาไปได้ อย่างไรก็ตามแม้ว่ากลุ่มเจ้าบ้านของบ้านทรงไทยจะใช้เวลาและสถานที่เอื้ออำนวยมากที่สุดในกลุ่มเจ้าบ้านทั้งหมด คือ ประมาณ 5 ชั่วโมง แต่เวลาดังกล่าวก็ถูกแบ่งย่อยเป็นช่วงๆ ก่อนและหลังอาหาร และช่วงเช้าวันที่สองซึ่งหมายถึงทั้งสองฝ่ายต้องเริ่มต้นทำความรู้จักกันใหม่ทุก 2 ชั่วโมงฉะนั้นกลุ่มนี้ก็จัดว่าเป็นกลุ่มที่มีโอกาสสร้างความสัมพันธ์ได้มากที่สุด

(4) เจ้าบ้านแห่งคลองโคน

หลังพระอาทิตย์ตก ฟ้าเริ่มมืดได้ที่พอที่จะเห็นแสงเล็กๆ ของหิ่งห้อยได้ชัดเจนแต่เจ้าบ้านริมคลองตะเคียนก็ยังไม่มียี่หว้าที่จะผลัดจากงานในสวน สมาชิกภายในบ้านหลายคนยังคงอยู่บนยอดต้นมะพร้าว ทอยลำเลียงกระบอกน้ำตาลโสมที่เตาตาลเพื่อเตรียมอุ่นกินนี้ ในขณะที่น้องสาว

คนเล็กกำลังเตรียมอาหารเย็นสำหรับทั้งครอบครัวโดยไม่ใส่ใจกับเสียงรบกวนของนักท่องเที่ยวจากหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพงพางที่กำลังมาถึงหน้าบ้าน

แม้จะอาศัยอยู่ในบ้านที่ไม่ใช่บ้านทรงไทย และอยู่ไกลถึงริมคลองตะเคียน ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม อีกทั้งไม่ใช่สมาชิกชมรมฯ แต่ชาวบ้านแถบนี้ก็ได้ชื่อว่าเป็นเจ้าบ้านของผู้มาเยือนแห่งหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ปลายโพงพางเป็นเวลามากกว่า 2 ปีแล้วเนื่องจากบ้านไม่ไกลถึงบนระยะทางเกือบ 1 กิโลเมตรริมคลองตะเคียนก่อนจะถึงถนนเพชรเกษมแห่งนี้มีความพิเศษที่ความเป็นธรรมชาติที่ไม่มีการเสริมแต่ง ไร้แสงไฟสว่างไสว แต่มีสายน้ำที่สะอาดบริสุทธิ์และต้นลำพูที่ทำให้มีแมลงตัวน้อยที่สามารถผลิตแสงสีเหลืองอมเขียวได้เมื่อหายใจอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และเจ้าแมลงหรือ “หิ่งห้อย” ของบรรดานักท่องเที่ยวที่มานับร้อยนับพันเหล่านี้เองที่ดึงดูดผู้คนนับร้อยมายังคลองแห่งนี้ในแต่ละค่ำคืน

แม้ว่าหิ่งห้อยที่อาศัยอยู่บนต้นลำพูหน้าบ้านพวกเขาจะมีศักยภาพไม่ด้อยไปกว่าบ้านทรงไทยอันเก่าแก่ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นจำนวนมาก แต่ในทางตรงข้ามพวกเขากลับไม่ต้องเตรียมการต้อนรับใดๆ เมื่อนักท่องเที่ยวกำลังจะเดินทางมาถึงในตอนหัวค่ำหลังพระอาทิตย์ตกเล็กน้อย ไม่ต้องเตรียมน้ำท่าต้อนรับหรือแม้แต่การแต่งกายให้สวยงามเพื่อจะพบปะกับผู้มาเยือน

เมื่อเรือนำเที่ยวพานักท่องเที่ยวตีร่มลำเรือจากหมู่บ้านล่องผ่านมาตามลำคลองหลายสาย 15 นาทีเป็นอย่างต่ำก็จะมาถึงคลองตะเคียน โดยที่คนเรือจะคอยชี้จุดที่มีหิ่งห้อยให้นักท่องเที่ยวดูตามรายทาง และเมื่อมาถึงระยะกิโลเมตรสุดท้ายบนคลองตะเคียนก่อนจะถึงถนนเพชรเกษม คนเรือจะเริ่มชะลอความเร็วลงเล็กน้อยเพื่อที่จะให้นักท่องเที่ยวได้ชื่นชมความงามของแสงไฟดวงน้อยจากหิ่งห้อยนับร้อยบนต้นลำพูนับสิบต้นกลางดงป่าจากริมคลอง หลังจากที่เรือวิ่งเอื่อยๆ ไปตามลำน้ำบนกิโลเมตรสุดท้ายและนักท่องเที่ยวพอใจกับแสงจากหิ่งห้อย คนเรือจะทำการกลับหัวเรือในความมืดก่อนที่จะเห็นถนน และผู้มาเยือนก็ไม่เคยรู้เลยว่าเบื้องหลังต้นลำพูและป่าจากนั้นมีบ้านเรียงรายอยู่บนตลิ่ง เพราะเจ้าบ้านเหล่านี้แทบจะไม่เคยมีตัวคนในสายตาของผู้มาเยือนเว้นแต่ครอบครัวทองสีชาตที่ได้พบปะกับผู้มาเยือนในบางคืน

จะมีก็บางคืนที่ลูกๆ ของครอบครัวทองสีชาตผละจากงานสักไม่กินาทีเพื่อเฝ้าดูเรือของผู้มาเยือน และในขณะที่นักท่องเที่ยวเฝ้าดูหิ่งห้อยอย่างใจจดใจจ่อ พวกเขาไม่รู้ตัวเลยว่านี่คืออีกกลุ่มกำลังจ้องมองอาชีพกิริยาของพวกเขาในความมืดหลังต้นลำพู

การเผชิญหน้าระหว่างเจ้าบ้านกับผู้มาเยือนบนคลองตะเคียนนี้มีโอกาสเกิดขึ้นได้น้อยมากเพราะหน้าบ้านครอบครัวทองสีชาตกลายเป็นเพียงจุดกลับเรือของคนเรือ การเผชิญหน้าที่เกิดขึ้นในบางหนที่สมาชิกในครอบครัวลงไปอาบน้ำในคลองหน้าบ้านซึ่งเป็นเวลาเดียวกันกับที่

เรือนักท่องเที่ยวมาถึง แต่การตกทายก็ไม่ได้มีอะไรมากไปกว่าการ โบกไม้โบกมือในความมืด โดยไม่มีคำกล่าวตกทายใดๆ

ป้าสายหยุด ทองสีชาดเล่าว่า “มีอยู่หนึ่งคืนได้เจอกับนักท่องเที่ยว วันนั้นเค้าปวดท้อง คนเรือเลยจอดเรือที่ทำน้าหน้าบ้านแล้วมาขอเข้าห้องน้ำ เค้าก็ขอบคุณแล้วก็ไป”

เพราะระยะทางระหว่างหมู่บ้าน โศกเกตุกับหมู่บ้านคลองโค่นที่ค่อนข้างไกลไม่เอื้ออำนวยและเวลาค่ำมืดที่ไม่เหมาะแก่การเคาะประตูบ้าน เจ้าบ้านกับผู้มาเยือนจึงไม่มีโอกาสที่จะได้ทำความรู้จัก สร้างสัมพันธ์ หรือแม้แต่เห็นหน้าค่าตา อย่างไรก็ตามเจ้าบ้านแห่งคลองโค่นนี้ไม่ได้ต้องการสิ่งตอบแทนเป็นค่าตอบแทนหรือสิ่งของใดๆ นอกจากการได้รับการกล่าวถึงในฐานะเจ้าบ้านแห่งคลองโค่นที่เป็นผู้ดูแลรักษาธรรมชาติเพื่อให้หิ้งห้อยได้อาศัย และเป็นที่พักผ่อนใจของนักท่องเที่ยวเสมอ

แม้ว่าชาวบ้านในคลองตะเคียนจะเป็นเจ้าบ้านที่มีผลกับจำนวนหิ้งห้อยในคลองตะเคียนมากที่สุดกลุ่มหนึ่งหากไม่กล่าวถึงกองทัพนักท่องเที่ยวนะไฟสปอร์ตไลท์ที่รบกวนหิ้งห้อย แต่สิ่งที่พวกเขาสนใจคือหิ้งห้อยหาใช่ชาวบ้านไม่ ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้านกับผู้มาเยือนกลุ่มนี้จึงเป็นผู้ชมและผู้ถูกชม คือ เมื่อนักท่องเที่ยวมาชมหิ้งห้อย ในบางครั้งพวกเขาก็ถูกชม โดยเจ้าบ้านริมคลองสายนี้โดยไม่รู้ตัวเช่นกัน และเจ้าบ้านกลุ่มนี้ก็เป็นเพียงฉากหลังของภาพถ่ายในความมืดที่นักท่องเที่ยวไม่เคยมองเห็น

ระดับและรูปแบบความสัมพันธ์

หากไม่รวมถึงประสบการณ์และบุคลิกส่วนตัวของปัจเจกบุคคลที่ช่างพูดช่างเจรจาแล้ว ปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่สร้างระดับความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้านกับผู้มาเยือนให้แตกต่างกัน คือ การใช้เวลาและสถานที่ส่วนตัวร่วมกันในระดับที่พอเหมาะ ซึ่งระดับพอเหมาะในที่นี้ไม่สามารถวัดได้เป็นนาที หรือชั่วโมงได้ แต่ขึ้นอยู่กับความเข้าใจและความคาดหวังจากทั้งสองฝ่ายจากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ด้วยเวลาที่ผู้มาเยือนมีให้กับการเยือนหมู่บ้านแห่งนี้เป็นเวลาจำกัด คือไม่เกิน 30 ชั่วโมง จึงเป็นเรื่องปกติที่เจ้าบ้านกับผู้มาเยือนจะมีระดับความสัมพันธ์ที่ราบลยโดยส่วนใหญ่ คือรอยยิ้ม ความประทับใจ และความสุภาพซึ่งเป็นการต้อนรับพื้นฐานที่เจ้าบ้านมอบให้ผู้มาเยือน

ทำให้ผู้มาเยือนซึ่งส่วนใหญ่ไม่ได้คาดหวังความสะดวกสบายที่เพียบพร้อมจากบ้านทรงไทยจึงมองเจ้าบ้านทุกคนเป็นเจ้าบ้านที่มีน้ำใจเป็นอย่างมาก คอยดูแลผู้มาเยือนทุกคนอย่างไม่มีภารกิจใดๆ ราวกับเป็นลูกหลาน ไม่ว่าจะเป็นคนเรือ คนขายของที่ผู้มาเยือนจะมองว่าเป็นเจ้าบ้านที่คอยอำนวยความสะดวกที่เป็นกันเอง มากกว่าที่จะเป็นเพียงผู้ให้บริการ เช่นคนขับรถหรือแม่ค้าขาย

ของในเมือง และโดยเฉพาะเจ้าของบ้านทรงไทยที่ผู้มาเยือนจะมีความสนิทสนมมากที่สุด ในบรรดากลุ่มเจ้าบ้านทั้งหมด เพราะได้ใช้เวลาและสถานที่ที่เป็นส่วนตัวร่วมกัน พวกเขา มักจะประทับใจกับความจริงใจที่เจ้าของบ้านมีให้ โดยไม่ได้คำนึงถึงเรื่องธุรกิจแต่อย่างใด แต่ผู้มาเยือนก็ไม่สามารถมองเจ้าบ้านเหล่านี้ให้ได้มากไปกว่าการเป็นเพียงส่วนหนึ่งของรายการท่องเที่ยวทั้งหมดของพวกเขา และระดับการให้ความสำคัญกับเจ้าบ้านแต่ละกลุ่มก็แตกต่างกัน กล่าวคือเจ้าบ้านที่ผู้มาเยือนได้เห็นหน้า แลกเปลี่ยนบทสนทนา และ ทำกิจกรรมร่วมกันก็จะเป็กลุ่มคนที่ผู้มาเยือนให้ความสนิทสนม เกรงใจ และเป็นไปในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้านกับผู้มาเยือนมากที่สุด คือกลุ่มเจ้าของบ้านทรงไทย ที่มีโอกาสใช้เวลาและสถานที่ร่วมกันมากที่สุด

เนื่องจากเจ้าบ้านกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะไม่ได้คำนึงถึงการเปิดบ้านทรงไทยของตนเองให้นักท่องเที่ยวพักในแง่ธุรกิจเป็นหลัก เพราะเจ้าของบ้านซึ่งมักจะเป็นผู้สูงอายุและอยู่กันตามลำพังเพียงสองคน มองนักท่องเที่ยวเป็นลูกหลานที่สามารถสร้างความมีชีวิตชีวาให้กับบ้านทรงไทยที่เงียบสงบ รวมทั้งยังได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ จากคนรุ่นใหม่จากในเมืองที่จะเล่าถึงสิ่งที่พวกเขาไม่เคยได้เห็น ได้ยิน ได้สัมผัสมาก่อน และผลพลอยได้จากการต้อนรับนักท่องเที่ยวนี้ คือการมีรายได้เสริมที่จะสามารถนำมาใช้จ่ายใช้สอยเพื่อที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยวกลุ่มต่อไปได้ดียิ่งขึ้น

ในขณะที่เดียวกันเจ้าบ้านส่วนใหญ่ก็มีความคาดหวังให้ผู้มาเยือนเรียนรู้ถึงระดับความสัมพันธ์ และระดับความเป็นส่วนตัวในการใช้พื้นที่ของตน โดยที่ผู้มาเยือนควรจะมีระยะห่างจากเจ้าบ้านโดยปล่อยให้เจ้าบ้านมีเวลาส่วนตัวเช่นเดียวกับที่เจ้าบ้านให้ผู้มาเยือนมีเวลาส่วนตัว และใช้พื้นที่เฉพาะส่วนที่เจ้าบ้านจัดเตรียมไว้ให้เท่านั้น ซึ่งหมายถึงส่วนที่ปิดล็อก เพราะถึงแม้ว่าบ้านทรงไทยจะมีลักษณะเป็นเรือนที่เปิดโล่ง แต่ภายใน “ห้องหอ” ที่ถูกปิดเอาไว้ซึ่งหมายถึงการไม่อนุญาตให้เข้าออก และเจ้าบ้านจะไม่เคยแสดงอาการไม่พอใจกับผู้มาเยือนเพราะด้วยความเกรงใจและความเป็นเจ้าบ้านเองทุกครั้งเมื่อผู้มาเยือนเดินสำรวจบ้านทรงไทยอย่างละเอียดถี่ถ้วนจนเกินไป และวิพากษ์วิจารณ์ลักษณะบ้านทรงไทยที่ไม่สะดวกสบาย แตกต่างจากบ้านตึกในเมืองของผู้มาเยือน

แม้ว่าจุดประสงค์หลักและจุดประสงค์แรกสำหรับเจ้าบ้านที่เปิดบ้านรับนักท่องเที่ยวจะไม่ใช่เรื่องรายได้ แต่การท่องเที่ยวก็ได้กลายเป็นปัจจัยที่ทำให้ความหมายของ “การต้อนรับ” ของชาวปลายโพงพางเปลี่ยนไป การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นเป็นเพราะความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้านกับผู้มาเยือนที่พัฒนาจากคนแปลกหน้าไปสู่เจ้าบ้านกับผู้มาเยือนที่มีน้ำใจต่อกัน

หลังจากที่นักท่องเที่ยวได้ใช้ชีวิตร่วมภายใต้ชายคาเดียวกันกับเจ้าของบ้านทรงไทย คนเมืองทั้งหลายมักจะประทับใจกับความเป็นกันเอง มีน้ำใจ การดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี และช่างพูดช่างคุยของเจ้าของบ้าน ในฐานะนักท่องเที่ยวไม่มีผลไม้อะไรจากสวนตนเอง หรือผลผลิตจากธุรกิจที่ตน

ประกอบการอยู่ ตอบแทนให้กับเจ้าของบ้าน แต่พวกเขาจะมีรายได้สูงกว่าเจ้าของบ้านทรงไทย จึงตีค่าความมีน้ำใจและการดูแลเอาใจใส่ของเจ้าของบ้านเป็น “ทิป”

เหมือนดั่งที่นักท่องเที่ยวหลายคนให้เหตุผลของการให้ทิปเป็นค่าตอบแทนพิเศษนอกเหนือจากค่าที่พักและอาหาร 2 มื้อกับชมรมฯ แล้วว่า “ก็ค่าบริการดีมาก มีน้ำใจ แล้วก็คอยดูแลทุกอย่าง ตอนนอนก็เตรียมที่นอนให้ พอตื่นเช้าก็ยังเตรียมอาหารไว้ให้ด้กบาตรอีก”

และ “วัฒนธรรมการทิป” นี้เองที่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดและส่งผลให้ “การต้อนรับ” ของเจ้าบ้านเปลี่ยนไปเมื่อผู้มาเยือน ได้เปลี่ยนสถานะของเจ้าบ้านผู้มีน้ำใจให้เป็นเพียงผู้ให้บริการ เช่น ถ้าบริการในร้านอาหาร หรือพนักงานในโรงแรมให้บริการลูกค้าเป็นอย่างดี มีการเอาอกเอาใจดูแลเป็นพิเศษ พนักงานคนนั้นๆ ก็จะได้รับค่าตอบแทนเป็นพิเศษเป็นทิป และทำให้นักท่องเที่ยวบางคนคิดว่าตนสามารถตอบแทนความมีน้ำใจของเจ้าบ้านได้ ก็จะสามารถเรียกร้องบริการพิเศษจากเจ้าบ้านได้ เช่น นักท่องเที่ยวสูงอายุบางคนที่กลับมาเที่ยวเป็นครั้งที่สองใช้โอกาสความสนิทสนมกับเจ้าของบ้าน เรียกร้องให้เจ้าของบ้านนวดหลังคลายเมื่อยให้ตอนค่ำ เพราะคิดว่าตนสามารถตอบแทนเจ้าของบ้านได้ด้วยทิปในตอนหลัง และทำให้เจ้าบ้านบางคนเริ่มคิดถึงการต้อนรับที่เป็นกันเอง และเอาใจผู้มาเยือนมากเป็นพิเศษด้วยการเสนอความช่วยเหลือในหลายๆ ด้านทั้งพายเรือชมคลอง ทำอาหารให้เป็นพิเศษในมื้อดึก เพราะการกระทำดังกล่าวอาจจะทำให้ตนได้รับค่าตอบแทนเป็นพิเศษโดยตรงจากนักท่องเที่ยวที่นอกเหนือจากรายได้ที่ทางชมรมฯ แบ่งให้

ในขณะที่การทิปดูเหมือนจะเอื้อประโยชน์ให้กับนักท่องเที่ยวจากในเมืองมากกว่าเนื่องจากพวกเขาเคยชินกับการวัดอัตราแลกเปลี่ยนสิ่งของหรือบริการด้วยเงิน แต่เจ้าของบ้านที่เป็นชาวสวนไม่ได้คิดเช่นเดียวกัน เพราะเจ้าของบ้านบางคนรู้สึกว่าคุณถูกทำให้เป็นเพียงคนรับใช้เมื่อนักท่องเที่ยวคอยเรียกเมื่อต้องการสิ่งของ อาหาร หรือคอยนั่งคุยตลอดเวลา เช่น เจ้าของบ้านหลังหนึ่งไม่พอใจนักท่องเที่ยวรายหนึ่งที่มาพักยังบ้านตนเองเนื่องจากไม่มีเวลาเป็นของตัวเอง เพราะนักท่องเที่ยวคนดังกล่าวคอยเรียกให้หาขนม ผลไม้ เครื่องดื่มบริการตลอดเวลา และคอยให้นั่งคุยเป็นเพื่อนรวมทั้งให้พายเรือชมคลองในช่วงกลางวัน เจ้าของบ้านคนดังกล่าวไม่พอใจกับการกระทำของนักท่องเที่ยวจนกระทั่งขอให้ทางชมรมฯ ส่งนักท่องเที่ยวคนดังกล่าวไปพักยังบ้านอื่นถ้าหากเขากลับมาอีกครั้งในอนาคต และยังขอร้องให้ผู้ศึกษาพานักท่องเที่ยวคนดังกล่าวออกจากหมู่บ้านให้เร็วที่สุดพร้อมกับกล่าวว่า “ทำอย่างกับเราเป็นคนไร้อย่างนั้นแหละ” ซึ่งเจ้าของบ้านไม่คิดว่าการต้องใช้บริการของตนเองราวกับเป็นคนรับใช้นั้นคุ้มกับค่าทิปเล็กน้อยที่จะได้ และเป็นการเสียเวลาที่ตนสามารถใช้ไปกับการดูแลสวนได้

กลุ่มที่มีความสัมพันธ์มากเป็นอันดับรองลงมาคือกลุ่มคนเรือ แม่ค้า และบ้านเตาตาล เพราะมีโอกาสที่จะแลกเปลี่ยนบทสนทนาบ้าง น้อยบ้างขึ้นอยู่กับโอกาส สถานที่และประสบ

การณ์ร่วม แม้ว่ากลุ่มเจ้าบ้านกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มคนที่ขายสินค้าและบริการให้กับผู้มาเยือนโดยตรง ทั้งที่เจ้าบ้านกับผู้มาเยือนกลุ่มนี้มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนบทสนทนากันน้อยมากแต่ผู้มาเยือนมักจะไม่ได้มองเจ้าบ้านกลุ่มนี้ว่าเป็นเพียง “ผู้ให้บริการ” เหมือนดังเช่นที่พวกเขา mismos มองคนขับรถประจำทาง หรือแม่ค้าขายของทั่วไป แต่เห็นเป็นแม่ค้าผู้มีอัธยาศัยดี ที่ไม่ได้เห็นพวกเขาเป็นเพียงกลุ่มคนที่สร้างรายได้

แต่ในทางกลับกันเจ้าบ้านกลุ่มนี้ไม่ได้มีระดับความสัมพันธ์ใดๆ กับผู้มาเยือนมากไปกว่าการเป็นผู้นำทาง หรือเสนอสินค้าบนเรือเพื่อแลกเปลี่ยนกับค่าตอบแทนจากผู้มาเยือน แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นเจ้าบ้านกลุ่มนี้ก็ไม่ได้มองผู้มาเยือนเป็นเพียงผู้สร้างรายได้หลักหากแต่เป็นกลุ่มคนที่สร้างรายได้เพิ่มมากขึ้น เพราะถึงแม้ว่าแม่ค้าบางรายอาจจะมีรายได้เพิ่มขึ้นมากเป็น 2 เท่าตัวหลังจากที่มีการท่องเที่ยวเข้ามา แต่พวกเขาก็สามารถรักษาอาชีพค้าขายต่อไปได้ภายในหมู่บ้านโดยที่ไม่มีนักท่องเที่ยว

และอีกกลุ่มที่มีโอกาสได้ทำความรู้จักแต่ในระดับที่น้อยมาก คือกลุ่มคนที่ท้องถิ่นในพื้นที่ที่ไม่ได้มีอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การทำความรู้จักกับคนกลุ่มนี้ต้องอาศัยความเข้าใจและความกล้าหาญจากทั้งสองฝ่าย เพราะเจ้าบ้านส่วนที่ไม่เข้าร่วมนั้นด้วยเหตุผลของไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะเป็นเจ้าของบ้านและอีกส่วนหนึ่ง คือไม่ต้องการให้มีคนนอกเข้ามาสร้างความวุ่นวายภายในพื้นที่ของตนเอง จึงส่งผลให้ต่างคนต่างมองเห็นกันแต่ไม่ได้รู้สึกถึงการมีตัวตนของแต่ละฝ่าย เพราะผู้มาเยือนไม่สามารถรู้ได้ว่าเจ้าบ้านที่อยู่ตรงหน้านั้นเป็นประเภทใด

และในกลุ่มสุดท้ายที่มีความเป็นไปได้เล็กน้อยหรืออาจจะไม่มีเลยก็เป็นได้สำหรับเจ้าบ้านแห่งคลองโคกนึ่งที่จะมีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้านกับผู้มาเยือน แตกต่างจากกลุ่มเจ้าบ้านก่อนหน้านี้เป็นคนในพื้นที่แต่ไม่มีอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่มียังพอมีโอกาสและสามารถพัฒนาความสัมพันธ์ได้

เพียงเพราะความมืด ต้นลำพู และป่าจากที่กั้นอยู่ระหว่างคนสองกลุ่ม ผู้มาเยือนไม่เคยรู้ว่ามีตัวตนของเจ้าบ้านแห่งคลองโคกนึ่งเลยตั้งแต่เริ่มต้นจนจบการเดินทาง 2 วัน แต่ในขณะที่เดียวกันเจ้าบ้านแห่งคลองโคกนึ่งจะรู้ได้ถึงการเดินทางของผู้มาเยือนในทุกคำคืนจากเสียงเครื่องยนต์จากเรือที่วิ่งเข้าสู่คลองหน้าบ้านและหายกลับไปภายในเวลาอันสั้น

อย่างไรก็ตามแม้ว่าพวกเขาจะต่างคนต่างมาจากคนละที่และมาพบกันที่หมู่บ้านแห่งนี้ แต่ผู้มาเยือนแห่งนี้มีสภาพไม่แตกต่างไปจากนักท่องเที่ยวที่ซื้อแพ็คเกจทัวร์แล้วก็ร่วมการเดินทางด้วยกันที่นี่ เปรียบเสมือนนักท่องเที่ยวตามสถานที่สำคัญๆ ที่จะต้องเดินไปตามเส้นทางที่กำหนดเหมือนนักท่องเที่ยวที่เข้าเยี่ยมชมทัชมาฮาลว่าเป็นนักเดินบัลเล่ต์ที่ต้องแสดงตามที่ผู้กำกับกำหนดเมื่ออยู่บนเวที ซึ่งไม่แตกต่างจากนักท่องเที่ยวที่ซื้อแพ็คเกจทัวร์มายังอนุสาวรีย์แห่งความรักแห่งนี้ที่ต้องเดินตามเส้นทางที่ถูกกำหนดขึ้นโดยผู้นำทัวร์ และฟังคำบรรยายจากเหล่าผู้นำงานลิมที่จะให้

ความสนใจกับความงามและความมหัศจรรย์ที่แท้จริงของสถานที่ เช่นเดียวกับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามายังปลายทางที่ต้องใช้เวลาตามตารางการนำเที่ยวที่ถูกกำหนดโดยชมรมฯ ตั้งแต่แรกที่เดินทางมาถึงจนกระทั่งเวลาที่กลับจนพวกเขาล้มที่จะให้ความสนใจที่แท้จริงกับสถานที่ที่พวกเขาได้เข้าพัก และล้มที่จะสร้างความสัมพันธ์ซึ่งเป็นหัวใจของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่พวกเขาจะได้ทำความรู้จักเจ้าบ้าน โดยเฉพาะเจ้าของบ้านทรงไทยที่พวกเขาได้พักอาศัยด้วยมากกว่าที่ควรจะเป็น เพราะจากตารางเวลาการท่องเที่ยวของพวกเขาแทบจะไม่มีช่องว่างให้เจ้าบ้านกับผู้มาเยือนได้มีโอกาสได้ทำความรู้จักกันอย่างแท้จริง

ในฐานะผู้มาเยือนที่เข้ามาขอแบ่งใช้พื้นที่และเวลาของเจ้าบ้าน ยังมีนักท่องเที่ยวหลากหลายกลุ่มที่ต้องการความสัมพันธ์ที่ฉาบฉวยน้อยกว่าที่เป็นอยู่ เพราะยังต้องการจะเรียนรู้และใช้ชีวิตีตร่วมกับเจ้าของบ้าน และยังรู้สึกว่าจะมีเวลาที่เอื้อให้พวกเขาได้ใช้กับเจ้าของบ้านทรงไทยได้มากกว่านี้ แต่ในมุมมองที่กลับกันเจ้าบ้านส่วนใหญ่มักจะพอใจกับเวลาที่ได้ใช้กับนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มด้วยเหตุผลที่ว่า ถ้ามีเวลามากกว่านี้จะต้องทำให้เจ้าบ้านผู้เป็นเจ้าของพื้นที่และเวลาต้องคอยดูแลเอาใจใส่ผู้มาเยือนมากขึ้นกว่าเดิม

ซึ่งระดับและรูปแบบความสัมพันธ์ที่กล่าวมาทั้งหมดจะต่างกับผู้มาเยือนในอีกลักษณะคือผู้ที่ทำการศึกษาหรือวิจัยเกี่ยวกับหมู่บ้านการท่องเที่ยวแห่งนี้ที่มักจะใช้เวลากับการเข้ามาอยู่ในพื้นที่เพื่อศึกษาและเก็บข้อมูลมากกว่าผู้มาเยือนกลุ่มใดๆ ทั้งสิ้น ในการมาเยือนครั้งแรกนักวิจัยเหล่านี้จะมีสถานะไม่แตกต่างไปจากนักท่องเที่ยว แต่เมื่อเวลาผ่านไปเมื่อนักวิจัยเหล่านี้ได้ใช้เวลามากขึ้นจนกระทั่งกลายเป็นคนคุ้นหน้าภายในหมู่บ้าน เจ้าบ้านจะเริ่มมองนักวิจัยเหล่านี้ต่างออกไปจากนักท่องเที่ยว จากคนนอกที่เป็นเพียงหนึ่งในนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเพียงชมกิจกรรมภายในหมู่บ้านและพักในบ้านทรงไทย นักวิจัยจะถูกมองเป็นคนในพื้นที่ซึ่งอาจจะเป็นลูกเป็นหลานของคนในหมู่บ้าน และยิ่งนักวิจัยได้ใช้เวลากับเจ้าบ้านมากเท่าใดความสนิทสนมก็จะเพิ่มขึ้นมากขึ้นเท่านั้น และเมื่อเวลาผ่านไปนักวิจัยอาจจะมีสนิทสนมกับเจ้าบ้านถึงขนาดกลายเป็นญาติคนหนึ่งที่กำลังมาเยี่ยมเยียนกันเป็นประจำก็เป็นได้

แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นสถานภาพของกลุ่มผู้มาเยือนทั้งในสถานภาพนักท่องเที่ยวที่มาเพียง 2 วัน 1 คืน หรือนักวิจัยที่เข้ามาใช้เวลากับเจ้าบ้านเป็นเวลานาน สุดท้ายสถานภาพของพวกเขาก็จะกลายเป็นเพียงผู้เคยมาเยือนเช่นเดียวกันทุกคน เมื่อทั้งนักท่องเที่ยวและนักวิจัยไม่เคยกลับไปยังหมู่บ้านนี้อีกหลังจากภารกิจการค้นหาค้นหาจบสิ้นลง

หากเป้าหมายหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือความสัมพันธ์ของสองฝ่ายแล้ว ผู้มาเยือนที่แสวงหาความสะดวกสบายจากการเดินทาง และความแปลกของสถานที่ แต่ต้องการบรรยากาศความสะดวกสบายแบบเดิมที่เคยมีที่บ้านของตนก็ไม่สามารถเรียนรู้ถึงความแตกต่างระหว่างการพัก

ค้างในบ้านทรงไทยกับการเข้าพักในโรงแรมระดับห้าดาว และในทางตรงกันข้ามหากเจ้าบ้านมองนักท่องเที่ยวเป็นเพียงผู้สร้างรายได้แลกเปลี่ยนกับการบริการเล็กน้อย โดยที่ไม่ได้ต้องการสร้างความสัมพันธ์ใดๆ การเปิดบ้านทรงไทยรับนักท่องเที่ยวก็จะไม่แตกต่างไปจากการแบ่งห้องพักให้เช่ารายวันที่มีบริการเสริมเป็นการพุดคุยเพียงเล็กน้อย และความสัมพันธ์ก็จะเกิดขึ้นแต่ไม่เคยได้รับการพัฒนาจากคนทั้งสองฝ่าย

ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้านภายในหมู่บ้าน

เมื่อความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้านกับผู้มาเยือนคือเป้าหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้านในชุมชนเองก็เป็นหัวใจของการบริหารงานการท่องเที่ยวระดับท้องถิ่นที่ต้องอาศัยทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรธรรมชาติจากชุมชนเอง ผู้ศึกษาจึงจะกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้านจากกลุ่มต่างๆ เพื่อแสดงให้เห็นถึงระบบการบริหารงาน การตัดสินใจ และการใช้ทรัพยากรของชุมชน รวมไปถึงความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนไประหว่างเจ้าบ้านแต่ละกลุ่ม โดยที่หัวข้อความสัมพันธ์ภายในชุมชนนี้จะมุ่งไปที่ความสัมพันธ์ชมรมฯ กับกลุ่มผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นในปัจจุบัน เจ้าบ้านในชุมชนทั้งที่ได้รับและไม่ได้รับผลประโยชน์ รวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้านเองด้วยเช่นกัน

เพราะในฐานะผู้ริเริ่มการท่องเที่ยวกำนันทองมีบทบาทสำคัญและเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจในการท่องเที่ยวในปัจจุบัน กำนันทองจึงเปรียบเสมือนเป็นหัวใจของการบริหารงานการท่องเที่ยวในหมู่บ้านแห่งนี้ที่ทุกคนต้องเชื่อฟังความเห็นและเนื่องจากกำนันทองเคยเป็นผู้นำท้องถิ่นนี้มาก่อนเป็นเวลากว่า 2 ทศวรรษ และดำรงตำแหน่งประธานอบต.ปลายโพรงพางหนึ่งสมัยจึงทำให้กำนันทองเป็นผู้ที่มีลูกบ้านให้ความเคารพยำเกรงจนกระทั่งในปัจจุบันที่ไม่ได้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ ปัจจุบันกำนันทองจึงเป็นอดีตผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่มีคนนับหน้าถือตาที่ผันตัวเองมาเป็นผู้นำทางธุรกิจในชุมชนแห่งนี้ที่ทุกคนต้องให้ความเคารพ

และเนื่องจากกำนันสมบัติ พิมพ์ทองและกลุ่มอบต.ปัจจุบัน ไม่ได้เป็นคนในพื้นที่หมู่บ้านโคกเกตุ นายเกียรติ มั่นหมายประธานอบต.เป็นสมาชิกจากหมู่ที่ 4 และกำนันสมบัติเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 มากกว่า 20 ปี และเนื่องด้วยผู้ใหญ่บ้านวสันต์ นาทองจากหมู่ที่ 7 บ้านโคกเกตุซึ่งมิได้บกพร่องในหน้าที่ แต่ด้วยอายุงานเพียง 2 ปีทำให้ผู้นำท้องถิ่นในปัจจุบันไม่มีบทบาทมากนักกับชาวบ้านโคกเกตุในเรื่องการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น

และเนื่องจากทุกคนอยู่ในสถานะเดียวกัน เพื่อป้องกันการสับสนช่วงนี้จะแทนสถานะของทุกคนด้วยหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวแทนคำว่า “เจ้าบ้าน”

ชมรมฯ – ชาวบ้านที่มีผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว

แม้ว่าทางชมรมฯ จะมีกฎข้อปฏิบัติในการจัดการ กำหนัดหนงซึ่งเป็นประธานชมรมฯ ได้รับความไว้วางใจจากสมาชิกให้เป็นผู้บริหารงานทุกอย่างของชมรมฯ ผู้มีอำนาจตัดสินใจด้านการลงทุนและสถานภาพของสมาชิกเจ้าของบ้านทรงไทยทุกคน ก็สามารถอนุมัติรับเจ้าของบ้านทรงไทยเข้าพักได้ หรือสามารถตัดเจ้าของบ้านออกจากการเป็นสมาชิกได้หากเจ้าบ้านประพฤติตนไม่เหมาะสม หรือมีข้อขัดแย้งทางการเมือง

กำหนัดหนงกับเจ้าของบ้านทรงไทยจึงมีความสัมพันธ์ไม่ต่างไปจากเจ้าของบ้านทรงไทยที่เข้าร่วมโครงการในลักษณะของระบบอุปถัมภ์แบบการบ่ครองของกำหนัดหนงเมื่อครั้งที่เป็นกำหนัดที่ถูกบ้านเกรงขามเพราะในปัจจุบันกำหนัดหนงก็เปรียบเสมือนเป็นหุ้นส่วนทางธุรกิจที่มีสถานภาพที่สูงกว่า โดยเจ้าของบ้านผู้มีทรัพยากรบ้านทรงไทยสำหรับการท่องเที่ยวแต่ไม่มีระบบการจัดการ แต่ก็ยังต้องพึ่งชมรมฯ ที่มีระบบการจัดการที่ดีกว่า จึงทำให้ความสัมพันธ์ยังคงเป็นแบบอุปถัมภ์

และแม้ว่าทางชมรมฯ จะไม่มีกฎเป็นลายลักษณ์อักษรห้ามเจ้าของบ้านรับนักท่องเที่ยวเองโดยไม่ผ่านชมรมฯ แต่ก็เป็นที่รู้กันระหว่างเจ้าของบ้านว่าเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องและไม่สมควรกระทำเป็นอย่างยิ่ง และถ้าใครรับนักท่องเที่ยวโดยไม่ผ่านชมรมฯ หรือรับนักท่องเที่ยวผ่านอบต. อาจจะมีสิทธิ์ถูกตัดชื่อออกจากการเป็นสมาชิกชมรมฯ ได้ดังเช่นที่เคยปรากฏ

เมื่อกลางปี พ.ศ. 2544 อบต.เคยรับกลุ่มนักศึกษาราษฎรจำนวน 120 คนเข้าพักในตำบลปลายโพงพาง⁴ และมีเจ้าของบ้านทรงไทยบางบ้านที่เป็นสมาชิกชมรมฯ ให้ความร่วมมือกับกลุ่มอบต.ด้วยการรับเอานักศึกษาเข้าพักในบ้าน จากเหตุการณ์ดังกล่าวกลุ่มเจ้าบ้านที่ไม่รักษากฎจึงถูกมองว่าเป็นกลุ่มคนเห็นแก่ตัวที่ไม่คิดถึงประโยชน์ของชมรมฯ และส่วนรวม และเนื่องจากมีเจ้าบ้านบ้างคนที่เคยรับนักท่องเที่ยวเอง พานำเที่ยวเองโดยไม่ผ่านชมรมฯ แม้จะไม่ถูกตัดชื่อออกจากการเป็นสมาชิกแต่ช่วงเวลาดังกล่าวก็ไม่ได้รับนักท่องเที่ยวไประยะหนึ่งเพื่อให้ทราบถึงสิ่งที่ไม่สมควร

ในขณะที่คนเรือที่มีทรัพยากรที่มีความยืดหยุ่นได้มากกว่าที่สามารถปฏิเสธการมารับนักท่องเที่ยวในบางสัปดาห์ได้โดยอ้างเหตุผลว่าว่างหรือไม่ อีกทั้งคนขับเรือส่วนใหญ่มีอายุน้อยกว่าเจ้าของบ้านจึงสามารถตัดสินใจได้ดีกว่าคนสูงอายุ และเมื่อเรือแตกต่างจากบ้านเพราะเป็นอสังหาริมทรัพย์ ชมรมฯ จะไม่สามารถล่วงรู้ได้ว่าเรือลำใดได้ใช้รับนักท่องเที่ยวโดยไม่ผ่านชมรมฯ

กำหนัดหนงเล่าว่า ณ ชมรมฯ แห่งนี้ไม่มีการจ้างลูกจ้างประจำหรือรายวันใดๆ เนื่องจากทุกคนช่วยงานชมรมฯ เพื่อพัฒนาหมู่บ้านร่วมกันแบบพี่ๆ น้องๆ ลูกๆ หลานๆ โดยที่อยู่กันด้วยกัน

⁴ อบต.ให้ความเห็นว่าชมรมฯ ไม่สามารถหาที่พักให้นักศึกษาได้เนื่องจากมีกลุ่มนักท่องเที่ยวจำนวนมากเข้าพักในคืนนั้น และกำหนัดหนงกล่าวว่าเนื่องจากอบต. คิดราคาต่อหัวที่ต่ำกว่าทำให้ทางคณะนักศึกษาเลือกพักกับอบต.

และหากใครมีเรื่องเดือดร้อนขาดเหลือสิ่งใด เช่น ค่าเทอมลูก เสื้อผ้า (อาหารรับประทานร่วมกันที่ ชมรมฯ ทุกมื้อ) สามารถบอกกำนันทนงได้ทันที แต่จากการสำรวจพบว่ากลุ่มคนทำงานในชมรมฯ ได้แก่ พ่อครัว (ผู้ใหญ่บ้านเอี่ยม ชัยสิน และลุงแจ่ม) ผู้ช่วยพ่อครัว (ป้าอ้อยและป้าหวาน) แม่บ้าน ทำความสะอาดที่นอน (พี่อารี) ทำความสะอาดและจัดโต๊ะ (ลุงยันต์ พี่สุดา และเตย) และคนเรือ (ลุง สุวัต) นั้น ได้ค่าตอบแทนเป็นรายสัปดาห์ รายวัน และรายเดือนแตกต่างกัน

คนเหล่านี้จะแตกต่างจากคนเรือเนื่องจากเป็นลูกจ้างซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม

1. ช่วยเพราะความสนิทสนมและความจงรักภักดี ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านเอี่ยม ชัยสิน โดยที่ จะได้รับค่าตอบแทนเป็นมิตรภาพ ความสนิทสนม และความไว้เนื้อเชื่อใจ และเงินในจำนวนที่ค่อนข้างสูงตั้งแต่ 500 – 1,000 บาทต่อครั้ง แต่ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับจำนวนนักท่องเที่ยว โดยที่ผู้ใหญ่บ้านเอี่ยมจะมาเฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยว และลุงสุวัตก็จัดอยู่ในลูกรายสัปดาห์เนื่องจากเรือลำใหญ่ของชมรมฯ จะออกก็ต่อเมื่อมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเท่านั้น ทำให้ลุงสุวัตได้ค่าตอบแทนครั้งละ 500 – 600 บาทขึ้นอยู่กับจำนวนนักท่องเที่ยว

2. ลูกจ้างรายเดือน ได้แก่ ลุงยันต์ ได้รับเดือนละ 3,000 บาทโดยมีหน้าที่ทุกอย่างตั้งแต่การตั้งโต๊ะรับประทานอาหาร ทำความสะอาดในพื้นที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และยังต้องคอยปรับปรุงสภาพพื้นที่ต่างๆ ไปอย่างสม่ำเสมอ และลุงยันต์ต้องมาที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวทุกวันไม่มีวันหยุด

3. ลูกจ้างรายวัน ได้แก่ ป้าอ้อย ป้าหวาน พี่อารี พี่สุดา และเตย (ลูกสาวพี่สุดา) เป็นกลุ่มคนที่ได้รับค่าตอบแทนเป็นวันๆ ละ 100 บาทในวันปกติ และ 150 บาทในวันที่มีนักท่องเที่ยวมากเป็นพิเศษ และทำให้งานมากขึ้น โดยที่คนเหล่านี้จะมาเฉพาะในวันที่มีนักท่องเที่ยวเท่านั้นตั้งแต่เวลาประมาณ 06.30 น. เพื่อทำอาหารเข้าให้นักท่องเที่ยวจนกระทั่งหลังอาหารเย็น ยกเว้นพี่สุดาที่มักจะมาช่วยลุงยันต์ทุกวัน ส่วนเตยจะมาช่วยในวันที่โรงเรียนหยุดและในช่วงปิดภาคเรียนจึงไม่ได้รับค่าตอบแทนอย่างสม่ำเสมอ แต่เป็นการให้ตอบแทนน้ำใจที่มาช่วยงานชมรมฯ ในบางวัน

โดยที่คนทำงานในชมรมฯ เหล่านี้นอกจากจะมีสถานะเป็นลูกจ้างแล้วยังเป็นผู้ที่อยู่ใต้การปกครองของกำนันทนงซึ่งเป็นลักษณะของการปกครองแบบอุปถัมภ์เช่นกัน เพราะลูกจ้างส่วนใหญ่สามารถขอความช่วยเหลือด้านต่างๆ เป็นพิเศษนอกเหนือจากค่าตอบแทนที่ได้รับในกรณีฉุกเฉิน

ชมรมฯ – ผู้นำท้องถิ่นอย่างเป็นทางการ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล และกำนันสมบัติ พิมพ์ทอง

โดยปกติแล้วถ้าหากผู้นำท้องถิ่นได้ก้าวลงจากตำแหน่งที่เคยดำรงอยู่เป็นเวลาหลายปี ผู้นำคนใหม่มักจะให้ความเคารพและมักจะปรึกษาขอความเห็นอยู่เป็นประจำ แต่ถ้าหากผู้นำคนเก่า

และคนใหม่เป็นคนจากกลุ่มคนที่ไม่มีความคิดเห็นในแนวทางเดียวกัน ย่อมไม่มีภาพดังกล่าวเกิดขึ้น เช่นเดียวกับอดีตกำนันทอง ปรีชา กับกำนันสมบัติ พิมพ์ทอง และอดีตประธานอบต.ปลายโพรงพางกับกลุ่มบริหารอบต.ชุดปัจจุบัน หลังจากการเลือกตั้งเสร็จสิ้นลงและกลุ่มบริหารปัจจุบันที่มีอำนาจไม่ได้ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเท่าที่ชุดบริหารชุดเดิม จึงเกิดความขัดแย้งกันขึ้น

หลังจากที่กลุ่มบริหารของกำนันทองไม่ได้รับเลือกให้เป็นประธานอบต.เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2543 ชมรมฯ เห็นว่ากลุ่มอบต.ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ได้ก่อตั้งเอาไว้และเริ่มมีความมั่นคงมากขึ้นทุกวันเนื่องจากกลุ่มอบต.ชุดใหม่ไม่มีแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่ชัดเจนเพียงพอ โครงการฯ การท่องเที่ยวที่เคยอยู่ภายใต้การบริหารของกลุ่มอบต.จึงแยกตัวออกจากการบริหารส่วนกลางเพื่อมาก่อตั้งใหม่ในนามชมรมฯ บริหารงานโดยกลุ่มสมาชิกชมรมฯ ซึ่งเป็นชาวบ้านจากหมู่บ้านโคกเกตุทั้งสิ้น

แม้ว่ากลุ่มอบต.ปัจจุบันจะกล่าวว่าสิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างชมรมฯ กับอบต.ไม่ใช่ความขัดแย้งแต่เป็นการทำธุรกิจของส่วนบุคคลที่ไม่จำเป็นต้องอาศัยการสนับสนุนจากอบต. เพราะธุรกิจดังกล่าวไม่ใช่การบริหารงานเพื่อท้องถิ่น และกำนันทองเองกล่าวว่าตนพ้นตำแหน่งกำนันมาหลายปีจึงไม่จำเป็นต้องบริหารงานท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งตำบล แต่เป็นการบริหารงานเพื่อชมรมฯ และสมาชิกเท่านั้น

นอกจากนี้สมาชิกอบต.ยังพบว่าชมรมฯ ได้ใช้อำนาจหน้าที่ความเป็นอบต.จากสมัยที่ผ่านมาใช้อุปกรณ์ซึ่งเป็นงบประมาณของอบต.ปี พ.ศ. 2539 – 2542 โดยไม่ได้รับอนุญาตเพื่อการท่องเที่ยวของชมรมฯ เช่น เสื้อชูชีพ เป็นต้น และทางเนื่องจากชมรมฯ ไม่สามารถทำตามข้อตกลงที่ให้ไว้กับอบต.ในเรื่องการเสียภาษีว่า ชมรมฯ ต้องปันผลกำไรจากการท่องเที่ยวเข้าสู่อบต.เป็นเงิน 20 บาทต่อนักท่องเที่ยวหนึ่งคนตั้งแต่มีการเริ่มดำเนินการบริหารของกลุ่มอบต.ชุดปัจจุบัน กลุ่มอบต.จึงไม่สามารถที่จะให้ความสนับสนุนได้เนื่องจากการบริหารงานราชการต้องมีผลจากรายได้จาก การท่องเที่ยวเข้ามาเป็นตัวชี้ให้เห็นถึงการลงทุนที่อบต.ต้องสูญเสียไป

ในขณะที่กำนันสมบัติ พิมพ์ทอง (กำนันคนปัจจุบัน) เคยดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 เป็นเวลา 7 ปีและเป็นช่วงเวลาเดียวกับกำนันทองดำรงตำแหน่งกำนันตำบลปลายโพรงพาง และเมื่อครั้งที่กำนันสมบัติยังเป็นผู้ใหญ่บ้านนั้นมีความสนิทสนมกับกำนันทองในฐานะคนสนิทที่กำนันสมบัติให้คำจำกัดความว่า “กำนันหนึ่ง ผมสอง” ซึ่งหมายถึงถ้ามีกำนันทองมักจะมีผู้ใหญ่บ้านสมบัติร่วมงานเสมอ และทั้งสองเคยทำงานในฐานะกำนันกับผู้ใหญ่บ้าน และร่วมงานในที่มอบต.มาด้วยกัน และในโครงการสุดท้าย คือ โครงการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพรงพาง โดยที่กำนันสมบัติเป็นหนึ่งในกลุ่มริเริ่มโครงการฯ และร่วมงานบริหารในช่วงแรก แต่ปัจจุบันได้ปลีกตัวออกจากการบริหารชมรมฯ โดยสิ้นเชิงหลังการเลือกตั้งกำนันในช่วงเดียวกับการ

เลือกตั้งอบต. และกำนันสมบัติเริ่มไม่พอใจกับระบบการส่งนักท่องเที่ยวมักยังบ้านคนที่ไม่สม่าเสมอหรือการยกเลิกการส่งนักท่องเที่ยงเข้าบ้านกระทันหันโดยไม่บอกกล่าว ซึ่งถือเป็นการไม่เกรงใจกับผู้เป็นสมาชิกโครงการฯ ในขณะที่กำนันทนงให้เหตุผล “การเมืองเข้าแทรก” ทำให้กำนันสมบัติแยกตัวออกจากโครงการฯ และไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและคนในชมรมฯ อีกเลย

ชมรมฯ – ชาวบ้านที่ไม่เข้าร่วมชมรมฯ

ชาวบ้านปลายโพงพาง

จากผู้นำท้องถิ่น ผู้ใหญ่บ้าน โศกเหตุก้าวขึ้นสู่กำนันตำบลปลายโพงพางและดำรงตำแหน่งประธานอบต. จนกระทั่งปี พ.ศ. 2542 ด้วยบุคลิกที่จริงใจ เป็นกันเอง ใจกว้างและช่วยเหลือลูกบ้านทุกคนเมื่อเดือดร้อน ประกอบกับการเป็นผู้นำที่เข้าถึงลูกบ้านทุกคนและมักจะลงพื้นที่เยี่ยมเยียนลูกบ้านอย่างสม่าเสมอ และกลุ่มอบต.มักจะจัดงานประจำปี เช่น ช่วงสงกรานต์ที่ให้ความสำคัญกับคนสูงอายุในหมู่บ้านจากพิธีรดน้ำดำหัว สร้างความประทับใจให้กับชาวบ้านและมักจะเปรียบเทียบการบริหารของกลุ่มอบต.ชุดปัจจุบัน กำนันทนงจึงเป็นที่เคารพรักใคร่ของบรรดาลูกบ้านในหมู่บ้าน โศกเหตุเสมอมา และหลังจากที่กำนันทนงได้เริ่มดำเนินการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านก็ไม่มีเสียงคัดค้านใดๆ ทุกคนล้วนให้การสนับสนุนตั้งแต่อบต. (ซึ่งขณะนั้นกำนันทนงยังคงมีตำแหน่ง) ลงมาจนถึงผู้ใหญ่บ้าน และลูกบ้านแม้ผู้ที่ไม่ได้รับผลประโยชน์ใดๆ เพราะทุกคนเห็นพ้องต้องกันว่าโครงการฯ ดังกล่าวจะนำมาซึ่งความเจริญเข้าสู่หมู่บ้าน สร้างรายได้ให้กับทุกคนทั้งทางตรงและทางอ้อม ถ้าหากชาวบ้านคนใดไม่ได้เปิดบ้านรับนักท่องเที่ยวก็มีแนวโน้มที่จะขายผลผลิตของตนให้กับนักท่องเที่ยวได้

จนกระทั่งปัจจุบันที่มีเพียงบางส่วนเท่านั้นที่ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวชาวบ้านส่วนใหญ่ที่ยังไม่สามารถหาหนทางนำผลผลิตของตนเข้าสู่ธุรกิจการท่องเที่ยวได้ แต่ก็ไม่มี ความขัดแย้งใดๆ ที่ชัดเจนนอกจากการบ่นเล็กๆ น้อยๆ ระหว่างเพื่อนบ้าน ญาติพี่น้อง หรือคนรู้จัก เพราะมักจะถือว่าการทำธุรกิจที่ไม่ได้สร้างความเดือดร้อนให้กับคนยกเว้น เสี่ยงรบกวนจากเรื่อนำเที่ยวที่มักจะส่งเสียงรบกวนในเวลาที่ดีเลย์เวลาพักผ่อนของชาวบ้านทั่วไป (และเมื่อปลายปี พ.ศ. 2544 ทางชมรมฯ ได้ซื้อเรือขนาดใหญ่ 6 สิบไว้เพื่อรับนักท่องเที่ยวซึ่งเรือขนาดดังกล่าวไม่เคยมีการใช้งานในสวนทั่วไปมาก่อน) เช่นเรื่อนำเที่ยวชมหิ่งห้อยซึ่งนำชมในรอบคืนตามความต้องการของนักท่องเที่ยวบางครั้งสร้างความรำคาญให้กับชาวบ้าน จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่บางครั้งจะมีชาวบ้านส่งเสียงด้วยความไม่พอใจเมื่อมีเรือวิ่งผ่านหน้าบ้านอย่างรวดเร็วในยามวิกาล และการวิ่งเรือด้วยความเร็วสูงมักทำให้ตลิ่งดินหน้าบ้านพัง สำหรับบ้านที่ไม่มีทุนทรัพย์จะทำตลิ่งคอนกรีต หลาย

คนจึงรู้สึกอึดอัดกับสิ่งที่ไม่สามารถฟ้องใครได้ เหมือนกับที่ชาวบ้านหลายคนพูดตรงกันว่า “ใครจะไปพูด ไม่มีใครกล้าพูดหรอก มันก็เรื่องของเขา (ธุรกิจของชมรมฯ)”

อย่างไรก็ตามมีชาวบ้านที่ไม่ได้รับผลประโยชน์บางกลุ่มพยายามแจ้งความจำนงกับประธานอบต. เพื่อให้ตัดเดือนชมรมฯ ระวังเรื่องเสียงเรือ และคลั่งตามบ้านที่ยังเป็นดิน แต่เกียรติมันหมาย ประธานอบต. ไม่ต้องการให้เกิดการบาดหมางภายในหมู่บ้านจึงพยายามขอร้องให้ชาวบ้านอะลุ่มอะล่วยโดยไม่แจ้งความเป็นลายลักษณ์อักษร และแม้ว่ากำนันทนงจะบอกกล่าวคนเรือให้เพิ่มความระมัดระวังแต่เขาก็มักให้เหตุผลว่า คลองเป็นพื้นที่สาธารณะเหมือนถนนที่ไม่มีเวลาเปิดหรือปิด ชาวบ้านทุกคนมีสิทธิใช้อย่างเท่าเทียมกัน เพราะไม่ว่าจะเช้าหรือมืดก็ยังคงมีคนสัญจรไปมาทางเรือเสมอไม่ใช่แค่เพียงคนเรือของชมรมฯ และไม่ว่าจะมีเรือวิ่งหรือไม่คลั่งดินทุกบ้านก็ย่อมถูกน้ำเซาะพังไปตามกาลเวลา

นอกจากนี้แล้วในบางคืนที่มีนักท่องเที่ยวต้องการใช้บริการคาราโอเกะของศูนย์บริการนักท่องเที่ยวก็สามารถใช้ได้โดยไม่มีเวลาจำกัดนอกจากความเกรงใจ เพราะฉะนั้นจึงมีบ่อยครั้งที่นักท่องเที่ยวเพลิดเพลินไปกับการร้องเพลงควบคู่กับเครื่องดื่มโดยลืมตัวไปว่ากำลังร้องเพลงให้กับคนในละแวกนั้นสืบทว่าหลังคาเรือนฟัง ซึ่งกรณีนี้ชาวบ้านก็ยังเห็นว่าเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่บ่อยนักยังอยู่ในเกณฑ์ที่รับได้ เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ยังต้องการเห็นความเจริญเดินหน้าเข้าหมู่บ้านมากกว่าที่จะมองเห็นความร่ำรวยของคนเป็นใหญ่

ชาวคลองตะเคียน

ในช่วงเริ่มโครงการฯ เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2542 ทางชมรมฯ ได้นำนักท่องเที่ยวไปชมหิ้งห้อยที่ต้นลำพูหน้าบ้านของชาวบ้านริมคลองวัดประชาโดยไม่ได้บอกกล่าวล่วงหน้า ซึ่งสร้างความรำคาญให้กับเจ้าของบ้านเพราะสุนัขภายในบ้านมักจะเห่าทุกครั้งที่มีเรือของคนแปลกหน้ามาจอดละแวกบ้าน เจ้าของบ้านจึงตัดสินใจตัดต้นลำพูทิ้ง ทำให้ทางชมรมฯ ต้องหาพื้นที่เพื่อคูหิ้งห้อยที่ไกลออกไปถึงคลองตะเคียน แต่ในครั้งนี้ชมรมฯ มีการจัดการที่ดีขึ้น

ในขณะที่กำนันทนงได้รับความเคารพจากชาวบ้าน โลกเดือดแต่กำนันทนงเป็นเพียงผู้นำจากเขตอื่นสำหรับชาวคลองตะเคียนของอำเภอเมือง แต่เมื่อกำนันทนงพร้อมกับผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสงครามของคนที่จังหวัดเป็นผู้ขอความร่วมมือจากชาวอำเภอเมือง จึงไม่มีชาวคลองตะเคียนคนใดให้การปฏิเสธ แต่สิ่งที่ชาวคลองตะเคียนต้องการเพียงนามของเจ้าบ้านแห่งคลองตะเคียน

ทั้งนี้ชาวคลองตะเคียนเคยวางแผนที่จะสร้างการท่องเที่ยวขึ้นมาในพื้นที่ของตนเอง แต่เล็งเห็นว่าไม่สามารถเป็นคู่แข่งกับปลายโพงพงางได้ จึงได้แต่รักษาความสมดุลทางธรรมชาติและก็พอใจที่ชมรมฯ ให้การเยี่ยมชมทุกๆ สัปดาห์ ซึ่งเมื่อต้นปีที่ผ่านมาจากชมรมฯ ได้มอบขนมเค้กพร้อม

พระบรมฉายาลักษณ์ของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ เมื่อครั้งเสด็จฯ เยือนสมุทรสงครามเพื่อแสดงถึงความสำเร็จที่ได้ร่วมมือกันระหว่างหมู่บ้านการท่องเที่ยวในปลายโพงพางกับความมีน้ำใจของชาวคลองตะเคียน

ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก

ไม่ใช่เรื่องแปลกที่บ้าน 2 หลังตั้งอยู่ติดกันแล้วมักจะตั้งตัวเป็นศัตรูเพราะถ้าไม่ใช่เพื่อนบ้านที่ปรองดองกันก็มักจะเป็นศัตรูกันอยู่เสมอ และถ้าทั้งสองดำเนินธุรกิจเดียวกันก็มีความเป็นไปได้สูงที่เพื่อนบ้านมักจะมองกันเป็นคู่แข่งมากกว่าคู่ค้าที่จะคอยเกื้อหนุนกัน คงไม่ใช่เรื่องแปลกถ้าเป็นเรื่องของการดำเนินธุรกิจในเมืองที่เพื่อนบ้านแทบจะไม่ใช่รู้จักกัน แต่คงไม่ใช่เรื่องปกติสำหรับหมู่บ้านเล็กๆ ที่ประชากรแทบทั้งหมู่บ้านสามารถสืบความเป็นญาติพี่น้องที่มาจากต้นตระกูลไม่กี่ตระกูลเมื่อ 200 กว่าปีก่อน

หลังจากที่นักท่องเที่ยวกลุ่มแรกเดินทางเข้าสู่ปลายโพงพางเมื่อกลางปี พ.ศ. 2542 ทำให้เจ้าบ้านทรงไทยบางกลุ่มมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยวซึ่งเป็นจำนวนที่สูงเมื่อเทียบกับรายได้หลักที่พวกเขาสามารถทำได้ในแต่ละเดือน จึงมีกลุ่มเจ้าของบ้านทรงไทยจำนวนหนึ่งต้องการจะเข้าร่วมโครงการฯ หลังจากได้เห็นทิศทางที่ชัดเจนของการท่องเที่ยว ในระยะแรกเจ้าของบ้านทรงไทยต่างพอใจที่จะมีสมาชิกเพิ่มขึ้นเพราะถือว่าการที่ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวจะเป็นการนำพาหมู่บ้านไปสู่ความเจริญ และจะทำให้เกิดการพัฒนามีการตัดถนนเข้าสู่หมู่บ้านมากขึ้นและเร็วขึ้น มีการใช้สาธารณูปโภคน้ำและไฟมากขึ้นจะทำให้ความสะดวกสบายหลังไหลเข้าสู่หมู่บ้านมากกว่าที่เป็นอยู่เพราะหากชาวบ้านไม่ใช่สาธารณูปโภคก็จะไม่มีการสร้างสิ่งเหล่านี้

แต่เจ้าของบ้านทรงไทยไม่ได้ตระหนักว่าถ้าหากจำนวนสมาชิกเจ้าของบ้านทรงไทยเพิ่มมากขึ้นก็หมายความว่าระยะเวลาในการกระจายนักท่องเที่ยวเข้าสู่แต่ละบ้านก็จะใช้เวลานานขึ้นแม้ว่าจำนวนนักท่องเที่ยวจะเพิ่มมากขึ้นกว่าในระยะแรกก็ตาม เพราะจำนวนนักท่องเที่ยวจะคงที่อยู่ระหว่าง 80 – 120 คนในทุกสัปดาห์ ในขณะที่จำนวนเจ้าของบ้านทรงไทยให้ความสนใจเพิ่มขึ้นทุกวัน เพราะฉะนั้นเจ้าของบ้านทรงไทยหลายคนเริ่มไม่พอใจกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่ตนเองได้รับในแต่ละสัปดาห์หากนำไปเทียบกับบ้านทรงไทยหลังอื่นๆ แม้ว่าความไม่พอใจจะไม่ได้แสดงออกอย่างชัดเจนต่อหน้านักท่องเที่ยว กำนันทอง หรือเจ้าของบ้านหลังอื่น แต่เจ้าของบ้านมักจะพูดถึงบ่อยๆ จนคล้ายเป็นการบ่นด้วยความน้อยใจว่าบ้านตนเองมีคนมาพักน้อยในขณะที่บ้านอื่นมีแขกมาพักทุกสัปดาห์ๆ ละหลายคน บางครั้งบ้านตนก็ว่างเว้นมาสองสัปดาห์ติดต่อกัน

ซึ่งหากบ้านทรงไทยหลังใดไม่อยู่ในบริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยว คนเรียกก็จะกลายเป็นแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือที่สุดสำหรับเจ้าของบ้านที่ต้องการตรวจสอบข้อมูลจำนวนนักท่องเที่ยว

ทั้งหมด นักท่องเที่ยวที่เข้าพักแต่ละบ้านของสัปดาห์นั้นๆ หรือไม่ก็เป็นการสนทนาอย่างเรียบง่ายระหว่างเจ้าของบ้านเองเมื่อพบหน้ากัน เพราะเจ้าของบ้านหลายคนให้ความเห็นว่า “ยิ่งจำนวนนักท่องเที่ยวพักบ้านตนเองมากยิ่งถือเป็นความภูมิใจที่ตนมีรายได้มาก” จึงมักมีอาการอิจฉาแต่ไม่ถึงขั้นริษยาระหว่างเจ้าของบ้านและไม่รุนแรงถึงขั้นทะเลาะเบาะแว้ง แต่เจ้าของบ้านทรงไทยบางหลังแสดงความไม่พอใจให้ผู้ศึกษาเห็นหากมีนักท่องเที่ยวมีที่ท่าว่าสนใจจะพักบ้านอื่น หรือบางคนพยายามคาดคั้นให้เปรียบเทียบความงามของบ้านทรงไทยของตนกับหลังที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงที่เปิดรับนักท่องเที่ยวเช่นกัน และอาการเหล่านี้มักจะแสดงออกด้วยการพยายามปรับปรุงบ้านทรงไทยของตนให้ดูใหม่ทันสมัย เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้าพักจึงเห็นได้ว่ามีบ้านทรงไทยที่เข้าร่วมชมรมฯ หลายหลังได้เริ่มทำการปรับปรุงบ้านในระยะหลัง

อย่างไรก็ตามความขัดแย้งดังกล่าวยังคงเป็นจุดเล็กๆ ที่ไม่จริงจังกนักเพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ยังถือว่าตนเป็นญาติพี่น้องกันและร่วมในชมรมฯ เดียวกันที่จะสร้างความเจริญให้กับหมู่บ้าน

ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของบ้านทรงไทยแตกต่างจากความสัมพันธ์ระหว่างคนเรือที่เป็นผู้ชายและอยู่ในวัยหนุ่ม เนื่องจากระหว่างการจัดคิวเรือนั้นคนเรือจะอยู่เผชิญหน้ากันตลอดเวลา และรู้ตลอดเวลาว่าใครได้วิ่งเรือบ่อยที่สุด และการเผชิญหน้าเช่นนี้ทำให้การจัดคิวเรือจึงเป็นไปค่อนข้างยุติธรรมเพราะอย่างไรก็ตามไม่ควรจะมีคนตีอกกลับบ้านมือเปล่าเพียงคนเดียวหากมีคนเรือบางคนได้วิ่งหลายเที่ยวในหนึ่งวัน ความสัมพันธ์ระหว่างคนเรือจึงเป็นไปค่อนข้างเรียบง่าย คือการพบปะกันทุกๆ วันเสาร์หรืออาทิตย์ พุดคุยกัน รับประทานก๋วยเตี๋ยวเรือร่วมกันก่อนจะออกเรือแต่ละวัน และแม้ว่าจะเป็นที่รู้กันระหว่างคนเรือว่าการจัดคิวเรือจะไม่เป็นตามลำดับในบางวัน “แต่ไม่มีใครพุดกันหรือออก อย่างคนเรือ ไม่มีใครพุดหรือกว่าวันนี้ได้ก็เที่ยว เจ้าของบ้านทรงไทยก็ไม่พุดหรือกว่าวันนี้มีนักท่องเที่ยวก็คน” เหน่งคนเรือที่อายุน้อยที่สุดก็มองมาที่ผู้ศึกษาและทำหน้าที่ดำเนินกรากับถามอะไรที่ไม่สมควรเป็นอย่างยิ่ง หรือกำลังพุดถึงเรื่องต้องห้าม

ในขณะที่สถานภาพทั่วไประหว่างเจ้าของบ้านทรงไทยและคนเรือ กับชาวบ้านที่ไม่ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวที่นั่นยังคงอยู่ในลักษณะเช่นเดิม เนื่องจากชาวบ้านแต่ละคนจะเห็นว่า การรับนักท่องเที่ยวเข้าพักในบ้านนั้นถือเป็นอาชีพหนึ่งไม่ต่างจากสมัยก่อนที่แต่ละบ้านจะมีอาชีพเลี้ยงตาลและทำสวน ในปัจจุบันบ้านที่ยังคงเลี้ยงตาลก็มองเห็นว่าครอบครัวที่รับนักท่องเที่ยวเป็นการประกอบอาชีพที่สุจริต ไม่น่ารังเกียจหรือสร้างความเดือนร้อนใดๆ ให้กับตน เพราะเจ้าของบ้านทรงไทยก็จะคอยดูแลนักท่องเที่ยวเฉพาะในบ้านของตนเท่านั้น

⁵ โดยปกติเจ้าของบ้านทรงไทยจะมีนิยมนเปลี่ยนแปลงบ้านโดยไม่จำเป็น เช่น การติดตั้งเครื่องปรับอากาศ หรือการต่อเติมห้องบนเรือนไทย แต่ที่มีให้เห็นคือการใส่เสาปูนแทนเสาไม้เนื่องจากไม้หายากและราคาแพงในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ในระดับชาวบ้านทั่วไปด้วยกันอาจจะมีการขุ่นข้องหมองใจกันบ้างเล็กน้อยเนื่องจากตัวเลขที่ไม่สัมพันธ์กันระหว่างการเพิ่มขึ้นของจำนวนเจ้าของบ้าน กับจำนวนตัวเลขนักท่องเที่ยวที่คงที่ แต่โดยภาพรวมแล้วหมู่บ้านนี้ยังคงอยู่ในความสงบสุขเพราะโดยพื้นฐานนิสัยของคนไทยแล้วมักมีความอะลุ่มอล่วยสูงจึงยังคงรักษาความสัมพันธ์ภายในหมู่บ้านที่ล้วนเป็นคนเก่าแก่ และเป็นญาติกัน ทุกวันนี้ครอบครัวส่วนใหญ่ยังคงไปมาหาสู่กัน และมีการแลกเปลี่ยนขนมหวานในช่วงเทศกาลตรุษ สารทต่างๆ เสมอ

เป็นที่น่าสังเกตว่าเจ้าของบ้านทรงไทยไม่ได้สนิทกันมากขึ้นเพราะแม้ว่าในช่วงแรกๆ ของโครงการฯ จะมีการประชุมระหว่างสมาชิกทุกคนทุกๆ 1 – 2 เดือนแต่ในปัจจุบันการประชุมดังกล่าวได้ถูกยกเลิกไป และชาวบ้านก็ไม่ได้ปรึกษาหารือกันถึงวิธีการต้อนรับนักท่องเที่ยว เว้นเสียจะเป็นญาติกัน แต่มีสิ่งทีสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างเจ้าบ้านทุกกลุ่มภายในหมู่บ้านไม่ว่าจะได้รับหรือไม่ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวกลับไม่ใช่การท่องเที่ยว แต่เป็นสื่อมวลชน โดยเฉพาะสาขาโทรทัศน์ เพราะหลังจากการบันทึกภาพหรือสัมภาษณ์เสร็จเรียบร้อยสิ่งที่กลายเป็นประเพณีที่คนทำรายการโทรทัศน์หรือหนังสือที่จะต้องบอกกับชาวบ้านที่ไม่ว่าจะถูกสัมภาษณ์หรือไม่ว่า รายการจะเผยแพร่หรือหนังสือจะออกเมื่อใด เพื่อที่ชาวบ้านจะได้ติดตามชมและซื้อหาหนังสือได้ถูกถ้าหากทางสำนักพิมพ์ไม่ส่งหนังสือตัวอย่างให้ทางครอบครัวนั้นๆ และสิ่งที่น่าสนใจที่สุดเมื่อโทรทัศน์กลับกลายเป็นศูนย์กลางสำหรับครอบครัวเพราะสมาชิกในครอบครัวและทั้งหมู่บ้านจะมานั่งเฝ้าหน้าจอโทรทัศน์เพื่อชมรายการที่มีตนเองหรือเพื่อนบ้านปรากฏอยู่ และเรื่องดังกล่าวก็จะกลับกลายเป็นคำทักทาย และบทสนทนาภายในหมู่บ้านเมื่อพบปะกันหลังจากที่ได้ชมรายการนั้นๆ ไป

กล่าวโดยสรุปความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้านภายในหมู่บ้านนี้มีความสำคัญต่อการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นอย่างมาก เพราะความสัมพันธ์และความสามัคคีของคนในชุมชนสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชนและการให้ความร่วมมือของเจ้าบ้านในพื้นที่ทั้งหมดต่อผู้มาเยือน เพราะกล่าวได้ว่าปัจจุบันชาวบ้านในหมู่บ้านมีกลุ่มผู้นำที่มีอำนาจถึง 2 กลุ่ม คือกลุ่มผู้นำอย่างเป็นทางการ และผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ คือชมรมฯ ที่เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจ และในขณะที่คนในพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการจะต้องคอยอยู่ภายใต้การปกครองของผู้นำทั้งสองกลุ่มเพราะต้องการผลประโยชน์จากกลุ่มผู้นำเศรษฐกิจ และการปกครองจากกลุ่มผู้นำอย่างเป็นทางการ ซึ่งในปัจจุบันยังไม่มีผลต่อการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวแต่อย่างใด แต่เป็นที่น่าติดตามว่าชาวบ้านที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการฯ เป็นจำนวนมากในหมู่บ้านเริ่มมีความขัดแย้งกับกลุ่มผู้นำไม่เป็นทางการแต่กลุ่มผู้นำอย่างเป็นทางการไม่สามารถดูแลทุกข์สุขของประชาชนได้ และไม่สามารถดูแลผลประโยชน์ของคนทั้งตำบลที่ควรจะได้รับเป็นการตอบแทนจากกลุ่มผู้นำทางเศรษฐกิจ จึงน่าติดตาม

ต่อไปว่าความสัมพันธ์ระหว่างชมรมฯ กับคนในพื้นที่ที่ไม่เข้าร่วมโครงการฯ จะเป็นเช่นไร เพราะหากความขัดแย้งเพิ่มความรุนแรงมากขึ้นอาจส่งผลให้การต้อนรับของชาวบ้านโดยรวมต่อนักท่องเที่ยวเปลี่ยนไป และชาวบ้านอาจไม่คิดว่าการจัดการท่องเที่ยวเป็น “เรื่องของเขา (ชมรมฯ)” อีกต่อไป

ความเปลี่ยนแปลงของเจ้าบ้านและชุมชน

บทนี้จะกล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน วิถีคิดและวิถีชีวิต รวมถึงความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนไปของชาวบ้านในหมู่บ้านแห่งนี้ โดยผู้ศึกษาจะใช้วิธีนำเสนอประเด็นผ่านเรื่องราวที่เกิดขึ้นในครอบครัวต่างๆ ก่อนที่จะทำการวิเคราะห์ถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

Urry (1995) ให้ความเห็นว่าเพราะความเป็นหนึ่งเดียว (homogenization) ร่วมกันทั้งทางเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมภายใต้ยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งเกิดจากตัวแปรที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นกระแสวัฒนธรรมโลก การสื่อสารที่ทันสมัย หรือองค์กระบวนนาชาติที่เพิ่มขึ้น และก่อให้เกิดความเป็นท้องถิ่นอีกครั้งหนึ่ง (re-localization) ด้วยการรวมเอาความเป็นโลกและท้องถิ่นเข้าไว้ด้วยกัน เพราะฉะนั้นจึงเปรียบเสมือนการนำความเป็นท้องถิ่นหลายๆ แห่งมารวมกันเป็นโลกแบบใหม่ และผลกระทบจากการถ่ายเทวัฒนธรรมโลกในยุคโลกาภิวัตน์นี้เองที่ทำให้เกิดคุณลักษณะพิเศษทางวัฒนธรรมท้องถิ่น (local distinctiveness) กลับกลายเป็นจุดเด่นขึ้นมา และสิ่งเหล่านี้ทำให้การท่องเที่ยวแบบท้องถิ่น (rural tourism) ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในปัจจุบัน (Nilsson, 2001) เพราะเมื่อนักท่องเที่ยวเริ่มไม่พอใจกับการท่องเที่ยวแบบเดิมที่มีเครื่องอำนวยความสะดวกและอยู่ในที่ที่ถูกรัดเอาไว้ โดยการยกตัวอย่างเมือง Lancashire ที่เคยเป็นเพียงเมืองอุตสาหกรรมหนักที่ไม่เคยได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยว นอกจากญาติมิตรหรือผู้ที่เดินทางเข้าไปติดต่อธุรกิจเท่านั้น จนกระทั่งในทศวรรษที่ 80 ก็กลับเกิดการท่องเที่ยวในเมือง (urban tourism) และแหล่งอุตสาหกรรมขึ้นมาอย่างไม่คาดคิดทำให้เมืองนี้กลับกลายมาคึกคักอีกครั้ง

เช่นเดียวกับตำบลปลายโพงพางที่เดิมเป็นเพียงหนึ่งในหมู่บ้านทรงไทยเล็กๆ ริมน้ำในจังหวัดสมุทรสงครามที่ชาวบ้านดำรงชีพด้วยการเป็นเกษตรกร ผลิต เนื้อมะพร้าว น้ำตาลปีบและน้ำตาลปีบสำหรับบริโภค และทำสวนส้มโอพันธุ์ขาวใหญ่ อย่างไรก็ตามตำบลนี้ได้เปลี่ยนไปเหมือนกับที่เมือง Lancashire ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว เมื่อโครงการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพงพางเกิดขึ้นด้วยความพยายามของกำนันทนงเกิดขึ้นครั้งแรกในปีพ.ศ. 2542 ที่จะพัฒนาหมู่บ้านที่เคยเป็นเพียงบ้านสวนที่เงียบเหงาเพราะคนหนุ่มสาวเข้าไปในเมือง จะมีก็แต่คนสูงอายุที่อาศัยอยู่ในบ้านทรงไทยเก่าแก่ของตนเองและทำสวนผลไม้มาตลอดชีวิต ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าตื่นตาตื่นใจสำหรับนักท่องเที่ยวที่อยากจะมาสัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายของชาวบ้านท่ามกลางธรรมชาติที่ยังคงสมบูรณ์ และสวนที่อุดมไปด้วยผลไม้หลากชนิด และที่น่าตื่นใจไปกว่านั้นคือ การชมหิ่งห้อยนับร้อยนับพันบนต้นลำพูริมน้ำ ซึ่งเป็นสิ่งที่หายากยิ่งในเมืองใหญ่

จากหมู่บ้านที่เคยมีเพียงชาวบ้านคนเก่าที่เห็นหน้ากันทุกวัน หรือนักท่องเที่ยวไม่กี่คนที่บังเอิญผ่านเข้ามาในหมู่บ้านเพื่อชมสวนในตอนกลางวัน แต่ด้วยจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ปลายโพงพางกลับกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของจังหวัด

ความสะดวกสบายระหว่างการพักผ่อนกับชาวบ้านในสถานที่ที่เรียกว่า “ที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท” คงเปรียบไม่ได้กับการพักแรมในโรงแรมใหญ่ (ซึ่งล้วนเป็นโรงแรมที่อยู่ภายใต้มาตรฐานเดียวกันทั่วโลก) ตามเมืองท่องเที่ยวต่างๆ ไม่ว่าจะอยู่ในประเทศหรือต่างประเทศ แต่สำหรับนักท่องเที่ยวที่มีความสะดวกสบายหรือเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตย่อมมีโอกาสได้สัมผัสกับชีวิตที่เรียบง่ายน้อยนัก ชีวิตที่ไร้แสงสี การอยู่กับธรรมชาติ หรือการอยู่อาศัยพูดคุยกับชาวสวนที่ยังคงมีความเป็นชาวสวนมากกว่าความเป็นนักธุรกิจย่อมเป็นเรื่องที่แปลกใหม่ ไม่เหมือนกับชีวิตประจำวันที่วุ่นวาย และยังน่าสนใจมากกว่าการชมเมืองต่างวัฒนธรรมในต่างแดน และประกอบกับเศรษฐกิจในยุคปัจจุบันที่การใช้จ่ายในต่างประเทศเริ่มเป็นเรื่องที่ยากยิ่งขึ้นกว่าเมื่อหลายปีที่ผ่านมามีเห็นได้ว่านักท่องเที่ยวที่มีฐานะ (โดยสามารถสังเกตได้จากพาหนะที่ใช้ซึ่งถ้าไม่เป็นรถเก๋งก็จะ เป็นรถยนต์ขับเคลื่อน 4 ล้อ) เริ่มสนใจที่จะพาครอบครัวซึ่งมีตั้งแต่รุ่นพ่อแม่ รุ่นลูกและรุ่นหลาน เพื่อมาพักผ่อนหวานรำลึกถึงอดีต โหยหาชีวิตวัยเด็กที่เคยอาศัยอยู่บ้านริมน้ำ

และด้วยคุณสมบัติพิเศษในแบบของธีรภาพ (2544: 93) “ด้วยคุณสมบัติ 1 แม่น้ำ 7 คลอง 19 ลำกระโดง 185 หลังคาเรือนทรงไทยทำให้เมืองที่เคยเป็นแค่จุดแวะผ่านกลายเป็นเมืองที่ต้องแวะพัก เพื่อสัมผัสวิถีสงบงามของชาวน้ำ ชาวสวน”

แต่ด้วยคุณสมบัติดังกล่าวทำให้หมู่บ้านแห่งนี้ที่เคยเป็นเพียงบ้านสวนที่แสนจะธรรมดา และไม่เป็นที่รู้จัก กลับกลายเป็นที่กล่าวขวัญถึงในหมู่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยจำนวนมากในช่วงเวลาไม่กี่ปีที่ผ่านมาเนื่องก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบในหมู่บ้านแห่งนี้ที่จะทำการเล่าผ่านครอบครัวต่างๆ ในหมู่บ้านแห่งนี้ที่มีความเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน

ครอบครัวบุญपालิต: ชีวิตที่เรียบง่ายและสิทธิบนบ้านตัวเอง

ป่ากุหลาบ บุญपालิตเป็นชาวปลายโพงพาง อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน โลกเกตุแห่งนี้มาเป็นเวลา 72 ปี ทุกเช้าป่ากุหลาบจะตื่นแต่เช้ามืดก่อนพระอาทิตย์ขึ้นเพื่อเตรียมสำหรับอาหารเพื่อให้ทันพระจากวัด โลกเกตุที่พายเรือมาบิณฑบาตที่ศาลาท่าน้ำหน้าบ้านประมาณ 07.00 น. จากนั้นป่ากุหลาบดื่มกาแฟเป็นอาหารเช้า แล้วเริ่มทำความสะอาดบ้านเรือน เก็บกวาดเล็กๆ น้อยๆ แล้วแต่งตัวออกจากบ้านเพื่อไปดูส้มโอในสวนที่อยู่ห่างออกไปจากบ้านไม่กี่ไกลนัก เพราะช่วงเช้าอากาศจะไม่ร้อนจัดทำให้ทำงานในสวนได้ง่ายกว่า ในขณะที่ลุงสิทธิก็เตรียมตัวออกจากบ้านเพื่อไปสอนหนังสือที่โรงเรียน

บ้านทรงไทยของครอบครัวบุญपालิตเป็นบ้านเรือนใหญ่ 4 หลังติดกันได้ดูไม่สูงนัก และมักจะมีน้ำขังตลอดทั้งปี เป็นมรดกตกทอดจากตระกูลของป่ากุลลาบที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแห่งนี้มาหลายชั่วอายุคน โดยที่หลังที่เก่าแก่ที่สุดคือส่วนที่เป็นห้องครัวมีอายุ 202 ปีและหลังใหม่ก็มีอายุไม่น้อยกว่า 70 ปี แม้ว่าเสาบางต้นอาจจะเริ่มผุร่อนไปตามอายุแต่เรือนไทยทุกหลังยังอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์เพราะเจ้าของบ้านให้การดูแลเอาใจใส่รักษาให้อยู่ในสภาพบ้านทรงไทยแบบเดิมที่เคยเป็นมาโดยไม่มีการเสริมแต่งให้เป็นบ้านสมัยใหม่แต่อย่างใด และบ้านหลังนี้เคยมีนักท่องเที่ยวจากกรุงเทพมหานครเสนอค่าตอบแทนให้ถึง 7 หลักแต่ป่ากุลลาบปฏิเสธเพราะเป็นมรดกตระกูล ภายในบ้านไม่มีการตกแต่งใดๆ เป็นพิเศษไปกว่าบ้านทรงไทยหลังอื่นๆ คือทุกส่วนทำจากไม้ มีหิ้งพระและชุดรับแขกไม้ที่มีอายุการใช้งานไม่ต่ำกว่า 10 ปี ห้องน้ำและส้วมซึมแยกจากตัวบ้านด้านหลังเล็กน้อย จะมีเครื่องตกแต่งบ้านก็เพียงนาฬิกาแขวนทั้งเก่าแก่และสมัยใหม่ติดผนังหลายเรือน กรอบรูปภาพครอบครัว และตู้โชว์สำหรับเก็บของเก่าแก่เพียงไม่กี่ชิ้น และมีเครื่องใช้ไฟฟ้าไม่เกินความจำเป็นนักเพียงโทรทัศน์ พัดลม และเครื่องอบไมโครเวฟในครัวที่ลูกชายเคยซื้อไว้ให้

จนกระทั่งช่วงบ่ายเมื่อแดดเริ่มแรงป่ากุลลาบก็จะพายเรือกลับบ้านอีกครั้ง ชำระล้างร่างกายหลังจากเหนื่อยมากจากสวน บ้างก็ที่ศาลาทำน้ำหน้าบ้านด้วยน้ำคลอง หรือไม่กี่ด้วยน้ำประปาบาดาลที่ได้ดูบ้านแล้วใช้น้ำฝนรดตัวอีก 2 - 3 ชั้นก่อนจะมานั่งพักเหนื่อยบนเรือนหน้าพัดลมตัวเก่า หลังจากนั้นก็จะดูแลงานบ้านปิดกวาดเช็ดถูในส่วนที่เหลือจากช่วงเช้าให้เรียบร้อยแล้วจึงนำผ้าไปซักที่ทำน้ำหน้าบ้านด้วยน้ำคลอง หากวันไหนงานบ้านมีมากจนเกินไปก็จะเก็บไว้ทำต่อในวันต่อไป หลังพระอาทิตย์ตกป่ากุลลาบก็จะเข้าครัวเตรียมอาหารเย็นสำหรับสองคนตายซึ่งเป็นอาหารง่ายๆ ของชาวสวน เช่นน้ำพริกปลาทุ ปลาทอด ผัดผัก ดมจัด หรือ ไข่เจียว หลังจากนั้นทั้งหมดก็วัตรประจำวันทั้งคู่ก็จะเตรียมตัวอาบน้ำ เตรียมแกงมั่งในห้องหอ¹ และถ้าในวันเทศกาลสำคัญๆ วันตรุษหรือวันสารท ป่ากุลลาบก็จะจัดเตรียมข้าวของพิเศษสำหรับถวายเพลที่วัดในวันรุ่งขึ้น และเตรียมขนมไว้ไปฝากญาติพี่น้องในหมู่บ้านเดียวกัน

กิจวัตรประจำวันของสองตายายครอบครัวบุญपालิตดำเนินเช่นนี้มาเป็นเวลาหลายปีอย่างเจียบ เรียบง่ายแต่ไม่เหงา และเมื่อลุงสิทธิเกษียณอายุทำงานครบเมื่อเกือบ 20 ปีที่แล้วจึงได้อยู่บ้านและดูแลบ้านและสวนด้วยกัน โดยที่ไม่มีวันหยุด จะมีบางสุดสัปดาห์ที่บ้านทรงไทยเก่าแก่หลังนี้จะกลับมาครึกครื้นขึ้นอีกครั้ง และป่ากุลลาบและลุงสิทธิจะมีความสุขเป็นพิเศษเมื่อได้รับข่าวจากลูกชายและลูกสาวทั้ง 3 คนล่องหน้าที โดยที่ลูกๆ ของครอบครัวนี้จะผลัดกันพาครอบครัวมาเยี่ยมเป็นประจำเฉลี่ยเดือนละ 2 - 3 ครั้งๆ ละ 2 - 3 คืนแล้วแต่โอกาสอำนวย เมื่อมาถึงหลานๆ ก็มักจะลง

¹ ส่วนใหญ่เรือนไทยแต่ละหลังจะมีห้องหอนี้เพียงห้องเดียวสำหรับคู่แต่งงานของครอบครัว

เล่นที่น้ำคลอง พายเรือ หรือบางครั้งก็จะช่วยทำงานบ้านงานสวนตามประสาเด็กที่อาศัยอยู่ในเมือง และอยากจะลองทำงานสวน รวมทั้งทำกับข้าวเพื่อรับประทานอาหารร่วมกันทั้งครอบครัว

เพราะระยะทางที่ใกล้และสะดวกลูกชายคนกลางที่มีอาชีพเป็นตำรวจอยู่ในกรุงเทพมหานครจะมาเยี่ยมบ้านค่อนข้างบ่อยที่สุด และถือโอกาสค้างที่บ้านทรงไทยนี้เป็นประจำ นอกจากเป็นการดูแลพ่อแม่ยังถือเป็นการดูแลพรวนดินใส่ปุ๋ยส้มโอในสวนเพื่อที่จะได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและขายได้ราคาดี

และในทุกๆ ปีเดือนลูกชายคนโตซึ่งมีอาชีพเป็นครูอยู่ที่จังหวัดสุพรรณบุรีก็จะพาภรรยา ลูกชายและลูกสาวที่กำลังอยู่ในวัยรุ่นมาเยี่ยมคุณตาคุณยายเสมอๆ เป็นเวลาหลายๆ วันเพื่อให้หลานๆ ได้ช่วยคลายเหงาคนแก่ที่เคยอยู่กันเพียงสองคน

หลังจากที่ป่ากุหลาบและลุงสิทธิตัดสินใจเข้าร่วมโครงการฯ เพื่อเปิดบ้านรับนักท่องเที่ยวกลางปีพ.ศ. 2542 บ้านทรงไทยของครอบครัวบุญปาลิตก็ไม่เคยเงียบเหงาอีกเลย

บ้านทรงไทยหลังนี้มีักจะมีผู้มาเยือนที่เป็นนักท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอตั้งแต่ 2 - 10 คนแทบจะทุกวันหยุดสุดสัปดาห์ตั้งแต่เช้าเป็นสมาชิกของโครงการฯ เป็นกลุ่มแรก เพราะเป็นบ้านทรงไทยหลังเดียว (นอกจากบ้านกำนันทองซึ่งเป็นที่ทำการศูนย์บริการนักท่องเที่ยวในตัว) ที่ตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกับศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และด้วยความเป็นบ้านทรงไทยที่อยู่ในสภาพดี สะอาดเรียบร้อย และเจ้าของบ้านตายายอยู่คอยต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยอัธยาศัยไมตรี นักท่องเที่ยวหลายคนจึงตัดสินใจเลือกพักที่บ้านหลังนี้ทันทีเมื่อเดินข้ามสะพานมาพบ ทำให้ป่ากุหลาบและลุงสิทธิจึงมีเพื่อนคุยเป็นลูกหลานที่มาจากเมืองอื่นๆ อยู่เป็นประจำทุกอาทิตย์โดยไม่ต้องรอคอยให้ลูกหลานแห่ๆ ว่างและขับรถทางไกลพาครอบครัวมาเยี่ยมตน

พร้อมกับที่เปิดบ้านรับนักท่องเที่ยวลูกชายคนกลางมักจะกลับมาดูแลบ้าน ออกความคิดที่จะปรับปรุง ตกแต่งบ้านให้ดูสะดวกสบายและทันสมัยขึ้นเหมาะกับการรับแขก แต่ไม่ค่อยจะพักค้างกับพ่อและแม่ด้วยเหตุผลว่า ต้องการให้พ่อและแม่มีรายได้จากการรับนักท่องเที่ยวมากกว่า เพราะถ้าหากมีญาติมาพักจะทำให้เสียพื้นที่ในการรับนักท่องเที่ยว แต่ลูกชายก็ยังแวะมาเยี่ยมเป็นประจำพร้อมกับความคิดการตกแต่งใหม่ๆ เสมอ ซึ่งเมื่อเร็วๆ นี้ลูกชายคนเดิมมีความคิดที่จะรื้อเตาตาลที่เก่าแก่ของบ้านเพื่อทำเป็นเป็นมูนั่งเล่นพักผ่อนสำหรับนักท่องเที่ยวที่อยากจะมูนั่งส่วนตัว

บ้านทรงไทยจึงมีฝ้าม่านกันพอดึ่มตั้งแต่หลังสำหรับนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มเข้าพักได้เป็นส่วนตัวเมื่อเริ่มเข้าร่วมโครงการฯ ในระยะแรก และสิ่งที่ป่ากุหลาบและลุงสิทธิต้องทำเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวก็คือการเตรียมน้ำเปล่าบรรจขวด (เนื่องจากนักท่องเที่ยวบางคนไม่คุ้นกับน้ำฝนที่ครอบครัวนี้ใช้ดื่ม) เครื่องดื่มร้อนเย็น และขนมปังกรอบไว้ต้อนรับนักท่องเที่ยว โดยที่ตายายสองคนควรจะต้องอยู่บ้านในช่วงบ่ายเพื่อที่จะได้ช่วยกันต้อนรับขับสู้นักท่องเที่ยวที่เพิ่งเดินทางมาถึงในบ่าย

วันนั้น และทั้งคู่จึงย้ายออกห้องหอเพื่อนอนในห้องเล็กที่กันขึ้นมาใหม่เพื่อจะได้ไม่รบกวนนักท่องเที่ยวเมื่อป่ากุหลาบตื่นขึ้นก่อนสว่างเพื่อมาเตรียมสำหรับถวายพระ

แม้จะมีสมาชิกในครอบครัวเพียง 2 คนแต่หน้าที่ความรับผิดชอบของป่ากุหลาบกลับมีมากกว่านั้น จากกิจวัตรประจำวันที่ต้องทำเหมือนกันทุกๆ วันโดยไม่มีวันหยุดนอกจากการเจ็บไข้ได้ป่วยของเจ้าของสวน บัดนี้ป่ากุหลาบต้องเลือกที่จะทำสวนเป็นอาชีพหลักในวันธรรมดา และแบ่งเวลาวันเสาร์อาทิตย์และวันหยุดนักขัตฤกษ์เพื่อคอยต้อนรับนักท่องเที่ยวที่บ้านเป็นอาชีพเสริม และหลังจากที่ชมรมฯ ได้เปิดรับนักท่องเที่ยวทุกวันจันทร์ถึงอาทิตย์ต้องทำให้ป่ากุหลาบมีเวลาให้กับสวนเป็นช่วงสั้นๆ ตอนสายหลังจากที่นักท่องเที่ยวได้ออกจากบ้านไปแล้ว และต้องรีบกลับมาที่บ้านอีกครั้งในตอนบ่ายเพื่อลานักท่องเที่ยวกลุ่มเดิม และรอต้อนรับนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ที่อาจจะมาในตอนบ่ายนี้ สิ่งเหล่านี้เป็นกิจวัตรใหม่ที่ป่ากุหลาบต้องแบ่งเวลาสำหรับอาชีพหลักและอาชีพเสริมจนลงตัว

เพราะเป็นบ้านที่อยู่ใกล้กับศูนย์บริการนักท่องเที่ยวมากที่สุด บ้านทรงไทยหลังนี้จึงถือเป็นหน้าเป็นตาของชมรมฯ ซึ่งเจ้าบ้านมักจะได้รับคำแนะนำให้มีการปรับปรุงให้เหมาะกับการรับนักท่องเที่ยวเสมอๆ นอกจากความรับผิดชอบทางการต้อนรับดูแลนักท่องเที่ยวในแต่ละวันแล้วป่ากุหลาบก็ยังมีหน้าที่ที่คอยปรับปรุงดูแลบ้านให้ดูสวยงามเสมอ แม้ว่าครอบครัวบุญปาดิสามารถอยู่ในบ้านทรงไทยหลังนี้มากกว่า 70 ปีโดยที่ไม่ต้องการการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงใดๆ เป็นพิเศษให้กับตนเอง แต่เมื่อวันหนึ่งที่มีการท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาถึงหน้าบ้าน ป่ากุหลาบกลับปรับปรุงบ้านทรงไทยให้สะดวกสบายมากขึ้น เช่นทางเดินดินที่เข้าบ้านป่ากุหลาบเคยชันและเป็นโคลนและน้ำท่วมทุกครั้งที่น่าขึ้น ทางเดินนี้ได้ถูกยกระดับขึ้นให้เป็นทางเดินแผ่นซีเมนต์ที่แข็งแรงขนาดกว้าง 30 เซนติเมตร 3 แผ่นเพื่อที่จะให้นักท่องเที่ยวเดินเท้าเข้าบ้านได้สะดวกยิ่งขึ้น โดยที่ไม่ได้รับความสกปรก

นอกจากนี้แล้วห้องน้ำบ้านป่ากุหลาบซึ่งเมื่อก่อนเคยใช้เป็นส้วมซึมก็ได้รับคำแนะนำจากกำนันทองให้เปลี่ยนเป็นส้วมชักโครกแบบนั่งเมื่อกลางเดือนมกราคม พ.ศ. 2545 เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่เคยชินกับส้วมลักษณะนี้และยังสวยงามกว่า เพราะในสัปดาห์ถัดมาจะมีกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวอเมริกันกลุ่มใหญ่จะมาพักค้างเพราะหมู่บ้านแห่งนี้จะเป็นเส้นทางแข่งเรลลี่สำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ แม้ว่าป่ากุหลาบจะไม่ใคร่จะเต็มใจนักเพราะของเก่ายังอยู่ในสภาพที่ดีและการปรับปรุงดังกล่าวก็ต้องใช้ทุนถึง 3,000 บาท แต่ป่าก็ต้องเปลี่ยนไม่เช่นนั้นป่ากุหลาบก็อาจจะไม่ได้รับแขกชาวอเมริกันกลุ่มดังกล่าว ทั้งนี้ป่ากุหลาบยังได้รับคำแนะนำให้ต่อเติมห้องน้ำและห้องส้วมอย่างละห้องบนตัวบ้านเพื่อความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและเจ้าของบ้านเอง แม้ว่าจะการต่อเติมอาจจะไม่ได้จำเป็นกับเจ้าของบ้านนักและต้องมีการลงทุนมากถึง 50,000 บาท เหมือนดังเช่น

หลายๆ บ้านที่มักจะได้รับการแนะนำให้ปรับเปลี่ยนสภาพห้องน้ำให้สะดวกสบายและดูถูกสุขลักษณะมากขึ้น รวมทั้งควรจะสร้างบนตัวบ้านเพื่ออำนวยความสะดวกกับนักท่องเที่ยว แม้ว่าจะไม่ได้มีความจำเป็นนักกับเจ้าของบ้านซึ่งส่วนใหญ่ยังคงอาบน้ำและซักผ้าในคลองหน้าบ้านโดยไม่ต้องอาศัยห้องน้ำ

และเมื่อต้นเดือนมีนาคม พ.ศ. 2545 หมอศักดิ์ของชาวบ้านละแวกนี้ที่อยู่ดูแลความเจ็บป่วยของชาวบ้านมาเป็นเวลากว่า 20 ปีได้แนะนำนักศึกษาปริญญาโท 2 คนจากมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งที่ต้องลงพื้นที่ฝึกงานที่สถานีอนามัยวัดโคกเกตุเป็นเวลา 2 เดือนให้ทำการติดต่อขอพักที่บ้านทรงไทยของป่ากุหลาบ เนื่องจากเห็นว่าเป็นนักศึกษาผู้หญิงทั้งคู่และป่ากุหลาบเองก็พักอาศัยในบ้านเพียงคนเดียวเป็นส่วนใหญ่ (ถ้าไม่มีนักท่องเที่ยว) ซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์ต่อทั้งสองฝ่ายเพราะความปลอดภัยและสะดวกต่อการเดินทางสำหรับนักศึกษาเอง และป่ากุหลาบเองก็จะได้มีหลาน 2 คนอยู่เป็นเพื่อนในวันธรรมดา ทั้งสองฝ่ายเห็นดีด้วยเมื่อป่ากุหลาบไม่ได้ต้องการค่าตอบแทนใดๆ สำหรับการรบกวนที่พัก แต่นักศึกษาทั้งสองต้องการช่วยเหลือค่าน้ำค่าไฟเป็นเงินเล็กๆ น้อยๆ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นป่ากุหลาบต้องการบอกกล่าวกำนันทองให้ทราบก่อนเพื่อป้องกันการเข้าใจผิดว่าป่ากุหลาบรับนักท่องเที่ยวเองโดยไม่ผ่านชมรมฯ แต่กาลกลับกลายเป็นว่ากำนันทองปฏิเสธเพราะเห็นว่ากรณีดังกล่าวจะเป็นตัวอย่างที่ไม่เหมาะสมกับสมาชิกรายอื่นๆ เพราะเป็นการรับคนนอกหมู่บ้านเข้าพักโดยไม่ใช้ลักษณะของการท่องเที่ยว และอาจจะทำให้เสียระบบการท่องเที่ยวของหมู่บ้านได้ ซึ่งหลายคนในชมรมฯ และคนใกล้ชิดของกำนันทองแนะนำให้เข้าพักที่บ้านพักโฮมสเตย์ของอบต. ด้านนอกที่ปัจจุบันเป็นที่พักของเจ้าหน้าที่ดูแลอาคารของอบต. “ถ้าจะพักก็ให้พักบ้านที่ไม่เข้าโครงการฯ จะพักบ้านหมู่บ้านก็ได้” ป่ากุหลาบถ่ายทอดคำพูดของกำนันทองอีกต่อ ซึ่งหนุ่มคือน้องชายของภรรยากำนันทองซึ่งอาศัยอยู่คนเดียวในสวน สัม ไอค้ำหลังบ้านกำนันทองและไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิก จึงทำให้หมอศักดิ์เกรงว่านักศึกษาจะหวาดระแวงกับความปลอดภัย จึงให้เข้าพักกับครอบครัวของตนแทนภายหลัง

ในอดีตเจ้าของบ้านต้อนรับแม้แต่คนแปลกหน้าจากต่างถิ่นให้เป็นมิตรเข้าพักในชายคาเดียวกัน แต่ในปัจจุบันแม้แต่ลูกหลานของตัวเองและเพื่อนๆ ก็ยังต้องกลายเป็นนักท่องเที่ยวที่ต้องผ่านศูนย์บริการนักท่องเที่ยว (สำหรับชาวบ้านที่เข้าเป็นสมาชิกชมรมฯ) เช่นหลานป่ากุหลาบต้องการจะมาเยี่ยมบ้านคุณย่าในระหว่างปิดเทอมหน้าร้อนเมื่อปีพ.ศ. 2544 พร้อมทั้งถือโอกาสพาเพื่อนมาเที่ยวบ้านสวนของคุณย่าที่ต่างจังหวัดกลุ่มหนึ่ง แต่ด้วยความเกรงใจกำนันทอง ประธานชมรมฯ ซึ่งป่ากุหลาบเป็นสมาชิกอยู่จึงแบ่งรับแบ่งสู้กับหลานตนว่า “ต้องถามกำนัน (กำนันทอง) ดูก่อน” และหลานป่ากุหลาบพร้อมกลุ่มเพื่อนก็ต้องผิดหวังเมื่อกำนันทองปฏิเสธกับป้าว่า “ไม่ได้ ถ้าจะมาก็ต้องผ่านชมรมฯ ก่อน” และแม้ว่าป่ากุหลาบจะเสนอให้เด็กๆ พักที่บ้านคนทุกคนและทำ

อาหารกินกันเองทุกมื้อ แต่ก็ขอเข้าร่วมกิจกรรมกับทางชมรมฯ บางส่วน เช่นนั่งเรือนำเที่ยวในตอนเช้าไปยังสถานที่ท่องเที่ยวรอบนอกหมู่บ้าน และนั่งเรือชมหิ่งห้อย แต่กำนันทนงกลับปฏิเสธต่อว่า “ไม่ได้ ถ้ามาไม่ผ่านชมรมฯ ก็ไม่ให้ลงเรือ” จากคำปฏิเสธของกำนันทนงจึงกลับกลายเป็นการกีดกันไม่ให้ลูกหลานพาเพื่อนๆ มาเยี่ยมญาติผู้ใหญ่ของคุณ

จากตัวอย่างข้างต้นที่ยกมาแสดงให้เห็นในแง่มุมหนึ่งที่ว่าพื้นที่ที่เจ้าของบ้านผู้ซึ่งเป็นเจ้าของบ้านทรงไทยผู้ถือครองกรรมสิทธิ์ทั้งบ้านและที่ดินอย่างถูกต้องตามกฎหมายได้กลายเป็นสมาชิกชมรมฯ แล้ว กลับไม่มีอำนาจในการเลือก และตัดสินใจภายในบ้านทรงไทยของตนเอง ตามที่กำนันทนงได้กล่าวถึงกฎของชมรมฯ ว่า “ถ้าใครปฏิเสธนักท่องเที่ยว ก็จบกัน ไม่ต้องรับอีกต่อไป” เนื่องจากทางชมรมฯ ได้คัดเลือกนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมสำหรับแต่ละบ้านแล้ว เข้าบ้านจึงไม่มีสิทธิ์ที่จะปฏิเสธนักท่องเที่ยวรายใด

ครอบครัวจันทร์หอม: วิถีชีวิตที่เรียบง่ายและธุรกิจชาวสวน

ครอบครัวจันทร์หอมเป็นหนึ่งในไม่กี่ครอบครัวที่ยังคงรักษาอาชีพเคี้ยวตาลควบคู่ไปกับการทำสวนมะพร้าว ไว้อย่างเหนียวแน่น แม้ว่าผลตอบแทนจะไม่สูงนักหากเทียบกับแรงงานครอบครัวที่ใช้ในแต่ละวัน และครอบครัวนี้อาจจะเป็นเพียงครอบครัวเดียวจากทั้งตำบลปลายโพงพางที่ยังคงทำน้ำตาลมะพร้าวแท้ๆ ด้วยกรรมวิธีและส่วนผสมแบบที่เคยทำมาตลอดหลายชั่วอายุคนเพราะต้องการจะรักษารสชาติแท้ๆ ของน้ำตาลมะพร้าว โดยไม่ผสมน้ำตาลทรายหรือใส่สีฟอกขาวกับน้ำตาลปีบที่มีตราสิงโต ปั้นอยู่บนน้ำตาลมะพร้าวทุกปีปีก่อนจะส่งให้พ่อค้าคนกลาง เหมือนที่หลายครอบครัวเริ่มใส่น้ำตาลทรายลงในน้ำตาลมะพร้าวเพื่อช่วยให้น้ำตาลคั้นตัวช้าลงและยังเพิ่มกำไร (น้ำตาลทรายก็โลกรัมละ 15 บาทเข้ามาแทนที่น้ำตาลมะพร้าวก็โลกรัมละ 20 บาท) และบางครอบครัวที่มีกำลังทรัพย์เพียงพอจะเริ่มใช้เครื่องใช้ไฟฟ้ากระทุ้งน้ำตาลมะพร้าว แต่ครอบครัวจันทร์หอมยังใช้หญิงลูกสาวคนเล็กกระทุ้งน้ำตาลด้วยส้อมอยู่เป็นประจำ

ไม่เพียงแต่กรรมวิธีการผลิตสินค้าที่ครอบครัวนี้ยังคงรักษาไว้ แต่กิจวัตรประจำวันของครอบครัวก็เป็นวิถีชีวิตที่รุ่นพ่อแม่ได้ปฏิบัติกันมา ในทุกๆ วันสมาชิกทั้ง 3 คนของครอบครัวจันทร์หอมต่างมีหน้าที่ของตนเองต้องปฏิบัติตั้งแต่ก่อน พระอาทิตย์ขึ้นจนกระทั่งหลังพระอาทิตย์ตกไปแล้วหลายชั่วโมง

ครอบครัวจันทร์หอมถือเป็นครอบครัวหนึ่งที่มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายที่สุดในหมู่บ้านก็ได้ ทุกคนช่วยกันทำทั้งงานบ้านและงานสวนโดยแบ่งงานตามความหนักเบา เช่นงานบากต้นมะพร้าวสำหรับเอาไว้ขึ้นเก็บน้ำตาลมะพร้าว หรือการชัณษาเรือซึ่งถือเป็นงานหนักและยากจะตก

เป็นของลุงวิชัย หรืองานครัวซึ่งเป็นงานของแม่บ้านก็จะตกเป็นของป้าบัว ในขณะที่หญิงลูกสาวที่ยังอยู่ในวัยแข็งแรงจะช่วยงานในสวนและที่เตาตาล

ทุกเช้าถือเป็นหน้าที่ของสมาชิกคนแรกที่ตื่นต้องหุงข้าวในขณะที่ป้าบัวจะเป็นคนเตรียมกับข้าวสำหรับทุกคน หลังจากทุกคนรับประทานอาหารเช้าที่มักจะเป็นอาหารจากมือค้ำเมื่อวาน แต่ละคนก็จะเริ่มกิจวัตรตามหน้าที่ของตนเอง ลุงวิชัยจะเริ่มเข้าสวนเพื่อดูแลสวนมะพร้าวและทำความสะอาดด้วยการเก็บกวาดใบไม้ กิ่งไม้มาเป็นเชื้อเพลิง และหญิงก็เตรียมอุปกรณ์ คอกระบอกรองน้ำตาลใสและมีดสำหรับปาดวงมะพร้าว กิจกรรมทุกอย่างล้วนใช้เวลาและดำเนินไปเรื่อยจนกระทั่งสายเมื่อหญิงทยอยถ่ายน้ำตาลใสจากกระบอกลงมาใส่ในกระทะบนเตาตาล พ่อและแม่ก็จะมาช่วยงานที่เตาตาล ตั้งแต่ก่อไฟ คุ้ไฟไม่ให้แรงหรืออ่อนจนเกินไป ต้มน้ำตาลใสให้เดือด รอนจนงวดแล้วจึงเริ่มกระทุ้งไล่อากาศออกจากน้ำตาล ขั้นตอนเหล่านี้ใช้เวลา 3 - 4 ชั่วโมง และการโยกย้ายกระทะและการกระทุ้งต้องอาศัยแรงมาก หน้าที่จึงมักตกเป็นของหญิงและลุงวิชัยเป็นส่วนใหญ่ และเมื่อว่างจากงานป้าบัวและลุงวิชัยจะมีเวลาว่างพอที่ทามะพร้าวขาวส่งโรงงาน หรือรีบจากทำหลังคา มุงจาก หรือช่วยกันซ่อมแซมเรือบ้างในบางคราว แต่ทุกบ่ายวันอังคารป้าบัวจะทำขนมหม้อแกงและขนมจากเตรียมเพื่อไปขายที่นัดวัด โศกในเช้าตรู่วันพุธ โดยที่มีลุงวิชัยเป็นลูกมือเตรียมอุปกรณ์และเคี้ยวขนม งานประจำวันนอกเหนือจากนี้ทุกคนจะช่วยกันโดยที่ไม่มีมีการแบ่งหน้าที่ใดๆ

หรือในบางครั้งหลังจากที่รับประทานส้มโอสรีจชาวสวนส่วนใหญ่ก็เพียงแค่ออกไปเลือกไว้เป็นปุ๋ยหรือตากแห้งเป็นเชื้อเพลิง แทนที่ป้าบัวจะนำไปรวมกับกองขยะที่จะนำกลับมาใช้ประโยชน์ปากลับปอกส่วนเปลือกนอกสีเขียวออกจนหมด แล้วนำไปคั้นกับเกลือเพื่อให้หมดความขม จากนั้นนำไปคั้นกับน้ำให้เดือดก่อนที่จะนำไปเชื่อมในกระทะน้ำตาลมะพร้าวสักสองชั่วโมง และในวันถัดมาครอบครัวจันทร์หอมและญาติๆ ก็จะมีขนมหวานรับประทานกัน

ด้วยฝีมือทำขนมที่เป็นที่ขึ้นชื่อของป้าบัวที่มักจะถูกขอให้ช่วยตามงานบุญ หรืองานแต่งอยู่เนืองๆ จึงไม่เป็นเรื่องแปลกที่ครอบครัวจันทร์หอมจะมีของว่างที่ทำขึ้นเองจากส่วนประกอบที่มีอยู่ในครัวเรือน ไม่ว่าจะเป็นมะม่วง กล้วยน้ำว่า ดาล หรือแม้แต่เปลือกส้มโอที่ประกอบกับน้ำตาลมะพร้าวที่เป็นผลผลิตของครอบครัวบ้าง หรือกับน้ำตาลทรายแล้วแปรเป็นมะม่วงแช่อิ่ม กล้วยบวดซี ขนมหาล และเปลือกส้มโอเชื่อม โดยที่ครอบครัวเสียดวงค์ค่าส่วนประกอบเล็กน้อยที่ไม่สามารถทำเองได้ เช่น แป้ง หรือน้ำตาลทราย แต่ไม่ต้องเสียค่าฝีมือซึ่งถือเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

แต่แล้ววันหนึ่งครอบครัวจันทร์หอมกลับอยากจะลองชิมอาหารฝีมือคนอื่นบ้าง หญิงที่ไม่ค่อยจะมีโอกาสได้เข้าตัวเมืองบ่อยครั้งเพราะพอใจที่จะอยู่กับบ้านช่วยพ่อแม่ขึ้นตาลและเคี้ยวตาลจนอายุ 28 ปีแต่ก็จะเห็นความเป็นไปของเมืองต่างๆ จากโทรทัศน์ที่บ้านเสมอ แล้ววันหนึ่ง

นึ่งซึ่งดูเหมือนไม่มีใครสินค้าหรือเสื้อผ้าสวยๆ จากในเมืองเหมือนผู้หญิงสาวทั่วไปนอกจากอาจจะเข้ากรุงเทพมหานครสักครั้งเพื่อขึ้นรถไฟฯ เดินในห้างสรรพสินค้าที่เย็นฉ่ำจากเครื่องปรับอากาศหนึ่งได้ขอให้ผู้ศึกษาซื้อไก่ทอดเคเอฟซีไปฝากทั้งครอบครัวในวันที่จะเข้าไปหมู่บ้าน ความอยากลิ้มลองรสชาติไก่ทอดของหนึ่งไม่ได้มาจากการเห็นนักท่องเที่ยวเข้าไปยังหมู่บ้านแต่ประการใดเพราะเธอเห็นมันจากโฆษณาทางโทรทัศน์ และเป็นเพราะครอบครัวจันทร์หอมมีรายได้มากขึ้นและได้มาง่ายกว่าเดิม แต่รายจ่ายภายในครอบครัวเท่าเดิมจึงสามารถใช้สอยกับสินค้าที่มีราคาค่อนข้างสูงแม้สำหรับคนเมืองบางคน เพราะถ้าหากเทียบไก่ทอดหนึ่งกล่องใหญ่สำหรับ 3 คนนั้นมีราคาเท่ากับน้ำตาลปี๊บที่ครอบครัวนี้ต้องใช้เวลาค่อนข้างนานผลิตออกมา

จากเกษตรกรรมมะพร้าว สวนส้มโอ สวนลิ้นจี่ที่มีรายได้เฉลี่ยปีละไม่กี่หมื่นบาทต่อครอบครัว หรือชาวบ้านที่มีรายได้จากการเกี่ยวตาลเฉลี่ยสัปดาห์ละไม่เกินหนึ่งพันบาทต่อคน ปัจจุบันชาวสวนเหล่านี้ที่มีอาชีพเสริมเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยการเปิดบ้านทรงไทยของตนรับนักท่องเที่ยวเข้าพัก เป็นการสร้างรายได้เสริมที่ดี และโดยส่วนใหญ่เป็นอาชีพเสริมที่หารายได้สูงกว่ารายได้หลักทางด้านเกษตรเสียอีก เพราะหากนักท่องเที่ยวเข้าพักที่บ้าน 1 คนก็หมายถึง 120 บาท แต่โดยเฉลี่ยแล้วแต่ละบ้านจะมีนักท่องเที่ยวเข้าพักประมาณ 4 คนซึ่งหมายถึง 480 บาท และหากสัปดาห์ใดที่นักท่องเที่ยวหนาแน่นก็หมายความว่าสัปดาห์นั้นเจ้าของบ้านอาจจะมียาได้สูงเกือบหนึ่งพันบาทเลยทีเดียว โดยที่เจ้าของบ้านส่วนใหญ่มักจะคิดว่าเป็นการได้กำไรที่ไม่ต้องลงทุนหรือลงแรง เพียงแค่การนั่งคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือเล่าชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขา หรือสิ่งที่น่ารู้ภายในหมู่บ้านให้นักท่องเที่ยวฟังซึ่งก็นับเป็นการคลายเหงาสำหรับคนเฒ่าคนแก่ที่เห็นหน้ากันอยู่สองคนทุกเมื่อเชื่อกัน นอกเหนือไปจากการช่วยกันเตรียมที่หลับที่นอนให้นักท่องเที่ยวเพียงไม่กี่สิบนาที พร้อมทั้งเตรียมอาหาร และดอกไม้สำหรับสักบาตรในตอนเช้าซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกิจวัตรประจำวันของพวกเขาไม่เคยขาด เพียงแค่หากวันไหนมีนักท่องเที่ยว เจ้าของบ้านก็มักจะสละส่วนที่ตนจะสักบาตรให้กับนักท่องเที่ยวถวายอาหารแทนเพราะไม่ต้องการจะเตรียมเพิ่มให้วุ่นวาย สิ่งเหล่านี้ดูเหมือนจะเป็นเพียงสิ่งเล็กน้อยที่ไม่ต้องลงแรงแต่ได้รายได้ที่งดงามสำหรับชาวบ้านถ้าหากเปรียบเทียบกับการใช้เวลาตั้งแต่ก่อนพระอาทิตย์ขึ้นจนหลังพระอาทิตย์ การใช้แรงงานที่หนักหน่วงในการเกี่ยวตาล การเสี่ยงอันตรายบนต้นมะพร้าว หรือการดูแลที่ใกล้ชิดของสวนลิ้นจี่ที่ไม่สามารถคาดคะเนได้ว่าปีนี้จะให้ผลมากแค่ไหน

เพราะฉะนั้นจากรายได้ที่ได้มากขึ้นและง่ายกว่าเดิมจึงทำให้ชาวบ้านในหมู่บ้านมีเงินจับจ่ายใช้สอยมากขึ้น นอกเหนือไปจากรายได้หลักจากการเกษตร และอีกจำนวนหนึ่งที่ถูกลานส่งมาให้อย่างสม่ำเสมอทุกเดือน

จากที่เคยใช้จ่ายค่าอาหาร กับข้าว ผักสด ขนมนมเนยและของใช้ประจำวันตั้งแต่เสื้อผ้า รองเท้าไปจนถึงเทปเพลงที่นัดวัดโลกทุกเช้าวันพุธ หรืออาจจะเข้าไปตลาดแม่กลองบ้างนานๆ ครั้ง เพื่อซื้อหาของใช้พิเศษ เช่นเสื้อผ้า ปัจจุบันผู้ที่มีรายได้จากการท่องเที่ยว เช่นเจ้าของบ้านทรงไทย และคนขับเรือมีกำลังทรัพย์ที่สามารถจับจ่ายใช้สอยได้มากกว่าเดิม ถึงแม้จะไม่เป็นกอบเป็นกำที่สามารถจะซื้อสินค้าชิ้นใหญ่ราคาแพงขนาดรถมอเตอร์ไซค์ หรือรถยนต์ได้ แต่ก็เห็นการใช้จ่ายที่เปลี่ยนไป

แล้ววันหนึ่งหลังจากต้องรับนักท่องเที่ยวมาเกือบ 3 ปีก็นักท่องเที่ยวขอซื้อตะกร้าที่ครอบครัวจันทร์หอมใช้อยู่ภายในครัวเรือนเป็นประจำทุกวัน และป้าบ๊วยขายให้ไปเพราะเห็นว่าตะกร้าดังกล่าวยังสามารถกลายเป็นสินค้าได้ ทั้งที่ยังมีจำหน่ายอยู่ตามท้องตลาด แต่นักท่องเที่ยวก็พอใจกับของที่ใช้แล้วที่ได้ชื่อว่าเป็นของเก่า และจากเหตุการณ์นี้เองที่ทำให้ลูกสาวป้าบ๊วยเรียนรู้กลทางธุรกิจสมัยใหม่ที่ไม่เคยรู้มาก่อนและได้กล่าวแบบที่เล่นที่จริงว่า “โอ้โฮ ขนาดของใช้แล้วอย่างนี้เค้ายังอยากได้เลย อย่างนี้ไปซื้อมาไว้หลายๆ อันดีกว่า เผื่อว่าจะมีคนขอซื้ออีก”

ครอบครัวบูรพา: จากชาวสวนสู่...การท่องเที่ยว

ครอบครัวบูรพาประกอบด้วยพี่สาว 4 คนซึ่งคนโตอายุมากเกือบ 80 ปีและน้องชายคนสุดท้อง คือลุงสุชัย บูรพา อายุ 60 ปี ครอบครัวนี้มีอาชีพทำน้ำตาลมะพร้าวมาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่ และเนื่องจากทั้งสมาชิกหญิงของบ้านมีสถานภาพโสดและลุงสุชัยเองอยู่ในสถานภาพหย่า สมาชิกทุกคนพี่น้อง 5 คนจึงอยู่บ้านและทำอาชีพเกี่ยวตาลจนกระทั่งปัจจุบัน แต่หน้าที่ส่วนใหญ่ในการทำน้ำตาลมะพร้าวมักจะถูกเป็นของพี่สาวผู้ชำนาญมากกว่าเพราะลุงสุชัยในวัยเด็กได้เรียนหนังสือมากกว่าทำน้ำตาล และด้วยความรู้ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนสามเสนวิทยาลัย (ลุงสุชัยเริ่มการศึกษาที่โรงเรียนวัดโลกเจตุ และจบมัธยมศึกษาตอนต้นที่โรงเรียนในแม่กลอง) ลุงสุชัยมักจะมีความคิดที่ไม่เหมือนชาวสวนทั่วไปเสมอ เมื่อ 4 ปีที่แล้วลุงสุชัยเป็นหนึ่งในกลุ่มผู้ริเริ่มนำการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เข้าสู่หมู่บ้าน แต่หลังจากที่การท่องเที่ยวกำลังประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากในหมู่บ้าน แต่ข้อขัดแย้งทางการเงินกับกำนันทนงทำให้ลุงสุชัยกลับต้องปลีกตัวออกจากชมรมฯ ในระยะต่อมา แต่การปลีกตัวออกมารั้งนี้มิได้เสียเปล่าเพราะลุงสุชัยใช้เวลาว่างในปัจจุบันทำแบบบ้านทรงไทยจำลองขนาด 1:50 และ 1:100 แบบบ้านทรงไทยจำลองดังกล่าวเป็นแบบบ้านทรงไทยภาคกลางมาตรฐานที่ทำจากกระดาษ ไม้อัด ตะเกียบซึ่งกำลังอยู่ในขั้นตอนพัฒนาเพื่อที่ว่าต่อไปใน

² นัดวัดโลก คือ “ตลาดนัดวัดโลกเจตุ” ที่จำหน่ายของอุปโภคบริโภคที่จำเป็นสำหรับชีวิตประจำวัน สำหรับทั้งเด็กเล็ก นักเรียน วัยรุ่น และพ่อแม่ ตลาดนัดเช่นนี้จะเวียนไปตามวัด หรือพื้นที่โล่งในแต่ละวัน เพราะฉะนั้นหากขาดเหลือสิ่งใดชาวบ้านสามารถหาซื้อได้ที่ตลาดนัดอีกวัดโดยไม่ต้องเดินทางเข้าตัวเมืองแม่กลอง

อนาคตอันใกล้จะสามารถนำมาวางจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวที่มาพักยังบ้านทรงไทย และสนใจจะนำแบบจำลองกลับบ้านเป็นที่ระลึก

นอกจากนี้แม้ว่าลุงสุชัยจะห่างจากการดำเนินการและการบริหารชมรมฯ ในปัจจุบัน แต่ลุงสุชัยได้เรียนรู้การดำเนินงานขั้นต้นมากพอ ประกอบกับการพบปะนักท่องเที่ยวหลายสิบคนในหนึ่งวันที่มาเยี่ยมชมบ้านสาวโสด และการต้อนรับนักท่องเที่ยวเข้าพักที่บ้านของคุณเป็นประจำ ทำให้ลุงสุชัยเรียนรู้ความต้องการของนักท่องเที่ยว และรู้ว่าสิ่งที่พวกเขา กำลังมองหาไม่ใช่ความสะดวกสบายแต่เป็นความเป็นธรรมชาติและความเป็นแปลกใหม่ เขาจึงสังเกตเห็นศักยภาพพื้นที่และความเป็นคนในพื้นที่ของตนเอง และด้วยความเป็นคนชอบตกปลา จึงรู้พื้นที่ที่ปลอดภัยและเหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการจะตกปลา จนกระทั่งมีความคิดที่จะดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวเป็นของตัวเอง โดยได้รับความร่วมมือจากนักท่องเที่ยวที่กลายมาเป็นเพื่อนสนิทซึ่งเป็นผู้ประกอบการที่มีกิจการรุ่งเรืองในกรุงเทพมหานคร

ลุงสุชัยได้ริเริ่ม โครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอีก โครงการซึ่งเป็นการท่องเที่ยวตกปลาเชิงนิเวศ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการตกปลาเพื่อความเพลิดเพลิน และในขณะเดียวกันต้องเพียงพอ “ถ้าได้ตัวเล็กไปเราก็คงปล่อยลงน้ำ ถ้าได้ตัวโตเป็นที่พอใจก็ถ่ายรูปเป็นที่ระลึกแล้วปล่อยหรือจะเอามาทำอาหารก็ไม่ว่ากัน แต่เราต้องรู้ว่าจับแค่ไหนมากพอแล้วก็หยุด” ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ลุงสุชัยได้ดัดแปลงมาจากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยแห่งนี้เองที่มุ่งหวังจะให้เจ้าบ้านมีความภูมิใจและอนุรักษ์บ้านทรงไทยเอาไว้

การจัดการท่องเที่ยวตกปลาเชิงอนุรักษ์ดังกล่าวยังอยู่ในช่วงทดลอง โดยลุงสุชัยมักจะเสนอโครงการการนำเที่ยวนี้ให้กับผู้ที่แวะมาที่บ้านเสมอ โดยมีการวางแผนการเดินทางคร่าวๆ ไว้หลายแบบในราคาที่ต่างกันตามความพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีตั้งแต่ไปเช้าเย็นกลับแล้วมาค้างที่บ้านทรงไทยหรือกลับบ้านเลย หรือการเตรียมอุปกรณ์ตกปลาและทำอาหารเพื่อการตกปลาที่เต็มอิ่มตลอด 2 วันและทำอาหารแบบกันเองกลางป่าด้วยอุปกรณ์ง่ายๆ ที่ชาวตกปลานิยม และกางเต็นท์นอนในป่าริมน้ำเลย “คนตกปลาส่วนใหญ่ก็ชอบกินนอนแบบง่ายๆ แบบนี้แหละ แล้วก็มีการให้ตกปลาดีๆ บรรยากาศดีๆ แล้วก็ปลอดภัยเป็นใช้ได้” โดยที่ลุงสุชัยใช้ความเป็นอดีตสารวัตรกำนันของตำบลปลายโพรงพางจ้าวานให้นายตำรวจปัจจุบันคอยดูแลความปลอดภัยให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวระหว่างการเดินทางและพักค้างในป่า และสุดท้ายลุงสุชัยก็ไม่ลืมที่จะฝากผู้ศึกษาแนะนำเพื่อนฝูงที่สนใจเที่ยวตกปลาติดต่อมาที่บ้าน

ครอบครัวพรปฐม: การเรียนรู้เชิงธุรกิจ

ครอบครัวพรปฐมอาศัยอยู่ในบ้านทรงไทยขนาดใหญ่ สถาปัตยกรรมช่างทรุดโทรม ฐานะไม่น่าจะสู้ดีนักเพราะมีเพียงลูกเขยของป้าเมตตา พรปฐม (พี่สาวกำนันทอง) เป็นผู้ทำงานหารายได้เลี้ยงครอบครัวทั้ง 6 คน โดยที่ป้าเมตตาและลูกสาวรับจ้างทำมะพร้าวขาวอยู่กับบ้านและเป็นรายได้ที่ไม่แน่นอน ราคาขึ้นลงตามตลาดและลูกสาวคนเล็กยังศึกษาอยู่ในโรงเรียนเทคนิคแม่กลองซึ่งอาจจะช่วยทางบ้านหารายได้ได้บ้างในช่วงปิดเทอมด้วยการทำงานในโรงงานผลิตชิ้นส่วนคอมพิวเตอร์ในจังหวัดเพชรบุรี เพราะฉะนั้นรายจ่ายภายในบ้านจึงค่อนข้างสูงไม่เพียงพอที่จะปรับปรุงหรือตกแต่งบ้านทรงไทยทั้งที่บ้านดังกล่าวตั้งอยู่ใกล้ที่จอดรถของนักท่องเที่ยวและน่าจะมีศักยภาพเพียงพอที่จะเปิดรับนักท่องเที่ยว เพราะเจ้าบ้านมีอิทธิพลและมีเวลาต้อนรับแขกตลอดทั้งวัน

อย่างไรก็ตามแม้ว่าครอบครัวพรปฐมจะไม่มีทุนทรัพย์เพียงพอที่จะปรับปรุงบ้านเพื่อรับนักท่องเที่ยว แต่ที่ตั้งของบ้านที่อยู่ในบริเวณที่จอดรถนั้นเป็นประโยชน์เพราะบางครั้งถ้ามีรถมากนักท่องเที่ยวมักจะจอดเลยมาถึงหน้าบ้านของครอบครัวพรปฐมเสมอ และหลังจากที่ได้พูดคุยกับนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ครอบครัวพรปฐมที่เคยรับจ้างทำมะพร้าวขาวได้สังเกตเห็นความเป็นไปได้ในทางธุรกิจ และตัดสินใจเปิดร้านขายของชำบริเวณที่จอดรถซึ่งนักท่องเที่ยวไม่สามารถมองข้ามได้ด้วยทุนกว่า 46,000 บาทร้านนี้มีขนาด 3x3 เมตรสร้างด้วยอิฐฉาบปูน หน้าต่างไม้แน่นหนาและประตูเหล็ก

แม้ว่าการก่อสร้างดังกล่าวจะไม่รับการเห็นชอบจากกำนันทองเพราะไม่คิดว่าร้านค้าดังกล่าวจะสามารถสร้างรายได้คุ้มกับเงินที่ลงทุนแต่อย่างใด แต่ดูเหมือนกำนันทองจะประเมินสถานการณ์ต่ำเกินไป เพราะครอบครัวพรปฐมน่าจะทำการสำรวจความต้องการของนักท่องเที่ยวมาพอสมควรในระยะเวลากว่า 3 ปีเพราะหลังจากที่ร้านเปิดไปเมื่อต้นเดือนมีนาคม พ.ศ. 2545 ตามฤกษ์ที่พระกำหนดให้ ร้านค้าเล็กๆ แห่งนี้เริ่มจากสินค้าไม่กี่ชนิด และไม่ขึ้นในช่วง 2 สัปดาห์แรกจนทำให้รู้สึกว่าร้านใหญ่เกินไป แต่เพียง 1 เดือนให้หลังร้านค้ารานเดียวกันนี้สร้างความหลากหลายให้กับสินค้าอย่างรวดเร็วจนทำให้ร้านดูเล็กไปถนัดใจ

แม้ว่าป้าเมตตาจะกล่าวว่าร้านค้าที่เปิดตั้งแต่เช้าจนค่ำนั้นเน้นกลุ่มลูกค้าที่เป็นคนในพื้นที่และเด็กเป็นส่วนใหญ่ที่ต้องการซื้อของใช้เล็กๆ น้อยๆ ในยามคับขันเพราะร้านค้าที่ใกล้ที่สุดคือแพที่หน้าโรงเรียนวัดโคกเกตุ และในช่วงแรกสินค้ามีเพียงของใช้ทั่วไป เช่น แป้ง สบู่ แชมพู และขนมถุง และเครื่องดื่มแช่เย็น แต่ในเวลาต่อมาร้านค้าแห่งนี้มีสินค้าที่สามารถดึงดูดได้ตั้งแต่ชาวบ้านไปจนถึงนักท่องเที่ยว ป้ายหน้าร้านที่เขียนว่า “มีน้ำตาลสดจำหน่าย” พร้อมกับผลไม้สดๆ จากสวน เช่น มะม่วงและส้ม โอมักจะถึงให้นักท่องเที่ยวแวะเข้ามาเมื่อมาถึงและก่อนกลับเพื่อซื้อเป็นของฝากติดมือกลับบ้านเสมอ น้ำตาลสดที่อยู่ในร้านก็เป็นน้ำตาลสดที่ชาวบ้านในละแวกเดียวกันบรรจุขวด

พลาสติกและนำมาฝากขาย เช่นเดียวกับมะม่วงและส้ม โอสถจากสวนที่เจ้าของสวนมักจะรับประทานเองในครอบครัวไม่ทัน “นักท่องเที่ยวเค้าชอบน้ำตาลสดนี้แหละ ของแท้เลยไม่ผสม แล้วก็ราคาไม่แพง “ไม่ใส่สารกันบูดแต่เก็บได้หลายวัน” ป้าเมตตาเล่าถึงขวดน้ำตาลสดที่วางแช่เต็มตู้เย็นจนบั้งน้ำขวดเสียวผิด และไม่วางอีกหลายสิบขวดที่เพิ่งนำมาส่งเมื่อบ่าย

และที่สำคัญที่สุดธุรกิจของครอบครัวพรปฐมทำท่าว่าไปได้ดีกว่าที่หลายคนคิด และหลังจากที่เปิดร้านมาเพียง 1 เดือนครอบครัวพรปฐมก็วางแผนที่จะขยายบริการออกไปอีกแต่ไม่ใช่พื้นที่ร้าน “นักท่องเที่ยวมาถึงแล้วชอบถามหาห้องน้ำ บางทีคนแก่ก็คอยไม่ไหวหรือกลัวว่าจะเดินไปถึงข้างใน (ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว)” ครอบครัวพรปฐมจึงคิดที่จะสร้างห้องน้ำขึ้นด้านหลังร้านสัก 1 – 2 ห้องแบบง่ายๆ แล้วคอยดูแลรักษาความสะอาดอยู่เสมอไว้บริการนักท่องเที่ยวแล้วเก็บค่าบริการ 2 บาทก็น่าจะคุ้มกับการลงทุน การดูแลรักษา และค่าน้ำประปาแต่ละเดือน

ครอบครัวนาคิ: เสน่ห์บ้านทรงไทย

เป็นเวลาหลายปีที่ครอบครัวนาคิได้ปล่อยให้บ้านทรงไทยหลังใหญ่ที่ประกอบด้วยเรือนไทย 5 เรือนว่างเป็นเวลาหลายปีเพราะสมาชิกต่างแยกย้ายไปทำงานและมีครอบครัวในกรุงเทพมหานคร จะกลับมาบ้างทุกๆ 1 – 2 เดือนเท่านั้น

บ้านหลังดังกล่าวตั้งอยู่ข้างบ้านป่ากุหลาบ ตรงข้ามกับศูนย์บริการการท่องเที่ยว เป็นบ้านทรงไทยเก่าแก่จากรุ่นพ่อแม่ที่มีอายุไม่ต่ำกว่าครึ่งศตวรรษ สร้างด้วยไม้เนื้อแข็งอย่างดี เช่น ไม้สัก ไม้มะค่า ไม้แดงที่ล้วนมีขนาดกว้างเกือบ 50 เซนติเมตรเป็น ไม้ปูพื้นบ้าน และปัจจุบันยังอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์มากที่สุดหลังหนึ่งในบ้านทรงไทยทั้งหมดในตำบลเพราะเจ้าของบ้านเป็นผู้มีฐานะจากการเคี้ยวน้ำตาลมะพร้าวและปล่อยเงินกู้

หลังจากที่พ่อเสียชีวิตเมื่อ 5 ปีที่แล้วและแม่ล้มป่วยลงอย่างหนักเมื่อกลางปีพ.ศ. 2544 ป้าคมขำและพี่จิว (ลูกสาวคนเล็ก) ได้ตัดสินใจย้ายกลับมาดูแลแม่ที่บ้านพร้อมทั้งถือโอกาสดูแลบ้านทรงไทยเก่าแก่ด้วยในเวลาเดียวกัน และในช่วงที่ครอบครัวนาคิตัดสินใจกลับไปสู่หมู่บ้านระยะยามครั้งนี้เป็นช่วงเดียวกับที่การท่องเที่ยวในปลายโพงพางกำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างสูง ทำให้ครอบครัวนี้ที่ไม่เคยสนใจการเข้าร่วมเป็นสมาชิกในช่วงปีแรกของโครงการฯ ได้ตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกรายล่าสุด และเมื่อได้รับการอนุมัติจากชมรมฯ แล้วครอบครัวนาคิจึงทำการแปลงโฉมให้กับบ้านทรงไทยที่เป็นมรดกของตระกูลเสียใหม่ในเวลาเพียง 3 เดือน เริ่มตั้งแต่การขุดไม้ ทำสีลงแลคเกอร์ให้เงางามทั้งหลัง ดัดประตูเหล็ก จากนั้นจึงต่อเติมกันห้องครัวให้เป็นกitchenette แทนที่จะเปิดโล่งเหมือนที่เคยเป็นมา แล้วจึงกันห้องนอนอีกสองห้องเพื่อให้นักท่องเที่ยวพักโดยห้องใหญ่สำหรับ 10 – 15 คนติดเครื่องปรับอากาศ และห้องเล็กขนาดสำหรับ 2 – 4 คนติดพัดลม นอกจากนั้น

เจ้าของบ้านยังซื้อชุดตั้งโทรทัศน์สำหรับแขก 1 ชุดและชุดรับแขกไม้อีก 1 ชุดไว้สำหรับนักท่องเที่ยว

การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทั้งหมดอยู่ในบริเวณเรือนไทย 4 เรือนสำหรับนักท่องเที่ยวโดยที่อีกเรือนเป็นครึ่งปูนครึ่งไม้ 2 ชั้นที่เจ้าของบ้านใช้อาศัยอยู่นั้นยังคงอยู่ในสภาพเดิมที่ใหม่และมีเครื่องปรับอากาศ และเจ้าของบ้านยังคงเก็บห้องหอบนเรือนไทยซึ่งเป็นห้องเก่าของพ่อที่เสียชีวิตไปอยู่สภาพเดิม ทั้งนี้ในอนาคตอาจจะเปิดรับนักท่องเที่ยวถ้าจำเป็น

ในช่วงระหว่างดำเนินการปรับปรุงเจ้าของบ้านวิตกว่าบ้านของตนจะไม่ใช่ที่พอใจของแขกที่มาพัก และพยายามที่จะตกแต่งให้ดูทันสมัยและสะดวกสบายมากที่สุดเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เลือกพักที่บ้านของตน ซึ่งเจ้าของบ้านพยายามติดต่อนักตกแต่งภายในมือสมัครเล่นมาดูแลโครงสร้างและการตกแต่งแบบเดิมเพื่อที่จะหาแนวทางตกแต่งใหม่ให้ดูทันสมัย ซึ่งความคิดดังกล่าวก็ได้รับการคัดค้านจากหลายฝ่ายรวมทั้งกำนันทองที่แนะนำให้ทุกอย่างเป็นธรรมชาติที่สุดและไม่ควรติดเครื่องปรับอากาศ³ เพราะนักท่องเที่ยวมาที่นี่ต้องการความเรียบง่ายมากกว่าความสะดวกสบาย แต่การลงทุนของครอบครัวนาคาคิดดูเหินห่าง จะเป็นการลงทุนที่คุ้มค่าเพราะตั้งแต่เปิดบ้านรับนักท่องเที่ยวเมื่อต้นเดือนเมษายน พ.ศ. 2545 บ้านทรงไทยโฉมใหม่หลังนี้ได้รับนักท่องเที่ยวไม่ต่ำกว่า 10 คนทุกสัปดาห์เพราะนักท่องเที่ยวล้วนให้ควมสนใจกับบ้านทรงไทยแบบโบราณท่ามกลางธรรมชาติริมคลองที่มีเครื่องอำนวยความสะดวกเหมือนที่บ้าน อย่างไรก็ตามเจ้าของบ้านก็ยังไม่สามารถล่วงรู้ได้ว่าพวกเขาจะสามารถคืนทุนจำนวนกว่า 3 แสนบาทที่ลงไปกับการปรับปรุงครั้งใหญ่นี้หรือไม่ หรือเมื่อใด เพราะการปรับปรุงครั้งนี้ทำให้พวกเขาต้องทำบุญกระตุกพ่อที่วัดแทนที่จะเป็นที่บ้านเหมือนทุกปี

ครอบครัวนาคาคิดมีแนวคิดอยู่คนละฝั่งกับครอบครัวป่าสายบัว จันทร์หอมเพราะป่าสายบัวอาศัยอยู่กับพีวีจิตร ลูกชายที่เป็นอัมพาตมากกว่า 10 ปีภายในบ้านทรงไทยหลังใหญ่ไม่แพ้บ้านของครอบครัวนาคาคี แต่ป่าสายบัวตัดสินใจที่จะไม่เปลี่ยนแปลงสมบัติของตระกูลแต่อย่างใด เพราะภูมิใจกับแผ่นไม้ขนาดใหญ่กว้างกว่า 30 เซนติเมตรที่หายากในปัจจุบัน “ดูแผ่นไม้ขนาดนี้ เดี่ยวนี้หาไม่ได้แล้ว ยาก สมัยก่อนซื้อยกละไม้ก็สตาจค์ เดี่ยวนี้มีตั้งคั้งยังหายากเลย” พีวีจิตรเล่าถึงไม้เก่าอย่างภูมิใจ เพราะครอบครัวป่าสายบัวเชื่อว่าเพียงแค่การต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยอัธยาศัยและบ้านที่สะอาดอยู่เสมอก็เพียงพอ

³ ปัจจุบันมีบ้านไม่กี่หลังในหมู่บ้านที่ติดเครื่องปรับอากาศภายในบ้านทรงไทยและบ้านไม้ เพราะต้องใช้เงินจำนวนมากและเกินความจำเป็น มีเพียงบ้านสวนส้มของกำนันทอง และบ้านของครอบครัวนาคาคี

ครอบครัวของสีชาด: ผู้รักษาธรรมชาติ

ครอบครัวของสีชาดอาศัยอยู่ในบ้านไม้สองหลังบนพื้นที่กว่า 8 ไร่ ริมคลองตะเคียนไถ่ ถนนเพชรเกษม มาเป็นเวลามากกว่า 20 ปี ตั้งแต่คลองละแวกนี้มีบ้านคนเพียงไม่กี่หลัง ถนนสายหลักมีเพียงถนนเพชรเกษม พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่า สวนมะพร้าว และมีต้นลำพูขึ้นอยู่ริมน้ำตลอดลำคลอง ซึ่งนั่นหมายความว่าหิ้งห้อยนับหมื่นนับแสนตัวที่กระพริบแสงอยู่ตามต้นลำพูทุกคำคั้น จนกระทั่งหลังจากที่ครอบครัวของสีชาดย้ายเข้ามาหลายปี จึงได้มีอีกหลายครอบครัวที่ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ริมคลองและทำสวนมะพร้าวเช่นเดียวกัน จนกระทั่งปัจจุบันมีประมาณไม่เกิน 20 ครอบครัว อาศัยอยู่ช่วงกิโลเมตรสุดท้ายทั้ง 2 ฝั่งคลองตะเคียน แต่ส่วนใหญ่เป็นชาวสวนมะพร้าวที่ใช้ไฟฟ้าเท่าที่จำเป็นจึงไม่ค่อยมีแสงรบกวนมากนัก จนกระทั่งปัจจุบันที่มีถนนหลายสายตัดเข้าสู่คลองตะเคียนและมีหลายครอบครัวจำนวนมากสร้างบ้านริมคลองและริมถนนอย่างหนาแน่นที่ส่วนใหญ่ไม่ใช่ชาวสวนอีกต่อไป

และในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาหลายครอบครัวได้โค่นต้นลำพูริมน้ำทิ้งไปเพื่อปลูกเป็นป่าจากแทนเนื่องจากต้นลำพูไม่สามารถสร้างรายได้ให้ชาวสวนได้เหมือนต้นจาก เพราะฉะนั้นในปัจจุบันริมคลองตะเคียนช่วงกิโลเมตรสุดท้ายก่อนถึงถนนเพชรเกษมจึงเหลือต้นลำพูอยู่เพียงจำนวนหนึ่งเป็นระยะๆ และเป็นเหตุผลว่าทำไมช่วงนี้ของคลองจึงยังคงมีหิ้งห้อยอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากเมื่อเทียบกับบริเวณอื่นที่แทบจะไม่มีให้เห็นเลย ครอบครัวที่วิวแต่และอีกหลายครอบครัวริมคลองตะเคียนจึงยังคงมีโอกาสได้สัมผัสกับหิ้งห้อยที่กำลังลดลงทุกวันเนื่องจากแสงไฟจากบ้านเรือนและถนนซึ่งยังไม่รวมถึงถนนอีกหลายเส้นที่กำลังจะตัดขาดผ่านช่วงกลางของระยะกิโลเมตรสุดท้ายของคลองตะเคียนแห่งนี้

และแม้ว่าครอบครัวของสีชาดที่ประกอบด้วยพ่อแม่และลูกๆ อีก 5 คนอายุระหว่าง 17 - 31 ปีล้วนเคยเห็นหิ้งห้อยมาตั้งแต่เมื่อครั้งที่ย้ายเข้ามาใหม่ๆ แต่ไม่ได้ให้ความสนใจมากนัก เพราะเห็นเป็นเรื่องธรรมดาของพื้นที่แถวนี้ที่จะมีแมลงมีแสงเหล่านี้เกาะอยู่เต็มต้นลำพูหน้าบ้าน จะเห็นก็แต่คุณค่าที่แมลงผลิตแสงเป็นจำนวนมากให้บ้าน โดยที่ไม่ต้องอาศัยแสงจากตะเกียงสักเท่าไร และแม้มีกระแสไฟฟ้าใช้ครอบครัวของสีชาดก็ยังคงใช้ไฟฟ้าเท่าที่จำเป็นเพื่อความประหยัด และยังให้ความสำคัญกับหิ้งห้อยเพียงแสงสว่าง แต่แล้ววันหนึ่งพวกเขาก็ต้องมองกองทัพแมลงเหล่านี้แตกต่างไปจากเดิมเมื่อ 2 ปีที่ผ่านมา มีกลุ่มคนจำนวนมากนั่งเรือมาตามคลองวัดประชาออกมายังคลองตะเคียนมาสู่หน้าบ้านครอบครัวของสีชาดทุกคืน และคืนละหลายลำก่อนที่จะกลับหัวเรือกลับไป ในระยะแรกครอบครัวของสีชาดมักจะแปลกใจกับกลุ่มคนเหล่านี้เพราะเป็นเรื่องไม่ค่อยจะปกติที่จะเดินทางตอนกลางคืนเป็นกลุ่มใหญ่ทุกสัปดาห์ จนกระทั่งก้านันทง ปรีชาและชมรมฯ พร้อมด้วยนายนาวิน ชันชริรัฐซึ่งดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสงครามขณะนั้นเดินทางเข้า

เยี่ยมบ้านทุกหลังริมคลองตะเคียนเพื่อขอความร่วมมือให้ดูแลรักษาคันลำพูและให้นักท่องเที่ยวใช้คลองเส้นนี้เป็นเส้นทางเพื่อชมหิ่งห้อยทุกคืน และกลุ่มชมรมฯ ยังเดินทางเยี่ยมเยือนชาวบ้านคลองตะเคียนปีละครั้งช่วงปีใหม่

และการเดินทางมาชมหิ่งห้อยของนักท่องเที่ยวในแต่ละคืนที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและเริ่มถี่ขึ้นและมากล้นขึ้นในทุกสัปดาห์ทำให้ครอบครัวทองสีชาดเรียนรู้ถึงความสำคัญของหิ่งห้อยและเริ่มให้ความสนใจกับทั้งผู้มาชมและผู้ถูกชื่นชม ทำให้บางครั้งลูกๆ ของครอบครัวผละจากงานบนยอดมะพร้าวชั่วคราวเพื่อมาคอยดูกิจกรรมการของผู้มาชมในเรื่องแต่ละลำ “สนุกดีออก เวลาเค้ามาคูก็นั่งดูว่าเค้าทำยังไง” ซึ่งพวกเขาค้นพบว่านักท่องเที่ยวที่มาชมนั้นชื่นชมความงามของแมลงเหล่านี้มากเพียงใด หรือในบางคืนหลังจากเลิกงานสวนหนุ่มๆ ของครอบครัวก็เข้าสำรวจผู้ถูกชื่นชมที่อยู่บนต้นลำพูอย่างใกล้ชิดด้วยการปีนขึ้นไปบนกิ่งไม้ แต่พวกเขาก็ไม่ได้ทำอะไรมากไปกว่าการชื่นชมที่ใกล้ชิดมากขึ้น “สวยมากจริงๆ เวลาดูใกล้ๆ สวยกว่าดูไกลๆ อย่างนี้อีก” หลังจากที่พวกเขาไม่เคยเห็นความงามของแมลงเหล่านี้ บัดนี้พวกเขามองเห็นมันแปลกออกไป “พอดูไปเค้าก็สวยดีนะอยู่รวมกันเต็มต้นแบบนี้” หรือบางครั้งแม้กับหาญลูกชายคนโตก็พายเรือออกไปสำรวจหิ่งห้อยบนระยะกิโลเมตรสุดท้ายและระยะก่อนที่จะเข้าสู่แหล่งที่เป็นบ้านคน ถนนที่มีแสงไฟรบกวน และในวันที่ผู้ศึกษาเดินทางเข้าไปอีกครั้งพร้อมกับผู้ศึกษาหิ่งห้อย ครอบครัวทองสีชาดก็ได้รับความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับหิ่งห้อยที่พวกเขาไม่เคยรู้มาก่อน

แม้ว่าชาวสวนจะมีการศึกษาในระบบน้อยกว่าคนในเมือง แต่นั่นไม่ได้ปิดกั้นความสามารถในการเรียนรู้ เพราะหากเป็นเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติพวกเขาสามารถเข้าใจได้อย่างง่ายดาย ในขณะที่คนเมืองที่มีการศึกษาสูงและเคยเรียนรู้เกี่ยวกับพระจันทร์ น้ำขึ้น น้ำลง ความสว่างที่ต่างกันของคืนเดือนข้างขึ้นกับข้างแรมในวิชาวิทยาศาสตร์มาแล้ว และสามารถตอบข้อสอบในห้องสอบได้คะแนนเต็ม แต่เมื่อเวลาผ่านไปพวกเขามักจะลืมว่าทำไมจึงมีน้ำขึ้น น้ำลง หรือข้างขึ้นจึงสว่างกว่าข้างแรม แต่ชาวสวนผู้อยู่กับน้ำและอาศัยความสว่างในยามค่ำคืนจากพระจันทร์สามารถอธิบายได้อย่างน่าทึ่งว่าทำไมข้างขึ้นจึงสว่างกว่า และเวลาใดน้ำจะขึ้น และช่วงใดที่น้ำจืดจะขึ้นมาล้างน้ำเค็มในคลองหน้าบ้านจนจืดพอที่พวกเขาควรจะไปอาบน้ำล้างร่างกายและตักน้ำเก็บไว้ในตุ่มเพื่อชะล้างอุปกรณ์ต่างๆ ภายในบ้าน เพราะถ้าหากวันไหนพวกเขาจะเวลาผิดพลาดก็หมายความว่าวันต่อไปอาจจะต้องใช้น้ำฝนที่เก็บไว้สำหรับบริโภคแทนน้ำคลอง เพราะน้ำจืดจะขึ้นเพียงครั้งละประมาณ 1 ชั่วโมงในวัน

หลังจากที่เฝ้าดูหิ่งห้อยหลายครั้งหลายหนทั้งในช่วงกลางวันและกลางคืน จำนวนที่เพิ่มขึ้น ลดลง และการย้ายที่ ครอบครัวทองสีชาดค้นพบว่าหิ่งห้อยจะมีจำนวนมากเป็นพิเศษในช่วงปลายฤดูฝนถึงต้นฤดูหนาว และจำนวนจะเริ่มลดลงจนมีจำนวนค่อนข้างน้อยในช่วงฤดูร้อน “ไม่รู้

ว่าเค้าหายไปไหน นี่ก็หายไปร่วมเดือนกว่าๆ แล้ว ไม่ค่อยมีเลย พักนั่งเห็นเค้าอยู่เต็มต้นตรงหน้าบ้านนี่เอง สงสัยย้ายต้นไปฝั่งถนนทางโน้นหรือเปล่าไม่รู้ แล้วเค้าจะกลับมาเมื่อไหร่ หรือกลับหรือเปล่านั้นไม่รู้” แต่เมื่อผู้ศึกษาหึ่งห้อยอธิบายถึงขั้นตอนและระยะเวลาตั้งแต่เริ่มผสมพันธุ์ ระยะเวลาการฟักไข่ ช่วงเวลาเป็นตัวอ่อน และเป็นหนอนก่อนที่จะกลายเป็นหึ่งห้อยส่องแสงออกมา ซึ่งขั้นตอนทั้งหมดกินเวลาหลายเดือนทำให้ดูเหมือนว่าหึ่งห้อยหายไปจากต้นลำพู และต้นลำพูก็เป็นแหล่งอาหารชั้นดีที่มีห้อยหลากหลายชนิดสำหรับตัวอ่อนของหึ่งห้อย ซึ่งแมลงเหล่านี้อยู่ที่ต้นลำพูทั้งวันทั้งคืน แต่ต่อให้หาจะปีนขึ้นไปก็หาไม่พบเพราะกลางวันหึ่งห้อยจะไม่มีแสงและมีลักษณะไม่แตกต่างจากหนอนทั่วๆ ไป

และหลังจากที่ได้รู้จักหึ่งห้อยด้วยตัวพวกเขาเองครอบครัวของสีชาดก็ยิ่งรู้สึกถึงความมหัศจรรย์กับความงามที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวมาได้หลายสิบคนต่อคืน จนกระทั่งเมื่อปีที่แล้ว ป้าสายหยุดได้ซื้อเรือมาคุด (ทำจากไม้ตะเคียน) มา 1 ลำในราคา 6,000 บาทด้วยหวังว่าอาจจะได้พานักท่องเที่ยวชมหึ่งห้อยบ้างครั้งละไม่กี่คน แต่จวบจนปัจจุบันเรือลำนี้ยังไม่เคยทำรายได้ใดๆ จากการชมหึ่งห้อยให้กับครอบครัวของสีชาด แต่เป็นการบรรทุกไม้มาเป็นพื้นที่เตาตาล และแขก 2 คนแรกของเรือลำนี้ก็กลับเป็นผู้ศึกษา 2 คนที่ไม่ได้รับค่าตอบแทนใดๆ “จะให้เราไปโฆษณาอย่างตำบลโน้น (ปลายโพงพาง) ได้ยังไง เกิดนักท่องเที่ยวเค้ารู้เข้ามากันเยอะๆ แล้วเค้า (หึ่งห้อย) ไม่อยู่ให้ดู นักท่องเที่ยวก็จะหาว่าเราหลอกเค้าสิ” ป้าสายหยุดจึงไม่เคยคิดจริงจังกับการท่องเที่ยวใดๆ “ตั้งค้ก็เข้ากระเป่าเค้า เรารู้ แต่ไม่ว่าอะไรในเมื่อท่านผู้ว่าก็เคยมาขอความร่วมมือด้วยตัวเองสมัยนั้น” แต่ทั้งหมดที่ครอบครัวของสีชาดต้องการเพียง นามเจ้าบ้านคลองโคนผู้เป็นผู้ดูแลรักษาธรรมชาติอันบริสุทธิ์ไว้ให้หึ่งห้อย “เวลาเค้าไปออกทีวีก็ไม่เคยพูดถึงคลองโคน คลองตะเคียนสักคำ”

แม้ว่าจะไม่เคยได้รับชื่อเสียงใดๆ จากหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทย ปลายโพงพางแม้สักครั้ง ครอบครัวของสีชาดยังคงรักษาความบริสุทธิ์ของธรรมชาติไว้ให้มากที่สุดเท่าที่พวกเขาจะทำได้เหมือนที่เคยทำมา แต่ด้วยจุดประสงค์ที่เพิ่มขึ้น จากเดิมเพื่อที่ธรรมชาติจะได้อยู่กับพวกเขานานๆ แต่ปัจจุบันเพื่อที่หึ่งห้อยจะได้อยู่กับธรรมชาตินานๆ เช่นกัน พวกเขาไม่เคยใช้คลองเป็นถังขยะเพราะขยะแต่ละชั้นสามารถเป็นเชื้อเพลิงเพื่อเคี้ยวตาล แสงจากไฟฟ้าจากบ้านหลังนี้ไม่เคยรบกวนหึ่งห้อย เพราะพวกเขามีข้อจำกัดทางด้านรายจ่ายในด้านอื่นที่จำเป็นมากกว่าจะสิ้นเปลืองไปกับหลอดไฟนีออน เพราะแม้แต่ขึ้นตาลหรือเดินสัญจรไปมาในสวนยามคืนเดือนมืด พวกเขายังคิดว่าแสงจันทร์สว่างเพียงพอแล้ว “เพิ่งออกมาจากที่สว่างๆ มองไม่เห็นหรอกแต่อยู่สักพักก็คุ้น เห็นมัยสว่างขึ้น” หาญกล่าวขณะเดินในสวนเมื่อพระจันทร์ขึ้น “เหมือนพวกมากับเรือ เอาไฟไปส่องแล้วหึ่งห้อยก็หยุดกระพริบแสงกันหมดทุกที”

ครอบครัวเพชรดี: ชีวิตชาวสวน

ครอบครัวเพชรดีเป็นหนึ่งในครอบครัวชาวปลายโพงพงดังเดิมที่ยังยึดอาชีพแปรรูปผลผลิตจากมะพร้าวทุกอย่างให้เป็นสินค้าเพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัว และครอบครัวนี้ก็เป็นหนึ่งในหลายร้อยครอบครัวในตำบลที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับใดๆ กับการท่องเที่ยวที่เข้ามายังหมู่บ้าน และยังคงดำเนินชีวิตประจำวันในทุกวันนี้เหมือนกับเมื่อ 3 ปีที่แล้วก่อนที่จะมีการท่องเที่ยวเข้ามา ราวกับว่าหมู่บ้านแห่งนี้ไม่เคยมีกลุ่มคนแปลกหน้าอย่างกรายเข้ามาสร้างความเปลี่ยนแปลงเลย

แม้ว่าบ้านของครอบครัวเพชรดีจะอยู่ติดกับบ้านของครอบครัวจันทร์หอมโดยมีสวนมะพร้าวไม่กี่ปีกั้นกลางและก่บ่อครั้งที่หนึ่งตะโกนคุยกับพื้นภา ขณะปีนอยู่บนยอดมะพร้าว แต่ด้วยลักษณะบ้านที่อยู่ลึกเข้าไปในสวน (และบ้านส่วนใหญ่อยู่ติดน้ำ) ทำให้คนนอกพื้นที่ไม่สามารถล่วงรู้ได้เลยว่าข้ามสะพานไม้เล็กๆ ที่วางพาดอยู่ตรงนั้นเข้าไปจะเจอบ้านคนหรือสวนมะพร้าวไร้อันครอบครัวเพชรดีแทบจะไม่มีโอกาสได้เจอนักท่องเที่ยวเลยเนื่องจากสมาชิกทุกคนในครอบครัวที่ประกอบด้วยป้าสงบ เพชรดี พี่นภาลูกสาว ลูกเขยและหลาน 2 คน ป้าสงบที่อายุมากแล้วก็จะช่วยงานบ้านและดูแลหลานเป็นหลัก โดยที่ลูกสาวและลูกเขยจะง่วนอยู่กับงานเกี่ยวน้ำตาลทั้งวันเหมือนครอบครัวอื่นๆ ที่ต้องขึ้นตาลวันละ 2 หน จากนั้นก็ใช้เวลาทั้งวันเคี้ยวตาลและทันทีที่ว่างจากงานที่เตา ลูกเขยก็จะเข้าสวน ทำความสะอาดเพื่อตัดไม้ที่รกรากมาเป็นเชื้อเพลิง เก็บมะพร้าวทำมะพร้าวขาว ในขณะที่พี่นภาก็จะทำงานบ้านและงานครัวโดยจ่ายตาลสัปดาห์ละครั้งที้นัด โลกเกิดุเข้าวันพุธพร้อมกับป้าสงบ และถ้าช่วงไหนหลานๆ หยุดเรียนหรือปิดเทอมครอบครัวก็จะได้แรงเพิ่มขึ้นอีก 2 แรง แม้จะเป็นเพียงเด็กประถมแต่ก็ถือเป็นการฝึกฝนงานเกี่ยวตาลไปในตัว

แม้เวลาของการท่องเที่ยวจะผ่านไปเกือบ 3 ปีผู้ศึกษากลับเป็นคนแปลกหน้าคนแรกที่ย่างกรายเข้ามายังบ้านของครอบครัวเพชรดี “ที่บ้านไม่เคยมีใครเข้ามาหรอก แล้วก็ไม่ค่อยชอบเท่าไร เพราะไม่มีเวลามานั่งคุยด้วย ถ้านานๆ มาแบบนี้ก็ไม่เป็นไร” พี่นภากล่าวก่อนที่จะขอตัวไปทำงานที่เตาดาลหลังจากที่นั่งคุยด้วยเพียง 10 นาที ในขณะที่สามที่เพิ่งกลับมาจากการเก็บทางมะพร้าวที่มีลูกสาวเป็นลูกมือ กำลังง่วนอยู่กับการตีไฟอยู่หน้าเตาที่แทบจะไม่ได้สังเกตเห็นคนแปลกหน้าที่เข้ามาอยู่ในบ้านเลย เพื่อที่จะได้เกี่ยวน้ำตาลให้เสร็จทันก่อนมืดเพื่อที่จะได้ขึ้นตาลอีกครั้งไม่คึกนัก

ครอบครัวเพชรดีไม่สนใจโครงการการท่องเที่ยวเพราะไม่มีความพร้อมเนื่องจากงานหลักเกี่ยวน้ำตาลวันละ 2 - 3 ปิบน้ำตาลแห้งเพียงอย่างเดียวและดูแลลูก 2 คนก็หนักเกินกว่าจะมีอาชีพเสริมเป็นการต้อนรับนักท่องเที่ยวใดๆ แม้ว่าสมาชิกครอบครัวจะเคยเห็นนักท่องเที่ยวบ้างบางครั้งบนถนนหรือสวนกันในคลอง แต่ก็ไม่เคยพูดคุยหรือทำความรู้จักเลยสักราย “ไม่รู้สิ ไม่ได้ใส่ใจ บางทีก็ดูๆ ก็เคยได้ยินเสียงเรือที่เค้าว่านั่งไปดูหิ่งห้อยกัน แต่ก็ไม่ได้รับทวนอะไรเพราะเรามีสวนกัน ไกลเหมือนกัน ก็ถือว่าอาชีพใคร อาชีพมันไม่ยุ่งกัน”

ครอบครัวเพชรดีเป็นเพียงหนึ่งในหลายร้อยครอบครัวในปลายโพงพางที่การท่องเที่ยวไม่ได้มีผลกระทบใดๆ กับชีวิตประจำวัน อาชีพ หรือพวกเขาไม่แม้แต่ใส่ใจกับการเข้ามาของคนแปลกหน้าเลย

คนปลายโพงพางกลับบ้าน

ชาวบ้านในปลายโพงพางส่วนใหญ่จะสำเร็จการศึกษาชั้นประถมที่โรงเรียนวัดที่ใกล้บ้าน เช่นโรงเรียนวัดโคกเกตุ โรงเรียนวัดประชาไพบึงถึงมัธยมต้น แต่เมื่อถึงวัยที่จะเรียนชั้นสูงขึ้นเช่นมัธยมปลาย และเมื่อมีอายุมากขึ้นพอที่จะทำงานก็จะออกไปทำงานตามโรงงาน ห้างร้านและบริษัทในเมืองแม่กลอง หรือจังหวัดเพชรบุรี หรือต้องเรียนต่อระดับอุดมศึกษาในตัวจังหวัด หรือในเมืองใหญ่ๆ เช่นนครปฐม หรือกรุงเทพมหานคร เป็นต้น และหลังจากนั้นก็มักจะไม่ได้กลับมายังปลายโพงพางอีกเลย เพราะฉะนั้นบุคคลที่อยู่ในหมู่บ้านนี้ส่วนใหญ่จึงเป็นคนที่สูงอายุ หรือ ไม่ก็เด็กเล็ก

จากเมื่อไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมาที่การเปลี่ยนแปลงได้เกิดขึ้นภายในหมู่บ้านเมื่อมีสภาวะแห่งแล้งผนวกกับการเกิดขึ้นของโรงงานภายในเมืองมหาชัย และตามมาด้วยเมืองแม่กลอง ส่งผลให้ชาวบ้านในปลายโพงพางเริ่มมีการโยกย้ายถิ่นฐานยังที่ใหม่ หรือมีการออกไปทำงานในโรงงานในเมืองแต่ยังคงกลับบ้านทุกเย็น นั่นเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายนอกหมู่บ้านที่ดึงเอาคนจากภายในออกไปจากที่นี่ จนทำให้หมู่บ้านแห่งนี้กลายเป็นเมืองที่มีเพียงคนสูงอายุและเด็ก

แต่หลังจากที่การท่องเที่ยวเข้ามาทำให้ไม่เพียงแต่นำเอาคนภายนอกหรือที่รู้จักกันทั่วไปว่าเป็น “นักท่องเที่ยว” เข้ามาสู่หมู่บ้าน แต่ยังคงดึงเอาคนจากภายนอกที่เคยเป็นคนปลายโพงพางเอง กลับเข้ามาสู่หมู่บ้านอีกครั้งหนึ่ง

แม้ว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นี้ไม่ได้มีจุดประสงค์หลักที่จะดึงเอาคนหนุ่มคนสาวกลับเข้ามายังบ้านเกิดตนเอง แต่ภายหลังจากที่ได้เกิดการท่องเที่ยวขึ้นจริงมันกลับสามารถดึงเอาคนปลายโพงพางกลับมายังบ้านเกิดได้จำนวนหนึ่ง เช่นลูกสาวป่าอูธที่เมื่อก่อนกลับบ้านเฉพาะบางช่วงเวลาเพราะต้องคอยดูแลครอบครัวและลูกชายอีก 2 คน จึงสามารถกลับบ้านได้น้อยครั้งในระยะเวลาหนึ่งปี แต่ในช่วงที่ผ่านมาที่มีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น พี่อ้อยพยายามกลับบ้านให้มากขึ้นเพื่อมาช่วยดูแลบ้านและต้อนรับแขก และนอกจากนี้การท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านยังส่งผลให้ลูกชายของพี่อ้อยอยากที่จะกลับมาเยี่ยมบ้านยายมากขึ้นซึ่งไม่ใช่ปกติวิสัยของเด็กวัยรุ่นที่เติบโตในเมืองใหญ่

ในขณะที่ลูกชายป่าสมจิตรซึ่งเป็นตำรวจอยู่แถบบางบอน ก็กลับมาบ้านในหมู่บ้านนี้ทุกสุดสัปดาห์พร้อมกับภรรยาเพื่อมาดูแลสวนส้มโอ และบ่อปลา เพราะนอกจากเป็นการเพิ่มรายได้จากการทำสวนเป็นสำหรับอาชีพเสริมแล้ว ยังได้กลับมาอยู่เป็นเพื่อนแม่ และบางครั้งก็อยู่เป็นเพื่อนคุยกับนักท่องเที่ยวอีก แม้ว่าส่วนใหญ่จะนิยมคุยกับแม่มากกว่าเพราะถือว่าเป็นผู้ที่อาศัยและรู้เรื่อง

ราวเกี่ยวกับหมู่บ้านมากกว่า และภายหลังการเกษียณอายุทำงานใน 10 ปีข้างหน้าลูกชายป่าสมจิตรก็วางแผนที่จะกลับมาอยู่ที่หมู่บ้านและทำสวนควบคู่ไปกับการต้อนรับนักท่องเที่ยวเช่นกัน

ปลายโพพาง: หมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

เห็นได้ว่าเมื่อมีคนจากพื้นที่หนึ่งเดินทางไปยังอีกพื้นที่หนึ่ง ใช้เวลาและสถานที่ในพื้นที่นั้นๆ ร่วมกับเจ้าของพื้นที่ย่อมสร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับพื้นที่และคนในพื้นที่นั้นๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นี้ทำให้ชีวิตของตาชายในหมู่บ้านที่เงียบสงบแห่งนี้กลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้งด้วยการพูดคุยพบปะกับแขกหน้าใหม่ๆ และการท่องเที่ยวยังทำให้หมู่บ้านการเกษตรเล็กๆ แห่งนี้กลับกลายเป็นชุมชนที่มีความสำคัญท่ามกลางสังคมสมัยใหม่ที่ผู้คนให้ความสนใจ และทำให้ชาวบ้านย้อนกลับมามองตัวเองด้วยความภาคภูมิใจในบ้านทรงไทยกับวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของชาวสวน อีกทั้งยังเป็นโอกาสอันดีสำหรับชาวบ้านที่เดินทางออกนอกหมู่บ้านน้อยครั้ง ได้มีโอกาสพบกับผู้คนจากโลกภายนอก และเรียนรู้สังคมอื่นที่พวกเขาไม่เคยพบเจอและรู้ความเป็นไปของโลกปัจจุบันที่บางครั้งก้าวเร็วเกินกว่าที่พวกเขาจะตามทันผ่านการพูดคุยและคำอธิบายของนักท่องเที่ยวจากในเมือง และสิ่งเหล่านี้ทำให้ชาวบ้านเรียนรู้ว่าพวกเขาสามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองภายในหมู่บ้านจากการท่องเที่ยวนี้เอง เพราะการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งที่กระตุ้นเศรษฐกิจภายในหมู่บ้านให้มีการจับจ่ายใช้สอยมากขึ้น หลายครอบครัวในหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการฯ หรือแม้แต่เด็กวัยรุ่นที่รู้จัก ร หารายได้พิเศษจากการท่องเที่ยวก็สามารถมีเงินที่จะใช้จ่ายกับเรื่องที่เคยอยู่นอกเหนือชีวิตประจำวันของชาวสวนได้มากขึ้น เช่นหนึ่งคนเรือที่อายุเพียง 18 ปีคนหนึ่งที่ขับเรือนักท่องเที่ยวชมหมู่บ้านและชมหิ่งห้อยในวันหยุดเพื่อเป็นรายได้พิเศษเฉลี่ยวันละ 300 – 600 บาทหลังจากหักค่าน้ำมันแล้วเป็นอย่างต่ำต่อสัปดาห์ ทำให้เขาไม่ต้องขอเงินค่าขนมจากพ่อแม่เพื่อไปโรงเรียนอีกแล้ว ยิ่งไปกว่านั้นรายได้พิเศษนี้ทำให้หนึ่งสามารถซื้อโทรศัพท์เคลื่อนที่เมื่อปลายปี พ.ศ. 2544 หลังจากที่ขับเรือมาประมาณ 1 ปีด้วยเหตุผลว่า เขาไว้เผื่อชมรมฯ เรียกมารับคน และเอาไว้ติดต่อกับเพื่อนฝูง เหน่งยังบอกอีกว่า “โธ่ แค่โทรศัพท์เอง เดียวนี้ใครก็มี ลูกจะตายผ่อนเดือนละไม่กี่ตั้งค์เอง” เพราะฉะนั้นด้วยราคาที่สามารถซื้อหาได้และรายได้ที่เพิ่มขึ้น จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่นักท่องเที่ยวหลายคนจะได้ยินเสียงคนเรือตะโกนเสียงดังตอบโต้กับคู่สนทนาทางโทรศัพท์ขณะที่นำนักท่องเที่ยวล่องไปตามคลองในหมู่บ้าน เพราะหนึ่งเป็นเพียงหนึ่งในคนเรือบางคน que เริ่มเห็นความจำเป็นของโทรศัพท์เคลื่อนที่ต่อชีวิตประจำวันของพวกเขา และเจ้าของบ้านทรงไทยหลายรายมีรายรับมากพอที่จะปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้ดีขึ้น ในขณะที่ตัวเลขนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นก็ดึงดูดเจ้าของบ้านบางรายให้ตกแต่งบ้านเพื่อเข้าร่วมโครงการฯ

อย่างไรก็ดี การที่จะให้ได้มาซึ่งเงินทองนั้นชาวบ้านก็จำเป็นต้องเสียดสละบางสิ่งบางอย่าง ในชีวิตประจำวันเป็นข้อแลกเปลี่ยน กล่าวคือ การมาเยือนของคนแปลกหน้ามีผลต่อรูปแบบการใช้พื้นที่ในบ้านตนเองเพราะไม่ใช่เรื่องปกติของคนในหมู่บ้านปัจจุบันก่อนมีการท่องเที่ยวที่จะเปิดบ้านและเชิญคนแปลกหน้าขึ้นบนบ้าน เจ้าของบ้านหลายคนต้องยอมรับกฎที่ชมรมฯ ตั้งขึ้นที่อนุญาตให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินขึ้นบนบ้าน หรือแม้แต่เดินชมบ้านทุกซอกทุกมุมตามต้องการ ยกเว้นห้องพักส่วนตัวของเจ้าของบ้านที่ต้องใส่กุญแจไว้แสดงความเป็นพื้นที่ส่วนตัวที่ไม่ควรรุกร้า เหมือนที่เจ้าของบ้านทรงไทยบางรายใช้คำว่า “ทำใจดีสู้เสือ” ที่ให้นักท่องเที่ยวขึ้นบนเรือนเพราะไม่สามารถรู้ได้ว่าผู้มาเยือนจะมาในลักษณะใด และการใช้พื้นที่ภายในบ้านของตนเองที่มีการเปลี่ยนแปลงอีกอย่างคือเจ้าของบ้านทรงไทยบางรายต้องย้ายออกจากห้องหอนักท่องเที่ยวในสุดของตัวบ้านมานอนห้องด้านนอกเพราะไม่ต้องการรบกวนนักท่องเที่ยวที่นอนในมุ้งหน้าห้องเมื่อตนต้องตื่นเตรียมสารพัดภัตในตอนเช้า หรือบางบ้านต้องให้ลูกสาวที่โตแล้วเข้านอนในห้องเมื่อมีนักท่องเที่ยวมาพักค้างแทนการนอนในมุ้งนอกห้องในวันปกติ

กรณีการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนที่สุดของการใช้พื้นที่ คือสิทธิในการตัดสินใจหรือการอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้พื้นที่ในบ้านตนเองลดลงในขณะที่ผู้มาเยือนมีสิทธิในการเลือกพื้นที่ที่ไม่ใช่ของตน กล่าวคือ เข้าบ้านไม่สามารถปฏิเสธนักท่องเที่ยวที่ถูกลงเจ้าพักในบ้านตนเองได้แต่นักท่องเที่ยวสามารถเลือกบ้านทรงไทยหลังที่ตนพอใจจะพักค้างได้ เพราะทันทีที่เจ้าของบ้านเป็นสมาชิกชมรมฯ บางรายไม่สามารถตัดสินใจได้เองว่าลูกหลานตัวเองสามารถมาเยี่ยมและพักค้างในบ้านตนได้หรือไม่เพราะไม่ต้องการให้เกิดความขัดแย้งกับชมรมฯ หรือเจ้าของบ้านไม่สามารถตัดสินใจได้ว่าตนจะรับนักท่องเที่ยวคนหนึ่งๆ ให้พักที่บ้านได้หรือไม่ ในขณะที่นักท่องเที่ยวที่เป็นผู้มาเยือนสามารถเลือกบ้านแต่ละหลังได้ตามความต้องการ เพราะชมรมฯ มีกฎทางวาจาไว้ว่าเจ้าของบ้านทรงไทยไม่สามารถปฏิเสธนักท่องเที่ยวที่ผ่านการคัดสรรโดยชมรมฯ ได้ ซึ่งเจ้าของบ้านที่สูงอายุและคุ้นเคยกับโครงสร้างสังคมไทยในระบบอุปถัมภ์ที่ถือว่าตนเป็นผู้มีอำนาจที่ไม่มีใครสามารถจัดการจึงไม่ค่อยมีปากเสียงและยอมปฏิบัติตามกฎของชมรมฯ ทุกประการ

เป็นที่น่าสังเกตว่าการท่องเที่ยวได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในแง่บวกและแง่ลบต่อวิถีชีวิตเจ้าของบ้านทรงไทย คนเรือ แม่ค้า และคนในพื้นที่ทั้งที่เข้าร่วมและไม่เข้าร่วมโครงการฯ จำนวนหนึ่ง แต่ก็ยังมีคนในพื้นที่อีกจำนวนไม่น้อยที่ยังคงดำเนินชีวิตแบบชาวสวนภายในบริเวณบ้านและหมู่บ้านโคกเกิดเหมือนเมื่อ 3 ปีที่แล้วราวกับไม่เคยมีคนแปลกหน้ามาเยือนหมู่บ้านแห่งนี้เลย เพราะเป็นที่ทราบกันดีแล้วว่าบ้านแต่ละหลังตั้งอยู่ห่างกันและกันกลางด้วยสวนและคลอง ชาวสวนเหล่านี้ใช้เวลาทั้งหมดไปกับการทำสวน ทำน้ำตาลภายในบริเวณบ้านตนเองโดยที่ไม่ได้ใส่ใจกับความเป็นไปของการท่องเที่ยวเท่าใดนัก เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องที่อยู่นอกเหนือความสนใจและ

ความถนัดของตน และบางส่วนอาศัยอยู่นอกเส้นทางของการท่องเที่ยวจึงไม่ได้รับผลกระทบโดยตรง เช่น เสียงเรือ หรือตลิ่งบ้านพัง คนกลุ่มนี้จึงไม่ได้ให้ความสนใจนอกจากมองเห็นนักท่องเที่ยวเป็นเพียงผู้มาเยือนในระยะเวลาอันสั้น แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีกลุ่มคนที่ได้รับความเดือดร้อนจากการจัดการของชมรมฯ เมื่อบริการนักท่องเที่ยว เช่น การนำนักท่องเที่ยวชมหิ่งห้อยในยามดึก การใช้เรือลำใหญ่วิ่งในคลองเล็กหรือวิ่งเรือที่เร็วเกินไป แต่ทุกคนก็ล้วนไม่มีปากเสียงอันใดเพราะความสัมพันธ์ในรูปแบบที่มีความเกรงใจคิดผู้ นำอยู่ตลอดเวลา

แม้ว่าชาวบ้านกลุ่มนี้จะเริ่มไม่พอใจกับการจัดการ ชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการฯ กลับพอใจกับความเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะถ้าความเปลี่ยนแปลงนั้นหมายถึงรายได้ที่เพิ่มขึ้น การท่องเที่ยวนี้เองที่ทำให้ชาวบ้านในหมู่บ้านเรียนรู้ว่าสิ่งที่สามารถแลกเปลี่ยนกับเงินค่าตอบแทนได้นั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นผลผลิตทางการเกษตรจากสวนของพวกเขา บางครั้งเพียงแค่การต้อนรับด้วยน้ำใจและบริการนักท่องเที่ยวภายในบ้านทรงไทยก็สามารถสร้างรายได้เสริมที่งดงามให้กับพวกเขาได้เป็นอย่างดีเพราะพวกเขาอาจได้รับค่าตอบแทนพิเศษจากนักท่องเที่ยวเป็นทิปนอกเหนือจากค่าตอบแทนที่ชมรมฯ ปันให้ แต่ในทางตรงกันข้าม “วัฒนธรรมทิป” ทำให้เจ้าของบ้านบางรายให้ความสำคัญกับการบริการมากเกินไปจนทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เน้นการเรียนรู้และความเป็นจริงในวิถีชีวิตของเจ้าบ้านมากกว่าที่จะให้เจ้าบ้านเตรียมพร้อมความสะดวกและอาหารพิเศษเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวเพราะคาดหวังค่าตอบแทนพิเศษเป็นทิป แม้ว่าวัฒนธรรมทิปยังมีให้เห็นไม่มากนักทำให้เจ้าของบ้านเห็นความสำคัญของเงินจนเพียงอย่างเดียวแต่ก็ทำให้เจ้าของบ้านบางรายเริ่มเห็นความเป็นไปได้ที่จะสร้างรายได้ และในเวลาเดียวกันความพยายามที่จะทำให้นักท่องเที่ยวพอใจกับความสะดวกเพียงพร้อมภายในบ้านทรงไทยราวกับบ้านตนเองก็ทำให้สถานะของเจ้าบ้านเปลี่ยนแปลงไปได้เช่นกันในบางครั้ง กล่าวคือ หากนักท่องเที่ยวพอใจที่จะเล่นบทบาทของผู้รับบริการจากการต้อนรับโดยที่สามารถตอบแทนบริการได้ด้วยทิปในภายหลัง สถานะของเจ้าบ้านก็ไม่ต่างไปจากผู้ให้บริการในโรงแรมหรือสถานที่ท่องเที่ยว และแม้ว่าการท่องเที่ยวจะไม่ได้สร้างความเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนนักกับวิถีชีวิตของเจ้าบ้านเพราะจนกระทั่งปัจจุบันยังไม่มีเจ้าของบ้านทรงไทยรายใดตัดสินใจละทิ้งอาชีพหลักเพื่อมาดูแลนักท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว แต่การต้อนรับนักท่องเที่ยวก็ทำให้เจ้าบ้านที่ยังทำสวนเองมีเวลาดูแลสวนน้อยลงเพราะต้องใช้เวลากับการต้อนรับมากขึ้น

ก่อนที่จะมีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเข้าสู่พื้นที่ ตำบลปลายโพงทางไม่ต่างจากตำบลอื่นๆ ที่อยู่ภายใต้การปกครองของกำนันที่เคยเป็นผู้ใหญ่บ้านมาก่อนและได้รับการเลือกตั้งจากชาวบ้าน⁴

⁴ ก่อนมีการแก้ไขพระราชบัญญัติการปกครองท้องที่ในปี พ.ศ. 2534 กำนันสามารถอยู่ในตำแหน่งไปได้จนกระทั่งอายุ 60 ปีโดยการเลือกตั้งเพียงครั้งเดียว ปัจจุบันกำนันสามารถดำรงตำแหน่งได้ไม่เกิน 5 ปี แต่ผู้ที่ดำรงตำแหน่งก่อนการแก้ไขพรบ.สามารถอยู่ได้ต่อไปจนครบ 60 ปี นอกจากนี้กำนันยังต้องทำหน้าที่เป็นผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านของตนเองด้วย

โดยที่กำนันจะทำหน้าที่ดูแลลูกบ้านในตำบล ตรวจตรารักษาความสงบเรียบร้อยในตำบล ให้ราษฎรปฏิบัติตามกฎหมาย การป้องกันอันตราย ส่งเสริมความสุขของราษฎร และในขณะเดียวกันกำนันยังเป็นผู้ประสานงานทำความเข้าใจระหว่างชาวบ้านกับส่วนราชการ เช่น คอยรับเรื่องความเดือดร้อนของราษฎรในตำบลนั้นขึ้นร้องเรียนต่อผู้ว่าราชการ กรรมการอำเภอ และรับข้อราชการมาประกาศแก่ราษฎร หรือที่จะดำเนินการให้ตามกฎหมาย เช่น การตรวจและเก็บภาษีอากร รวมทั้งการปกครองผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ตำบลและसारวัตรกำนัน นอกจากนี้กำนันยังมีอำนาจหน้าที่ที่ดูแลรักษาสิ่งซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์ที่มีไว้ให้ใช้ร่วมกัน เช่น สระน้ำ มิให้ผู้ใครกล้ายึดถือครอบครองผู้เดียว เพราะฉะนั้นเมื่อมีเหตุการณ์ใดๆ เกิดขึ้นภายในตำบลปลายโพงพวง ชาวบ้านจากหมู่บ้านต่างๆ ทั้ง 9 หมู่ก็จะเดินทางเพื่อมาขอความช่วยเหลือจากกำนันทงทั้งเรื่องเล็กเรื่องใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นการเจ็บไข้ได้ป่วย ผลไม้ในสวนถูกขโมย การทะเลาะวิวาทระหว่างเพื่อนบ้าน จนกระทั่งการขอคำปรึกษาเกี่ยวกับทางราชการ กำนันจึงไม่ใช่เพียงตัวเชื่อมระหว่างชาวบ้านกับส่วนราชการ แต่เปรียบเสมือนเป็นผู้ปกครองที่ดูแลทุกข์สุขของลูกบ้าน ที่สามารถให้คำแนะนำได้ในทุกเรื่อง และกำนันทงไม่ใช่เพียงแต่เป็นผู้นำที่ดูแลทุกข์สุขประชาชนเท่านั้น กำนันทงยังเป็นที่ยอมรับในตำบลถึงความมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเมื่อริเริ่มโครงการทำบ่อดักไขมันขึ้นและได้รับรางวัลชนะเลิศโครงการพัฒนาตำบลดีเด่นจาก ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีในปี พ.ศ. 2539 และทำการติดตั้งบ่อดักไขมันให้กับบ้านที่อยู่ติดคลองสำหรับดักไขมันก่อน ที่จะปล่อยน้ำเสียลงในลำคลองหมู่ละ 20 บ่อด้วยงบประมาณที่ได้จากเงินรางวัลชนะการประกวด เพราะความเอาใจใส่ทั้งลูกบ้านและพื้นที่กำนันทงจึงมักจะเป็นผู้ที่ได้รับความเคารพนับถือ เกรงใจในฐานะเป็นผู้ปกครองจากลูกบ้านเสมอ

จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ. 2542 ที่กำนันทงได้รับริเริ่มโครงการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพงพวงขึ้น โดยใช้ทรัพยากรส่วนรวมภายในหมู่บ้านตั้งแต่คลองเพื่อเป็นเส้นทางสัญจรทางเรือ วิถีชีวิตชาวบ้าน และธรรมชาติเพื่อเป็นการสร้างความเจริญและส่งเสริมเศรษฐกิจให้กับหมู่บ้าน และเป็นการกระจายรายได้ให้กับเกษตรกรในหมู่บ้านได้อย่างทั่วถึง การดำเนินงานการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพงพวงประสบความสำเร็จและสามารถดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องเพราะมีผู้ริเริ่มโครงการฯ ที่เป็นผู้นำชุมชนซึ่งเป็นทั้งกำนันและประธานอบต.ที่ได้รับความเคารพนับถือและไว้วางใจจากลูกบ้าน อีกทั้งโครงการยังได้รับการเห็นชอบจากภาครัฐเป็นอย่างดีเมื่อนายอำเภอในสมัยนั้นอนุมัติให้โครงการผ่านไปอย่างราบรื่นและผู้ว่าราชการจังหวัดยังให้ความสนใจเข้าร่วมเป็นประธานในงานเปิดตัวโครงการอย่างเป็นทางการในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2542 เพราะฉะนั้นในช่วงปีแรกโครงการจึงดำเนินไปด้วยดีเนื่องจากโครงการฯ ดังกล่าวถือกำเนิดขึ้นภายใต้การบริหารงานของอบต.และการใช้ทรัพยากรส่วนรวมของชุมชน เช่น เส้นทางน้ำก็เป็นไปอย่างชอบธรรมเพราะโครงการฯ ได้นำทรัพยากรชุมชนมาใช้เพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมทั้งตำบล เพราะ

หากมีนักท่องเที่ยวเข้ามายังหมู่บ้านเป็นจำนวนมากย่อมส่งผลให้ชาวสวนสามารถขายผลผลิตได้โดยตรงในราคาที่สูงกว่า และการท่องเที่ยวยังเป็นการสร้างงานและเพิ่มรายได้ให้กับหลายคน ไม่ว่าจะเป็นคนเรือ แม่ค้า และผู้ที่เข้าร่วมโครงการ แม้แต่เมื่อมีปัญหาของการนำชมหิ้งห้อยในพื้นที่ใกล้เคียงที่ทางโครงการฯ ไม่ได้บอกกล่าวให้เจ้าของบ้านทราบก่อนในตอนแรกจนเกิดความรำคาญเสียงเรือเครื่องที่จอดหน้าบ้านทำให้เจ้าของบ้านตัดคันลำ พูทึงไปในช่วงแรกของการดำเนินการโครงการฯ จึงได้ย้ายที่ในการชมหิ้งห้อยในอำเภอใกล้เคียง และใช้การประสานงานกับผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อเป็นผู้แทนในการขอความร่วมมือกับเจ้าของบ้านกลุ่มใหม่บนคลองตะเคียนในการชมหิ้งห้อย

และการเกิดขึ้นของโครงการฯ ทำให้กำนันทองผู้เป็นประธานอบต.ที่เคยได้รับความเคารพนับถือจากลูกบ้านในฐานะผู้ปกครองมากกว่า 20 ปี ได้มีบทบาทเพิ่มขึ้นจากผู้นำทางการเมืองมาเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจ และทั้งสองบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาหมู่บ้านนี้เองทำให้กำนันทองได้รับความเคารพและยำเกรงมากยิ่งขึ้นจากชาวบ้านในตำบล กล่าวได้ว่าโครงการฯ ดำเนินไปอย่างราบรื่นเพราะผู้นำที่มีครบในส่วนของการประสานงานกับทางราชการ เอกชน และชุมชน เพราะหากโครงการฯ นี้ก่อตั้งโดยชาวบ้านในหมู่บ้านที่เป็นที่เคารพแต่ไม่มีอำนาจในการปกครอง โครงการฯ ก็ไม่สามารถดำเนินไปอย่างราบรื่นเพียงนี้

ยกตัวอย่างลุงเพชรที่เป็นผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือของลูกหลานภายในหมู่บ้านโคกเกตุเพราะมีอายุมากกว่า 80 ปีและเคยผ่านการเป็นทหารผ่านศึกรับใช้ชาติในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ลุงเพชรมักเป็นผู้ใหญ่คนแรกที่ลูกหลานจะขอคำปรึกษาในเรื่องต่างๆ หรือขอให้เป็นที่ปรึกษาในการสู่ขอเจ้าสาวจากในหมู่บ้าน หรือไกลถึงสุราษฎร์ธานี และไม่ว่าจะมีพิธีใดๆ ลุงเพชรก็จะเป็นหนึ่งในผู้เฒ่าผู้แก่ที่คนในชุมชนระลึกถึงและเชิญมาเป็นสิริมงคลแก่ลูกหลาน แต่แม้ว่าลุงเพชรจะเป็นที่เคารพนับถือของคนจำนวนมากในหมู่บ้าน แต่ลุงเพชรขาดซึ่งอำนาจในการประสานงานกับทางภาครัฐ ในขณะที่กำนันทองมีอำนาจในการจัดการและสามารถหางบประมาณจากอบต. กองทุนพัฒนาทางสังคม การสนับสนุนจากสื่อแขนงต่างๆ ทำให้ชาวบ้านเห็นศักยภาพของกำนันทั้งในแง่ผู้นำทางการเมืองและผู้นำทางเศรษฐกิจ

จากโครงการฯ ที่เป็นของชาวปลายโพงพางทุกคนเท่ากัน และมีสิทธิ์จะเข้าร่วมโครงการฯ เท่ากันเพราะเป็นสมาชิกของตำบล เพราะฉะนั้นทุกคนจึงให้ความสนใจกับผู้นำโครงการฯ ในสมัยนั้น แม้จะมีเรื่องกวนใจเล็กน้อย เช่น เสียงเรือที่รบกวน หรือการเซาะตลิ่งหน้าบ้าน แต่ทุกคนต้องการทำเพื่อส่วนรวมไม่ต้องการขัดขวางความเจริญ แต่เมื่อโครงการฯ ได้เปลี่ยนกลุ่มผู้จัดการเป็นของเอกชนจุดประสงค์จึงเปลี่ยนไป แม้ว่าชาวบ้านยังคงมีสิทธิ์เข้าร่วมโครงการฯ แต่ต้องชำระค่าสมาชิกแรกเข้าและรายปีให้แก่ชมรมฯ จากโครงการที่มุ่งเน้นผลประโยชน์ของส่วนรวม การ

กระจายรายได้สู่ 9 หมู่บ้านในตำบล ปัจจุบันชมรมฯ มุ่งเน้นการสร้างรายได้เฉพาะกลุ่มสมาชิกเจ้าของบ้านทรงไทย บ้านเคียวตาล คนเรือ และแม่ค้าที่เข้าร่วมโครงการฯ เท่านั้น เพราะชมรมฯ ไม่ได้รับการสนับสนุนใดๆ จากอบต. และตระหนักดีว่าการดำเนินงานของชมรมฯ เป็นกิจการของเอกชนที่ไม่ได้มีหน้าที่ต้องดูแลชุมชนทั้งตำบล

เนื่องจากโครงสร้างทางสังคมในตำบลปลายโพงพางยังคงเป็นโครงสร้างทางสังคมไทยที่ทุกคนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดทั้งโดยระบบเครือญาติและอาวุโส และมีผู้นำในท้องถิ่นเป็นศูนย์รวมจิตใจและความสามัคคีของประชาชน เพราะเมื่อเรียงลำดับเครือญาติแล้วกำนันทองงเป็นญาติพี่น้องกับคนในหมู่บ้านอีกหลายครอบครัว จึงทำให้สายสัมพันธ์ระหว่างชมรมฯ กับชาวบ้านในพื้นที่มีความแน่นแฟ้น นอกจากนี้ประธานชมรมฯ ยังเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนทำให้ชาวบ้านที่ไม่เข้าร่วมโครงการฯ ส่วนใหญ่มีความเกรงใจต่อผู้มีบุญคุณเมื่อครั้งที่ยังเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการ และไม่กล้าที่จะเผชิญหน้ากับอดีตผู้นำซึ่งเป็นประธานชมรมฯ ในปัจจุบัน มีเพียงกำนันสมบัติ (กำนันคนปัจจุบัน) ที่มีตำแหน่งหน้าที่และบารมีเทียบเท่ากับอดีตกำนันทองงจึงสามารถบอกกล่าวถึงความไม่พอใจของตนเองเกี่ยวกับการส่งนักท่องเที่ยวนำเข้าพักอย่างไม่เป็นธรรมอย่างตรงไปตรงมา แต่ก็ถูกตัดออกจากการเป็นสมาชิกชมรมฯ ในที่สุด

นอกจากนี้แล้วชาวบ้านส่วนใหญ่ยังมีความเป็นปัจเจกชนนิยมตามลักษณะเด่นของคนในสังคมไทยโดยสังเกตได้จากคำพูดของชาวบ้านที่ไม่เข้าร่วมโครงการฯ หลายรายที่มักจะพูดถึงการจัดการท่องเที่ยวของชมรมฯ ว่า “เป็นเรื่องของเขา (กำนันทองง)” แสดงให้เห็นถึงการที่คนในพื้นที่ไม่ต้องการเข้าไปแทรกแซงในสิ่งที่ตนพิจารณาแล้วว่าเป็นเรื่อง “ธุระไม่ใช่” เนื่องจากเห็นว่าเรื่องดังกล่าวอยู่นอกเหนืออำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของตน รวมถึงความเป็นคนประนีประนอมสูง จึงมักหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าการขัดแย้งกันกับผู้ที่มิอำนาจมากกว่าเพราะถึงอย่างไรสถานที่แห่งนี้ก็เป็นหมู่บ้านที่ทุกคนอยู่ร่วมกันมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายายและยังคงอาศัยอยู่ร่วมกันไปจนรุ่นลูกหลาน

ในขณะที่เจ้าของบ้านทรงไทยที่เข้าร่วมโครงการฯ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบอุปถัมภ์ภายในกลุ่มสมาชิกที่มีผลประโยชน์ร่วมกันและต้องอาศัยการช่วยเหลือเกื้อกูลในการจัดการท่องเที่ยว มักไม่กล้าพอที่จะมีปากเสียงหรือแสดงสิทธิของตนต่อประธานชมรมฯ ส่วนหนึ่งเพราะความเกรงใจต่ออดีตผู้นำ และอีกส่วนเพราะความเป็นผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์ของโครงการฯ ดังกล่าว เนื่องจากหากเกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างตนกับชมรมฯ ก็จะทำให้ตนสูญเสียผลประโยชน์ที่ทางชมรมฯ จะปันให้เป็นการส่งนักท่องเที่ยวนำเข้าพัก เพราะเจ้าของบ้านทรงไทยส่วนใหญ่ไม่มีทรัพยากรความรู้ในการจัดการ ทำให้เจ้าของบ้านทรงไทยถือคำพูดของประธานเป็นคำสั่ง เช่น การห้ามรับนักท่องเที่ยวนเองโดยตรง แม้จะไม่ใช่อุปถัมภ์ที่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ไม่มีเจ้าบ้านรายใดไม่ปฏิบัติตาม

หรือสรรพนามที่คนเรือใช้เรียกประธานชมรมฯ ว่า “เบื่องบน” แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์แบบผู้อุปถัมภ์และผู้ใ้ผู้อุปถัมภ์ที่ไม่เสมอภาคอย่างชัดเจน เพราะการยกให้ประธานเป็นผู้ใหญ่อยู่ในตำแหน่งที่แตะต้องไม่ได้ และผู้น้อยไม่ควรมีข้อโต้แย้งใดๆ รวมถึงการจัดลำดับเรือที่เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่ที่ผู้น้อยไม่ควรวิพากษ์วิจารณ์หรือก้าวก่าย

ตามที่ทราบแล้วว่าความสัมพันธ์ที่แลกเปลี่ยนระหว่างความจงรักภักดีของผู้น้อยกับทรัพยากรการจัดการและการดูแลจากผู้ใหญ่นั้น ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว แต่ดำเนินต่อไปเรื่อยๆ หากทั้งสองฝ่ายยังเสนอและสนองต่อกัน เพราะเมื่อทันทีที่ผู้น้อยไม่มีความจงรักภักดีให้หรือสร้างความขัดแย้ง จึงเป็นสิทธิของผู้ใหญ่ที่จะตัดความสัมพันธ์ เช่นเดียวกับที่ชมรมฯ ได้ตัดสมาชิกบางรายออกจากชมรมฯ ด้วยเหตุผลทางการเมือง เมื่อกลุ่มผู้จัดการชมรมฯ ไม่ได้รับเลือกตั้งในสมัยต่อมา ความขัดแย้งภายในกลุ่มอบต.สมัยปัจจุบัน (2543) เป็นตัวก่อให้เกิดความขัดแย้งภายในชมรมฯ ทำให้เจ้าของบ้านทรงไทยที่เป็นสมาชิกอบต.ปัจจุบันที่ตั้งตัวเป็นฝ่ายตรงข้ามกับการจัดการของชมรมฯ จึงถูกตัดออกจากการเป็นสมาชิกโดยปริยาย

ในขณะที่เดียวกันกลุ่มอบต.ปัจจุบันก็ไม่มีอำนาจมีเพียงพอที่จะเรียกความถูกต้องจากกลุ่มผู้จัดการชมรมฯ เพราะเมื่ออบต.เคลื่อนไหวเพื่อให้ทางชมรมฯ คืนอุปกรณ์ที่ใช้งบประมาณอบต.ในช่วงเริ่มโครงการฯ ทำให้เกิดความขัดแย้งและสมาชิกอบต.ซึ่งเป็นเจ้าของบ้านทรงไทยของชมรมฯ ถูกตัดออกจากชมรมฯ โดยปริยายในเวลาต่อมา และแม้ว่าชมรมฯ ไม่สามารถรักษาสัญญาที่ต้องปันผลรายรับให้กับอบต.เพื่อนำมาพัฒนาชุมชนโดยรวมหลังจากที่ได้ใช้ทรัพยากรภายในหมู่บ้านแล้ว กลุ่มอบต.เลือกที่จะนิ่งเงียบมากกว่าที่จะทำการเคลื่อนไหว เพราะไม่ต้องการถูกมองว่าเป็นผู้ที่ทำให้การดำเนินงานการท่องเที่ยวที่เป็นเครื่องกระตุ้นเศรษฐกิจภายในหมู่บ้านต้องหยุดชะงักลง เพราะโครงการฯ ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ตั้งแต่นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ สื่อมวลชนไทยและต่างประเทศ จนถึงผู้บริหารประเทศ เช่น รัฐมนตรีหลายคนเดินทางเยี่ยมชมและพัก หรือแม้แต่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ ทำให้โครงการฯ กลายเป็นสิ่งสำคัญภายในหมู่บ้านทั้งในทางเศรษฐกิจและชื่อเสียง ถ้าหากอบต.กระทำการใดที่จะทำให้การดำเนินงานหยุดชะงักลงย่อมเป็นการแสดงถึงความไม่มีน้ำใจของกลุ่มอบต. และไม่ต้องการให้หมู่บ้านเจริญและเป็นที่ยอมรับต่อโลกภายนอก เพราะฉะนั้นเมื่อมีผู้ร้องเรียนถึงความเดือดร้อน เช่น เสียงเรือหรือตลิ่งบ้านพัง ประธานอบต.จึงมักให้ชาวบ้านประณีประนอมและควรที่จะอดทนเพื่อให้โครงการฯ ดำเนินต่อไป

บทที่ 6

บทสรุป

จากเนื้อหาและบทวิเคราะห์จากข้อมูลภาคสนามภายใต้กรอบแนวคิดและทฤษฎีใน 5 บทที่ผ่านมา ทำให้เห็นภาพของหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพงพาง และความสัมพันธภาพและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งที่สอดคล้องและขัดแย้งกับข้อสมมติฐานที่ตั้งไว้

ความหวังที่จะให้การท่องเที่ยวเป็นสะพานเชื่อมคนจากต่างวัฒนธรรมให้ได้พบกันจะประสบความสำเร็จอยู่ไม่น้อย เพราะปัจจุบันคนนับล้านท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ ทั่วโลก อย่างไรก็ตาม ไรก็ตาม ความคาดหวังอันบริสุทธิ์ที่จะให้การท่องเที่ยวเป็นตัวทำลายกำแพงอคติของทั้งสองฝ่ายจะเป็นความคาดหวังที่ค่อนข้างสูงเกินไปสำหรับการเผชิญหน้าและใช้พื้นที่และเวลาร่วมกันเพียงเล็กน้อย

ในกรณีของการท่องเที่ยวที่ปลายโพงพางก็เช่นเดียวกัน ถึงแม้ว่านักท่องเที่ยวจะมีโอกาสได้ทำกิจกรรมหลายอย่างร่วมกัน เช่น นั่งเรือชมสภาพหมู่บ้าน เข้าร่วม ชักฉมวก และมีส่วนร่วมในวิถีชีวิตบางด้าน เช่น เคี้ยวตาล ตักบาตรยามเช้า แต่เนื่องจากเวลาที่ใช้ร่วมกันเป็นระยะเวลาอันสั้น การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมซึ่งกันและกันจึงเกิดขึ้นแต่เพียงผิวเผินเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ประเด็นดังกล่าวมักถูกมองข้ามไป เนื่องจากจุดมุ่งหมายของการเดินทางมายังหมู่บ้านทรงไทยแห่งนี้มักเกิดมาจากการที่นักท่องเที่ยวได้รับแรงกระตุ้นมาจากงานสารคดีท่องเที่ยวหรือการชมรายการที่บรรดาสื่อมวลชนนำเสนอทั้งทางโทรทัศน์และสิ่งพิมพ์ที่มักจะเป็นในแง่บวก ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอความสวยงาม ความเป็นอดีต และความเป็นไทยโบราณของสถานที่ที่หาได้ยากยิ่งในเมืองและในปัจจุบัน สิ่งนี้ผนวกกับภาพต่างๆ ที่ผ่านสื่อทั้งภาพยนตร์ไทยในยุคหลังที่เน้นถึงการย้อนสู่ยุคอดีต รวมถึงโฆษณาของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและโฆษณาอื่นๆ ในปัจจุบันที่มักจะใช้ความเป็นธรรมชาติ การกลับสู่ท้องทุ่ง และให้ความรู้สึกถึงการโหยหาอดีตและพื้นที่ชนบทมากขึ้นส่งผลให้ผู้รับสื่อมีความรู้สึกผูกพันกับบ้านทรงไทย และวิถีชีวิตริมน้ำ และต้องการจะกลับมายังพื้นที่ที่พวกเขาได้รู้สึกถึงความ เป็น “ถิ่นกำเนิด” ในลักษณะแบบไทยโบราณที่มีบ้านทรงไทย การสัญจรทางน้ำ และลักษณะครอบครัวขยายแบบไทยที่มีปู่ตายายอยู่ร่วมกัน

ความต้องการโหยหาอดีตและต้องการหาความเป็นของแท้ของนักท่องเที่ยว วันวานของวัยเยาว์ของตัวเอง (หรือของคนอื่น) ซึ่งเป็นสิ่งที่พวกเขาารู้สึกว่าได้หายไปจากสังคมของพวกเขา และกำลังจะหมดไปจากสังคมอื่นเช่นกัน ผู้นำของตำบลปลายโพงพางและสมาชิกในหมู่บ้าน

จำนวนหนึ่งได้นำเอาศักยภาพในพื้นที่ ได้แก่ วิถีชีวิต ที่พักอาศัยแบบโบราณ ธรรมชาติและความเป็นส่วนตัวของพวกเขาออกมาดึงดูดนักท่องเที่ยวเพื่อแลกกับค่าตอบแทนที่ค่อนข้างสูง (ในสายตาของเจ้าบ้าน) ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

นักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังปลายโพงพางก็ไม่ต่างจากชาวญี่ปุ่นที่ Creighton (1997) อธิบายถึงความรู้สึกเหมือนคน “กลับบ้าน” เพราะลักษณะที่อยู่อาศัยของพวกเขาเองที่พร้อมด้วยความทันสมัยแบบตะวันตก และพวกเขาจึงรู้สึกอยากจะ “กลับบ้าน” แม้ว่าหมู่บ้านการท่องเที่ยวแห่งปลายโพงพางจะไม่ได้ถูกสร้างขึ้นมาอีกครั้้งเพื่อสนองความต้องการของคนเมืองปัจจุบัน แต่ความแตกต่างระหว่างชาวบ้านกับชาวเมืองก็ถูกนำมาออกมาเป็นจุดขายได้โดยไม่ต้องสร้างขึ้นมา เว้นเสียแต่ในบางเรื่องที่เริ่มหายไปได้ถูกนำกลับมาใหม่ (re-create) เช่น การแจวเรือที่เจ้าบ้านเต็มใจจะหาเรือแจวกลับมาใหม่เมื่อมีจำนวนนักท่องเที่ยวเป็นตัวแปร และหมู่บ้านโคกเคตุนี้ก็กลายเป็น “ถิ่นกำเนิด” ของนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่อยากจะ “กลับบ้าน” เพื่อมาค้นพบกับความทรงจำในวัยเยาว์ แม้ว่าพวกเขาอาจจะเกิดและเติบโตในเมืองตลอดเวลา

อย่างไรก็ดี การเดินทางมาเพื่อค้นหาความจริงแท้หรือโหยหาอดีตของนักท่องเที่ยวนั้นก็กลับกลายเป็นเพียงการเดินทางเพื่อมาพักผ่อน และพิสูจน์ในสิ่งที่พวกเขาเคยได้ยิน ได้ฟัง หรือได้เห็นจากสื่อว่ามีจริงและเป็นจริง หรือเพียงเพื่อกลับมาดูภาพจากวันวานที่เรียบง่ายที่พวกเขาเคยมีก่อนที่ชีวิตจะสับสนวุ่นวายเช่นทุกวันนี้ มากกว่าการค้นหาหรือเรียนรู้วัฒนธรรม เพราะนักท่องเที่ยวแทบทุกคนที่มายังหมู่บ้านแห่งนี้ไม่ได้เรียนรู้อะไรมากไปกว่าสิ่งที่เจ้าบ้านมีอาชีพต้องการให้พวกเขาเห็น ซึ่งเป็นภาพที่สวยงามของบ้านทรงไทย วิถีชีวิตแบบไทยๆ รมน้ำที่อยู่กันพร้อมหน้าญาติพี่น้อง การตัดขาดทางเรือ เพราะนักท่องเที่ยวไม่เคยเดินออกนอกเส้นทางที่ถูกกำหนดเอาไว้โดยเจ้าบ้านมีอาชีพ พวกเขาไม่ได้ค้นพบอีกด้านหนึ่งของความสวยงามที่เป็นความจริงของหมู่บ้านว่ากว่าที่จะได้ภาพของสวนที่อุดมสมบูรณ์สวยงามนั้นยากลำบากเพียงไร หรือเจ้าบ้านในหมู่บ้านแห่งนี้มีมิตรภาพมากน้อยเพียงไร หากพวกเขาไม่ได้รับค่าตอบแทนสำหรับการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ราวกับว่าการท่องเที่ยวที่นั่นถือผลประโยชน์ให้กับนักท่องเที่ยวเพียงฝ่ายเดียว เพราะพวกเขาได้พบกับสถานที่ที่สามารถดึงพวกเขาออกจากชีวิตประจำวันที่น่าเบื่อได้ แต่ในทางตรงกันข้าม การท่องเที่ยวก็เป็นเรื่องจำเป็นสำหรับเจ้าบ้านเช่นกัน เพราะมันอาจจะเป็นทางเดียวที่ทำให้เจ้าบ้านที่ไม่เคยเดินทางออกนอกหมู่บ้านของตนได้เรียนรู้วัฒนธรรมจากอีกฟากหนึ่งของโลกใบนี้ แต่อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวเป็นทั้งเรื่องบวกและลบสำหรับเจ้าบ้าน เพราะการท่องเที่ยวสามารถสร้างงานและเพิ่มรายได้ให้กับพวกเขาในบ้านตัวเอง แต่ในเวลาเดียวกันก็สร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับวิถีชีวิตของผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง และในทางอ้อมกับชุมชนโดยรวม ยิ่งไปกว่านั้น การท่องเที่ยวยังทำให้คนในพื้นที่จำนวนหนึ่งต้องตกอยู่ในสถานะจำยอม

หากมองในฐานะคนนอก สถานการณ์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในหมู่บ้านแห่งนี้ดูจะเป็นธุรกิจแบบผูกขาดของอดีตผู้นำของหมู่บ้านที่เป็นผู้ริเริ่ม แต่หากมองจากมุมมองคนในแล้ว สถานการณ์นี้ถือเป็นสถานการณ์ที่ทุกคนล้วนได้ประโยชน์ ที่ไม่เพียงแต่นักท่องเที่ยวที่มีสถานที่เที่ยวที่ยังรองรับเพิ่มอีกหนึ่งแห่ง เจ้าของบ้านทรงไทยซึ่งเป็นผู้ได้อุปถัมภ์ที่ขาดความรู้ความชำนาญในการจัดการ และไม่สามารถเข้าถึงสื่อประชาสัมพันธ์ หรือรัฐเพื่อการก่อตั้งโครงการ ย่อมพอใจกับส่วนแบ่งที่ได้รับซึ่งเป็นรายได้เสริมที่งาม เพราะดูเหมือนว่าพวกเขาไม่ต้องเสียผลประโยชน์ใดๆ หรือไม่ต้องแลกเปลี่ยนสินค้าใดๆ ในขณะที่ผู้อุปถัมภ์สามารถใช้ประโยชน์จากอำนาจของการเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นอย่างเป็นทางการ (ในสมัยนั้น) เพื่อริเริ่มก่อตั้งการท่องเที่ยว และแสวงหาแหล่งเงินทุนสนับสนุน รวมถึงสื่อมวลชนเพื่อการประชาสัมพันธ์ ก็ได้รับผลประโยชน์เป็นความสำเร็จและค่าตอบแทนที่คงามเพียงพอที่จะแบ่งปันให้กับผู้ได้อุปถัมภ์ทุกราย

แต่กลุ่มคนที่ถูกตัดออกจากสถานการณ์ที่ทุกฝ่ายได้ประโยชน์ในครั้งนี้ คือ ชาวบ้านอีกกว่า 80 เปอร์เซ็นต์ของหมู่บ้านที่ไม่ได้รับผลประโยชน์ใดๆ จากการท่องเที่ยว ที่ความเป็นส่วนตัวภายในหมู่บ้านของพวกเขาถูกรบกวนจากคนแปลกหน้า สภาพแวดล้อมที่เริ่มจะเปลี่ยนไปและอาจถูกทำลายในที่สุดหากไม่ได้รับการเอาใจใส่และรับผิดชอบอย่างจริงจังของชมรมฯ เพราะแม้ว่าหมู่บ้านแห่งนี้จะเป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่การท่องเที่ยวกลับสร้างมลภาวะทางเสียงจากเรือจำนวนมากในตอนกลางวัน และโดยเฉพาะในยามวิกาล และเครื่องเสียงในบางครั้งให้กับชาวบ้าน สิ่งเหล่านี้พวกเขาไม่ได้รับค่าตอบแทนใดๆ แต่พวกเขากลับต้องพึงพอใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อ “ความเจริญ” ของหมู่บ้าน เพราะคนส่วนใหญ่ยังมีความประนีประนอมในตัวสูงเกินกว่าที่จะเผชิญหน้ากับอดีตผู้นำที่เป็นที่นับถือ และสุดท้าย “เจ้าบ้าน” เหล่านี้คงเป็นใครไปไม่ได้นอกจากฉากหลังของภาพถ่ายของนักท่องเที่ยว หรือในใบปลิวโฆษณาหมู่บ้านการท่องเที่ยวแห่งนี้

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นไม่ได้ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมเพียงอย่างเดียวหากยังรวมถึงการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชาวบ้านด้วย เป็นที่น่าคิดว่าในขณะที่เจ้าบ้านมีความพยายามที่จะนำเอาสิ่งที่เริ่มหายไปจากหมู่บ้านกลับมาใหม่อีกครั้งเพื่อที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวซึ่งสิ่งนี้อาจจะเป็นนำไปสู่การจัดการจากความเป็นของแท้ (staged authenticity) ในอนาคต หากทุกสิ่งทุกอย่างถูกนำกลับมาเพื่อสนองตอบความต้องการการท่องเที่ยวมากกว่าความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง และหมู่บ้านนี้ก็อาจจะไม่แตกต่างไปจากเวทีที่เจ้าบ้านจัดการแสดงวิถีชีวิตชาวสวน การค้าขาย การสัญจรทางน้ำ เพียงเพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้ชม

และเป็นที่น่าสังเกตว่าในขณะที่พวกเขาพยายามนำสิ่งที่สูญหายไปกลับมาใหม่อีกครั้ง แต่เจ้าบ้านบางคนกลับไม่รักษาสິงที่มีอยู่เอาไว้ในแบบที่พวกเขาเคยกระทำ หลายคนพยายามที่จะปรับปรุง แปลงโฉมบ้านทรงไทยให้ดูหรูหรา ทันสมัย และสะดวกสบาย เหมาะกับนักท่องเที่ยวมากที่สุด แต่ไม่ใช่ในรูปแบบที่พวกเขาเคยมีหรือพอใจ เมื่อนักท่องเที่ยวหลายคนยังคงต้องการความ

สะดวกสบายเหมือนที่บ้าน ซึ่งความต้องการนี้ยังแสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวต้องการความสะดวกสบาย ไม่ได้มาเพราะต้องการเรียนรู้วัฒนธรรมอย่างแท้จริงตามที่มักเชื่อกัน

ในขณะที่ชาวบ้านต้องยอมรับกับความเปลี่ยนแปลงในทุกๆด้าน แต่พวกเขาหาได้มีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในด้านการจัดการไม่ แม้ว่าในปัจจุบันจะมีรายชื่อคณะกรรมการพร้อมตำแหน่งหน้าที่อย่างชัดเจนภายในชมรมโดยแบ่งเป็นฝ่ายต้อนรับ, จัดที่พัก, และอาหาร ชัดเจนกว่าเมื่อครั้งยังดำเนินการภายใต้องค์การบริหารส่วนตำบล แต่ในทางปฏิบัติอำนาจการตัดสินใจต่างๆ ยังคงขึ้นอยู่กับประธานชมรมฯ เพียงผู้เดียว และแม้ว่าจะมีแนวโน้มในการกระจากอำนาจการตัดสินใจไปสู่สมาชิกคนอื่นๆ แต่การตัดสินใจทุกครั้งยังคงต้องผ่านการอนุมัติจากประธานฯ ทุกครั้งไป

อย่างไรก็ตาม การกระจายอำนาจหรือการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่างๆ ยังคงจำกัดอยู่ภายในคณะกรรมการไม่กี่ราย เนื่องจากไม่มีการประชุมสำหรับสมาชิกเหมือนเมื่อเริ่มโครงการฯ และไม่มีสมาชิกบ้านทรงไทยรายใดให้ความสนใจมากพอที่จะเรียกร้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพราะส่วนใหญ่ยังคงพอใจกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่ได้รับอย่างสม่ำเสมอ มากบ้างน้อยบ้างตามโอกาส และการประชุมก็เป็นเรื่องนอกเหนือความจำเป็นสำหรับชาวบ้านที่ขาดความรู้เรื่องการบริหารเช่นพวกเขา เนื่องจากโครงการฯ ยังสามารถดำเนินกิจการไปได้อย่างต่อเนื่อง

กล่าวโดยสรุป การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพรงพางไม่ได้นำมาเพียงความเปลี่ยนแปลง แต่ยังได้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้านกับผู้มาเยือนภายในหมู่บ้านโลกเกตุ ตำบลปลายโพรงพาง จากการที่ทั้งสองฝ่ายได้มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยที่ฝ่ายเจ้าบ้านเป็นผู้เสนอการต้อนรับที่น่าประทับใจผนวกกับน้ำใจไมตรี ซึ่งสิ่งนี้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้มาเยือนที่แสวงหาภาพวิถีชีวิตในอดีตหรือธรรมชาติอันบริสุทธิ์ที่ตนเคยสัมผัสในวัยเด็กซึ่งไม่สามารถหาได้จากที่อื่นในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังสามารถตอบสนองความต้องการที่ได้รับการกระตุ้นจากการเปิดรับสื่อทั้งจากสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อโทรทัศน์ซึ่งมักนำเสนอภาพวิถีชีวิตชนบทที่เรียบง่ายแต่เป็นที่น่าฉงนวิหิต

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างคนสองกลุ่มนี้หาได้พัฒนาไปอย่างที่คาดหวังไม่ เนื่องจากทั้งเจ้าบ้านและผู้มาเยือนไม่ได้ใช้เวลาร่วมกันเพียงพอที่จะเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์จึงเป็นไปเพียงผิวเผินและการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายอีกอย่างหนึ่งนั้นก็เกิดขึ้นแต่เพียงเล็กน้อย นอกจากนี้ความสัมพันธ์นั้นก็เกิดขึ้นภายในกลุ่มที่จำกัด ไม่ได้ขยายออกไปสู่กลุ่มเจ้าบ้านรอบนอกที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว

เหตุนี้เองความสัมพันธ์โดยรวมจึงไม่จริงจังยั่งยืนแต่อย่างใด อาจจะมีบ้างในไม่กี่กรณีที่กลุ่มนักท่องเที่ยวจะมีการติดต่อทางโทรศัพท์ถามข่าวคราว หรือส่งจดหมายพร้อมภาพถ่ายที่บ้านที่มาร่วมกันขณะมาเที่ยวกลับมายังเจ้าบ้าน แต่ก็เพียงในช่วงเวลาสั้นๆ หลังจากการท่องเที่ยวเท่านั้น

และในตลอดเวลา 3 ปีที่ผ่านมาไม่มีเพียงรายเดียวเท่านั้นที่นักท่องเที่ยวยังคงติดต่อและไปมาหาสู่กับ
เจ้าบ้าน และทำธุรกิจร่วมกัน

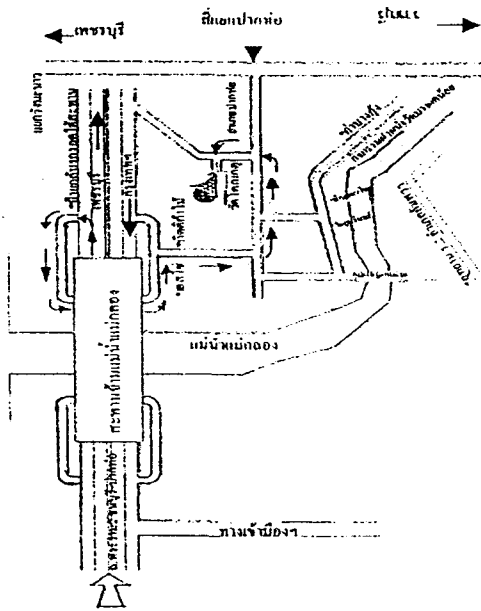
ดังนั้นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น โดยรวมอาจเป็นเพียงแค่ความรู้สึกประทับใจของนักท่องเที่ยวที่มีอาการ “ป่วยไข้ทางสังคม” (ชนิตา 2544) ที่มาเยือนหมู่บ้านแห่งหนึ่ง และชาวบ้านนั้นก็เปรียบเสมือนหมอที่รักษาอาการป่วยของผู้มาเยือนด้วยมิตรไมตรีที่ตนมีอยู่ในสายเลือดและเพื่อให้อาการท่องเที่ยวที่ดำเนินต่อไป อย่างไรก็ตาม เงินจำนวนดังกล่าวหาได้ซื้อเพียงเวลาของชาวบ้านไม่เนื่องจากชาวบ้านต้องยอมสละความเป็นส่วนตัวและอีกจำนวนไม่น้อยต้องตกอยู่ในสถานะจำยอมให้สภาพแวดล้อมในหมู่บ้านเสื่อมโทรมลง

จากการศึกษายังพบอีกว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้น โดยทั่วไปแล้วจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทั้งภายในและภายนอกโดยที่มีผู้ประสานงานที่มีอำนาจและเป็นที่ยอมรับในหมู่บ้าน กล่าวคือความร่วมมือภายในจะเป็นความร่วมมือระหว่างดำเนินการกับชาวบ้านในหมู่บ้านแห่งนั้น ในขณะที่ความร่วมมือจากภายนอกจะเกิดขึ้นได้โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างผู้ดำเนินการและภาครัฐที่ให้การสนับสนุน และภาคเอกชนที่ให้การประชาสัมพันธ์

และการท่องเที่ยวในหมู่บ้านแห่งนี้ก็เป็นไปตามรูปแบบดังกล่าวที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่ได้ด้วยระบบอุปถัมภ์ที่มีอดีตผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ก่อตั้ง และเป็นประธานชมรมฯ ในปัจจุบันที่จัดการระบบการท่องเที่ยว ในขณะที่ชาวบ้านที่มีทรัพยากรเป็นบ้านทรงไทยสำหรับการท่องเที่ยวแต่ไม่มี

ภาคผนวก

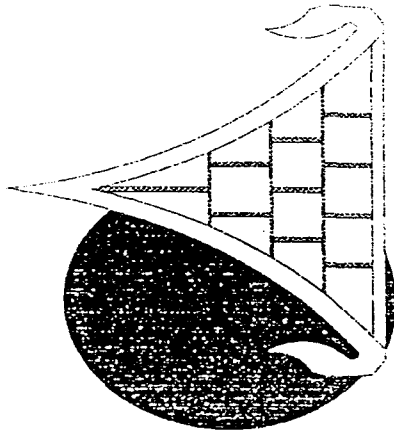
แผนที่การเดินทาง



- จากสี่แยกปากซอยวัดโลกเกตุ = 11 กม.
- จากกรุงเทพมหานครถึงจังหวัดสมุทรสงคราม = 79 กม.
- จากสมุทรสงครามถึงทางข้ามของเขื่อนสะพานแม่แก้วแม่กลอง ถนนสมุทรสงคราม-ปากท่อ (สายเก่า) = 5 กม. จากเขื่อนสะพานแม่แก้วแม่กลอง = 7 กม. ถึงวัดโลกเกตุ หมู่ที่ 7 ตำบลปากท่อ
- จากตลาดน้ำดำเนิน-อุทยาน ร.2 เข้าทางแยกสะพานศรีสุริเยน ไปวัดอุษินทรเข้าแยกถนนวัดคางข่อย-ห้วยผึ้ง ตรงข้ามวัดประจักษ์วิทยาถึงวัดโลกเกตุ = 5 กม.
- จากสถานี มุ่งรด สาย 976 (ป.2) สายใต้-บางปะแก้ว-สมุทรสงครามถึงแม่กลอง ต่อรถสาย 415 (สมุทรสงคราม-ปากท่อ) ลงตรงปากทางเข้าวัดโลกเกตุ (เข้าทางรถไฟ)

ผนวก ก

แผ่นพับและแผนที่



Homestay
 หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
 บ้านทรงไทยปลายโพงพาง

ศูนย์บริการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บ้านทรงไทยปลายโพงพาง

2553 หมู่ 7 ต.ปลายโพงพาง
 อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม 75000
 โทร. 034-717510 ; 01-4037907

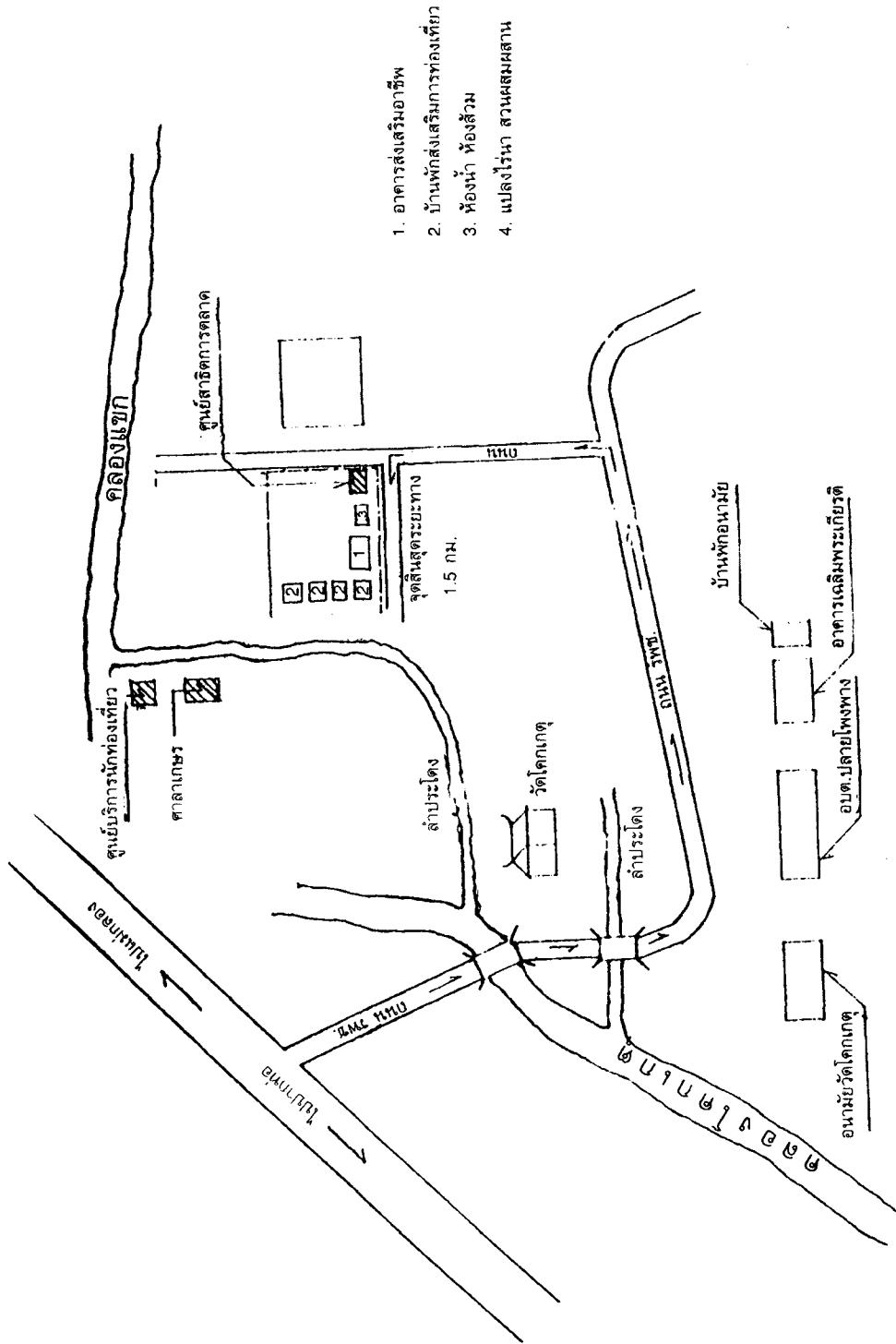
วันแรก

- 11.00 น. รับประทานอาหารเช้าเรียบร้อย สัมผัส อากาศจากกลุ่มแม่บ้านและกลุ่มเยาวชนตามอัครยาศัย
 - 13.00 น. ล่องเรือชมวิถีชีวิตตามสวนสนวนน้ำ ถ้ำคลอง ขมบ้านเรือนทรงไทย ต้นตาล มะพร้าว เก็บขนาดกละปะพร้าวเตาตาล เคี้ยวน้ำตาลมะพร้าวแปรรูป น้ำมะพร้าวเป็นน้ำดื่มมะพร้าว คั้นน้ำตาลสดจากสวน
 - 16.30 น. ฝึกพายเรือ ลงเล่นน้ำตโป่ง ในลำประโดง
 - 18.00 น. รับประทานอาหารเย็นแบบพื้นบ้าน
 - 19.30 น. นำท่านสู่บรรยายกาศที่สงบสวยงามธรรมชาติ ชมสิ่งมหัศจรรย์ฝูงเงี้ยว นกพีนันแดน กระทิวใบแสงห่อกระดิกแห่งความรักบนต้นลำพู ผสมกับแสงดาวระยิบระยับบนท้องฟ้ายามค่ำคืนหาชมได้ยาก
 - 21.15 น. เดินทางกลับบ้านพัก ณ บ้านเรือนไทย ที่เรียงรายอยู่ริมฟากฝั่งคลอง
- วันที่สอง**
- 06.30 น. ตื่นเข้าอาบน้ำอาบท่า เพื่อเตรียมตัวใส่มาศพระที่มีารับบินตามบททางเรือ
 - 08.00 น. ร่วมรับประทานอาหารเช้า
 - 09.00 น. เตรียมลงเรือล่องฝั่งคลองชมวิถีชีวิตไทยชนบทบ้านทรงไทย เรียงรายสองฝั่งคลองกับหมู่บ้านหลากหลาย ชม กวีทอง พิพิธภัณฑสถานชุมชนที่ บ้านคนตรีทุ่งกระบอก บ้านแก้วไทย
 - 12.00 น. รับประทานอาหารกลางวันตามอัครยาศัยและชมสิริศรัทธาแผ่นไม้สักทองแกะสลักไม้ไม่มีกม้นวัดบางแค่น้อย ค่ายบางกุ้ง อุทยาน ร.2 ดินแดนราชธานีกุล
 - 14.00 น. กลับถึงบ้านพักกับสัมภาระเพื่อออกเดินทางกลับ

อัตราค่าใช้จ่าย

- ค่าที่พักพร้อมอาหาร 2 มีช 400 บาท/คน
 - เรือชมวิถีชีวิตบ้านเรือนคลองรอบตำบล 300 บาท/ลำ
 - เรือชมฝั่งห้อยยามค่ำคืน 800 บาท/ลำ (12ที่นั่ง),300 บาท/ลำ(4ที่นั่ง)
 - เรือท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตริมน้ำ 1,000.-/ลำ(12ที่นั่ง)พร้อมไกด์ท้องถิ่น (อาชีพเช่น อุทยาน ร.2 ,ตลาดน้ำท่าคา)
 - ค่าพรำทำงานที่มหาวิทยาลัยกาญจนาพึงบรรยายสรุปบริการอาหารกลางวันและเครื่องดื่ม ท่านละ 100 บาท (เฉพาะเครื่องดื่มและผลไม้ท่านละ 25 บาท
- ติดต่อที่พักล่วงหน้า**
- นายอวัช บุญพัชร์ ประธานชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โทร.01-4037907,01-5541065 แฟกซ์ 034-717510
 - นายอุทัย นาคานิมี 01 - 4064057
 - นายนิมิตร อินทหลวง 01-4409871, 034-732428
 - โอนเงินผ่านธนาคารนครหลวงไทย สาขาสมุทรสงคราม ในนามนายอวัช บุญพัชร์ เลขที่บัญชี 3212203197
- ศูนย์ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวหมู่บ้านทรงไทยตำบลปลายโพรงทาง อ.ัมพวา จ.สมุทรสงคราม โทรแฟกซ์ 034-717510 โทร. 01- 4037907

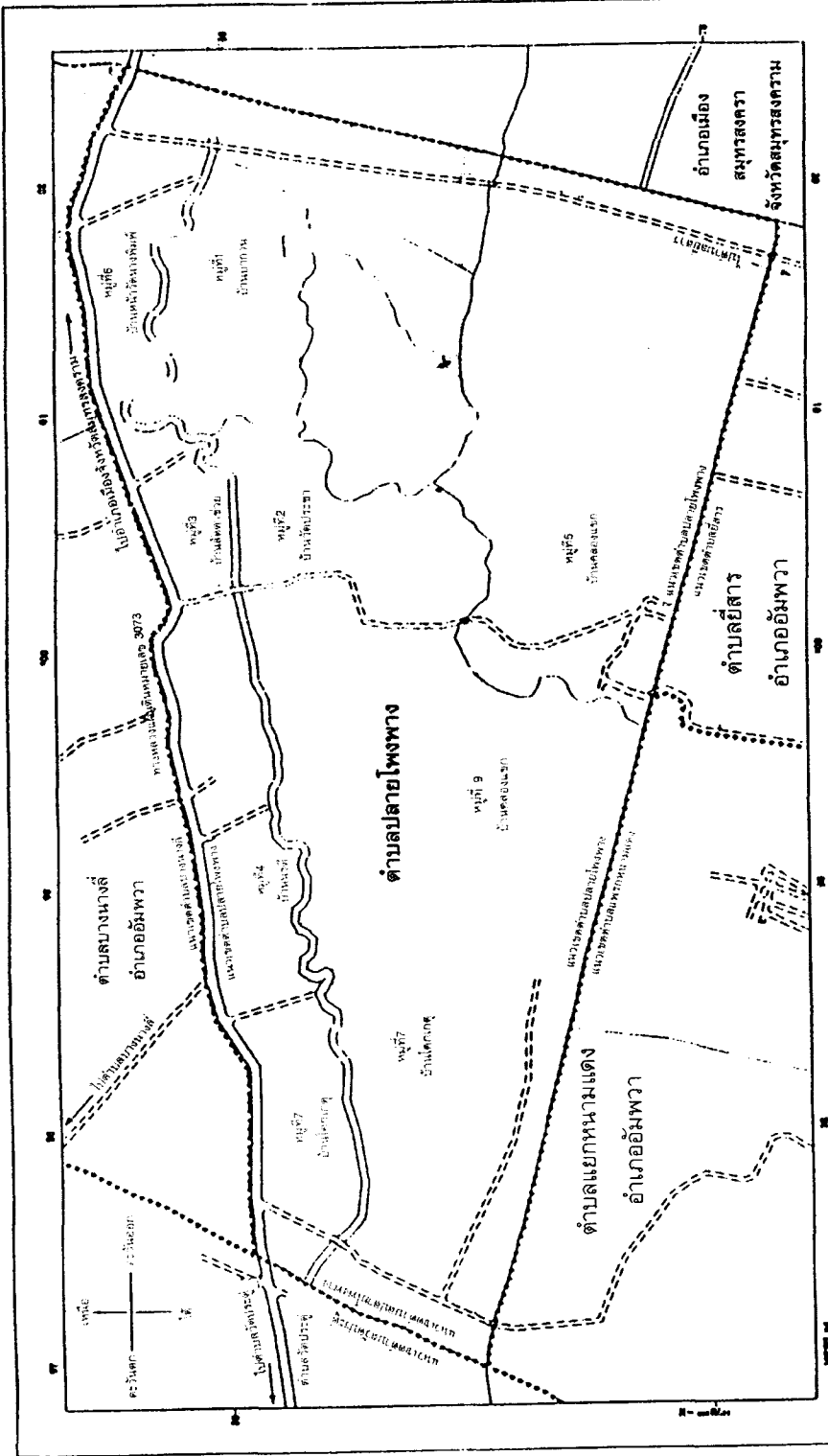




แผนที่ตั้งจุดเที่ยวชมการท่องเที่ยว

1. อาคารส่งเสริมอาชีพ
2. บ้านพักส่งเสริมการท่องเที่ยว
3. ห้องน้ำ ห้องล้าง
4. แปลงไร่นา สวนผสมผสาน

แผนที่องค์การบริหารส่วนตำบล
องค์การบริหารส่วนตำบลบลายไผ่พาง
อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม



- เครื่องหมาย**
- - - - - องค์การบริหารส่วนตำบล
 - เขตตำบล
 - เขตจังหวัด
 - ==== กั้นคอนกรีต ถนนลาดยาง
 - ===== กั้นลูกรัง พื้นถนนอื่น
 - ===== สะพานคอนกรีต
 - ~~~~~ แม่น้ำ คลอง ห้วย
 - ๒ ที่จอดรถ

ภาคผนวก ข

บทความ

เปิด “บ้านทรงไทย” ที่ปลายโพงพางต้อนรับนักท่องเที่ยวแบบ “โฮมสเตย์”

อันสืบเนื่องด้วยในปีนี้เป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเราจะทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ 72 พรรษา องค์การบริหารส่วนตำบลปลายโพงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจึงได้ร่วมกันส่งเสริมและเฉลิมฉลองปีแห่งการท่องเที่ยวด้วยแนวคิด The Amazing River of Kings “คืนชีวิตให้สายน้ำ ปั้นความเป็นไทยเพื่อในหลวง” โดยได้ถ่ายทอดความหมายอันสำคัญนี้ออกมาเป็นเรื่องราวความผูกพันของสายน้ำกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมของคนไทย ซึ่งเปรียบได้ดั่งพระมหากษัตริย์คุณของพระมหากษัตริย์ที่เหมือนดังสายน้ำหล่อเลี้ยงประเทศมาอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

กิจกรรมการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ในปีนี้จึงมุ่งเน้นความผูกพันที่เรียวร้อยกับสายน้ำผนวกไปกับการส่งเสริมให้ชาวไทยย้อนกลับไปฟื้นฟูสิ่งที่ตั้งมรดกอันทรงคุณค่าด้วยความหมายของวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นรากฐานของสังคมไทยที่เจริญรุ่งเรืองในอดีตกาลมานำเสนอ มีกิจกรรมการท่องเที่ยวในหลายพื้นที่ของประเทศไทยที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและเรียนรู้การรักษาสิ่งแวดล้อมของบ้านเมือง โดยเฉพาะกับธรรมชาติริมสองฟากฝั่งแม่น้ำลำคลองที่ชาวบ้านยังคงอนุรักษ์ไว้ไม่เปลี่ยนแปลงมาจนถึงปัจจุบัน

จังหวัดสมุทรสงครามก็เป็นหนึ่งในหลายจังหวัดที่ได้ร่วมในกิจกรรมเฉลิมฉลอง “คืนชีวิตให้สายน้ำ ปั้นความเป็นไทยเพื่อในหลวง” ด้วยเช่นกัน ด้วยลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มแวดล้อมด้วยแม่น้ำลำคลองมากมายจนเป็นที่รู้จักกันในชื่อ “เมืองแม่กลอง” และได้ส่งผลให้วิถีชีวิตของคนเมืองนี้ส่วนใหญ่มีความผูกพันที่แน่นแฟ้นกับสายน้ำมานานแล้วหลายชั่วอายุคน จะพบว่ามิชุมชนที่ยังคงตั้งบ้านเรือนอยู่ตามริมน้ำลำคลองจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิถีชีวิตคนไทยดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในบ้านทรงไทยเป็นมรดกที่ยังคงเอกลักษณ์ไว้ให้ลูกหลานสืบต่อกันมาอย่างยาวนานนับ 100 ปี

ตำบลปลายโพงพางเป็นตำบลหนึ่งในอำเภออัมพวาที่มีถึง 9 หมู่บ้าน โดยแต่ละหมู่บ้านยังคงอนุรักษ์การอยู่อาศัยกับ บ้านทรงไทย ที่มีอายุเก่าแก่ใกล้จะร้อยปีบ้างเกินร้อยปีบ้างกันอย่างเหนียวแน่นถึง 114 หลังคาเรือน พร้อมกันนี้ยังอนุรักษ์วิถีชีวิตแบบพื้นบ้านให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษา

ถ่ายทอดต่อๆ กันมา ซึ่งทางองค์การบริหารส่วนตำบลปลายโพงพงงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการรักษามรดกพื้นบ้าน ที่มีอยู่และต้องการให้เผยแพร่ออกไป จึงได้ร่วมมือกับชาวบ้านจัดกิจกรรมสำหรับผู้ที่สนใจจะศึกษาศิลปวัฒนธรรมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนต่างๆ โดยการสนับสนุนของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาเยือนหมู่บ้านเพื่อเยี่ยมชมหรือพักค้างกับเจ้าของบ้านในรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่เรียกว่า “โฮมสเตย์” พร้อมกิจกรรมเสริมด้วยการเยี่ยมชมธรรมชาติและวิถีชีวิตของชุมชนริมแม่น้ำลำคลองในหมู่บ้านต่างๆ อย่างเป็นกันเอง

นายรัช นฤพัต กำนันแทนทองคำปี 2540 ในฐานะประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลที่เคยทำให้ตำบลปลายโพงพงงโด่งดังมาจากการสร้างบ่อดักไขมันจนครบทุกครัวเรือนประสบความสำเร็จมาแล้วเมื่อสองปีก่อน ได้เล่าถึงวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมเปิดหมู่บ้านให้นักท่องเที่ยวเข้าพักอาศัยร่วมกับเจ้าของบ้าน ซึ่งได้มีพิธีเปิดโครงการไปแล้วเมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2542 ที่ผ่านมา เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางน้ำอีกด้านของจังหวัดสมุทรสงคราม ให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายยิ่งขึ้น เป็นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจได้ศึกษา ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งวิถีชีวิตและภูมิปัญญาชาวบ้านที่ยังคงสืบสานเอกลักษณ์ไว้ไม่เปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะ บ้านไม้สักทรงไทย ที่ปลูกสร้างด้วยเงินเพียงหลังละสิบกว่าบาทเมื่อกว่าหนึ่งร้อยปีก่อน ซึ่งปัจจุบันส่วนใหญ่ยังคงสภาพเดิม กิจกรรมของโครงการที่ทางหมู่บ้านเตรียมไว้บริการนักท่องเที่ยว นอกจากนักท่องเที่ยวจะได้เข้าพักอาศัยและร่วมรับประทานอาหารกับชาวบ้านอย่างเป็นทางการในอัตราเพียงท่านละ 250 บาทต่อวันแล้ว โปรแกรมการท่องเที่ยวทางน้ำที่มีไว้รองรับนักท่องเที่ยวที่สนใจจะเยี่ยมชมและศึกษาวถีชีวิตและภูมิปัญญาดั้งเดิมในการประกอบอาชีพของแต่ละชุมชน นักท่องเที่ยวยังสามารถเลือกโปรแกรมสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ได้ตามความต้องการอีกหลายรายการ โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลได้จัดเตรียมเจ้าหน้าที่และเรือขนาดต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวที่สนใจจะเยี่ยมชมสถานที่สำคัญๆ อาทิ ชมสวนผลไม้ สัมผัส ลิ่นจี่มะพร้าว ฯลฯ ร่วมศึกษากรรมวิธีในการผลิตน้ำตาลมะพร้าวตั้งแต่การขึ้นตาล เคี้ยวตาล และบรรจุหีบห่อ พาเยี่ยมชมวิธีการทำประมงพื้นบ้านที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น กับเครื่องดักจับปลา กุ้ง แบบโบราณที่เรียกว่า “ซั้ง” เที่ยวชมโบราณสถานวัดโคกเกตุบุญศิริ วัดภุมรินทร์กุฎีทอง พิพิธภัณฑ์เครื่องใช้โบราณสมัยรัชกาลที่ 2 วัดบางแคน้อย ซึ่งมีพระอุโบสถที่งดงามด้วยไม้สักแกะสลัก ชมแมวไทยโบราณที่ยังคงอนุรักษ์แมวไทยแท้สายพันธุ์ต่างๆ ที่เหลืออยู่เพียง 5 ชนิดกว่า 50 ตัว และที่พลาดไม่ได้คือ อุทยานประวัติศาสตร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2

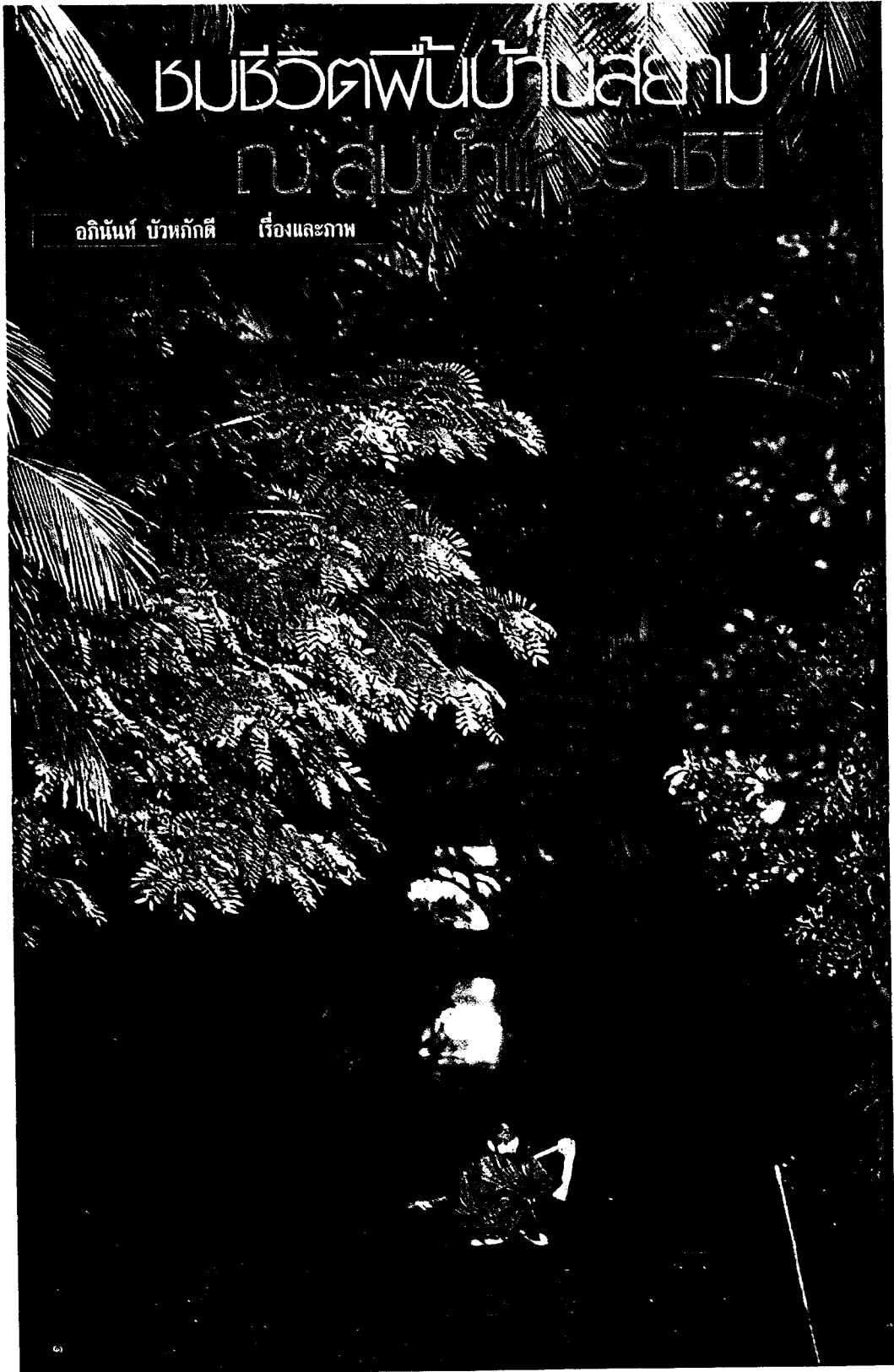
นอกจากนี้นักท่องเที่ยวที่นิยมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทางน้ำจะมีโอกาสได้สัมผัสบรรยากาศและทัศนียภาพบ้านเรือนและการดำรงชีวิตของชาวบ้านริมคลองและชมป่าชายเลน รวม

ถึงการได้พบเห็นศึกษาประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่ของวัดเขายี่สาร ซึ่งตั้งอยู่บนภูเขาที่มีอยู่เพียงลูกเดียว ในจังหวัดสมุทรสงครามที่บริเวณปากอ่าวแม่กลอง การศึกษาโบราณวัตถุและศิลปวัตถุใน พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่ชาวบ้านได้เก็บรวบรวมจัดทำขึ้นเพื่อให้ชนรุ่นหลังได้มีโอกาสพบเห็น อีกทั้งจะได้พบกับภูมิปัญญาชาวบ้านที่ควรค่าแก่การจดจำและศึกษาคือการเผาถ่านไม้ไผ่กองด้วยเตาเผาแบบโบราณที่มีขนาดใหญ่ซึ่งหาได้ยากยิ่งในปัจจุบัน และยังจะได้เพลิดเพลินกับวังมัจฉาปลาน้ำเค็มแห่งเดียวของประเทศไทยด้วย

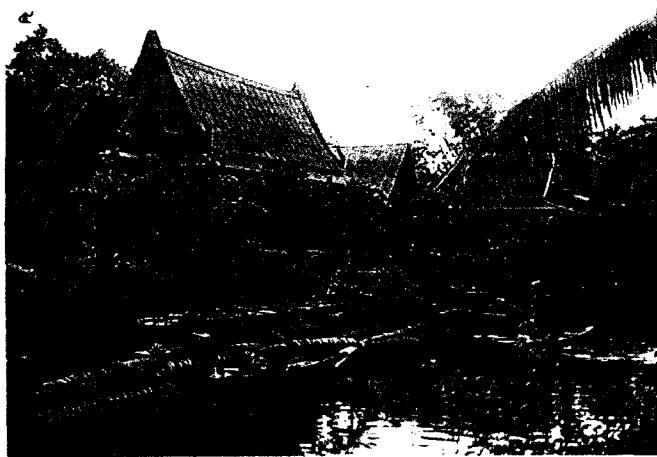
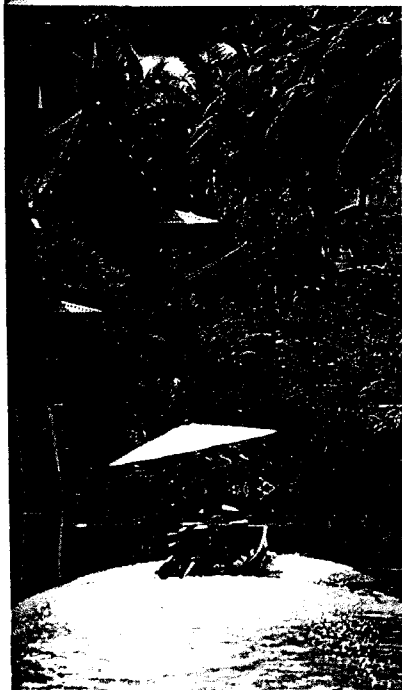
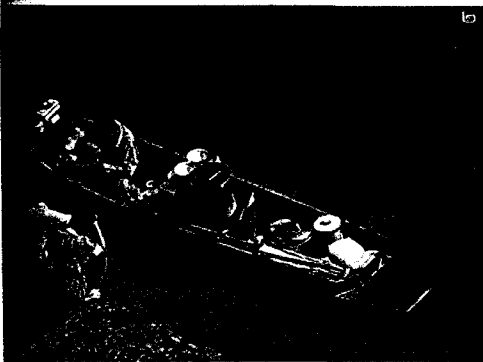
ทั้งหมดที่กล่าวมานี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของโปรแกรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสได้จริงเพียงเสียค่าเช่นเรือเพิ่มเติมตามขนาด และชนิดของเรือซึ่งจะมีทั้งเรือพายและเรือหางยาวอีกเพียงเล็กน้อย ผู้สนใจจะเที่ยวชมธรรมชาติที่กล่าวมานี้ ติดต่อได้ที่องค์การบริหารส่วนตำบลปลายโพรงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม หรือถ้าต้องการจะสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมก็โทรศัพท์ไปที่องค์การบริหารส่วนตำบลปลายโพรงพาง หมายเลข 034-713184 หรือ โทรฯ ติดต่อ กำนันธวัช บุญพักโดยตรงที่หมายเลข 01-4037907

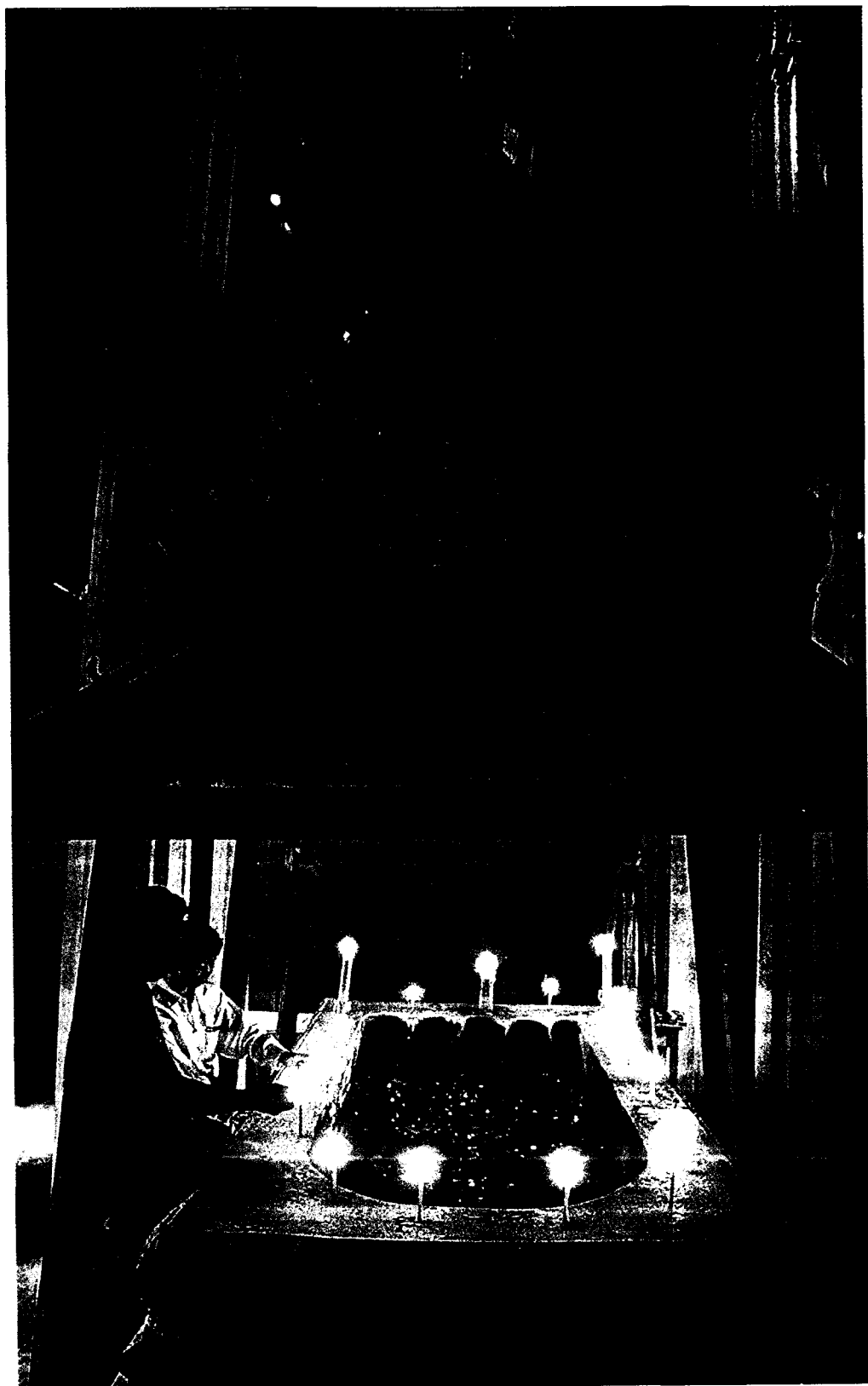
มานพ จันทร์ฤทธิ

เคลิวิวัส อังคารที่ 29 มิถุนายน 2542 หน้า 30



และ ๕. คับแคว้นคนเข้าเก็บพระที่พายเรือมาอีกตามหา
 เป็นเสน่ห์อีกอย่างหนึ่งของ Homestay ปลายโพรงพง
 ส่วนหนึ่งเป็นเพราะสภาพที่หาชมได้ยากมาแต่โบกุงเทพา
 ด้วยเรือพาย ราษฎรอาหารเช้า กลางวัน เย็น และอาหารว่าง
 ซดอง ๆ ของชาวคลองในลุ่มแม่กลอง พายชายกันจริง ๆ
 ในเรือลำเล็ก ๆ ไม่ใช่เรือจอดลำใหญ่ ๆ แบบคลองวังสิต
 การซื้อขายกันเองของเรือชาวบ้านในวันนัดที่ตลาดน้ำท่า
 เป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งที่ทำให้ตลาดน้ำท่าคานคดต่างจากตลาดน้ำ
 อื่นในระแวกและเป็นทางรอดอีกทางหนึ่งของตลาดน้ำ ท่าคานคด
 ภายคนและจำนวนลงจนเหลือเพียงแห่งเดียวในจังหวัดสมุทรสงคราม
 เรือพายเดี่ยวจะแล่นตรงเข้าสู่บ้านไทยหลังใหม่ในคลองโพรงพง
 บ้านท่า Homestay ปลายโพรงพง
 ท่าจอดที่ฮอนบับ Homestay ขณะแล่นเรือหางบ้านไทยสวย ๆ
 ท่าจอดที่ฮอนบับในปลายโพรงพง







๑. นิตยภัตที่วางจุดเทียนบูชาพระพุทธรูปเท้าวัดในอุโบสถวัดเขาที่สาร
 ๒. ภาพจิตรกรรมที่บนบานศาลกล่าว วัดเขา เข็สธารแปดกักรวิมาเทษชัยที่อื่น ๆ
 เพราะเขียนเป็นตัวละครเรื่องท้องถิ่น เทพนิยายจีนเรื่องที่ไม่ค่อยเป็นที่รู้จัก
 ๓. ภูเขาเขื่อน แก้วอ่อน นักเขียนบทระบอบ
 ๔. ผู้บันทึกฝีมือหุ่นกระบอกชั้นครูของอุรงวงษ์ วรรณสุข สิดปินแห่งชาติผู้ล่วงลับ
 ๕. อุทยาน ๖.๒ สถานที่ท่องเที่ยวที่ขึ้นชื่อของเกาะสุมาตรา ที่สุดในย่านนี้แล้ว
 ๖. เป็นดินแดนที่แท้จริงของบ้านไทยแบบมรดก
 ๗. ทัศนคติที่ดี การบูรณาการของถนนรถยนต์ที่เข้าไปจอดถึงหลังบ้านชาวสุ่มแม่กลอง
 ๘. จะทุกหลัง ทำให้เข้าคลองที่เขื่อนแม่น้ำนครชัยศรีด้วยเรือเวียงเหาะ และตลาดน้ำ
 ๙. การบูรณาการท่องเที่ยวจะเป็นคัมภีร์หัวใจสุดท้ายของชาวตลาดน้ำวันนี้
 ๑๐. ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐. ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐.
 ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐. ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐.
 ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐. ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐.
 ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐. ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐.
 ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

ชมชีวิตที่บ้านสยาม ณ ลุ่มน้ำแห่งราชินี

จำได้ว่าตั้งแต่ผมเข้ามาทำงานที่ตรงนี้ได้มีส่วนร่วมบุกเบิกการท่องเที่ยวแนวใหม่ๆ ให้
 เกิดในวงการท่องเที่ยวบ้านเรามาแล้วหลายแนวด้วยกัน ที่เห็นเด่นชัดที่สุดก็คือแนวท่องเที่ยว
 เชิงอนุรักษ์ประเภทบูดูเด็อด ได้แก่ การดำน้ำ การล่องเรือยางผจญแ่งและการขี่จักรยานท่องเที่ยว

มาวันนี้เป็น โอกาสพิเศษอีกครั้งหนึ่งที่ผมจะมาพยายามให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
 ประเภทใหม่อีกประเภทหนึ่งซึ่งอันที่จริงก็ไม่เชิงจะใหม่เพราะได้เคยมีการแนะนำลงใน อ.ส.ท.
 แล้วหลายเรื่อง ด้วยนักเขียนหลายคนด้วยกัน หากคราวนี้แม้จะไม่ใช่ของใหม่แต่เป็นสถานที่ใหม่ที่
 ผมมีความมั่นใจเต็มเปี่ยมว่าจะเป็นอีกที่หนึ่งที่มีศักยภาพสูงมีความง่ายสำหรับนักท่องเที่ยวที่จะ
 ทดลองไปทำความรู้จักก็มีความสนุกสนานเพลิดเพลิน ได้สาระความรู้ คุ่มค่าสมราคา มีการบริการ
 จากเจ้าของพื้นที่ที่อบอุ่นมีไมตรี มีภาคธุรกิจรองรับ อันจะทำให้การท่องเที่ยวประเภทนี้มีโอกาสได้
 เกิดไปกับการท่องเที่ยวแนวอนุรักษ์ประเภทอื่นๆ กับเขาเสียทีหลังจากล้มลุกคลุกคลานมาแล้ว
 ในหลายที่หลายแห่งด้วยกัน

และการท่องเที่ยวประเภทใหม่ที่ผมกำลังจะกล่าวถึงต่อไปนี่ก็คือ การท่องเที่ยวแบบ
 HOMESTAY หรือ HOMESTAY TOUR ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่กลอง เมืองสมุทรสงครามที่ดำเนินการ
 โดยองค์การบริหารส่วนตำบลปลายโพรงพาง อันมีลักษณะเฉพาะเป็นการท่องเที่ยวชมชีวิตที่บ้าน
 ไทยสยาม และชมบ้านไทยสวยๆ มากมายหลายแห่งริมคลองหลากหลายสาขาของชาวลุ่มน้ำแม่
 กลองเขาครี

ชมชีวิตที่บ้านสยาม ล่องเรือเที่ยวคลองคูบ้านไทย

การท่องเที่ยวแบบ HOMESTAY เป็นการท่องเที่ยวแบบหนึ่งในแนวการท่องเที่ยวเชิง
 อนุรักษ์ หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีของชุมชนมากยิ่งขึ้น ที่เด็ด
 ของทัวร์นี้จึงอยู่ที่การนำนักท่องเที่ยวเข้าไปในชีวิตในชุมชนศึกษา และค้างแรมในชุมชนได้รู้ได้
 เห็นรูปแบบการดำเนินชีวิตของชุมชน เช่น เขากินอะไรกัน ยังชีพลักษณะไหน รักษาสิ่งแวดล้อมไว้
 ได้อย่างไร เป็นต้น ซึ่งนักท่องเที่ยวนอกจากจะมีโอกาสได้ท่องเที่ยวตามโปรแกรมปกติแล้ว ยังมี
 โปรแกรมแปลกๆ ให้นักท่องเที่ยวได้รับบรรดาสที่แตกต่างและได้สาระประโยชน์อีกหลายๆ อย่าง
 รวมๆ กันไป ไม่ใช่พอไปถึงที่ไหนแล้วก็ไปถ่ายภาพกับป้ายถ่ายภาพเสร็จขึ้นรถไปที่อื่นต่อพอเข้าที่
 พักก็ตั้งวงกินเหล้า เล่นไพ่ หรือจู้จี้กันตามความนิยมในการท่องเที่ยวแบบเดิมๆ ที่เสียเงินเยอะ แต่ได้
 ความบันเทิงเพียงอย่างเดียว ไม่ค่อยจะได้อะไรอื่นๆ สักเท่าไร

คุณพิพัฒน์ แซ่ตั้ง จอมทะเลกลางปล้อง ผู้ผูกขาดการเดินทางกับผมทุกครั้ง พอได้ยินว่า
 เกี่ยวกับผมจะพาไป HOMESTAY รีบร้องมาดังลั่นเลยว่า “คราวนี้จะพาไปนอนฝันร้ายกันหรือใจ
 (วะ) นอนศาลาวัดดีกว่า (วะ)”

ครับ ก็เป็นเหตุซึ่งเกิดขึ้นในหลายๆ HOMESTAY ที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างคุณพิพัฒน์
 เพื่อนผมที่คุณภาพชีวิตแก่เข้าขั้นเศรษฐีใหญ่ ขับรถคันละล้านกว่าๆ อยู่บ้านเดี่ยวหลังหรู
 เฟอร์นิเจอร์พร้อมทุกอย่างมีระดับ ราคาแพงหมด คุณภาพชีวิตของคุณพิพัฒน์ย่อมเทียบไม่ได้กับ
 คุณภาพชีวิตของชาวบ้านตาดิฉัน ผู้ไปนอนวัดเสียยิ่งดีกว่าอย่างที่แกว่า มีเหมือนกันบางรายบาง
 HOMESTAY นักท่องเที่ยวประเภทเดียวกับคุณพิพัฒน์ที่เคยเข้าพักแต่โรงแรมห้าดาวหรือรีสอร์ท
 เลิศหรู เคยใช้แต่สุขภัณฑ์สะอาดควววบนั่งสูง พื้นแห้งสนิท พอไปเจอส่วนนั่งของๆ และชั้นของ
 ชาวบ้านเข้าถึงกับจรวดขี้ดล่ำยังไม่ออกบอกว่าเข้าป่าเสียยิ่งดีกว่า ไปโน่นเลย

นักท่องเที่ยวหลายรายก็ไม่ใช่นักลุยแคง มีความเป็นส่วนตัวสูง แถมยังเป็นคนขี้เกรงใจอีก
 ต่างหาก พอเข้าที่พักเจ้าของบ้านมานั่งคุยด้วยกลับคุยไม่ออกประดักประเดิดกันไปทั้งเจ้าของบ้าน
 และนักท่องเที่ยวทำให้เที่ยวไม่สนุก บางรายมีคำถามแปลกๆ ว่า ถ้าผมจะจู้จี้กับแฟนใน
 HOMESTAY จะทำยังไง หรือถ้าเจ้าของบ้าน HOMESTAY เกิดจะจู้จี้กับเมียขึ้นมาแล้วหนูจะนอน
 ไม่หลับไหม เป็นต้น แต่ก็เหมือนกันที่นักท่องเที่ยวเป็นคนไม่เกรงใจใครเลย เดินเข้าห้องโน้นออก
 ห้องนี้ ของรักของหวงของชาวบ้านก็เที่ยวรื้อดูไปเสียหมดก็มี

ตรงนี้แหละที่เป็นปัญหาของการท่องเที่ยวแบบ HOMESTAY ของบ้านเรา นักท่องเที่ยว
 ในแนวใหม่จะต้องทำความเข้าใจอะไรๆ มันจะดีแค่ไหนเหมือนบ้านที่เป็นวิมานของเราได้อย่างไร ได้
 อย่างก็ต้องเสียอย่างเป็นธรรมดา แต่ HOMESTAY ที่ผมจะพาคุณผู้อ่านไปเยี่ยมชมวันนี้ก็เป็น
 HOMESTAY ที่พยายามแก้ไขปัญหาลำนี้มาบ้างแล้วเป็นอย่างดี

HOMESTAY ของชาวตำบลปลายโพรงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม หรือ
 เมืองแม่กลองนี้ ถ้าจะว่าไปก็เริ่มดำเนินการมาแล้วพักหนึ่ง แต่เป็นที่รู้จักกันอยู่ในแวดวงของนัก
 พัฒนาชนบทเท่านั้น คราวนี้จึงนับว่าเป็นครั้งแรกที่คนทำงานการท่องเที่ยวจริงๆ อย่างผมจะลงไปดู
 ให้รู้เห็นกับตา

เกือบเที่ยงที่ชาวคณะ อ.ส.ท. เดินทางไปจนถึงจุดศูนย์กลางของ HOMESTAY ปลาย
 โพรงพาง ลุ่มน้ำแม่กลอง ที่บ้านของกำนันชวัลร บุญพิศ ประธานของ อบต. ปลายโพรงพางโดย
 ตำแหน่ง ทางไปบ้านของกำนันต้องเดินผ่านสวนมะพร้าวมีลำประโดงขนาดกว้าง 2 เมตรกั้นขวาง
 ระหว่างสวนมะพร้าวกับบ้านของกำนันซึ่งอยู่กลางสวนส้มโอ แค่เดินเข้าไปในสวนมะพร้าว ยังไม่
 ทันข้ามลำประโดง อากาศร้อนภายนอกก็เย็นสบายขึ้นแล้ว

บ้านของกำนันเป็นบ้านเรือนไทยฝาปะกนที่แวดล้อมด้วยบ้านทรงไทยอีกหลายหลัง หลังคาบ้านกำนันเป็นกระเบื้องลอนใหญ่สีเขียว ภายในบ้านเห็นได้ชัดถึงการดัดแปลงเรือนทรงไทยหลังเดิมๆ ให้เข้ากับสิ่งอำนวยความสะดวกหลากหลายในชีวิตสมัยใหม่ แต่กระนั้นกำนันก็ยังแบ่งพื้นที่บ้านส่วนหนึ่งไว้ให้เป็นแบบไทยๆ ดั้งเดิม และใช้ส่วนนี้แหละไว้เป็นที่พักผ่อนของนักท่องเที่ยวกีวแวะเวียนมาเยี่ยมชม

“เที่ยงแล้ว ก๊วยเตี้ยวเรือก่อนดีไหมครับ รับรองว่าอร่อย” กำนันเอ่ยกับพวกเราอย่างอารมณ์ดีว่าแล้วก็เดินพาชาว อ.ส.ท. เเราไปที่ศาลาไทยริมคลอง แม่คำก๊วยเตี้ยวเรือเราอยู่ในเรือลำเล็กๆ ก๊วยเตี้ยวเรือเราอยู่ในเรือลำเล็กๆ ก๊วยเตี้ยวเรือเป็นเรือพายจริงๆ เสียด้วย พายมาขายจริงๆ ไม่ใช่เรือจอดบนบก หรือเรือเอี่ยมจูนลำใหญ่จอดในน้ำเฉยๆ แบบแถวรังสิตโน่น

ก๊วยเตี้ยวเป็นก๊วยเตี้ยวหมูรสอร่อย แค่บรรยากาศนั่งกินริมคลองในสวนที่ร่มเย็นกับเรือจริงๆ บรรยากาศก็กินขาดอยู่แล้ว สักพักเพื่อนร่วมทางฝ่ายเจ้าของบ้านคือพี่อรสา โพร้ทอง พัฒนาการอำเภออัมพวา และคุณแก้ว พัฒนาการของจังหวัดผู้มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการก่อตั้งทัวร์ HOMESTAY รายการนี้ก็เข้ามาร่วมวงก๊วยเตี้ยวเรือด้วย ผมเล่นเย็นตาโฟแห่ง 1 ชาม กับดัมพ์หมูอีก 1 ชาม อิ่มเต็มคราบ กำนันรัชชสังข์น้ำตาลสดแท้ๆ จากบ้านตรงข้ามเพิ่งเกี่ยวเสร็จจากเตา มาใสน้ำแข็งดื่ม 1 ขวดอร่อยจริงๆ

“ทัวร์ HOMESTAY ของเราไม่ได้เน้นเรื่องราคาค่าทัวร์แต่แรกๆ ที่เดินทางมา มากินก๊วยเตี้ยวเรือ มาชื่อน้ำตาลสด มาชื่อน้ำตาลปีบ ชื้อส้มโอ กลับบ้าน ก็เป็นการเพิ่มค่าผลผลิตของชุมชนอยู่แล้ว ถ้าคิดราคากันจริงๆ เราขาดทุนด้วยซ้ำ ซึ่งในโอกาสต่อไปถ้าจะทำให้เป็นธุรกิจมากกว่านี้ ฝ่ายที่ทำทัวร์มาจะต้องคิดราคาอีกอย่างหนึ่ง” พี่อรสาว่า

“นอกจากจะได้ส้มอร่อยแล้ว ยังได้กินของแท้ไม่ปลอมปนด้วย อย่างน้ำตาลสดนี้ก็แท้จริงๆ อุ่นๆ จากเตา น้ำตาลปีบที่จะซื้อไปก็ของแท้ไม่มีปลอมปน ผักหญ้าที่กินก็ปลอดสารพิษ” กำนันเสริมขึ้นอีกคน “แม่คำก๊วยเตี้ยวเรือเป็นแม่คำที่พายเรือขายก๊วยเตี้ยวในคลองตามปรกติแต่เราบอกแกว่าจะมีนักท่องเที่ยวมาที่วันนี้ขายได้แน่ๆ แก้เลยมา ทัวร์เราเริ่มต้นเวลาเที่ยง พอมาถึงพร้อมหน้าพร้อมตาก็กินก๊วยเตี้ยวเรือ กินแล้วก็จ่ายกันเอง ใครกินมากก็จ่ายมาก กินน้อยก็จ่ายน้อย ใช้หลักการ ค.ก.ค.จ. หรือใครกินใครจ่าย ชามละ 10 บาทเท่านั้น” กำนันว่าต่อ

“ที่เราเริ่มทัวร์กันตอนเที่ยงก็เพราะนักท่องเที่ยวจากกรุงเทพฯ กว่าจะรวมกันได้ กว่าจะออกเดินทางมาจากกรุงเทพฯ เดินทางมาแล้วบางทีก็แวะโน่นแวะนี่มาเรื่อยๆ กว่าจะมาถึงที่นี่ก็เที่ยงเป็นเวลาอาหารกลางวันพอดี ก๊วยเตี้ยวเรือจึงพอเหมาะพอเจาะและอร่อยได้บรรยากาศดีเสียด้วยอย่างที่ป็นคนทำงานที่นี่ยังอดจะชิมสักชามไม่ได้เลย” พี่อรสาช่วยเสริม

“ถ้วยเดี่ยวเรือเรียบร้อยแล้ว เราก็จะแยกกันละครับบ้านใครบ้านมัน บ้านในชุมชนแต่ละหลังที่จะรับนักท่องเที่ยวเข้าพักจะต้องเป็นบ้านทรงไทยที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ บ้านต้องมีการจัดการให้สะอาดเรียบร้อย เจ้าของบ้านต้องมีอัตราศัษย์ไมตรีและยินดีรับนักท่องเที่ยว มีความอบอุ่นในบ้าน ไม่ใช่สามีจะเปิดการแสดงมวยไทยพื้นบ้านเอาภรรยาเป็นกระสอบทรายให้นักท่องเที่ยวดูอยู่รำไป ตอนนี่เรามีบ้านในโครงการอยู่ 10 กว่าหลังเป็นบ้านทรงไทยโบราณทั้งหมด บ้านหนึ่งรับนักท่องเที่ยวได้ไม่เท่ากัน สามบ้าง ห้าบ้าง แล้วแต่เจ้าของบ้านจะบอกว่ารับไหวแค่ไหน” คุณแก้วจิวเสี่ยวว่าตามมาอีกคน

“เจ้าของบ้านจะพาเรือมารับลูกบ้านที่นี้ รับไปที่บ้าน เอาของไปเก็บ ได้สนทนาวิสาสะกันนิดหน่อย สักพักถ้าเรือใหญ่ยังไม่มารับชาวบ้านก็อาจจะพาออกเดินชมสวนมะพร้าวสวนส้มโอไปพลางๆ แต่ถ้าเรือใหญ่มารับนักท่องเที่ยวก็จะออกไปเที่ยวกับเรือใหญ่กันก่อน” กำนันเสริมอีกที

การท่องเที่ยวโดยเรือในคลองโพงพางเป็นการท่องเที่ยวชมชีวิตไทยแบบไทยสยามลุ่มแม่น้ำภาคกลางที่บอกว่าไทยสยามเพราะต้องการจะหมายความถึงไทยลุ่มแม่น้ำที่เป็นไทยแท้ๆ เพราะไม่ว่าจะเป็นกรุงเทพฯ นนทบุรี สมุทรปราการ สมุทรสงคราม ปทุมธานี ในอดีตนั้นหน้าตาของชุมชนจะคล้ายๆ กัน คือเป็นชุมชนที่อยู่กับน้ำริมคลองอย่างที่คุ้นๆ จะได้เห็นต่อไป ในลุ่มน้ำแม่กลองนี้มีบ้านไทยหลังสวยๆ มากมายเฉพาะที่ปลายโพงพางตำบลนี้เพียงตำบลเดียวก็มีบ้านทรงไทยอยู่แล้วร้อยกว่าหลังรูปทรงผิดแผกแตกต่างกัน ดูได้ไม่จบไม่สิ้นเลยทีเดียว

และหลังจากที่ชาว อ.ส.ท. เราเก็บข้าวเก็บของเตรียมนอนที่บ้านกำนันเสร็จสรรพ เราพากันลงเรือหางยาวลำใหญ่ไปท่องเที่ยวตามโปรแกรมกันทันที ลำประโดงตรงหน้าบ้านกำนันค่อนข้างแคบ มองไปรอบบ้าน บ้านตรงข้ามก็เป็นบ้านทรงไทย บ้านติดกับบ้านกำนันก็เป็นบ้านทรงไทย

พอเรือหางยาวพาเราออกมานอกคลองใหญ่ มองไปรอบๆ บ้านก็เป็นบ้านทรงไทยกันทั้งนั้น สวยงามเป็นไทยๆ เข้ากับบรรยากาศริมคลองดีจริงๆ บ้านทรงไทยของปลายโพงพางนี้เยอะจริงๆ ครับ บ้านแต่ละหลังอยู่ริมคลอง เวลานั้นน้ำขึ้นสูงๆ สวยเข้ากันได้ดีจริงๆ บ้านทรงไทยหลายหลังสร้างมาแล้วเกือบ 50 ปี บางหลังก็มีการปรับปรุงให้เข้ากับวิถีชีวิตสมัยใหม่ต่อโน้นเดิมนี่ บางหลังต่อแล้วก็ดูสวย แต่ส่วนมากต่อแล้วก็ไม่สวย ของเดิมดีกว่า ยิ่งบางหลังที่เจ้าของต่อส่วนชั้นล่างเป็นตึกแล้วชั้นบนเป็นทรงไทยยิ่งดูจะไม่จัดเลย บางหลังเจ้าของไม่มีเงินต่อเติมก็ปล่อยให้ผุพัง บางหลังเดิมเป็นบ้านหลังใหญ่ๆ มีหอต่างๆ หลายหอ พอมีลูกมีหลานมีครอบครัวก็ยกหอบ้านแบ่งๆ กันไป บ้านไทยก็เป็นอย่างนี้แหละครับ ยกย้ายกันได้เป็นส่วนๆ เลยทีเดียว

เรือหางยาวลำใหญ่พาเราลัดเลาะไปตามคลองแยกจากคลองหนึ่งไปอีกคลองหนึ่ง คลองแต่ละคลองมีชื่อเฉพาะของตัวเอง เช่น คลองโคกเกตุ คลองโพงพาง คลองประชาชมชื่น เป็นต้น

ตอนแรกเราก็ออกสตาร์ตได้สวย เอ๋ยามซื้อคลองกำนัน ไปเสียงเจ็ยแจ้วแต่พอเลี้ยวลัดเลาะผ่านไป สัก 3-4 คลอง กำนันชักมองหน้าก็ชักจะเลิกถาม เขาเป็นว่ามีคลองเยอะจริงๆ แล้วกัน

คลองที่นี้หลายตอนเป็นสวนผลไม้รุ่มครึ้ม ทั้งมะพร้าว กล้วย ส้มโอ สีเขียวของต้นไม้กับ สีเหลืองๆ ของลำคลองช่วยให้จิตใจเจียบสงบลงจากความวุ่นวายของ กทม. ได้เป็นอย่างดี คลอง บางตอนไม่มีบ้านคน สองข้างทางเป็นป่าจากแน่นชนิด ร่มครึ้ม นานๆ ทีจะเห็นหัวกระไดบ้านเป็น ทำน้ำอยู่กลางป่าจาก มองดูบรรยากาศอย่างนี้แล้วเหมือนหนังไทยเรื่องนางนาคเลยทีเดียว

“เรื่องนางนาคมาถ่ายที่นี้หรือเปล่านะ” คุณพิพัฒน์เอ๋ยขึ้นยังไม่ทันจบ เรือเลี้ยวโค้งเข้า คลองเล็กแคบตัวคดคดถึง เขี่ยหรือเล่นตัวเบือเริ่มว้ายน้ำแตกหนีขึ้นฝั่ง บรรยากาศชักเป็นใจ พอเรือ เลี้ยวโค้งแคบอีกที ทุกคนก็เหลือบเห็นใครคนหนึ่งนั่งตัวแข็งที่อยู่ริมตลิ่ง ตาลุกโพล่งเอื้อมมือแทบ จะถึงเรือ เล่นเอาพวกผู้หญิงในทีมตกใจแทบผะงะนี่กว่าเจอนางนาคตัวจริงเข้าให้แล้ว ที่แพกลายเป็น ชาวบ้านไม่รู้มานั่งชิมกระทือตัวแข็งอยู่ริมคลองคนเดียวได้อย่างไร แล้วเรือหางยาวก็ไปจอดแหวะ ที่บ้านหลังหนึ่ง “ที่นี้ทำตาลคะ ใครอยู่บ้างจ๊ะ” พ่อธสาเรียกขึ้นไปบนบ้าน เจ้าของบ้านเป็นคุณป้า อายุสักห้าสิบกำลังง่วนอยู่กับกระบอกลูกตาลคนเดียว “กำลังจะเกี่ยวตาลคะ” คุณป้าบอก

ปรกติทัวร์เราก็จะแหวะมาชมเตาดาลอย่างนี้แหละ อาจจะเหมือนทัวร์ข้างนอก แต่ที่นี้ทำ กันจริงๆ ไม่มีการจัดฉาก คุณป้าขณะนั้นกำลังเตรียมการที่จะเกี่ยวตาลหน้าตาลออกจากกระบอกลูกตาลนับร้อยกระบอกลูกกระทะใบบัวขนาดใหญ่ ฟืนก็ใช้ก้านและใบมะพร้าว กระบอกลูกตาลก็เป็น กระบอกลูกไม้ไผ่ คุณป้ากับหลานสาว 2 คนเพียงแต่ลงแรงเท่านั้นแทบไม่ต้องลงทุนอะไร

“ทำน้ำตาลได้วันละกี่ปีปครับ” ผมเอ๋ยาม

“อย่างเก่งก็ได้แคว้นละปีปเท่านั้นคะ ปีปละ 300 กว่าบาท หักค่าปีปเสีย 20 บาท รายได้ สุทธิก็ตกวันละ 300 บาท ต่อ 2 คน แต่เหน้อยนะคะ”

“ครับ รายได้ของ 2 คน วันละ 300 บาทสำหรับการทำน้ำตาลปีปมะพร้าวแท้ๆ ที่ไม่ได้ เจือปนอะไร ไม่เหมือนน้ำตาลปีปที่เราซื้อกินกันอยู่ที่บ้านที่โรงงานจะเอาน้ำตาลทรายปนกับแะแซ แล้วเอาไปปั่นจนเหมือนน้ำตาลปีปเป๊ะใส่น้ำตาลมะพร้าวลงไปหน่อยพอได้กลิ่น แต่เวลาเอาไปทำ ลอดช่องน้ำกะทิด้วยน้ำตาลมะพร้าวแท้ๆ กับน้ำตาลปีปเทียม รสชาติและความใสขุ่นของน้ำกะทิจะ แตกต่างกันราวฟ้ากับดินเลยทีเดียว อย่างน้ำตาลมะพร้าวนี้ถ้านักท่องเที่ยวมาถึงเตาก็จะมีแบ่งขาย เป็นก้อน ก้อนละ 1 กิโลกรัม 20 บาท น้ำตาลปีปปีปหนึ่งประมาณ 25-30 กิโลฯ แบ่งเป็นก้อนแล้ว ขายหมด ก็ตกประมาณ 500 บาทดีกว่าขายเป็นปีปส่งโรงงานไปปีปละ 300 บาทตั้งเยอะเป็นการเพิ่ม ค่าให้งานอาชีพพื้นบ้านนี้ได้เป็นอย่างดี ทัวร์ที่ผ่านมามีบางคนซื้อกลับบ้านไปเป็นปีป

จากเตาตาล HOMESTAY TOUR ของเราก็ลงเรือไปกันต่อระหว่างทางนอกจากบ้านไทยสวยๆ และบรรยากาศริมคลองสวยๆ แบบในหนังสือแล้วเรายังได้เห็นเครื่องมือจับสัตว์น้ำพื้นบ้านวางอยู่ในคลองเป็นจุดๆ ถามกันว่าคุณว่ามันเขาเรียกอะไร

“เขาเรียกว่าซั้งครับ ซั้งเป็นเครื่องมือดักปลาที่ทำคล้ายๆ โพงพาง คือทำเป็นไม้ไผ่ปักกับพื้นดินเป็นแนวยาวมีปีกแผ่ขยายกว้างออกไปแล้วสอยเข้าจนมาสิ้นสุดที่ลอยที่มีงาแขงประเภทเข้าได้ออกไม้ได้ดักอยู่ปลายทาง ซั้งที่วางตามคลองเหล่านี้ใช้ดักได้สารพัดประโยชน์แต่ส่วนมากที่ชอบเข้ามาติดก็คือกุ้งตะกาดที่เป็นกุ้งเปลือกแข็งรสอร่อย ตัวเท่านิ้วก้อยแฉกนี้กุ้งสดๆ จากแม่น้ำถือเป็นของกินหาง่ายครับ มีเรือชาวบ้านเอามาขายถึงหัวกระบะไต่บ้านทุกวันนักท่องเที่ยวถ้าอยากกินก็ซื้อไว้แล้วฝากแม่บ้านทำได้เลย กิโลฯ ละ 100 บาทขาดตัวเท่านั้น”

ชมแหล่งท่องเที่ยวมีชื่อเสียง

แล้วเรือเราก็ไปถึงวัดกุฎุมรินทร์กุฎีทองแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของ HOMESTAY TOUR ปลายโพงพางนี่อีกแห่งหนึ่งชื่อของวัดกุฎุมรินทร์กุฎีทองนี้อาจจะไม่มีนักท่องเที่ยวคนใครรู้จักเลยเพราะจริงๆ แล้วที่นี้พระพุทธรูปก็มีได้เลื่องลือว่าศักดิ์สิทธิ์เจดีย์เก่าแก่สวยๆ ก็ไม่มีหลวงพ่อกหรือเกจิใดๆ ก็ไม่มีความเด่นดังทางด้านสถาปัตยกรรมใดๆ ก็ไม่ปรากฏ ยกเว้นแต่ที่นี้มีกุฎีทองหลังหนึ่งที่มีประวัติความเป็นมาว่า

ณ พื้นที่บริเวณนี้ดั้งเดิมตั้งแต่สมัยปลายกรุงศรีอยุธยา เป็นนิวาสนสถานแห่งคุณนาค วิชาคนสวยของคหบดีมอญชื่อทองและสั้น ต่อมาคุณนาคได้แต่งงานกับหลวงยกกระบัตร (ทองด้วง) เมืองราชบุรีและคลอดเด็กชายฉิมขึ้นที่นี่ ครั้นผ่านมาถึงสมัยกรุงธนบุรี หลวงยกกระบัตรได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าพระยาจักรีและในที่สุดก็ปราบดาภิเษกขึ้นเป็นปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี คุณนาคจึงได้รับแต่งตั้งให้เป็นเอกอัครมเหสีที่สมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี และเด็กชายฉิมก็ได้เป็นรัชกาลที่ 2 หรือพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยในเวลาต่อมา

ดังนั้นในบริเวณลุ่มน้ำแม่กลองตรงวัดกุฎุมรินทร์กุฎีทองแห่งนี้จึงอาจถือได้ว่าเป็นนิวาสนสถานแห่งองค์พระมเหสีของกรุงรัตนโกสินทร์และลุ่มน้ำแห่งนี้จึงอาจถือได้ว่าเป็นลุ่มน้ำแห่งราชินีที่ได้ฟูมฟักพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยแต่ยังเป็นเด็ก ให้เติบโตขึ้นเพื่อเป็นกษัตริย์ไทยองค์ต่อมา

และกุฎีทองอันเป็นเสมือนสัญลักษณ์สำคัญของวัดนี้ก็คือกุฎีพระที่ได้รับการประดิษฐานประดิษฐานอย่างงดงามวิจิตร คำว่าทองก็คือการลงรักปิดทองตลอดทั้งด้านนอกด้านใน กุฎีเป็นสิ่งซึ่งบิดามารดาแห่งองค์พระราชินีได้สร้างไว้ถวายวัดเป็นการตอบแทนคุณที่พระครูปลัดทิม อดีตเจ้าอาวาสได้ทำนุบำรุงไว้ว่าธิดาจะมีบุญบารมีได้เป็นถึงพระมเหสี

สิ่งที่น่าสนใจยิ่งอีกสิ่งหนึ่งของวัดกุฎีทองก็คือบ้านคนตรีอันเป็นแนวคิดที่จะส่งเสริมการศึกษาคนตรีไทยของนักเรียนด้วยการที่โรงเรียนในสังกัดของสพจ.สมุทรสงครามนั้นมีเงินไม่พอที่จะจ้างครูมาสอนคนตรีไทยให้ครบทุกโรงเรียนเหมือนโรงเรียนวัดกุฎีทองฯ วางอยู่ไม่มีการเรียนการสอน สพจ.สมุทรสงคราม ภาครัฐและเอกชนที่สนใจ จึงร่วมกันเปิดศูนย์การเรียนคนตรีไทยขึ้นโดยหาเงินมาจ้างครูประจำและให้โรงเรียนต่างๆ ในสังกัดเมื่อถึงชั่วโมงเรียนคนตรีไทยให้ขึ้นรถมาเรียนพร้อมกันที่นี่ จัดเป็นชั่วโมงๆ ชั่วโมงไหนโรงเรียนอะไร แต่ก็คงเป็นเพราะจังหวัดสมุทรสงครามเป็นจังหวัดเล็กๆ ไปมาถึงกันได้ด้วยเวลาสั้นนิดเดียวจึงทำได้ ส่วนในตอนเย็นก็มีการเปิดรับนักเรียนคนตรีจากผู้สนใจทั่วไปด้วยอีกทางหนึ่ง

วันที่เราไปคู่มือเด็กๆ มาเรียนกันมากจริงๆ ครูก็มีหลายคน ดังนั้นจึงแบ่งชั้นแบ่งห้องออกไปตามประเภทเครื่องดนตรี ใครสนใจไปเรียนอะไรก็ไปห้องนั้น เสียงดนตรีไทยจากบ้านคนตรีวัดกุฎีทองฯ นั้นดังขับกล่อมแม่น้ำแม่กลองอยู่ทุกเมื่อเช้าวินเลขที่เดียว และรายการท่องเที่ยวรายการที่เป็นสุดยอดที่สุดของวันนี้ก็คือการนั่งเรือข้ามลำน้ำแม่กลองไปสู่อุทยาน ร.2 ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดอยู่ปากตรงข้ามของวัดกุฎีทองฯ นี้เอง ระหว่างทางกำนันเล่าเรื่องแม่น้ำแม่กลองที่ตรงนี้ให้ฟังว่า

“เมื่อสักสามสี่ปีมานี้เอง น้ำในแม่น้ำแม่กลองตรงนี้เรือเล็กไปมาไม่ได้เลย เพราะมีเรือหางยาวลำใหญ่ๆ เครื่องแรงๆ มาวิ่งกันมาก คนในสวนจะไปไหนมาไหนก็ไปด้วยเรือหางยาว เรือหางยาวจำนวนมากขึ้นเหนือล่องใต้ไปอำเภอเข้าสวนมากมายวันละหลายร้อยลำ แต่มาวันนี้ถนนรถยนต์วิ่งแทบจะเข้าไปจ่อถึงบันไดบ้านทุกหลัง การติดต่อเดินทางด้วยเรือจึงหมดความสำคัญไป จำนวนเรือที่แล่นอยู่ในลำน้ำแม่กลองวันนี้ลดลงอย่างฮวบฮาบจนตรงสามแยกที่เรือเล็กวิ่งไม่ได้ตรงนี้น้ำนิ่งได้สบายมากแล้ว”

“การลดจำนวนลงของเรือในลำน้ำแม่กลองนี้ หนักๆ ก็แพร่ระบาดไปทั่ว เข้าไปถึงในสวนและในลำคลองสายเล็กสายน้อยในกลุ่มน้ำแม่กลองทั้งหมด ลองสังเกตดูสิครับว่า ตลอดทางที่เราแล่นมานี้มีเรือแล่นสวนไปก็ลำ จะพบได้เลยว่ามีน้อยเต็มที นานๆ เรือจะสวนมาสักลำ ที่เป็นดังนี้เพราะถนนรถยนต์ที่แผ่ขยายเข้ามา แม้แต่ตลาดน้ำเดิมนี่ก็ถูกแทนที่ด้วยตลาดบกรดปีกอ๊อฟไปหมดแล้ว” กำนันว่าต่อ

เราหวังว่าการเข้ามาของนักท่องเที่ยวในบางส่วนหนึ่งเป็นการเข้ามาชมชีวิตของชุมชน แต่อีกส่วนหนึ่งก็จะเป็นการช่วยชุบชีวิตทางน้ำของชุมชนให้ฟื้นคืนขึ้นมาอีกครั้งด้วย อย่างก๊วยเตี๋ยเรือนี้เป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัดที่สุด เพราะถ้าไม่มีนักท่องเที่ยวมาอีกหน่อยก๊วยเตี๋ยเรือก็จะขายได้น้อยลง เพราะบ้านหันหลังลงน้ำมากขึ้นทุกวันและในที่สุดคนขายก็จะหมดกำลังใจขาย แต่การมีนักท่องเที่ยว

เที่ยวมาเท่ากับมาต่ออายุถ้วยเที่ยวเร็วให้ยาวนานยิ่งขึ้น ในอนาคตหากมีนักท่องเที่ยวมามาก ถ้วยเที่ยวเร็วก็จะมีมากเพิ่มขึ้นด้วย

อุทยาน ร.2 ทุกวันมีนักท่องเที่ยวมากมายอยู่แล้ว เพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง ดึงดูดนักท่องเที่ยวมาชมอุทยาน ร.2 เพื่อเข้าชมรูปแบบของความเป็นอยู่แบบไทย เรือนไทยและการจัดห้องแบบไทย แต่ HOMESTAY TOUR พานักท่องเที่ยวมาแวะกันที่นี่โดยถือเป็นไฮไลต์ด้วย เหตุผลที่แตกต่างออกไป คือตลอดทางที่ผ่านมาในคลอง นักท่องเที่ยวได้เห็นบ้านไทยหลากหลายมีทั้งที่ตัดแปลงแล้วและที่สร้างขึ้นใหม่ ดูไปดูมานักท่องเที่ยวอาจจะงงว่ารูปแบบที่มาตรฐานของบ้านไทยจะเป็นอย่างไรก็สามารถมาชมรูปแบบที่ถือได้ว่าถูกต้องที่สุด เป็นมาตรฐานของบ้านไทยที่สุดได้ที่อุทยาน ร.2 นี้เอง

เรือนไทยของอุทยาน ร.2 ได้แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการก่อสร้าง การวางผังของหอต่างๆ รวมไปถึงการจัดรูปแบบภายในว่าคนไทยโบราณจะจัดวางของใช้แต่ละชิ้นไว้ในเรือนไทยอย่างไร เช่น เตียง หีบ กระจก ตู้ มีการจัดแสดงให้ชมอย่างเด่นชัด ช่วยทำให้ผู้ชมเกิดจินตนาการกว้างไกลไปถึงในอดีตเลยทีเดียว

ชาวคณะ HOMESTAY TOUR ชื่นชมบ้านไทยในอุทยาน ร.2 อยู่เป็นนาน ที่ทุกคนค่อนข้างให้ความสนใจเป็นพิเศษคือส้วมของชาวไทยโบราณเพราะเท่าที่รู้จักไม่เห็นมีใครที่ไหนวรรณกรรมหรือพิพิธภัณฑสถานไหนบอกให้ทราบ แต่ที่นี่ทำให้ดูชัดเจนเลยว่าส้วมหน้าตาเป็นอย่างไร แกรมก้านันยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “ปรกติชาวบ้านเขาก็ไม่ใช้กันหรือกลัวส้วมนะ เขาใช้เข้าป่ากันเป็นพื้น คนที่อยู่ตามแม่น้ำลำคลองก็ยกลงน้ำกันไปเลย ในต่างจังหวัดในหัวเมืองก็ไม่เท่าไรหรือกลัวเพราะป่าเยอะคนน้อย ของเสียก็หายไปป่าหมด แต่ในกรุงเทพฯ โน่นสิ เป็นปัญหาใหญ่เพราะพอเป็นบ้านเป็นเมือง ผู้คนมากขึ้น ป่าก็ลดน้อยลง มุมเหมาะๆ ก็ถูกหักล้างวางพงกลายเป็นที่โล่งกลายเป็นสิ่งก่อสร้าง หนักเข้าของเสียก็ค่อยๆ เผยโฉมหน้าออกมาสู่สาธารณะ พอถึงช่วงกรุงเทพฯ จะครบ 100 ปี สะสมตัวเองมานาน ก็เผยโฉมให้เห็นเด่นชัดส่งกลิ่นคุ้งตลบไปทั่วทั้งเมือง หลวงท่านเลยต้องให้ข้าราชการตั้งบริษัทกำจัดปฏิภูลทำหน้าที่ขนส่งไปทิ้งโดยเฉพาะ ค่อยบรรเทาเบาบางความตลอบอวลของเกาะรัตนโกสินทร์ลงไปได้

“ส่วนในรั้วในวังก็เป็นอย่างที่จัดแสดงไว้ที่อุทยาน ร.2 นี้แหละ คือเป็นกระโถนนั่งพอจัดการเรียบร้อยก็เป็นหน้าที่ของนางกำนัลต้องเอาออกไปทิ้งแม่น้ำนอกวังโดยเดินออกไปทางประตูคืนข้างกำแพงพระราชวังพวกผู้ชายที่เรียกว่าพวกเจ้าชู้ประตูคืนที่มาคักดูก็จับนางกำนัลก็ต้องมาดูมาจับนางกำนัลกันตอนถือกระโถน ไปทิ้งแม่น้ำด้วยและก็มีหลายคู่ที่ประสบความสำเร็จในชีวิตรัก เพราะเจ้ากระโถนนี่แหละ” จะจริงเท็จเป็นอย่างไรเป็นเรื่องเล่าต่อๆ กันมาท่านกำนันไม่กล้ายืนยันเหมือนกัน

“จบจากอุทยาน ร.2 แล้ว ลูกทัวร์ HOMESTAY TOUR ก็จะได้เวลากลับบ้านกันละ บ้านใครบ้านมัน ไปอาบน้ำแต่งตัวและพักผ่อนเป็นเวลาว่างที่ใครใคร่หัดพายเรือก็หัดได้ คนกรุงเทพฯ ร้อยทั้งร้อยพายเรือไม่เป็นก็จะได้อีก โอกาสนี้หัดพายเรือกันเสียเลยเจ้าของบ้านนั้นแหละจะช่วยหัดให้ ใครอยากลองเล่นน้ำในคลองก็ได้ไม่ว่ากัน แต่ขอให้ว่ายน้ำเป็น และไม่ว่ายน้ำไปไกลๆ พอหัดพายเรือได้ซักจะคล่องแล้ว ก็ต้องใช้งานกันละ” กำนันเล่าต่อ

อาหารเย็นของ HOMESTAY TOUR จะมีศูนย์รวมจัดขึ้นที่บ้านกำนัน ลูกทัวร์ที่แยกย้ายไปอยู่ตามบ้านต่างๆ ต้องพายเรือกันมาที่บ้านกำนันเอง โดยมีพี่เลี้ยงคือเจ้าของบ้านนั้นแหละ ความสนุกสนานของรายการนี้ก็คือบรรดานักพายเรือมือใหม่ทั้งหลายกว่าจะนำเรือมาถึงบ้านกำนันได้ก็คงต้องพายหมุนไปหมุนมากันในคลองคนละไม่รู้กี่รอบ แต่อย่างไรก็ต้องพายกันมาจนถึงบ้านกำนันให้ได้มิฉะนั้นจะไม่ได้กินข้าว ที่ผ่านมามีบางลำหมุนเสียจนล่มกลางคลองเสียก็มีบางลำร้ายกว่านั้น คนพายตั้งใจล่มเรือหลอกสาวๆ ที่นั่งมาด้วย กว่าจะมาถึงบ้านกำนันทั้งหมดก็เหมือนนั้นแหละ อาหารเย็นที่บ้านกำนันเป็นอาหารพื้นบ้านที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นเมืองแม่กลองเป็นเมืองแห่งธัญญาหาร ในคลองมีน้ำ 3 น้ำ ทั้งน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม เพราะฉะนั้นจึงไม่ต้องห่วงเรื่องอาหารอร่อยแน่นอน จบจากอาหารเย็นนักท่องเที่ยวก็จะได้ชมหุ่นกระบอกของคุณป้าอาบ แก้วอ่อนซึ่งเป็นนักเชิดหุ่นกระบอกชั้นยอดคนหนึ่งของเมืองไทยที่ยังมีชีวิตอยู่ หุ่นที่ให้ชมนี้เป็นแคร์วิวสั้นๆ เท่านั้นพอให้รู้จักว่าหุ่นกระบอกไทยเป็นอย่างไร ใช้เครื่องดนตรีชนิดไหนเชิดกันอย่างไร ก็ใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง เสร็จแล้วแขก HOMESTAY คนไหนอยากจะมาเป็นลูกศิษย์เชิดหุ่นกระบอกกับแกก็เชิญได้เลย คุณป้าอาบ แก้วอ่อนเป็นนักเชิดหุ่นกระบอกไทยที่เป็นผู้สืบทอดฝีมือเชิดหุ่นของครูวงษ์ รวมสุข ศิลปินแห่งชาติ คณะครูเชิดชำนาญศิลป์ และได้รับถ่ายทอดฝีมือการเชิดหุ่นมาไว้อย่างครบถ้วน การเล่นหุ่นกระบอกไทยวันนี้มันวันแต่จะสูญสลายไปเพราะไร้ผู้สืบทอดฝีมือคนที่คุณป้าอาบ แก้วอ่อนหวังว่าจะช่วยสืบทอดวิชานี้ต่อไปก็คงมีแต่คุณจักรพันธ์ โปษยกฤต ลูกศิษย์เอกอีกคนหนึ่งของครูวงษ์เท่านั้น การได้ชมหุ่นกระบอกนี้ก็เท่ากับว่าได้ร่วมกันดูแลอนุรักษ์ศิลปะไทยแขนงนี้ไว้ให้ยั่งยืนอยู่ต่อไปซึ่งไม่รู้เหมือนกันว่าชาวเมืองแม่กลองจะรักษามันไว้ได้แค่ไหน

กินอาหารและดูหุ่นกระบอกเรียบร้อยก็เป็นช่วงเวลาหวาดเสียวกันแล้วครับเพราะจากกลับจะเป็นรายการพายเรือจุดเทียนกลับบ้านกันในตอนกลางคืนบ้านใครบ้านมัน แต่รายการนี้จะให้ลูกทัวร์มือใหม่พายกลับคงไม่ได้ต้องให้เจ้าของบ้านมาพายกลับบ้าน ส่วนที่ว่าหวาดเสียวนั้นก็เพราะว่าบ้านบางหลังที่อยู่ไกลออกมาต้องผ่านดงป่าจาก ที่ผมบอกไว้แต่แรกว่าโลเกชั่นเหมือนเรื่องนางนากเปียบ ช่วงพายเรือกลับบ้านก็คอยมองดูให้ดีแล้วกันครับว่าจะมีใครมาห้อยหัวควอยู่หรือเปล่านั้นพอกลับถึงบ้าน เจ้าของบ้านก็จะจัดที่หลับที่นอนไว้แล้วเป็นอย่างดี ที่นอนเป็นฟูกไทยๆ หมอนยัด

นุ่นกางมุ้งนอนกลางบ้านเรือนไทย ลมโชยเย็นสบาย ใครยังไม่อยากนอนจะนั่งจิบน้ำชาคุยกับเจ้าของบ้านที่มีอิริยาศย์ไมตรีเป็นอย่างดีก็ได้ตามสะดวก

มีบ้านหลังหนึ่งเป็นบ้านทรงไทยหลังใหญ่มาก จุดเด่นที่สุดของบ้านหลังนี้คือเจ้าของบ้านเป็นสาวโสดที่น่องยังไม่แต่งงานถึง 4 คน 4 ใบเถาด้วยกันเหมาะอย่างยิ่งสำหรับท่านผู้ชายหนุ่มน้อยหนุ่มมากทั้งหลายขอไปพักบ้านหลังนี้แล้วหากลับคุณอาจจะร้องเพลงลาสาวแม่กลองหรือมนต์รักแม่กลองได้สบาย เสียอยู่นิดเดียวเท่านั้นตรงที่สาวโสดทั้ง 4 คนอายุรวมกันอยู่ในราว 300 ปีเท่านั้นเอง

คำคินันั้น ผมและชาวคณะไม่ได้นอนบ้านสี่สาวโสด แต่มาอนที่บ้านกำนัน ที่นอนก็เป็นอย่างที่ได้เล่าให้ฟังคือระเบียบกว้างกางมุ้ง นอนหลับสบาย ห้องน้ำห้องทำบ้านกำนันก็ดูได้ไม่ล้าสมัย แม่กลองวันนี้มีไฟฟ้าใช้ ก่อนนอนเลยได้ดูข่าวเจ็ดสี ไอทีวี ใครอยากจะดูวิดีโอเรื่องอะไรก็เอาติดไปด้วยก็แล้วกัน อุปกรณ์มีพร้อม ขออย่างเดียวอย่างร้องคาราโอเกะให้ลั่นบ้านชาวบ้านเขาจะหลับจะนอนกันสบายๆ

ตลาดน้ำท่าคา ตลาดน้ำแห่งสุดท้ายของแม่กลอง

เช้าวันรุ่งขึ้น สิ่งดีๆ จะเริ่มแต่เช้าตรู่ เมื่อเจ้าของบ้านจะตื่นขึ้นแต่เข้ามาเตรียมอาหารใส่บาตร นอนเรือนไม้กระดานนี้มีชื่อเสียงน้อยหนึ่งคือเมื่อใครลุกขึ้นจากที่นอน เรือนก็จะดั่งเอี้ยดอาด เป็นนาฬิกาปลุกไปด้วยในตัว พอ 7 โมงเช้า แสงแดดกำลังสวย พื้นน้ำเป็นประกายระยิบระยับ พระภิกษุก็จะพายเรือเข้ามาบิณฑบาตถึงหน้าบ้าน แล้วเจ้าของบ้านก็จะชักชวนนักท่องเที่ยวมาตักบาตรพระในเรือกัน

“เป็นเรื่องน่าตื่นเต้นมากสำหรับนักท่องเที่ยวครับ เพราะภาพอย่างนี้หายากมากแล้วในกรุงเทพฯ หรือที่ไหนๆ แต่ในแม่กลองนี่เป็นภาพธรรมชาติที่เกิดขึ้นทุกวัน ในวัดทุกวัดมีเรือ บ้านชาวบ้านหันหน้าลงน้ำ พระที่มาบิณฑบาตทางเรือจะบิณฑบาตได้มากกว่าพระที่เดินบิณฑบาตมาทางบก” กำนันว่า

เช้านั้นเราก็ตักบาตรกันเหมือนลูกทัวร์ปรกติ คุณพิพัฒน์ตัวผอมกะหร่องตักบาตรคู่กับน้องช้อยนักศึกษาฝึกงานตัวอ้วนปึก สมกันราวพระอภัยมณีกับผีเสื้อสมุทร น้องช้อยมาเล่าให้ฟังว่า หลวงพี่ที่พายเรือมานั้นเก่งมากเพราะเรือลำเล็กนิดเดียวแต่บรรทุกข้าวกับข้าวใส่ถ้วยมาตั้งหลายสิบใบเต็มเพียบแปรี แต่กับข้าวไม่กระเทือนหกเลยแม้แต่น้อย แลเมภาพักกับข้าวไทยหลากสีสันในถ้วยหัวเรือท้ายเรื่อนั้นเมื่อมองจากมุมสูงลงไปก็สวยงามมากทีเดียว

สายหน่อยหลังจากเดินดูสวนกันจนเหนื่อยแล้วรายการต่อไปที่น่าสนใจยิ่งก็คือการล่องเรือไปชมตลาดน้ำท่าคาที่อยู่ห่างไกลออกไปราว 1 ชั่วโมงรายการนี้นักท่องเที่ยวก็จะได้ชื่นชมกับ

บรรยากาศริมคลองและชมภาพบ้านไทยสวยๆ เยอะแยะกันได้อีกครั้งหนึ่ง ตลาดน้ำท่าคาเป็นตลาดน้ำที่เหลืออยู่เพียงแห่งเดียวของกลุ่มน้ำแม่กลองในอดีตตลาดน้ำเกิดขึ้นในทุกตำบลของกลุ่มน้ำแห่งนี้ เพราะชาวบ้านมีความจำเป็นต้องซื้อขายแลกเปลี่ยนกันและการคมนาคมสายหลักก็คือการคมนาคมทางน้ำที่ผ่านไปตามแม่น้ำลำคลองเป็นสำคัญอย่างชาวปลายโพงพงซึ่งเป็นชาวสวน ก็จะนำผลไม้ลงเรือมีทั้งกล้วย อ้อย มะพร้าว น้ำตาล ไปตลาดน้ำแถบยี่สาร หรือคลองโคน เพื่อแลกเปลี่ยน กะปิ และถั่วฝักยาว ไปกองทางเพชรบุรีก็เอาข้าวสารและพืชไร่บรรทุกเรือลงมาพบกันแถวตลาดน้ำบางคนที่แลกเปลี่ยนผลผลิตจากสวนกลับไปทางทะเลแถบปากน้ำแม่กลองก็เอาปลาทะเลเข้ามาแลกเปลี่ยนซื้อขายกันตามปรกติแต่ในภายหลังเมื่อการคมนาคมทางบกเจริญขึ้นตลาดน้ำจึงสลายตัวไปที่ละแห่งๆ โดยปริยาย

นัดของตลาดน้ำท่าคาจะอยู่ที่ขึ้นหรือแรม 7 ค่ำ 2 ค่ำ และ 12 ค่ำ รวมเดือนละ 6 วันมากกว่าจะเป็นวันเสาร์และวันอาทิตย์เพราะตลาดน้ำท่าคายังมีลักษณะการซื้อขายกันเองของชาวมุขชนเป็นพื้นฐานไม่ใช่มีนักท่องเที่ยวเป็นพื้นฐานเหมือนกับตลาดน้ำอื่นๆ เพราะฉะนั้น หากนักท่องเที่ยวจะไปเที่ยวก็ต้องดูวันข้างขึ้นข้างแรมให้เหมาะสมเจาะให้วันเสาร์อาทิตย์ที่เดินทางไปได้สะดวกตรงกับวันขึ้นหรือแรม 7 ค่ำ 2 ค่ำ และ 12 ค่ำ ตลาดน้ำจึงจะมีเรือมากกว่าปรกติ หากเสาร์อาทิตย์ไหนไม่ตรงกับข้างขึ้นข้างแรมที่ชาวบ้านนัดกันแม้จะเป็นวันเสาร์และอาทิตย์ ฝึ้ออาจจะหลอกกลางวันได้

อีกอย่างหนึ่ง เวลานั้นของตลาดน้ำค่อนข้างสายมาช้าแต่ไปเร็ว คือตลาดจะเริ่มตี มีเรือมากเอาตอนสัก 10.00 นาฬิกา แล้วพอ 11.00 นาฬิกา ตลาดก็ตั้งท่าจะวายแล้ว อย่างเดือนตุลาคมนี้วันเสาร์ที่ 16 ก็ตรงกับขึ้น 7 ค่ำ วันอาทิตย์ที่ 31 ตรงกับวันแรม 7 ค่ำ ก็จะมีนัดที่ตลาดน้ำท่าคาพอดีเรือก็จะมีมากกว่าปรกติเพราะเป็นทั้งนัดปรกติของชาวบ้านด้วยดีดเสาร์อาทิตย์ให้นักท่องเที่ยวมาด้วยกันด้วยพอเหมาะพอเจาะเลยทีเดียว

แล้วคณะ อ.ส.ท. ก็เดินทางไปถึงตลาดน้ำท่าคาในวันนัดได้พอดีและตรงเวลาที่เดียว คลองท่าคาเป็นคลองขนาดไม่กว้างมาก บรรยากาศสองข้างฝั่งคลองดูร้อนไปสักหน่อย แต่แม่ค้าที่พายเรือมาค้าขายนั้นมืออยู่เป็นจำนวนมากร่วมร้อยกว่าลำเห็นจะได้สำหรับสินค้าต่างๆ ที่บรรทุกเรือมาขายกันนั้นก็มืออยู่หลากหลายจริงๆ ไม่ใช่จะเป็นแค่ร้านก๋วยเตี๋ยวหรือร้านอาหารแบบตลาดน้ำตลิ่งชันแต่มีทั้งพืชผักผลไม้จากสวน หมูสด ปลา กุ้ง ของแห้ง อาหารแห้ง กุ้งขาว กาแฟ ก๋วยเตี๋ยว ไอศกรีม ฯลฯ คนที่มาขายก็มี มาซื้ออย่างเดียวกันก็มี หรือมาทั้งซื้อทั้งขายก็มีมากมายเต็มคลองไปหมด และที่น่าสังเกตก็คือเรือที่รับนักท่องเที่ยวไปเที่ยวตามคลองตามสวนที่นี้ก็ยังมีทั้งที่ อด.ทำเองและเรือท่องเที่ยวที่อุตสาหกรรมจากตลาดน้ำดำเนินสะดวกโน่น

บทส่งท้าย

กว่าจะจบเสร็จทัวร์ตลาดน้ำท่าคาที่ตรงนี้ก็ปาเข้าไปเกือบเที่ยง ทัวร์ อบต. ปลายโพงพางของเราที่แวะกินกล้วยเดี่ยวเรือฝ่มือท่าคาเขาบ้างกว่าจะกินเสร็จ ชื่อของชื่อปิ้งกันเรียบร้อยก็เที่ยงกว่า ทัวร์ อบต. ของเราที่พาลงเรือกลับ ก่อนจะถึงบ้านจะพาไปแวะรู้จักกับค่ายบางกุ้งและวัดบางกุ้ง ค่ายทหารของพระเจ้าตากที่รับทัพพม่าเป็นครั้งแรกหลังจากสร้างกรุงธนบุรีและเอาชนะพม่าได้เป็นขวัญและกำลังใจให้ไทยชนะพม่ามาตลอดในช่วงเวลาต่อมา แวะวัดบางแค่น้อยที่มีศิลปกรรมแกะสลักไม้ที่สวยงาม แวะบ้านแมวของคุณปรีชา พุคคะบุตร ปรมาจารย์ของวงการนกเลี้ยงแมวไทยที่ท่านเลี้ยงแมวไทยที่ยังคงเหลืออยู่เพียง 5 สายพันธุ์ คือ วิเชียรมาศ ขาวมณี สีสวาด ศุภลักษณ์ และโกธูจาไว้ทั้งหมด และกำลังจะใช้ความสามารถในเรื่องพันธุกรรมผสมพันธ์แมวให้ได้ลักษณะแมวไทยที่สาบสูญไปกลับคืนมาให้จงได้ จบรายการแมวไทยแล้วก็เย็นย่ำ ลูกทัวร์ HOMESTAY ก็จะได้เวลากลับบ้าน ขากลับเก็บข้าวของแล้วก็ไปรวมกันอีกที่ที่บ้านกำนันแล้วก็ขึ้นรถกลับบ้าน

แต่ทัวร์ที่เขาจัดมา เขาก็มีทีเด็ดเพิ่มมาอีกคือเขาจะพากันไปลอยเรือกินอาหารค่ำกันที่มหาชัยในคลองที่เชื่อมต่อแม่น้ำนครชัยศรีกับแม่น้ำแม่กลองซึ่งคลองสุนัขหอน รายการลอยเรือนี้มีจุดสุดยอดอยู่ที่การไปชมหิ่งห้อยที่เกาะกันอยู่บนต้นลำพูสว่างไสวระยิบระยับสวยงามมาก แต่ถ้าทัวร์ อบต. ปรกติก็ไม่มี แล้วก่อนจะมาที่บ้านกำนันเช้าวันเสาร์ ทัวร์เขาก็จะพานั่งรถไปแวะไหว้หลวงพ่อบ้านแหลม และไปเที่ยวชุมชนเขายี่สารเสียก่อน ถ้าสนใจจะมาทัวร์ อบต. แล้วก็ขับรถมาเอง แต่ถ้าจะมากับทัวร์ก็ติดต่อกับเขาได้เลย มีคนพามาช่วยประสานงานเสร็จสรรพ พี่อสาว่าปิดท้าย

โดยอภินันท์ บัวหัทธิตี

อนุสาร อสท. ตุลาคม พ.ศ. 2542

ไปอยู่บ้านเขา

“อยู่บ้านท่านอย่านั่งดูค้าย ปั่นวัวปั่นควายให้ลูกท่านเล่น”

ภานิตไทยเก่าๆ บทนี้ ไม่รู้ว่าเด็กไทยยุคคอกคอมจะเคยท่องหรือไม่ รุ่นผมนั้นได้ยินประจำ เหมือนเป็นสำนึกของความเป็นไทยที่สอนให้รู้จักเกรงอกเกรงใจผู้อื่นเขาบ้าง โดยเฉพาะผู้เป็นเจ้าของถิ่นเจ้าของบ้านที่เราแวะเวียนผ่านไป

เมื่อไทยยุคคิดใหม่-ทำใหม่ แต่ยังหาหนทางใหม่ๆ มากอบกู้เศรษฐกิจไม่ได้ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเลยยังเป็นพระเอก เป็นความหวังของการโกยเงินตราต่างประเทศมาแก้ปัญหาเศรษฐกิจชาติ สถานที่ท่องเที่ยวแปลกๆ รูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ๆ ก็เป็นกลยุทธ์หนึ่งที่ใครๆ พยายามสร้างสรรค์ขุดค้นกันมาเสนอ หรือว่ามันไปเข้ากันพอดีกับสูตรหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ก็ไม่ทราบ

เดี๋ยวนี้จึงมีไอเดียใหม่ๆ มาให้ได้ยินกันบ่อยๆ เร็วๆ นี้ก็มีคนเสนอไอเดียจะให้นักท่องเที่ยวมาใช้เวลาในเมืองไทยนานขึ้น ตั้งชื่อไอเดียนี้เสียเถิดว่า “ลองสเตย์” อยู่กันระยะยาว ยาวจนลืมไปเลยว่าคนเหล่านั้นเข้ามาในฐานะนักท่องเที่ยว ไม่ได้มาทำมาหากิน แต่เจ้าของไอเดียท่านกลับคิดว่า ถ้าจะให้นักท่องเที่ยวอยู่กันนานๆ ก็ต้องมีอะไรให้เขาทำ เลยคิดเสนอให้นักท่องเที่ยวในโครงการลองสเตย์นี้สามารถทำงานได้! อาทิ เป็นครูสอนภาษา ท่านว่าคนไทยจะได้ประโยชน์มากหลาย แต่ผมก็กังวลว่า แล้วพวกเหล่านี้จะยอมทำงานให้ฟรีๆ หรือ แล้วนี่ไม่ถือเป็นการให้ต่างชาติเข้ามาแย่งงานคนไทยหรือไร

นัยว่าจะเริ่มโครงการนี้ที่เกาะสมุยก่อน ไอ้ผมก็ต้องยกมือกุมขมับแหละครับ ก็เกาะสมุยทุกวันนี้ชาวฝรั่งมั่งคั่งมากมายเข้ามาอยู่กันแบบลองสเตย์กันตั้งนานแล้ว บางคนมาอยู่เป็นสิบปี เข้ามาแย่งคนไทยทำธุรกิจท่องเที่ยววิมหาดกันมากมาย บางคนวางแผนเป็นมาเพียก็มี ไอ้ที่ถูกต้องจับได้แล้ว โดยเนรเทศออกไป ไม่นานก็กลับเข้ามาใหม่จนได้ แต่ทุกวันนี้ปัญหามาเพียต่างชาติบนเกาะสมุยและเกาะพะงันก็มากมายบานตะเกียงอยู่แล้ว นี่ยังจะเปิดเสรีให้เข้ามาอยู่กันนานๆ อีก ระวังจะเข้าตำรา “สอนจระเข้ให้ว่ายน้ำ” จะพากันเคี้ยวครีออนเสียเปล่าๆ

ก่อนหน้าที่ลองสเตย์จะโผล่ขึ้นมา นั่น คำว่า “โฮมสเตย์” ถือเป็นคำใหม่ในสารบบของการท่องเที่ยวในเมืองไทย แต่จะว่าใหม่เสียทีเดียวก็ไม่ถูก เพราะบางแห่งก็เปิดมานานแล้ว แต่ในปีที่ผ่านมา การแจกรางวัลทัวร์สมัอะวอร์ด ซึ่ง ททท.จะให้กับบุคคลหรือองค์กรซึ่งมีผลงานการท่องเที่ยวดีเด่นในรอบปีนั้น มีแหล่งท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ได้รับรางวัลกับเขาด้วย นั่นก็คือ ชุมชนบ้านเรือนไทยในตำบลปลายโพงพาง อำเภออัมพวา สมุทรสงคราม

...คำว่าโฮมสเตย์ก็เลยกลับมาฮิตติดตลาดอีกครั้ง

โฮมสเตย์ จะใช้คำไทยว่าจะไร่นั้นต้องประดิษฐ์คิดขึ้นมาให้เหมาะๆ แต่ความหมายตามความเข้าใจของผมนั้น คงประมาณว่าเป็นการเที่ยวที่ไม่ได้พักตามโรงแรมหรือบ้านพักรับรอง ไม่ได้กางเต็นท์แบบแคมป์ปิ้ง แต่เป็นการไปพักกับเจ้าของบ้านซึ่งเป็นคนในท้องถิ่น และมีวิถีชีวิตอยู่ที่นั่นจริงๆ การเที่ยวแบบนี้จึงได้ธรรมชาตินอกเหนือจากการชมความงามธรรมชาติของท้องถิ่นแล้วยังได้สัมผัสชีวิตของผู้คนในถิ่นนั้น เริ่มตั้งแต่ตื่นนอนยันตะวันตกจนถึงมีค้ำที่เดียว อย่างน้อยที่สุดเราก็ได้เห็นชีวิตในวันหนึ่งของเจ้าบ้านที่เราไปพักพิงนั่นแหละ

ว่างๆ ก็เหมือนเราไปขออาศัยอยู่บ้านเขาตัวเอง เพียงแต่ไม่ได้อยู่ฟรีๆ เท่านั้น

ส่วนการท่องเที่ยว (ททท.) เรียกว่าพักแบบโฮมสเตย์ว่า “การท่องเที่ยวหมู่บ้านสัมผัสวัฒนธรรมชนบท” ถูกต้องในเนื้อหาที่ว่าก็ยาวดีแท้ ผมเคยพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ของ ททท. ท่านหนึ่งถึงการท่องเที่ยวแบบนี้เลยเพิ่งรู้ว่า ททท. ยังไม่ได้บรรจุเรื่องโฮมสเตย์ไว้ในแผนหรือนโยบาย เหตุก็เพราะว่า ททท. ยังห่วงเรื่องความเข้มแข็งของชุมชนว่ามีความพร้อมสำหรับรองรับการท่องเที่ยวแบบนี้หรือไม่ และข้อสำคัญคือ ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ดูเหมือนว่า ททท. พิจารณาเรื่องนี้จากจุดยืนของนักท่องเที่ยวเป็นประเด็นหลัก

แต่ตรงข้ามกับผมแฮะ! ที่กังวลในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชนเช่นกัน แต่มองในแง่ชาวบ้านว่า หากชุมชนชนบทไทยต้องเจอกับวัฒนธรรมฝรั่งตะวันตกประเภทเสรีสุดขอบฟ้า ถิ่นจ่ายเงินแล้วจะทำอะไรก็ได้ นึกจะนุ่งบิกินีเล่นน้ำคลองก็ทำ หรือนึกจะแสดงความรักคู่ด้อมโรแมนติคซึ่งกันและกันเมื่อไหร่ก็ได้ ทำเป็นเล่นไป เรื่องแบบนี้เกิดได้ไม่ยากเลย ยังไม่ต้องว่าถึงความปลอดภัยของเจ้าของเรือน ซึ่งอาจเป็นตายายสองคนอยู่กันกลางสวนผลไม้ริมคลองเงียบสงบสักแห่ง

เพราะห่วงใยสวัสดิภาพนักท่องเที่ยวในเชิงนโยบาย ททท. จึงยังไม่เน้นการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ แต่หน่วยงานที่รวบรวมการท่องเที่ยวแบบนี้ไว้มากที่สุดกลับเป็นสำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ หรือ วธ. ที่นี้มีรายชื่อหมู่บ้านโฮมสเตย์ทั่วประเทศหลายๆ รายชื่อที่ผมได้มาชวนให้ตั้งข้อสงสัยว่า “ของจริงหรือ” มิได้ตั้งแง่จับผิดนะครับ เพียงแต่มันสงสัยเท่านั้น เพราะในรายชื่อทั้งหมดล้วนแต่ให้ติดต่อผ่าน วธ. เท่านั้น

หากหมู่บ้านโฮมสเตย์ทั้งหลายที่ปรากฏในรายชื่อเหล่านั้น “จัดตั้ง” ขึ้นมาเพียงเพื่อสนองนโยบายคิดใหม่-ทำใหม่ละก็ มันก็น่าห่วงใยนักละ ก็ของอะไรซึ่งมันมาอยู่ในชุมชนโดยที่ชาวบ้านไม่มีส่วนรู้เห็นหรือให้ความสำคัญกับมันจริงๆ แล้วก็เห็นล้วนแต่อายุสั้นทั้งนั้น ทำนองเดียวกันอะไรที่ชุมชนเห็นความสำคัญความจำเป็นเขาก็จะสร้างมันขึ้นมาเองจนได้นั่นแหละ ถึงเวลานั้นแล้วก็ต้องคอยช่วยสนับสนุนเกื้อกูลให้มันอยู่ได้นานๆ เท่านั้นเอง เรื่องนี้ปรากฏขึ้นแล้วที่ปลายโพงพางครับ

ปลายโพงพางเป็นตำบลหนึ่งในอำเภออัมพวาของจังหวัดสมุทรสงคราม พอพูดถึงอำเภออัมพวานี้ หลายคนจะนึกถึงสวนแบบยกร่องกับตลาดน้ำ อัมพวาเป็นหนึ่งในไม่มากแห่งของภาค

กลางที่ยังเหลือวิถีชีวิตแบบบ้านสวนริมคลองให้เราได้เห็นอยู่ วิถีชีวิตผู้คนที่นี่ยังผูกพันกับสายน้ำ เช่นเก่าก่อน แม่น้ำแม่กลองเป็นสายเลือดหลักโดยมีคลองขุดต่างๆ แยกออกจากแม่น้ำและยังแถมลำประโดงเล็กๆ อีกมากมายจนทำให้ระบบเครือข่ายการสัญจรทางน้ำของที่นี่โยงใยราวกับใยแมงมุม

...คนที่นี่เขาเรียกแถบถิ่นบ้านเขาว่า เป็นดินแดนหนึ่งแม่น้ำ สามร้อยคลอง

อดีตกำนันของตำบลปลายโพรงพวง คุณธวัช บุญพัชร์ ซึ่งทุกวันนี้ชาวบ้านก็ยังยินดีเรียกเขาว่า “กำนัน” อยู่ เป็นคนริเริ่มให้ชาวบ้านซึ่งมีเรือนทรงไทยเปิดบ้านต้อนรับนักท่องเที่ยวเข้าพัก โดยตัวกำนันธวัชเป็นคนวิ่งเต้นเผยแพร่เรื่องราวและความงามแบบไทยๆ ของที่นี่ให้คนภายนอกรู้จัก จากวันนั้นถึงปัจจุบัน เวลาผ่านมารวม 2 ปี ปลายโพรงพวงเริ่มเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและคนต่างประเทศ โครงการที่เริ่มแรกใครๆ ก็ว่าไม่น่าเป็นไปได้ ก็เริ่มมีคนคิดจะนำไปใช้ในตำบลของตนเองบ้าง

สมาชิกในโครงการของกำนันธวัชที่เมื่อเริ่มต้นมีเรือนไทยอยู่ 25 หลัง ถึงตอนนี้เริ่มมีคนอื่นๆ อยากเข้าร่วมบ้างแล้ว

“ถ้าเขาไม่พร้อม ผมก็ยังไม่อยากให้เปิดรับนักท่องเที่ยว” กำนันคุยกับผมที่ศาลาริมลำประโดงหน้าเรือนทรงไทยของแก ต่างกับหลายๆ คน ซึ่งมักคิดว่า “น้ำขึ้นต้องรีบตัก” กำนันกลับต้องการให้โฮมสเตย์ที่ปลายโพรงพวงค่อยเติบโตอย่างยั่งยืน นักท่องเที่ยวได้เห็นวิถีชีวิตสงบงามของชาวบ้านสวน ส่วนชาวบ้านก็ได้ทั้งรายได้เสริมและรู้จักเข้าใจมุมมองของคนกรุง หรือแม้แต่ได้สัมผัสวัฒนธรรมต่างประเทศซึ่งติดมากับนักเดินทางต่างชาติที่เข้ามาเยือนปลายโพรงพวง

บางคนอาจตั้งคำถามถึงการเที่ยวแบบโฮมสเตย์ตามหมู่บ้านเรือนไทยอย่างปลายโพรงพวงนี้ วันๆ มีต้องนั่งๆ นอนๆ อยู่ริมคลองเช่นนั้นหรือ เป็นแบบนี้ก็คงเบื่อตาย

ที่จริงแล้วเขาก็มีกิจกรรมภาคกลางวันให้คุณได้เที่ยวทั้งวันแหละครับ มาบ้านสวนก็ต้องตื่นเช้าตามเจ้าบ้าน ลูกขึ้นมาใส่บาตร สายแล้วจึงนั่งเรือเที่ยวชมวิถีชีวิตชาวบ้านสองฝั่งคลอง ดูการู้ซั้งซึ่งเป็นเครื่องมือหาปลาชนิดหนึ่ง ตามริมคลองก็มักเห็นชาวบ้านลอยเรือตักกุ้งกันเป็นกลุ่มๆ แม่น้ำแม่กลองเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติซึ่งยังมีกุ้งแม่น้ำหรือกุ้งก้ามกรามอาศัยอยู่ชุกชุมเพราะคุณภาพน้ำของสายน้ำนี้ยังดีเยี่ยมมากกว่าสายน้ำอื่นๆ มานั่งเรือเที่ยวคลองย่านปลายโพรงพวงทำให้ซึ่งกับถ้อยคำที่ว่าสายน้ำยังมีชีวิต ทรายใต้อันที่คนยังใช้มันอยู่เมื่อต้องใช้ทุกวันก็ต้องเห็นทุกวัน เมื่อต้องอยู่กับสายน้ำก็ต้องดูแลรักษาไปโดยปริยาย

ผิดกับหลายแห่งครับ ลองสังเกตดูก็ได้ หลายที่หลายแห่งเมื่อถนนเข้ามาเป็นเส้นทางสัญจรแทนลำน้ำ เมื่อพระสงฆ์เลิกพายเรือบิณฑบาต ผู้คนก็หลงลืมเลิกสนใจสายน้ำ ไม่นานแม่น้ำคูคลองก็กลายเป็นที่ทิ้งขยะสาธารณะไป

นั่งเรือชมคลองจนหิวก็ไม่อยาก เรือขนม เรือถ้วยเตี้ย มีผ่านไปมาให้เสาะหาของบรรเทาความหิวได้ หากคุณมาช่วงวันเหมาะๆ ที่มีการติดตลาดนัดทางน้ำกันพอดี เขาก็จะพาไปเที่ยวตลาดน้ำ

อีกด้วย จากปลายโพงพางไปตลาดน้ำท่าคากันนั่งเรือไปไม่นานเท่าไรหรือหาก ถ้าจะเที่ยวให้ไกลมากกว่านี้ก็ไปถึงอุทยานพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย หรืออุทยาน ร.2 ได้ ถ้าจะไปเขาก็จะเปลี่ยนเป็นเรือใหญ่ให้ เพราะต้องออกไปถึงแม่น้ำแม่กลอง

เที่ยวจนเย็นย่ำกลับมาถึงเรือนไทยที่พัก ใครจะเลือกอาบน้ำในคลองก็ไม่ว่ากัน หลังอาหารค่ำยังมีกิจกรรมที่เด็ดให้ผู้มาเยือนอีก คือการล่องเรือยามค่ำชมหิ่งห้อยตามสองฝั่งคลอง

ว่ากันว่ารายการคูหิ่งห้อยนี้เป็นที่โปรดปรานของชาวต่างชาติมาก โดยเฉพาะคนญี่ปุ่น บางกลุ่มซึ่งลไปจากกรุงเทพฯ หรือหัวหิน ถึงปลายโพงพางค้าๆ แล้วก็ล่องเรือไปดูหิ่งห้อยกันเลย กลับมาราวสี่ทุ่มก็ตีรถกลับได้ ข้อดีของที่นี่คือ อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ราว 80 กิโลเมตรเท่านั้น ใกล้แค่จมูกเรานี่เอง

ไปเที่ยวโฮมสเตย์แล้ว เมื่อไปอยู่บ้านท่านไม่สมควรนั่งดูฉาย รีบใช้โอกาสเวลานี้เรียนรู้จักชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในอีกสังคมหนึ่ง ซึ่งเรียกได้ว่าเป็น “สังคมไทยแท้ๆ” แม้การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์หลายๆ แห่งเขาจะมีกิจกรรมพานักท่องเที่ยวชมบรรยากาศในชุมชนนั้น และสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามในย่านใกล้เคียงก็ตาม แต่การได้อยู่ได้กินบนบ้านเขา หากไม่ได้สนทนาวิสาสะกับเจ้าของบ้าน ก็กลับเป็นเรื่องน่าเสียดายไม่น้อย คนบางกลุ่มพอกลับจากท่องเที่ยวภาคกลางวันถึงบ้านพัก ก็อาบน้ำกินข้าวแล้วก็จับกลุ่มกันเอง หรือพอไม่มีอะไรทำก็เข้านอนเลย น่าเสียดายเวลานะ

เจ้าของบ้านหลายหลังแถวปลายโพงพางที่ทำบ้านเป็นโฮมสเตย์บอกกับผมว่า พวกเขา ก็อยากคุยกับแขกเหมือนกัน อยากรู้จัก อยากเรียนรู้เรื่องของคนที่มาพักบ้านเขา ไม่ต่างจากนักท่องเที่ยวที่มา ซึ่งอยากเห็นชีวิตชาวบ้านอย่างพวกเขาเช่นกัน แต่เป็นเพราะเกรงใจชาวกรุง เจ้าของบ้านก็เลยไม่กล้าชวนคุย เป็นงั้นไป

อยากรู้จัก อยากรักษาความเป็นไทยนั้นอาจไม่ยาก หากลองเดินเข้าไปหาชาวบ้านชนบทกันบ้าง ลองไปอยู่บ้านท่านสักคืนสองคืน ไปเรียนรู้ความเป็นไทยจากชาวบ้านนั้นแหละของแท้ที่สุด

กลับจากบ้านท่านแล้วก็อย่านั่งดูฉาย ช่วยกันกระจายเรื่องดีๆ ที่ได้พบให้คนรู้จักกันเยอะๆ เมื่อชาวบ้านเริ่มแล้ว หากชาวเมืองช่วยสนับสนุน โฮมสเตย์ก็คงไปได้สวย จะไปช่วยท่านทำอะไรทำสวนกว่นเตาตาล หรือใครจะเพียงแต่นั่งดูเฉยๆ ก็ไม่แปลก ยุคนี้ไม่ต้องปั่นวิวปั่นควาย ก็ไม่มีใครว่าขออย่างเดียวแหละครับ อย่างป็นน้ำเป็นตัว แบบที่หลายๆ หน่วยงานของเราชอบทำก็แล้วกัน

...ขอบอก

เรื่องโดยศรันย์ บุญประเสริฐ

แพรว กันยายน พ.ศ. 2544



destination

เหตุเกิดที่

วันจางกลืนใจบ้านกอไผ่

นับแต่ปี 2543
จังหวัดที่เล็กที่สุด
อย่างสมุทรสงคราม
ก็สามารถปกครองลง
บนพื้นที่ท่องเที่ยว
เป็นพลสำเร็จ โดยมี
“หมู่บ้านท่องเที่ยว
เชิงอนุรักษ์
บ้านทรงไทย
ปลายโพงพาง”
เป็นธงนำ

ภาพ



- 1. ภาพชีวิตที่ไม่ต้องอิงจากในอุทยานปลายโพงพาง
- 2. 1 ใน 19 ลำประโดงอันทรงเสน่ห์ของตำบลปลายโพงพาง
ทุกเช้ายังมีพระฉายารอรับนักท่องเที่ยว

1 ชุมโจรบ้านกอไม้ เป็นสมญานามของ “เสืออึ้ง” โจรหนุ่ม
เจ้าอาสิน มาดเท่ แต่งตัวดี ขนาดปล้นที่จังหวัดหนึ่ง แล้วนั่ง
เรือแจวมาอีกจังหวัดหนึ่ง พอผ่านโรงพัก ตำรวจตะเบะกัน
พริบพริบ เพราะคิดว่าเป็นเจ้านายจากหัวเมืองมาตรวจราชการ
คนรุ่นหลังเรียกเสืออึ้งว่า “โรบินฮูดเมืองไทย” เพราะปล้น
คนรวยเอาไปช่วยคนจน ปล้นเศรษฐีเอาไปช่วยวัด โรงเรียน
โรงพยาบาล มีกฎกติกาชัดเจนว่าไม่ทำร้ายเด็ก ผู้หญิง และคน
ชรา ชื่อเสียง “เสืออึ้ง” กระฉ่อนช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2



“บ้านกอไผ่” เป็นที่ที่เสด็จของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี แต่พื้นที่ที่ปฏิบัติภารกิจคือลุ่มน้ำแม่กลอง บริเวณรอยต่อ 3 จังหวัด คือ ราชบุรี (อำเภอปากท่อดำเนินสะดวก) เพชรบุรี (อำเภอบ้านแหลม เขาย้อย) สมุทรสงคราม (อำเภออัมพวา บางคนที)

ต้นฝน 2544 ที่ตำบลปลายโพรงพาง อำเภออัมพวา กลิ่นคาวเลือดและควันปืนจากปฏิบัติการล้อมปราบ “ขุนโจรบ้านกอไผ่” ด้วยกำลังตำรวจราวครึ่งพันจางไปแล้วเป็นเวลากว่ากึ่งศตวรรษ แต่ “ตำนานโรบินฮู้ดเมืองไทย” ยังไม่เคยจางจากใจและรอยจำของคนที่นี่
ตราบนกระทั้งเมื่อปีกลาย ลุ่มน้ำแม่กลองที่สงบเงียบมา

- 3. “ภูฎอง” หรือภูฎองไม้สักทองที่วัดบูรณาราม สถานที่อุทิศศพสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระบรมราชินีในสมัยกรุงศรีอยุธยา 1 ทำใ้ถือพระฉายาและฉายาของนางได้ชื่อว่า “สายน้ำราชินี”
- 4. ครัวราชธานี แสดงงานศิลปะและของของชาวปลายโพรงพาง
- 5. สิ่งไม้ที่คนรุ่นก่อนใช้ผูกคอตายไว้ที่มากกว่าจะนับเอากร
- 6. “โพลัดถึง... ลมวัน... ลมวัน” หรือร้านขายของโฮมเมดของแม่ค้าที่จำหน่ายสิ่งปลูกสร้างหรือสินค้าเพื่อไปท่องเที่ยว

นานก็สร้างตำนานหน้าใหม่ให้คนจดจำ ด้วยการที่ตำบลเล็กๆของอำเภออัมพวาคว้ารางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยว หรือที่รู้จักกันในนาม “ไทยแลนด์ ทัวริสซึม ฮอว์ก” ประเภทแหล่งท่องเที่ยวเมืองและชุมชน ประจำปี 2543

นับแต่นั้น จังหวัดที่เล็กที่สุดในประเทศไทยอย่างสมุทรสงครามก็สามารถปักธงลงบนแผนที่ท่องเที่ยวเป็นผลสำเร็จ โดยมี “หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพรงพาง” หรือ “โฮมสเตย์ปลายโพรงพาง” เป็นธงนำด้วยคุณสมบัติ... 1 แม่น้ำ (แม่กลอง) 7 คลอง 19 ลำกระโดง 185 หลังคาเรือนทรงไทยอายุกว่า 70-100 ปีขึ้นไป โดยบ้านที่อยู่ติดริมน้ำทุกบ้านมีบ่อคักไผ่มัน ป้องกันมลพิษที่จะเกิดกับสายน้ำ ทำให้เมืองที่เคยเป็นแค่วัดแควกลายเป็นเมืองที่โดดเด่นเพื่อสัมผัสวิถีสง่างามของชาวน้ำ ชาวสวน ต้นตอกของความงามอมตะของบ้านทรงไทย ก่อนส่องเงาในราตรีไว้ต้อนรับนักท่องเที่ยวที่นับวันมีมากขึ้นที่ส่องแสงสว่างวาบตรงปลายหางจันต้นลำพูและโถงกางอสังการาวประดับไฟวันเฉลิม

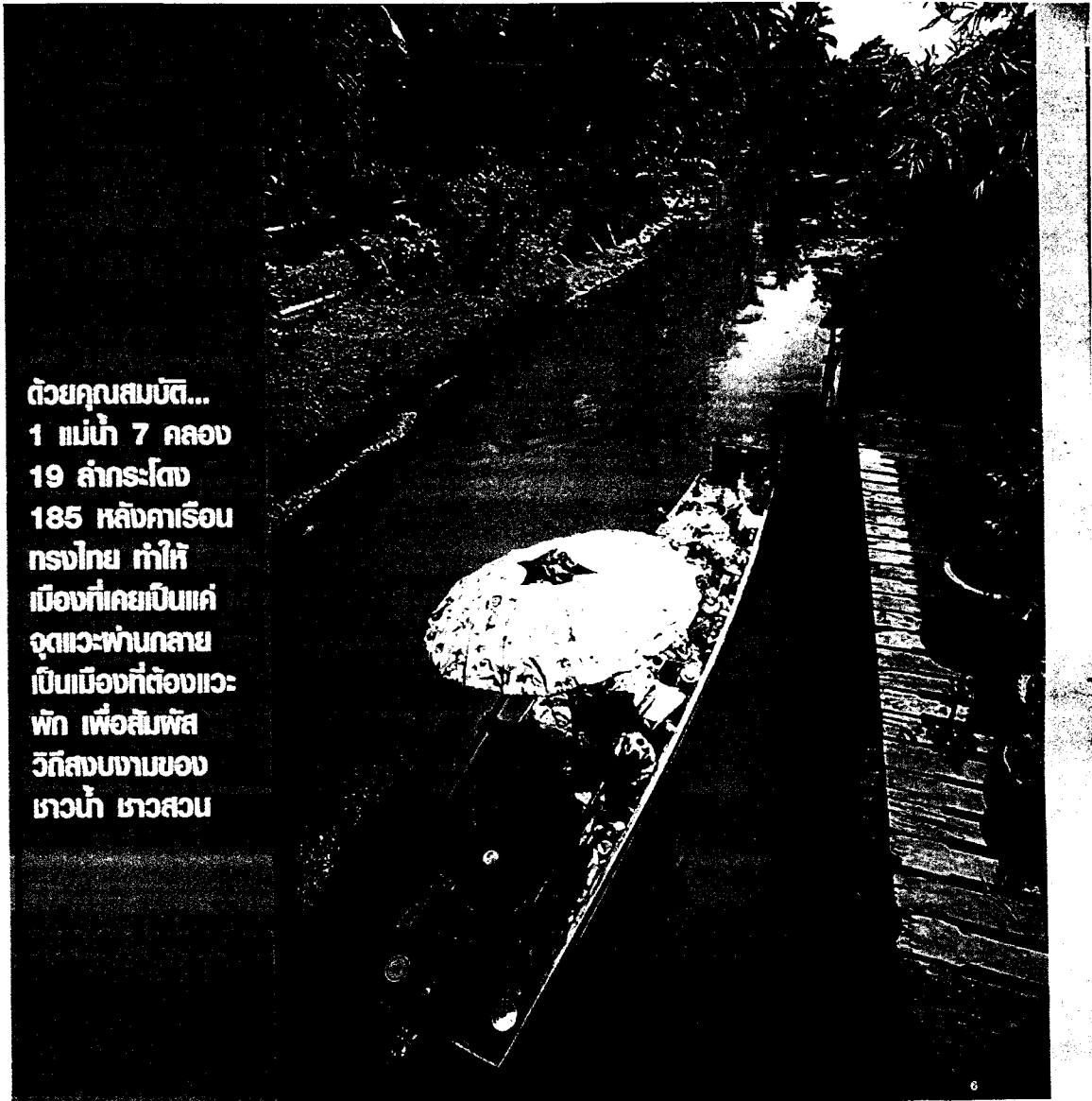
2 ...ถามว่าพ่อก้าน บ้านฉันอยู่ที่ไหนแต่ตายายกับ... แล้วจะให้ใครที่ไม่รู้จักมีเข้ามาอนค้ำข้างแม่ได้กระไร เดียวอยู่ดีๆลูกขึ้นมาเป็นคอนัน แล้วพ่อก้านจะเข้าใจ?

บ้านแม่ ปานมา เกิดและโตมากับสวนมะพร้าวปลายโพรงพางกว่า 60 ปี เพิ่งเอาบ้านเข้าโครงการ “โฮมสเตย์” ได้ไม่กี่ปี ความรู้สึกเมื่อแรกกับรู้ว่าจะมีโครงการนี้จึงยังไม่เลื่อนไปจากใจ คำถามถึง “พ่อก้าน” ซึ่งวันนี้คืออดีตก้านฮั่ว บุญศักดิ์ เสาสลักของโครงการฯ ก็ดูเหมือนจะเป็นคำถามจากใจชาวปลายโพรงพางทั้งบาง ซึ่งจะไป ไปก็มีชื่อทั้งมาาก่อนหน้านั้นแล้วว่า...

“...บ้านเราณะนะ จะมีอะไรให้เขาดู? ก้านเราทำอะไร...” กระทั่งได้รับคำอธิบายจากก้านว่าได้ไปดูงาน “โฮมสเตย์” มาหลายที่ เขาก็มีวิถีความเป็นไทยอันสงบงามเป็นจุดเด่น ปลายโพรงพางเขาก็ชัดเจนว่าเป็นชุมชนที่เห็นถิ่นภาคกลางที่มีครบ ทั้งแม่น้ำลำคลอง บ้านทรงไทย ชีวิตวัฒนธรรมที่ยังไม่แปรเปลี่ยนที่สำคัญคือห่างจากกรุงเทพฯ ไม่ก็ลิบลิ้นไฉนตร ถนนหนทางที่เอื้อก็สะดวกสบาย



ด้วยคุณสมบัติ...
 1 แม่น้ำ 7 คลอง
 19 ลำกระโดง
 185 หลังคาเรือน
 ทรงไทย ทำให้
 เมืองที่เคยเป็นแค่
 จุดแวะผ่านกลายเป็น
 เมืองที่ต้องแวะ
 พัก เพื่อสัมผัส
 วิถีสงบงามของ
 ชาวบ้าน ชาวสวน



คนในเมืองเห็นแต่ตึก ชีวิตเร่งรีบร้อนรน ขับรถออกมาชั่วโมงเศษ เห็นสวนมะพร้าว บ้านทรงไทย ก็ตื่นตาตื่นใจ ตกเตียงกินกล้วยเดี่ยวเรือของแท้ (ไม่ใช่กล้วยเดี่ยวเรือตั้งบนบก) ดบท้ายด้วยขนมครกที่ใครมาชิมก็ออกปากว่าหอมอร่อยละมุนลิ้น

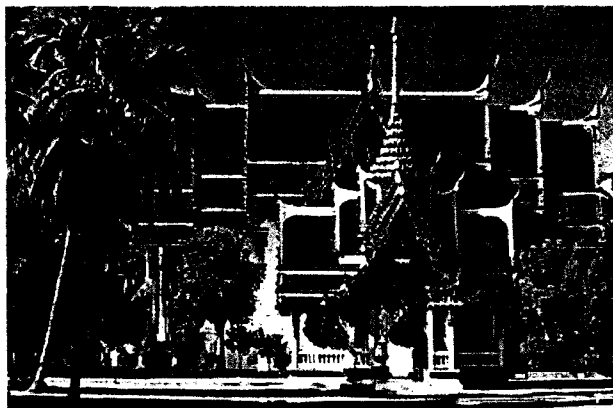
ก็จะพิถีพิถัน ขนมครกบ้านเราใช้กะทิสดๆ ไม่ค้ำคิน ไม่มีกลิ่นหืน แล้วจะไม่หอมหวานกว่าได้กระไร

ทั้งหลายเหล่านี้มีอยู่ที่ปลายโขงพางแล้ว ส่วนเรื่องความปลอดภัยหรือจะไปทำไม เมื่อก้านั้นไปประชุมกับทางจังหวัด ก็ถูกชักเหมื่อนกันว่าเอานักท่องเที่ยวไปอนบ้านชาวบ้าน ถ้าเกิดอะไรขึ้นใครจะรับผิดชอบ เข้าทำนองคนเที่ยวไปเจอเสือปรากฏต่างคนต่างหนีหลังไทยแน่ เพราะต่างคนต่างกลัวกัน

แล้วพูดก็พูดเถอะ คนต่างถิ่นจะมาทำอะไรดีมีรายได้ในบางเราแค่เจ็ด 7 คลอง 19 ลำกระโดง ก็งเป็นไก่ตาแตกแล้ว

อยู่ที่คนบางเราต่างหากที่พร้อมจะต้อนรับแขกแล้วหรือยัง บ้านเรือนยังระเกะระกะใหม่ พ่อบ้านยังมาแล้วเอะอะโวยวายไหม? ลูกชายเกกมะเหรกเกเร ดิฉันยาบ้าหรือไม? ถ้ายอมรับกติกานี้ก็เข้าบ้านเข้าโครงการฯ ได้

ที่สำคัญคือนักท่องเที่ยวแนว 'โฮมสเตย์' ส่วนใหญ่มาเพราะสนใจจะเรียนรู้วิถีชาวบ้านเป็นพื้นฐาน ใครเคียวน้ำตาลมะพร้าวก็ทำไป ใครจับกุ้งจากซังก็จับไป เข้าๆ ใส่บาตรพระทางเรือ ก็ทำอาหารให้แขกได้ด้วย เท่านั้นแหละคือสิ่งที่นักท่องเที่ยวอยากเห็นอยากสัมผัส



ที่รัฐยังมีคนสนใจล้มผิดชีวิตชาวสวนแบบป่า แล้วก็ยังพอมี รายได้จากค่าที่หักมาพอจ่ายค่าไฟค่ากับข้าวได้อีกต่างหาก

3...ที่นี้เขากินหวาน ลื่นซึนกับรสหวาน เวลาเปลี่ยๆ...
...ได้น้ำตาล บางคนเขาตอกไขใสในกระทะน้ำตาล แล้วช้อนขึ้นมากินเหมือนกินทองหยอดกินเลย..."

ปรีชา ศรีประภา เจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิคมของ "โฮมสเตย์ปลาย โพงพาง" เล่าขณะกำลังบีบน้ำตาลมะพร้าวจากเตาบ้านป่าแม่ เข้าปาก ปัจจุบันเขาเป็นสมาชิก อบต. กระดังงา บางคนก็ ทว่าสนิทสนมกับอดีตกำนันรัฐฯ แห่งปลายโพงพาง

"...เชื่อว่าคนกินหวานเสียดสี คนย่านอื่นเขาชอบรับว่าคน อัมพวาเก่งเรื่องร้องเรื่องรำลึก..."

ครูเอื้อ สุนทรสนาน หรือ "สุนทราภรณ์" ครูเพลงผู้ยิ่งใหญ่ และยืนยงของวงการเพลงไทยสากลร่วมสมัย เป็นหนึ่งในความ ภูมิใจของชาวอัมพวา เช่นเดียวกับครูรวม วงษ์สุข ศิลปินแห่งชาติ นักเชิดหุ่นกระบอกชื่อดัง ซึ่งถึงแก่อนิจกรรมไปแล้วเช่นเดียวกับ ครูเอื้อ นำเสียดายที่เมื่อเราสัญจรไปถึงนั้น ป้าอาบ แก้วอ่อน ศิษย์ผู้สืบทอดฝีมือครูรวม ก็เพิ่งอำลาจากโลกนี้ไปไม่นาน โชค

"...แรกๆก็แปลกอยู่นะ มีคนแปลกหน้ามาอนบ้าน แต่ ต่อมาก็ชิน นักศึกษาฝรั่งยังมาอนบ้านฉันแล้ว แต่เขาพูดภาษาไทยได้รู้เรื่องดี มาช่วยฉันเคียวน้ำตาล หัวเราะกันครืนๆ..."

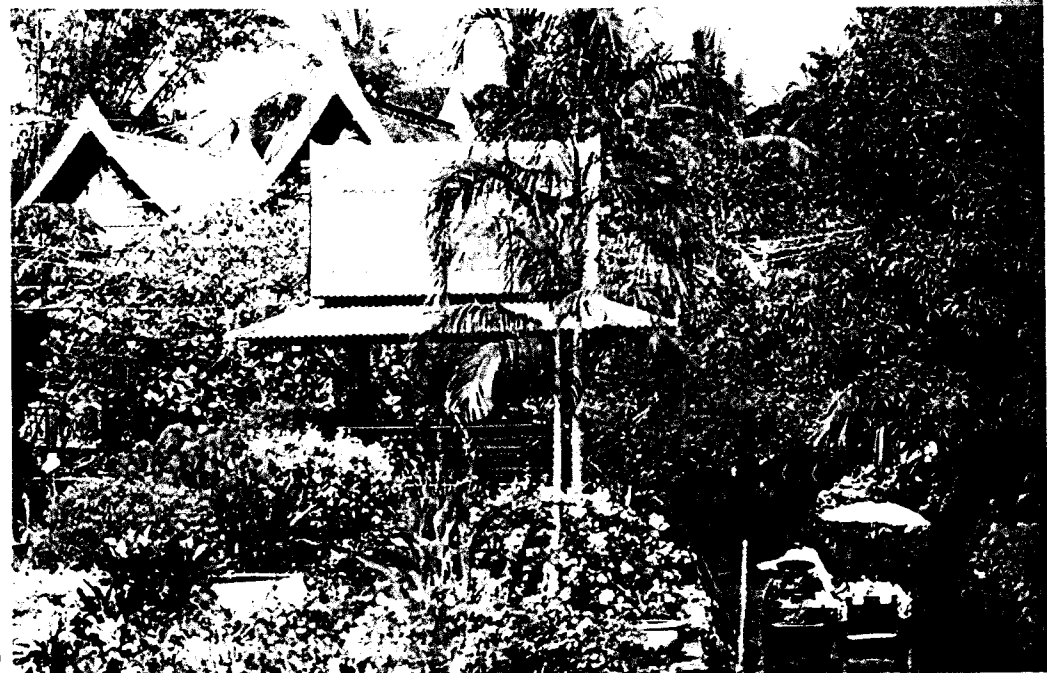
ป่าแม่ครองชีวิตคู่กับลุงเกษม ป่านมา ในฐานะชาวสวน มะพร้าวทั้งชีวิตและวิญญาณ เพราะลุงเกษมป็นต้นมะพร้าวของ น้ำตาลจากงวงมาเคียวตั้งแต่อายุ 15 ถึง 62 จึงเลิก วันนีให้ ลูกสาวขึ้นแทน ส่วนป่าแม่ก็ทั้งเคียวน้ำตาล ทั้งปอกเอาเนื้อ มะพร้าวส่งขายไปคั้นกะทิ ทอโกลันด์ (ตลาดนัด) ที่วัดโคกเกตุ ทุกวันพุธ ก็ทำขนมจากพายเรือไปขาย

อยู่กับงานมะพร้าวจนจำได้ดีว่าเนื้อมะพร้าวคั้นกะทิเคยได้ ราคาดีถึงกิโลละ 32 บาท ขนาดมีขโมยขึ้นบ้านมาลักมะพร้าว จนวันนี้เหลือกิโลละ 5 บาท น้ำตาลปีบกิโลละ 20 บาท

"...ได้ข่าวว่าว่าๆว่าเดี๋ยวนี้เขาเอามะพร้าวไปทำน้ำมัน ไบโอดีเซลดีเซลกัน แต่ราคามะพร้าวยังไม่ยักจะขึ้น หลานๆช่วย กันเชียร์หน่อยเถิด คนสวนมะพร้าวจะได้สบายกะเขามั่ง..."

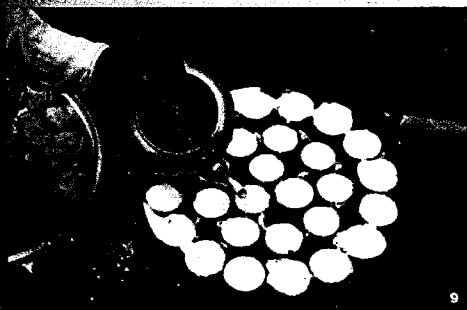
แต่กระนั้น นับแต่เขาบ้านเจ้าโครงการโฮมสเตย์ ป้าก็ภูมิใจ

- 7. วัดโลกนฤ วัสดุสำคัญของชุมชนปลายโพงพาง ซึ่งเป็นหนึ่งในสถานที่ ที่นักท่องเที่ยวไม่ควรพลาด
- 8. เรือไต่ช่วยบริการสืบคำสารพัดข้อปฏิบัติบ้านชาวปลายโพงพาง เป็นภาพที่เห็นกันได้ทุกวัย
- 9. 10. ชมละครเก่าท่าท่าทกทกสัด ไม่ทบสิ้น ชมเพลินกันกับไอ
- 11. กวีนิพนธ์บนอาคารอัญญาฉลาดที่บ้านส้วว 300 ปี



นางสาวรุ่งน้ำแม่กลอง ที่ป่าอาบได้ถ่ายทอดกระบวนการนุญท์
 ทุนไว้ให้เด็กนักเรียนในย่านนั้นไม่น้อย
 โดยเฉพาะเมื่อใครผ่านไปโรงเรียนวัดภูมิรัตนวิทยุทอง ที่อยู่
 ใกล้จากศาลาปลายโพรงทาง จะได้ยินเสียงดนตรีไทยบรรเลง
 ทั่วห้องไปทั่วทุ่งน้ำแม่กลอง เพราะที่นี่เป็นที่ตั้ง "บ้านดนตรี"
 หรือศูนย์การศึกษาดนตรีไทยของโรงเรียนในสังกัดสำนัก
 วัฒนธรรมศึกษาศาสตร์จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งทั้งโรงเรียนของ
 และเอกชนจะหมุนเวียนกันส่งนักเรียนมาเรียนวิชาดนตรีไทย
 อย่างมาชื่นใจ

วัดภูมิรัตนวิทยุทองนับเป็นสถานที่อันเป็นมงคลยิ่งสำหรับ
 บ้านดนตรี ด้วยวัดนี้มีตำนานผูกพันกับพระบาทสมเด็จพระ
 จักรพรรดิองค์ที่สามเกล้า "กษัตริย์ศิลปิน" อย่างแนบแน่น
 ยาวนานเล่ามีอยู่ว่า เมื่อกว่า 200 ปีมาแล้ว ท่านหลวงยก
 ทัพเรือเมืองราชบุรี นาม "ทองด้วง" ได้พบรักกับลูกสาวคนปกติ
 ชื่อหญิงหนึ่งชื่อบุชผวย นามว่า "นาค" ต่อมาเมื่อพระบิดาบางนางสี
 ด้ยกทัพหนึ่งท่านหายทายเป็นสาวมฤตยูคนนี้มีบุญบารมีจะได้เป็น
 พระมเหสี บิดามารดาของคุณนาคจึงปวารณาว่าถ้าคำ



เป็นจริง ก็สร้าง "ภูฏูทอง" หรือภูฏูไม้สักทองถวาย
 ถวายแด่มา ภริยาหลวงยกกระบัตรราชบุรีได้ให้กำเนิด
 พระราชโอรสที่หลวงยกกระบัตรทองด้วงได้รับแต่งตั้งเป็น
 พระราชโอรส มีบทบาทสำคัญในการศึกสงครามหลายครั้ง
 ในรัชสมัยของพ่อ ก่อนที่จะปราบดาภิเษกเป็นพระบาทสมเด็จพระ
 จักรพรรดิองค์ที่สามเกล้าแห่งราชวงศ์ ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์
 รัตนโกสินทร์ได้รับแต่งตั้งเป็นเอกอัครมเหสีที่สมเด็จพระ

**คนในเมืองเห็นแต่ลูก
 ขีบรถออกมาก็เห็น
 สวมกะพร้า
 ภูฏูทองไทย
 ก็ตื่นตาตื่นใจ
 ตกเกียง
 กินกล้วยเดี่ยวเรือของแท้
 ตบท้ายด้วยขนมครก
 หอมอร่อยละมุนลิ้น**



อมรินทร์พหามาตย์ ส่วนเด็กชายฉิมได้รับแต่งตั้งเป็นพระเจ้า
 ลูกยาเธอ ก่อนจะขึ้นครองราชย์ต่อจากพระราชบิดา เป็น
 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่
 2
 ดังนั้น เมื่อคำทำนายเป็นจริง จึงโปรดฯ ให้สร้างภูฏูไม้สัก
 ทองถวายวัดบางนางลิ้นจี่ริมฝั่งแม่น้ำแม่กลอง พุทธศักราช
 2311 วัดบางนางลิ้นจี่น้อยได้รับความเสียหายจากกระแสน้ำกัดเซาะ
 จึงย้ายภูฏูทองมาไว้ที่วัดภูมิรัตนฯ แล้วให้เพิ่มเติมชื่อวัดเป็น
 "วัดภูมิรัตนวิทยุทอง" ซึ่งปัจจุบันกลายเป็นจุดแวะชมที่นักท่องเที่ยว
 ทั่วไทยแวะมาชมกันตลอดปี โดยเฉพาะในช่วงเทศกาล "บ้าน
 แฉวไทย" ของคุณปริษา ทุกๆปี บุคคลที่รักและผสม
 พันธุ์แฉวไทยหายาก อย่างสีเสียด วิเชียรมาศ ฯลฯ รวมถึงแฉว
 ชมวัดอัมพวันเจติการาม ซึ่งในอดีตเคยเป็นนิวาสถานเดิมของ
 สมเด็จพระอมรินทร์พหามาตย์ และเป็นสถานที่ประดิษฐานในถ้ำแก้ว
 รัชกาลที่ 2 ปัจจุบันอยู่ติดกับอุทยานพระบรมราชานุสรณ์เรือ
 ที่เรียกกันติดปากว่า "อุทยานฯ ๑.๒" พิพิธภัณฑ์และเรือไทย
 สะท้อนชีวิตความเป็นอยู่ของชาวสยามสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
 อันนับเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ
 หล้านภาลัย ในฐานะ "กษัตริย์ศิลปิน" อย่างเด่นชัดที่สุดและ

ทำให้อัมพฤกษ์กลายเป็น "อำเอราชินิกุล บ้านเกิดครูเพลงอมตะ" ซึ่งคนส่วนใหญ่มักมองข้ามไปอย่างน่าเสียดายยิ่งนัก

4 มากินน้ำกันก่อนสิ พ่อหนุ่ม ช้ายตัวนั้นมันทำหาคูไปอย่าง... เอ... มันไม่กักรอก..."

เสียงเชื้อเชิญเบียมไมตรีดังขึ้น เมื่อเราจอดเรือที่ท่าหน้าบ้านทรงไทยหลังหนึ่ง ช่างเป็นเสียงที่ฟังแล้วเย็นกาย แต่บอบอุ้มในจิตใจเหลือเกิน อาจเป็นเพราะเราสองเรือกกลางแดดคนยามานาน ระหว่างทางผ่านป่าจากและไม้ใหญ่ สะท้อนถึงความเก่าแก่ของชุมชนสองฟากฝั่งคลอง ครั้นได้ยินเสียงเชื้อเชิญเช่นนี้ ก็ราวกับมีลมเย็นพัดโชยลงมา

"...บ้านเรืองรมณ์ สร้าง พ.ศ. 2488..."

ตัวหนังสือไม้ประดับลายฉลุพรรณพฤกษาที่ช่องลมเหนือประตูทางเข้าบ้าน ทำให้มีคำอธิบายตามมาจากเจ้าของบ้านว่า พ.ศ. 2488 เป็นปีที่ต่อเติมส่วนหน้าของบ้าน แต่ถ้านับอายุอาณามของตัวบ้านจริงๆ ก็คงร่วมร้อยปีแล้ว ทว่ายังคงความงามอย่างคลาสสิกของเรือนฝาปะกน ประดับลายฉลุที่ช่องลม และกรุกระจกสีเหนือหน้าต่าง ที่ดูสักก็ที จ้องนานสักเท่าไรก็สวยมีเสน่ห์น่าประทับใจ

ส่วนชื่อ "บ้านเรืองรมณ์" นั้นช่างเขียนผิด ที่ถูกต้องเป็น "เมืองรมณ์" เพราะเป็นบ้านของห้าพี่น้องตระกูล "เมืองรมณ์" ประกอบด้วยพี่สาว 4 คน กับน้องชาย 1 คน ซึ่งล้วนยังเป็นโสดและอยู่ด้วยกัน ช่วยกันทำน้ำตาลมะพร้าว ช่วยกันดูแลบ้านของตระกูลได้เป็นอย่างดี แม้ว่าอายุท่านจะเกษียณกันไปหมดแล้ว ดูช่างเป็นบ้านปลายชีวิตอันสุขสงบที่อบอุ่นยิ่งนัก

"...สองสามเดือนก่อนบ้านนั้นเขาขายไปถึงสี่แสน..."

คุณสมพงษ์ เมืองรมณ์ น้องชายคนสุดท้ายของ เล่าถึงเพื่อน



บ้านที่ชายเรือนทรงไทยให้คนกรุงเทพฯ ด้วยราคาที่ผมนึกไม่ถึงว่าภาวะโหยหาอดีตอันสงบงามของคนเมืองกรุง จะทำให้พี่ชายเรือนทรงไทยทั้งสองถึงขนาดนั้น แคว้นว่าราคาบางหลังเหยียบเลขเจ็ดหลัก

"...แต่ผมคงไม่ขาย เพราะเป็นมรดกตกทอดจากพ่อแม่ปู่ตายายเรา และเราก็ยังอยู่กันที่นี่ ทำกินกันอยู่ตรงนี้ ถ้าขายแล้วจะให้เราไปไหน..."

เสียงยืนยันหนักแน่นจากคุณสมพงษ์บ่งบอกความภาคภูมิใจในบ้านหลังนี้ ที่ปัจจุบัน มันได้รับการพิสูจน์แล้วว่า ควรค่าแก่การภาคภูมิใจจริงๆ เพราะนับแต่เข้าร่วมโครงการ "โสมสเคย์ ปลายโพงพวง" ก็มีนักท่องเที่ยวแวะเวียนมาพัก หรือไม่ก็ถ่ายรูปกันไม่ขาดสาย ยังไม่นับรายการโทรทัศน์อีกหลายช่องที่ถ่ายทำสารคดี โดยเป็นที่รู้จักติดปากกันมานาน "บ้านสี่สาว 300 ปี" (หมายถึงอายุรวมกันของพี่สาวทั้ง 4 คนของคุณสมพงษ์) มากกว่าชื่อบ้าน "เรืองรมณ์"



WEEKEND GETAWAY

Plai Phongpang Homestay

Kamnan Thawat Boonpat, Khokket-Klongkhud Rd, off Km 9 of the old Pak Thor-Mae Klong Rd, Samut Songkhram, THAILAND
Tel: 01 403 7907, 01 406 4057, Fax: NA



FEATURE STORY:

A JOURNEY BACK IN TIME
AT PLAI PHONGPANG

By Soruch Chamyen-ura

An hour's drive West of Bangkok on Highway 35, followed by several turns on local roads led us to a place where three hundred small and large canals crisscross and hundreds of Thai-style houses are set up on stilts. Plai Phongpang sub-district in Amphawa, Samut Songkhram started welcoming tourists to its village little more than a year ago, but its history dates back beyond two centuries.

One thing to keep in mind before travelling to Plai Phongpang or indeed any homestay tour, is the uncertainty of everything. We're not coming to see a set up for tourists, but instead the daily life of people living in a real community. Things change on a day to day basis. As their schedules change, so can ours.

No lunch for us. The noodle boat that normally comes had to go help with a neighbor's event today. Instead, we chatted with Kamnan Tawat, an initiator of this Ban Song Thai homestay tourism project. It was hard convincing the villagers that strangers would actually be interested in staying in their homes, he explained. Some even thought it's a crazy idea. So the program started with only 10 houses and a year later there are now 25 houses in this homestay program. He has put us in the 212-year old Thai-style house, the oldest one around and just a walk away from his house.



Walking a plank

As we made our way there, we crossed over three strategically placed planks over the orchard's trenches. That was just 10 short meters from Kamnan's house. Childhood's dream of walking the plank on the pirateship? There are plenty of them here. We also found out why most of houses in this village are on stilts. The hidden raises the water level to cover the walkway to the house. There was only one way to go, through the water.

Aunt Thongcum, a 71 years old owner of the house, was waiting for us in front of her house. It is just steps away from the canal. My first glimpse of the interior and the smell in the air of the old wood house gave me the feeling of walking into my grandma's house in the countryside when I was a boy. The wooden floors made of planks each about half a meter wide, shining not because of polish but because of people having walked over them constantly, are difficult to find nowadays.

The house was divided into 4 areas. The inner most area, the main house which cost 12 Baht to build 212 years ago, has one room that was probably once a bedroom and a small area used as a praying area with lots of Buddha images. The second house where we will spend the night, attached side by side to the main one, was once a family or living area. The outer most area, formerly an outdoor patio, now has been covered with a roof and is used as a living room for guests. This area also leads to the kitchen and the bathroom.



212-year old Thai house

FEATURE STORY:

A JOURNEY BACK IN TIME AT PLAI PHONGPANG [Part II]

By Soruch Chamgen-ura



Up and down some 100-coconut trees collecting fresh syrup

steps for easier climbing. The collectors will climb to the top, take the full syrup cylinders out, cut spadices to stimulate the new syrup, put the new cylinder back in and move onto the next tree.

All the syrup is filtered through gauze to get rid of insects and pieces of wood. This special wood is put into the cylinders to protect the syrup from going sour. Ready to simmer, the fresh syrup will be heated up in a big pan on the oven that can accommodate up to 5 pans. After half an hour, the pan with condensed sugar will be moved to the stirring machine to cool the sugar down as well as to dry the sugar. The half dry sugar was then put into the container. Afterward, the pan will be filled with water ready to parboil the cylinders and start the whole process over again.



Simmering coconut syrup

job.

...Leaving our stuffs back at the house, it was time to take a tour of the canal and neighbors. This sweet scented smoke wafted through the air as our boat reached the 'Tao Tan'. Pi Maew and her son were simmering fresh coconut sugar syrup to make dry coconut sugar - a famous quality product of Samut Songkhram.

"Not many people are making a pure coconut sugar anymore," said our boatman with the nod of agreement from our sugar lady.

"Big coconut sugar makers always add some extra ingredients to make more sugar at lower cost," added our sugar maker.

Twice daily, early morning and late afternoon, Pi Maew (who's on her early 50's) and her son climb up and down some 100-coconut trees to collect hundreds of fresh syrup cylinders.

The runks of the trees are notched to make



Syrup cylinders waiting for the next round

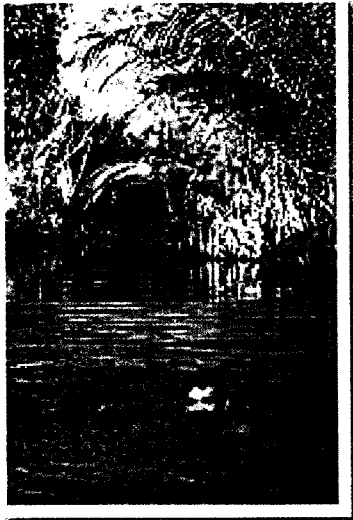
7 containers of fresh coconut syrup collected daily can make only one single container of dry sugar. 7 down to 1? Prize? 150 Baht for one container of dry sugar and a day worth of work. Even then, sugar making is still a common industry in Samut Songkhram. These horizontally shaped ovens with chimneys still can be seen throughout the area as well as hundreds of thousands of coconuts.

Nowadays, it is very difficult to find or hire persons to do the climbing since people can earn more money working at the factory. Aunt Thongcum, the owner of our place to stay, stopped making coconut sugar 8-9 months ago because she couldn't find anyone to do the

FEATURE STORY:

A JOURNEY BACK IN TIME AT PLAI PHONGPANG [Part III]

By Soruch Chamyen-ura



'When in Rome, Do as the Romans Do' at Plai Phongpang

old'. Yes 300 years old in combined age. We met only three of the ladies who were kind enough to let us take pictures of the house and even bring us cold water for refreshment. This kind of hospitality still can be found here at Plai Phongpang.

On the way home, Pi Oon our boatman, took us to his fish trap, 'Sung'. Sung is a small version of Phong Pang. There is no Phong Pang anymore in the area. Only Sung still can be seen throughout the canal. The village was named 'Plai Phongpang' probably because the location of the village is at the end of the Phong Pang area according to our local guide.



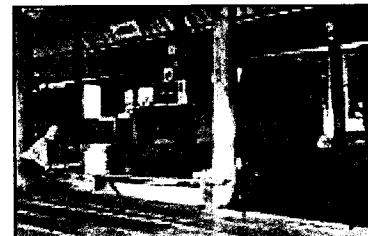
Pi Oon and his 'Sung'

canals for centuries so we followed the rule '**When in Rome, Do as the Romans Do**'.

...From Pi Maew's house, we glided through coconut plantations. Coconut trees on both banks of this small and peaceful canal tilted to the side seemed like they were bowing to us. Once in a while, there were boats passing by. Pi Oon told us they are some houses that still mill rice by hand.

"Anybody home," shouted our boatman when we decided to stop by at one house on the way back. This house is part of the 25 houses in this homestay program. Layout is pretty much the same as the one we stay. Except that the interior space is really huge and can accommodate up to ten guests easily and the owners are four single ladies.

"4 single ladies?? Shouldn't we be staying here?" we might have asked ourselves. The downside was that Kamnan Tawat named this house 'House of 4 single ladies aged 300 years



House of 4 single ladies aged 300 years old

Sung is in triangle shape where the base is opened up waiting for any fish or shrimp to get in. The two angles made of fishing net. The tip has a cylinder shaped fish trap with only one entrance and no exit. Fishes or shrimps will be forced downstream during low tide through the opening and passing along the two sides which narrow down to the entrance of the fishing trap.

Pi Oon dropped us off at the canal side rest-house. The canal in front of our house is about 5 meters wide with palm clumps as a backdrop. When we first arrived the house and checked out the rest-house by the canal, we saw a monitor lizard coming off those clumps for a swim. The water was very refreshing. Cool, clean, green and peaceful. Thai people have taken their baths in

FEATURE STORY:

A JOURNEY BACK IN TIME AT PLAI PHONGPANG [Part IV]

By Soruch Chamyen-ura



Simple local menu but delicious

the light used by our boatman to find the way, some canals would be in complete darkness. We wondered how he knew the way around.

...Aunt Thongcum came by and said the dinner was ready at Kamnan's house. The menu may not sound as good as one in the restaurant in town but there were plenty of hearts from local villagers in it. After fresh fruits at the end of the meal, we're ready for the firefly watching.

Some families took their children here especially just for this attraction. Parents wanted their kids or maybe even themselves to be amazed and experienced this natural wonder which can't be found in the city.

Roaring through dark canals on a long tail boat itself already gave us a unique feeling of serenity. Once in a while, we would see light from houses along the canals. If there were not

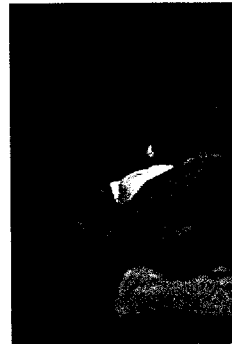
After five kilometers, we reached Takian Canal, the home of fireflies. Very disappointed however, there was no sign of them.

"I have sometimes seen thousands and thousands of fireflies everywhere on both sides of the canal. It liked there was a festival being held here," said Pi Oon, our boatman.

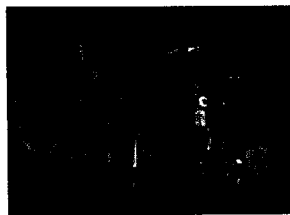
"Not tonight," I presumed.

The boatman took us deep into the canal where we found some lamp post trees with some hundred or so fireflies on branches and leaves. It probably would have been enough if we hadn't set our sight so high.

The fireflies made a lamp post tree look like a Christmas tree. They all blinked together at the same time. We watched those hundreds of blinking lights with silence. We found three spots along the canal and each had about couple hundreds fireflies. After about twenty minutes, we were driven away by heavy mosquitoes attack and some drizzling rain from nowhere. "Maybe next time," I thought.



Roaring through the darkness



Our night under mosquito net

By the time we got back from the firefly trip, our bed, white mosquito net over a mattress on the floor with two pillows and blankets, was already set up for us at one corner of the house. Aunt Thongcum came by around 10pm to have a conversation with us.

"How were the fireflies?" she asked.

"Not much to see at all, why?" we replied.

"The boats go there every night. They probably scare the fireflies away," she said.

"Yes, it must be all those roaring noises and smoke from the boats that pollutes the air," we added.

Before she left for bed, she informed us that there would be no monk paddling by tomorrow morning. They had been invited to stay and receive food offering at the temple instead. "Uncertainty again!" I thought. We had missed several great features that lured us here in the first place. First, the boat noodle then the fireflies and now the food offering.

We hung around until midnight before I fell asleep on a musty smelling bed linen that still reminded me of my grandma's home.

บรรณานุกรม

หนังสือภาษาไทย

กรมพระดำรงราชานุภาพ, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ.

2504 *อธิบายถึงเรื่องเที่ยว*. กรุงเทพมหานคร: อรุณสภา. 1-12.

ชนิดา ชิตบัณฑิตย์.

2544 “การท่องเที่ยวไทย: อุตสาหกรรมขาย ‘สังคมอุดมคติ’ ในโลกทุนนิยม,” *วารสารธรรมศาสตร์*. ปีที่ 26 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม). 70-103.

ชัยยันต์ เหลืองดี.

2544 การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านโคกเกตุ ตำบลปลายโพงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาชนบทศึกษา สถาบันภาษาและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยมหิดล.

ทองทิพย์ สุธรรมานูวัฒน์.

2543 “๕๐ ปี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย,” ในธีรภาพ โลหิตกุล (บรรณาธิการ) *อสังการแผ่นดินวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ร่วมด้วยช่วยกันและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 28-38.

ธงชัย วินิจจะกุล.

2543 “การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ของอดีต: ประวัติศาสตร์ใหม่ในประเทศไทยหลัง 14 ตุลาคม” ในฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ (บรรณาธิการ), *สถานภาพไทยศึกษา: การสำรวจเชิงวิพากษ์*. 18-47.

ธีรภาพ โลหิตกุล.

2544 “เหตุเกิดที่ ‘ปลายโพงพาง’ วันจางกลืนโจรบ้านกอไผ่” *เนเจอร์ เอ็กซ์พลอเรอร์*. ปีที่ 2 ฉบับที่ 10 (ตุลาคม). 90-97.

นิธิ เอียวศรีวงศ์.

- 2538 “อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกับผลกระทบต่อวัฒนธรรม,” *ฟ้าขาวม้า, ฟ้าจีน, กางเกงใน และ ฯลฯ -ว่าด้วยประเพณี, ความเปลี่ยนแปลง และเรื่องสรรพสาระ-*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน. 63-80.

บุญชน บุคคาหวัง.

- 2543 *สมุทรสงคราม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ พี เอส พี.

ประมินทร์ แสนประสิทธิ์.

- 2543 *พิมพ์เขียวของนายรัช นูญพิศ*. กรุงเทพมหานคร.

ประเวทย์ อาชวะสมิต และถนอมรัตน์ สัตว์รานนท์.

- 2511 *ภาวะการผลิตและการค้ำน้ำตาลมะพร้าวในจ.ว. สมุทรสงครามและสมุทรสาคร พ.ศ. ๒๕๐๘ - ๒๕๐๙*. พระนคร: สำนักงานสภาพัฒนาการแห่งชาติ.

พรศิริ บุรณเขตต์.

- 2537 “นางละครในกับกลไกระบบอุปถัมภ์: ภาพสะท้อนการเสนอสนองเพื่อสร้างอำนาจและความมั่นคงทางการเมืองในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์,” *วารสารธรรมศาสตร์*. ปีที่ 20 ฉบับที่ 3, (กันยายน-ธันวาคม). 42-56.

ภัทรพงศ์ คงวิจิตร.

- 2543 *พื้นที่และความหมายของการท่องเที่ยวในเมืองหลวงพระบาง*. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล (มานุษยวิทยา). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- 2544 *สารคดีชีวิตที่แม่กลอง ชุด เรือเล่นทะเลลม*. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

มานพ จันทรฤทธิ.

- 2542 “เปิด ‘บ้านทรงไทย’ ที่ปลายโพงพางต้อนรับนักท่องเที่ยวแบบ ‘โฮมสเตย์,’” *เดลินิวส์*. วันอังคารที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2542. (หน้า 30).

รีนฤทัย สัจจพันธุ์, รศ ดร.

- 2542 “จากวันนั้น... ถึงวันนี้... เปิดตำนานสู่ ๔๐ ปี อนุสารอ.ส.ท.” *อนุสาร อ.ส.ท.* ปีที่ 40 ฉบับที่ 1 (สิงหาคม). 42-54.

วิทยา ภูสณอง.

- 2544 “Home Stay” *วารสารธุรกิจการท่องเที่ยว*. กรุงเทพมหานคร. 14-15.

วุฒิสาร ต้นไชย.

- 2541 “ทำไมคนไทยจึงไม่มีส่วนร่วมทางการเมืองเท่าที่ควร? คำถามที่ต้องการคำตอบ,” *วารสารธรรมศาสตร์*. ปีที่ 24 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม). 100-111.

วันดี สันติวุฒิมณี.

- 2541 “หิ้งห้อย ดวงไฟชีวิตในรัตติกาล” *สารคดี*. ปีที่ 14 ฉบับที่ 165 (พฤศจิกายน). 58-76.

ศรัณย์ บุญประเสริฐ.

- 2544 “ไปอยู่บ้านเขา” *แพรว*. ปีที่ 22 ฉบับที่ 529 (ปกิษ์แรก กันยายน). 396-398.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.

- 2542 *การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. (พิมพ์ครั้งแรก มิถุนายน 2540) กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสมุทรสงคราม

- 2544 *ของดีเมืองแม่กลอง*.

อภิชัย พันธเสน.

- 2539 (a) *พัฒนาชนบทไทย: สมุทัยและมรรค การเปลี่ยนแปลงและการบริหารการจัดการ.*
กรุงเทพฯ: มุลนิธิภูมิปัญญา.
- 2539 (b) *พัฒนาชนบทไทย: สมุทัยและมรรค แนวคิด ทฤษฎี และภาพรวมของการพัฒนา.*
กรุงเทพฯ: มุลนิธิภูมิปัญญา.

อภินันท์ บัวหัทธคดี.

- 2542 “ชมชีวิตพื้นบ้านสยาม ณ ลุ่มน้ำแห่งราชินี” *อนุสาร อสท.* ปีที่ 40 ฉบับที่ 3
(ตุลาคม). 68-78.

ศูนย์พัฒนาข้าราชการจังหวัดสมุทรสงคราม.

- 2544 เอกสารประกอบการบรรยาย “ความเป็นมา ทิศทาง และบทบาทของหน่วยงาน
ภาครัฐกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตำบลปลายโพงพาง” ศูนย์พัฒนา
ข้าราชการจังหวัดสมุทรสงคราม ระหว่าง 12-13 กรกฎาคม 2544.

เอกสารภาษาไทย

กองอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

- (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์) เอกสารแนะนำแผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

- (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์) homestay.

- 2545 จดหมายข่าวการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยประจำวัน 28 มีนาคม 2545.

ชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทยปลายโพงพาง.

- 2543 ข้อบังคับชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทยปลายโพงพาง จังหวัด
สมุทรสงคราม.

บริษัท โคลเวอร์ จำกัด.

- 2543 สรุปผลการดำเนินการจัดงานยอดเยี่ยมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวครั้งที่ 3.

ยาใจ ศรีวิโรจน์และคณะ.

- 2543 รายงานการวิจัยเรื่องเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน: กรณีศึกษาหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. เพชรบุรี: ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 7.

ยุวดี นิรัตน์ตระกูล.

- 2543 เอกสารประกอบการเข้าร่วมประชุม Global Summit on Peace Through Tourism ณ กรุงอัมมาน ประเทศจอร์แดน ระหว่างวันที่ 6 – 11 พฤศจิกายน 2543.

รัญจวน ทองรอด (แปล).

- (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์) A Survey of Farmstay Tourism in New Zealand.
กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

องค์การบริหารส่วนตำบลปลายโพงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม.

- 2542 (a) ข้อบังคับตำบล เรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตำบลปลายโพงพาง พ.ศ. 2542.
- 2542 (b) สื่อบัตรงานเปิดหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทย ตำบลปลายโพงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม 30 ธันวาคม 2542.
- 2544 (a) เอกสารบรรยายสรุป “โครงการจังหวัดเคลื่อนที่” ประจำปี 2545 วันที่ 13 ธันวาคม 2544.
- 2544 (b) เอกสารประกอบการบรรยาย “ความเป็นมา ทิศทาง และบทบาทของหน่วยงานภาครัฐกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตำบลปลายโพงพาง”.

Books

Cohen, Eric.

- 1996 *Thai Tourism*. Bangkok: White Lotus.
- 1998 “Authenticity and Commoditization in Tourism,” *Annals of Tourism Research*. Vol 15, pp 371-386. USA: Pergamon Press.

Creighton, Millie.

- 1997 "Consuming Rural Japan: The Marketing of Tradition and Nostalgia in the Japanese Travel Industry," *American Ethnologist*. Vol 36, No 3 pp 239-254. Pittsburgh: The University of Pittsburgh.

Dann, Graham.

- 1996 "The People of Tourist Brochure" in Tom Selwyn (ed) *The Tourist Image: Myths and Myth Making of Tourism*. London: Wiley, John & Sons, Incorporated. 61-80.
- 1998 "There's No Business Like Old Business': Tourism, the Nostalgia Industry of the Future" in Theobald William (ed) *Global Tourism: The Next Decade*. (second edition) Oxford: Butterworth-Heinemann Ltd. 29-43.

Dowling, Ross.

- 1996 "Ecotourism in Thailand," *Annals of Tourism Research*. Vol 23, pp 488-489. USA: Pergamon Press.

Eber, Shirley.

- 1997 "Reflections on Images" *Tourism In Focus*. London: RAP Ltd.

Edensor, Tim.

- 1997 *Tourists at the Taj: Performance and Meaning at a Symbolic Site*. London and New York: Routledge.

Graburn, Nelson H H.

- 1995 "Tourism, Modernity and Nostalgia" in Akbar Ahmed and Cris Shore (editors) *The Future of Anthropology: Its Relevance to the Contemporary World*. London and Atlantic Highlands, NJ: Athlone. 158-178.

Krippendorf, Jost.

- 1998 *The Holiday Makers: Understanding the Impact of Leisure and Travel*. Oxford: Butterworth-Heinemann.

Laxson, Joan.

- 1991 "How 'We' See 'Them' Tourism and Native Americans," *Annals of Tourism Research*. Vol 18 pp 365-391. USA: Pergamon Press.

Littrell, Mary Ann; Anderson, Luella F; and Brown, Pamela J

- 1993 "What Makes A Craft Souvenir Authentic?," *Annals of Tourism Research*. Vol 20, pp 197-215. USA: Pergamon Press.

MacCannell, Dean.

- 1976 *The Tourist: A New Theory of the Leisure Class*. New York: Schocken Books.

Nartsupha, Chatthip.

- 1968 *The Economic Development of Thailand 1956-1965*. Bangkok: Prae Pittaya.

Nilsson, Per Ake.

- 2002 "Staying on Farms: An Ideological Background," *Annals of Tourism Research*. Vol 29, No 1 pp 7-24. USA: Pergamon Press.

Niyamabha, Vipasai.

- 2001 "Be Their Guests," *The Nation*. Saturday, June 9, 2001 (1C).

Pi-Sunyer, Oriol.

- 1978 "Through Native Eyes: Tourists and Tourism in a Catalan Maritime Community," in Valene L Smith (ed) *Hosts and Guests: The Anthropology of Tourism* (first edition). 149-155.

Reisinger, Y.

- 1995 "Social Contact Between Tourists and Hosts of Different Culture Backgrounds," in Seaton, A V (editor) *Tourism: The State of the Art*. (second edition) West Sussex, England: John Wiley and Sons Ltd. 743-754.

Rosaldo, Renato.

- 1993 "Imperialist Nostalgia," *Culture and Truth: The Remaking of Social Analysis*. London: Routledge. 68-87.

Ryan, Chris.

- 1993 *Recreational Tourism: A Social Science Perspective*. (reprint) London and New York: Routledge.

Smith, Valene (editor).

- 1978 *Hosts and Guests: The Anthropology of Tourism*. (second edition) Oxford: Basil Blackwell.

Stebbins A, Robert.

- 1996 "Cultural Tourism as Serious Leisure," *Annals of Tourism Research*. Vol 23, No 4 pp 948-950. USA: Pergamon Press.

Thongchai Winichakul.

- 2000 "The Others Within: Travel and Ethno-Spatial Differentiation of Siamese Subjects 1885-1910" in Andrew Turton (ed) *Civility and Savagery: Social Identity in Tai States*. London: Curzon Press. 38-62.

Urry, John.

- 1990 *The Tourist Gaze: Leisure and Travel in Contemporary Society*. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications.
- 1995 *Consuming Places*. London and New York: Routledge.

Websites:

<http://www.historicbnb.com/history.html>

<http://www.historicrugby.com/history.html>

<http://www.pantip.com>

<http://www.sabuy.com>

<http://www.swu.ac.th/iet/ecotourism.htm>

<http://www.xinhuanet.com>

ประวัติการศึกษา

ชื่อ นางสาวสิรินยา วัฒนสุขชัย
วันเดือนปีเกิด 5 มิถุนายน 2516
วุฒิการศึกษา อักษรศาสตรบัณฑิต (ภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยศิลปากร